RADU TEODORESCU

ÎNGERII ÎN MARILE RELIGII ALE LUMII

Cugir 2013

Cuprins

INTRODUCERE

"Am văzut îngerul în piatră şi am sculptat până l-am eliberat."
Michela**ngelo**[1]

Religia **comparată şi istoria religiilor este un teren fecund care continuă să ne descopere noi şi noi dimensiuni în complexitatea şi fenomenalitatea existenţei lui Dumnezeu. Unele religii ale trecutului nu mai există şi sunt pentru noi cei de azi din mileniul al treilea sau din secolul al XXI-lea doar piese sau exponate de muzeu.**[2] Istoria religiilor şi religia comparată este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o reactualizare a concepţiilor antice ale trecutului. Religii cum ar fii orfism**ul, mitraismul, gnosticismul, religiile maiaşilor sau ale celţilor nu mai există astăzi. Oricum ne-au rămas importante date istorice despre aceste religii antice.**

Din punct de vedere teologic nevoia religiei a venit pe fondul primilor oameni când aceştia au fost izgoniţi sau scoşi din rai sau paradis. Din acel moment omul a simţit permanent nevoia de a reface legătura cu Dumnezeu după cum a fost ea la început. Prin urmare, după cum spune şi etimologia cuvântului în latineşte, religie înseamnă „a reconecta" sau „restabilii o legătură pierdută," în cazul nostru cu Dumnezeu. În subconştientul profund sau colectiv al omul încă se mai resimte acea profundă separaţie de Dumnezeu. Autorii biblici au exprimat acest lucru. Omul s-a văzut pe sine lipsit de rai şi de frumuseţea lui şi condamnat să după o viaţă pe pământ în care îşi câştigă pâinea „în sudoarea frunţii." Cele mai multe religii din istoria lumii au continuat să apară pe fondul acestor sentimente de înstrăinare sau de pierdere a comuniunii cu Dumnezeu a omului.[3] Această tendinţă a omului de a Îl căuta pe Dumnezeu a prins din punct de vedere istoric un fel de organizare care s-a manifestat cel mai mult în religie şi în ceea ce ea a sistematizat ca şi relaţia cu Dumnezeu. Termenul neoelin pentru religie este θρησκεία.

---

[1] O celebră poveste din renaşterea medievală ne spune că celebrul pictor Italian Michelangelo umbla într.o dimineaţă la un moment dat print-o mică localitate. La un moment dat el a văzut o mare bucată de marmură care era aruncată pe marginea drumului. Michelangelo s-a oprit şi a început să priveasc insistent acea bucată de piatră. A venit amiaza şi el era tot acolo. S-a înserat şi el tot privea acea bucată de piatră. Mai apoi s-a înnoptat şi Michelangelor nu dădea semen că ar pleca de la locul cu bucata de marmură. Neliniştiţi sătenii care unii îl cunoşteau pe marele pictor au venit la el şi l–au întrebat: Domnule Michelangelor, ce vedeţi acolo aşa de extraordinar, este doar o simplă bucată de piatră? Văd un înger a răspuns Michelangelor. Poate şi-a ieşit din minţi sau a înnebunit au zis locuitorii. Întrebat de mai multe ori ce vedere în acea piatră Michelangelor a răspus de fiecare dată la fel, un înger. În cele din urmă locuitorii s-au lăsat păgubaşi şi s-au dus fiecare pe la casele lor. A doua zii, Michenalngelo a venit, a luat acea bucată de marmură şi a sculptat un înger din ea. Mulţi dintre locuitori au înţeles atunci la ce se referea când le-a dat răspunsul că vede un înger. Aşe este de fapt cu orice lucarare care o scriem despre îngeri. Scriitorul nu face decât să elibereze îngerul şi îngerii lui Dumnezeu prin scriere.

[2] Dintre cei mai mari istorici ai religiilor amintim pe Armstrong Karen, Bowker, John Westerdale, Mircea Eliade, Ioan Culianu, Ellwood, Robert Gregory D. Alles, Gilley Sheridan, Raffaele Pettazzoni şi mulţi alţii.

[3] „"Adam, părintele întregii lumi, a cunoscut în rai dulceaţa iubirii lui Dumnezeu şi de aceea, atunci când pentru păcat a fost izgonit din rai şi a pierdut iubirea lui Dumnezeu, a suferit amarnic şi cu geamăt mare suspina în toata pustia. Sufletul lui era chinuit de un gând: "Am întristat pe Dumnezeu pe Care Il iubesc". Nu-i părea rău atât de rai şi de frumuseţea lui, cât de faptul de a fi pierdut iubirea lui Dumnezeu, care în fiece clipă şi nesăturat atrage sufletul spre Dumnezeu." Sfântul Siluan Atonitul, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei* (Ediţia a doua, Sibiu, 1996).

Evident, au existat mai multe pseudoreligii care în mod generic au mimat o relaţie cu Dumnezeu cum ar fii religiile păgâne sau religiile idolatre. Religiile păgâne cum ar fi cele ale romanilor, aztecilor sau cele şamanice din Siberia implicau de mai multe ori sacrificul uman.[4] Ori din acest punct de vedere ele nu au fost religii ci mai mult decât orice ceea ce am putea denumii luare în derâdere a sentimentului religios sau a nevoi de a avea o legătură permanentă cu Dumnezeu. Antichitatea de până la întruparea Domnului Iisus Hristos nu a fost nimic altceva decât o luptă sau o bătălie pentru a căuta religia adevărată sau refacerea reală a legăturii pierdute în paradis dintre Dumnezeu şi umanitate. După cum am spus, deşi unele religii au fost rău intenţionate, multe religii au dat tot ceea ce a fost mai bun din ele şi deşi nu au reuşit deplin o unire a omului cu Dumnezeu, eforturile lor merită să fie recunoscute şi apreciate.

În prezentul volum vom încerca să prezentăm o imagine generică a existenţelor îngereşti în diferitele sisteme religioase ale lumii. Acest lucru îl vom face pe fondul nevoii unei sistematizări a cunoştinţelor de religie comparată şi de istoria religiilor. Dar vom face acest lucru şi pe fondul aprecierii eforturilor mai multor religii serioase ale lumii de a stabilii sau restabilii legătura pierdută cu Dumnezeu. O religie adevărată este cea care urmăreşte comuniunea cu Dumnezeu sau starea de fii în comuniune cu Dumnezeu.

Astfel mai multe religii din diferire colţuri ale lumii au ajuns la concluzia că între om şi Dumnezeu mai există o categorie de fiinţe intermediare. Aceste fiinţe intermediare au fost create mai înainte de facerea omului. Îngerii apar astfel atât în religiile monoteiste [şi religiile care se apropie cel mai mult de Dumnezeu], dar au fost şi religii politeiste care şi ele au vorbit de îngeri. Este adevărat că religiile politeiste sunt eronate fiindcă există numai un singur Dumnezeu, dar istoria a cunoscut mai multe curente religioase care vorbeau de un politeism modalist în care exista numai un singur Dumnezeu care a primit mai multe chipuri religioase.[5] Formele de politeism vor fii şi ele expuse în prezentul volum care se vrea mai mult decât orice o apreciere pozitivă a omului pe parcursul istoriei de a Îl iubii şi cunoaşte pe Dumnezeu. Calea negaţiei religiilor este am putea spune o modalitate nedorită de dezideratele acestui volum. Deşi antichitatea s-a scăldat în valurile întunecate ale păgânismului politeist, au existat şi în lumea antică oameni care L-au căutat sincer şi onest pe Dumnezeu. Pe aceşti oameni lumea nu trebuie să îi uite. Ei au fost oameni care deşi au trăit mai înainte de venirea Domnului Iisus Hristos cu metodele şi crezurile lor primare au căutat să Îl slujească pe Dumnezeu.

Antichitatea ne-a lăsat foarte multe curente religioase care le găsim extrem de neactuale în zilele noastre ba mai mult ele ne par desuete şi ridicole. Ei bine, trebuie să ştim că şi în antichitate omul l-a căutat pe Dumnezeu şi a căutat să aibă o religie, adică un mod de viaţă care să nu fie lipsit de existenţa şi experimentarea lui Dumnezeu. Curentele progresiste şi postmoderne din vremurile noastre ne plasează într-un fel de mizantropie istorică faţă de antichitate şi de antici. Acest lucru este eronat şi lipsit de implicaţii profunde. Anticii şi ei au fost oameni cu cap, picioare şi mâini chiar dacă nu se plimbau cu maşini ca şi Ford, Toyota, Dacia, Suzuki sau General Motors. Acelaşi Dumnezeu care a fost în vremurile faraonilor din

[4] Lumea creată de imperiul roman a fost din nefericire o lume păgână. Coloseumul din Roma, un loc de tristă amintire a adus mii de sacrificii sau victime umane zeilor Romei dintre care amintim pe Minerva, Fortuna, Ceres sau Diana.

[5] Erezia antică a patripasienilor πατριπασιανισμος susţinea că pe cruce nu Dumnezeu Fiul a fost răstignit ci Dumnezeu Tatăl sub forma Domnului Iisus Hristos.

Egipt, a lui Alexandru Macedon, Moise, Aristotel sau Platon este şi în vremurile noastre. Prin urmare, foarte mulţi ignoră marile adevăruri istorice ale antichităţii.

Antichitatea ne-a oferit mai mulţi sfinţi care sunt sfinţi şi pentru zilele noastre chiar dacă a trecut multă vreme de la timpurilor lor. Evident este cât se poate de posibil să fi existat sfinţi pe care numai Dumnezeu îi ştie şi noi nu îi mai ştim. Oficial ştim pe următorii sfinţi din antichitate: Isaia, Ieremia, Aron, Avraam, Iosif, Daniel, Iezechil, Osea, Ioil, Amos, Avdie, Iona, Mihea, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi, David sau Solomon. Prin urmare, antichitatea ne-a oferit lucruri care sunt actuale şi în vremurile şi zilele noastre.

Antichitatea a fost o lume foarte diferită de ceea ce ştim că este lumea în zilele noastre. Lumea avea preocupări mai mult de natură filosofică şi culturală decât ştiinţifice sau tehnice. În antichitate nu exista industrie, tehnică sau cibernetică. Totuşi, lumea l-a căutat şi iubit pe Dumnezeu poate mai mult decât o facem în zilele noastre. Antichitatea a avut am putea spune acelaşi gen de aspiraţii ca şi noi. Aceste lucru este cât se poate de mult vizibil în puzderia de religii şi de credinţe religioase. Religia este mai mult decât orice de mai multe ori o formă de exprimare şi de expresie a aspiraţiilor profunde a omului din toate epocile istorice. Mai mult decât orice trebuie să spunem că istoria religiilor şi religia comparată are un rost sau mai mult decât orice ceea ce am putea denumii scopul de a menţine cât se poate de autentică istoria aspiraţilor şi a dezideratelor omului în raport cu Dumnezeu.

Trebuie să spunem că cartea de faţă nu îşi propune să ofere un total al concepţiilor omului despre îngeri dar îngerii sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii prezenţi în mai toate marile curente religioase ale lumii. Toate curentele religioase ale lumii îşi propun un contact sau mai mult decât orice o legătură cu Dumnezeu. Toate religiile serioase şi-au propus mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un contact religios cu Dumnezeu şi cu îngerii Săi. Îngerii sunt prezenţi mai real sau mai distorsionat în mai multe religii ale lumii şi ale umanităţii. Fie că sunt numiţi djin în islam sau eoni de gnosticism, îngerii au fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii prezenţi sau reali pentru mai multe forme de credinţă sau religie. Ceea ce este cel mai tragic este că deşi dezideratele religioase ale lumii sunt de mai multe ori identice, dezbinarea face ca mai multe religii să meargă pe căi separate sau ceea ce este cel mai rău, fundamentalismul religios este cel care ne face să stăm în lumii şi sfere de influenţă diferită.

Mai toate religiile sunt mai mult decât orice ceea ce este am putea denumii în căutarea îngerilor. Există astfel o sete a omului contemporan după îngerii. Mulţi oameni se simt ignoraţi de îngeri şi de prezenţa lor. Din acest motiv mai multe religii şi aderenţii lor ajung să se urască şi să se discrediteze unele pe altele. Ura religioasă nu este un lucru bun şi nu trebuie să îl încurajăm. Cei care spun că vor să slujească sfinţilor îngeri dar promovează mai mult decât orice ceea ce am putea denumii dezbinarea religioasă trebuie să ştim că mint şi nu spun adevărul. Minciuna religioasă este dincolo de orice ceea ce am putea denumii echivalentul blasfemiei. Această carte se vrea şi un avertisment dat celor din religiile lumii că cu toţii slujim aceluiaşi Dumnezeu şi nu se cuvinte ca fiecare să ne absolutizăm concepţiile religioase şi mai ales să susţinem ceea ce se cheamă fundamentalismul religios.

Cartea mea se vrea mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un apel împotriva fundamentalismului religios sau de mai multe ori a rasismului fundamentat religios. Mai multe concepţii sociale culturale fondează un rasism religios. Rasismul religios ca şi fundamentalismul religios este un lucru negativ care trebuie evitat şi condamnat. Începând din secolul al XXI-lea am asistat din nefericire la ceea ce am putea denumii terorismul motivat sau fundamentat religios. Mai multe grupări care susţin fundamentalismul religios îşi

răspândesc crezurile religioase prin ceea ce am putea denumii teroare sau dominaţie totalitară. Mai multe ţări din orientul mijlociu sunt din nefericire în această situaţie. Aducem aminte că îngerii nu au susţinut în nici un fel dezbinarea religioasă care există azi pe mapamond încât musulmanii nu vor să audă de creştini, creştini nu vor să audă de iudaici şamd. Aşa se creează la nivel global un fel de stare de ură şi de inaccesibilitate care nu are nimic de a face cu Dumnezeu.

Ştim astfel că îngerii sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii slujitorii lui Dumnezeu.[6] Slujirea îngerilor a început mai înainte de creaţia universului şi a omului. Nu este o minciună că cultul creştin ortodox aspiră cel mai mult la starea de slujire împreună cu îngerii. Istoria Bisericii Creştin Ortodoxe a descoperit mai mulţi sfinţi care au slujit cu îngerii. Pe unii dintre ei îi vom enumera în paginile care urmează. Slujirea îngerilor este una dintre funcţiile cu care ei au fost înzestraţi. Ştim că îngerii au fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii mijlocirea între umanitate şi Dumnezeu. Locul unde există îngerii lui Dumnezeu este dincolo de limitele universului vizibil. S-a vorbit de o altă dimensiune a îngerilor lui Dumnezeu. Îngerii nu sunt localizaţi după cum cred unii într-o altă planetă sau o altă galaxie diferită decât cea a noastră. Mai mult ei sunt extramundani şi dincolo de univers şi de graniţele sau limitele lui cum la fel este şi Dumnezeu.

Paradoxul teologiei ortodoxe este că Dumnezeu este prezent transcedent şi imanent în tot universul. Acelaşi Dumnezeu pe care Îl putem deduce sau simţii pe planeta pământ este prezent pe toate cele 9 planete ale sistemului solar şi a restului planetelor şi a galaxiilor. Este paradoxal că acest Dumnezeu poate fii prezent şi absent concomitent în tot universul. Astronomia şi cosmologia contemporană ne-a făcut de mai multe ori să credem că Dumnezeu şi îngerii Săi este dincolo de orice ceea ce am putea denumii prezent într-o altă galaxie sau constelaţie a universului. Teoriile acestea sunt eronate. Toate planetele din univers au fost create de Dumnezeu din dorinţa de exprima voinţa lui creatoare şi atotputernicia Sa. Mintea umană este mult prea limitată ca să ne poată exprima chiar şi aproximativ deplinătatea şi profunditatea lui Dumnezeu şi a creaţiei Sale.

Dumnezeu a creat acest univers complex nu pentru a ne înspăimânta ci pentru a ne spune că este atotputernic şi suverana a toate. Universul este o imagine a creaţiei şi voinţei lui Dumnezeu. El a venit în fiinţă din voia lui Dumnezeu şi v-a continua să existe atâta vreme cât v-a vrea Dumnezeu. Prin urmare, universul la fel ca şi omul nu este existent prin Sine ci este o cauză care Îl are pe Dumnezeu ca şi sursă de existenţă. Îngerii religiei nu trebuie confundaţi cu extraterestrii ipotetici ai astronomiei. Religia nu vorbeşte numai de îngeri şi ea vorbeşte şi de diavoli care sunt o categorie de îngeri apostaţi care au căzut de la Dumnezeu prin rebeliune sau mai mult decât orice prin răzvrătire.

Dacă îngerii lui Dumnezeu sunt extratereştrii astronomiei cine sunt atunci diavolii? În acest moment astronomia care a pretins în evul mediu că oferea un răspuns la mai multe întrebări fundamentale ale omului nu ne poate oferii nici un răspuns. Îngerii şi diavolii nu sunt două categorii de extratereştrii diferiţi de pe planete sau galaxii diferite ci sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii fiinţe extraplanetare care nu vin din lumea sau

---

[6] Americalul Billy Graham din Biserica Evanghelică a susţinut că „îngerii sunt agenţii secreţi ai lui Dumnezeu.” El a scris şi o broşură pe această temă care a avut o largă răspândire la nivel global care poartă acelaşi titlu Angels: God’s secret angents. (USA, 1986). Lucrarea reputatului teolog evanghelic este de apreciat dar este reprobabil dacă îngerii lui Dumnezeu sunt agenţi. Slujirea îngerilor lui Dumnezeu este una de natură spirituală şi penvmatică şi în nici un caz una de natură guvernamentală sau a unei agenţii de spionaj.

universul nostru ci dincolo de el. La fel cum Dumnezeu nu este din acest univers la fel nici îngerii Săi nu sunt din ordinea cosmologică şi astronomică a universului.

Sfânta Scriptură ne spune că Dumnezeu a creat universul şi pe om când toţi îngerii erau de faţă. Îngerii prin urmare au avut un rol în facerea lumii şi a universului. Ei l-au susţinut sau mai bine spus l-au asistat moral pe Dumnezeu. Asemenea unui monarh sau preşedinte contemporan îngerii au fost „consilierii prezidenţiali” ai lui Dumnezeu. Probabil că un aport major al îngerilor lui Dumnezeu a fost lumea după cum o ştim noi azi. Această lumea nu este perfectă. Lumea a fost creată pentru a fii perfectibilă fiindcă ea se v-a realiza sau împlinii pe sine în veacul ce v-a să fie.

Pare paradoxal să ştim că Dumnezeu a mai creat un alt veac sau un alt gen de timp pentru noi. Este mai mult decât orice „veacul ce v-a să fie.” Acest veac v-a fii un veac al lumii ce v-a să fie. Acest veac nu v-a mai cunoaşte suferinţă, dureri, boli şi moarte. El v-a fi un veac al binelui, al luminii şi al fericirii. Dacă binele şi frumosul există în această lume doar amestecat şi de multe ori în stare de confuzie cu răul şi urâtul, el nu v-a mai exista astfel în lumea sau veacul ce v-a să fie. Asemenea unui fierar care topeşte fierul pentru a îl modela şi Dumnezeu a îngăduit în această lume coexistenţa dintre bine şi rău, virtute şi dreptate, frumos şi urât. Religia şi religiile lumii ne spun că cest gen de ambiguitate nu v-a mai exista în lumea sau veacul ce v-a să fie.[7]

Setea omului după Dumnezeu este mai mult decât orice o sete care se manifestă în religie. Faptul că au existat şi există o există o puzderie de religii şi de culte religioase este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o dovadă că lumea are o sete şi o foame de Dumnezeu. Această sete şi foame se manifestă cel mai mult prin religie. Trebuie să fim atenţi din acest punct de vedere cu setea omului după Dumnezeu. La mai mulţi oameni această sete după Dumnezeu este dincolo de orice cât se poate de superficială şi de aici şi separaţiile religioase. Sunt mulţi care de fapt nu vor să ştie deloc de Dumnezeu. Aceştia la fel ca şi păgânii din antichitate se bucură de separaţiile religioase şi mai mult decât atât le accentuiază la maxim.

Inchiziţia medievală avea dreptul de a lua viaţa prin arderea pe rug a celor care nu susţineau punctele acceptate de religia oficială a timpului. Să nu fi fost asta o altă formă de manifestare a păgânismului antic care practica celebrele jocuri de gladiatori spre deliciul mulţimilor păgâne extaziate de clemenţa unui împărat care voluntar slujea celui rău? La fel de bine crezul în îngeri nu este în nici un caz ceva care trebuie forţat oamenilor şi mai ales credincioşilor. Biserica Ortodoxă are un cult al îngerilor. Îngerii sunt prezenţi acolo unde nici nu ne-am aştepta. Se spune că doi îngeri au venit odată pe pământ. Ei aveau o misiune sau un lucru de îndeplinit de la Dumnezeu. Călătorind mai mult pe pământ sub chipul unor oameni obişnuiţi ei au ajuns să înnopteze în casa unui om înstărit sau bogat. Acestea fiind zgârcit şi lacom nu a voit să îi sălăşluiască în camera de oaspeţi ci le-a dat să doarmă în pivniţă unde era plin de şoareci şi şobolani. Îndată ce a ajuns în pivniţă, unul dintre îngeri a început să facă un material asemenea celui cu care era tencuit peretele şi a astupat o gaură proeminentă din peretele casei. Problematizat îngerul cel mai tânăr a întrebat pe colegul său ce face. Acesta a răspuns că lucrurile nu pat ceea ce sunt. Apoi cei doi îngeri au dormit în pivniţa care le-a fost dată în silă ca şi adăpost. A doua zii îngerii şi-au luat rămas bun de la

---

[7] În urmă cu mai bine de 15 ani am scris o lucrare cu tema teodiceii în marile religii ale lumii: Răul în marile religii ale lumii. Această lucrare a fost prezentată în cadrul Universităţii din Pennsylvania. În această lucrare am arătat şi am prezentat că disfuncţionalitatea sau dezacordul dintre bine şi rău nu v-a mai exista în lumea sau veacul care v-a să fie.

oaspeţii lor şi au continuat drumul lor prin lumea noastră. Au înnoptat din nou dar de data aceasta în casa unor oameni săraci şi nevoiaşi. Aceştia au fost însă mult mai primitori şi amabili şi i-au găzduit pe îngeri în patul lor care era confortabil ei dormind pe o saltea pe podea. Când s-au trezit a doua zii dimineaţa, îngerii i-au găsit pe cei doi nevoiaşi tânguindu-se. Întrebaţi care este problema pentru care ei sunt supăraţi, aceştia au răspuns că singura lor sursă de venit, o vacă tocmai a fost găsită moartă în acea dimineaţă şi ei vor trece prin mai multe greutăţi şi probleme până se vor redresa financiar şi vor cumpăra o altă vacă. Nemulţumit de cele întâmplate îngerul cel mai tânăr i-a spus îngerului celui mai bătrân, „ei cum se poate pe cei bogaţi i-ai ajutat chiar fără să ţi-o ceară fiindcă le-ai tencuit casa. Ori pe aceşti sărmani şi bieţi oameni nu i-a ajustat deloc.” „Ei, nu este chiar aşa a răspuns îngerul cel bătrân. Când am intrat în pivniţa omului celui bătrân am văzut că avea ascunşi mulţi bani în gaura din perete. Apoi eu am astupat acea gaură ca să nu îi mai poată găsii comoara şi am legat casa că să poată găsii numai dacă îşi v-a distruge propria lui casă. Pe aceşti doi sărmani cu adevărat i-am ajutat fiindcă aseară Dumnezeu a în ceruri a voit să i-a sufletul femeii dar eu i-am spus lui Dumnezeu că este bine să moară doar vaca lor momentan. Aşa să ea v-a continua să trăiască şi peste puţină vreme starea lor materială se v-a îmbunătăţi şi vor avea tot ceea ce îşi doresc.”

Această întâmplare aparent ridicolă şi nesemificativă vine să ne spună că îngerii ţin de o altă ordine a lucrurilor şi a lumii în care trăim. Logica îngerilor este evident bine inteţionată în ceea ce ne priveşte. Îngerii vor fii şi au fost cu noi din totdeauna. Ei vor fii cu noi prezenţi cu aripile lor ocrotitoare în momentul cel mai cumplit al vieţii noastre, momentul morţii. Îngerii vor fii cei care îi vor ocrotii pe cei buni de prezenţele malefice ale diavolilor şi îi vor duce în rai. O altă întâmplare din istoria creştinismului ne spune că un bun creştin era mai demult muribund pe patul morţii. În ultimele clipe din viaţa sa de-o parte a patului morţii a văzut îngerii şi pe de cealaltă parte diavoli care îşi revendicau supremaţia asupra muribundului. Diavolii spuneau că acest suflet se cuvine lor şi v-a trebui să meargă în tenebrele iadului fiindcă deşi acesta a fost un bun creştin nu s-a văzut acest lucru în viaţa sa. El nu a fost sfânt şi nici nu a făcut minuni. Paradoxal sfinţii îngeri au luat partea celui muribund. Ei le-au spus diavolilor că acest suflet este vrednic de Dumnezeu şi de bucuria raiului. Când au întrebat de ce? Îngerii au răspuns diavolilor că deşi nu a fost un mare sfânt şi nici nu a făcut minuni, acest biet creştin nu a lipsit niciodată toată viaţa sa de la slujbele de dumincă şi din sărbători. Acest lucru l-a făcut să câştige raiul şi să fie izbăvit de veşnicele chinuri şi munci ale iadului.[8]

Mai multe religii ale lumii au confirmat că rolul îngerilor este unul eshatologic şi unul psihopomp. Îngerii îi separă pe cei buni de cei răi. Acesta este rolul lor eshatologic. Dar tot îngerii conduc sufletele celor buni în rai. Raiul în cuvintele sfinţilor părinţi şi mai ales a Sfântului Vasile cel Mare este dincolo de orice imaginaţie a omului. Ştim astfel că cei care vor ajunge în rai vor fii pururea în compania îngerilor. Deşi nu ştim totul despre rai cum am ştii o carte de geografie, ştim că raiul este un loc al bucuriei, al fericirii, al veseliei în care nu v-a mai exista nimic rău şi nici moarte sau durere.

[8] Autenticitatea acestor două istorioare cu conţinut angelologic a fost confirmată sau evidenţiată de mai mulţi teologi creştin ortodocşi. O astfel de prezenţă îngerească ne-a fost relatată în paginile Noului Testament la scăldătoarea Vitezda din Palestina. În acest loc istoria biblică ne spune că se cobora un îngeri din ceruri. Imediat după ce acest înger al cărui nume nu îl ştim venea la Vitezda, apa de acolo primea proprietăţi supranaturale şi vindeca orice bolnav indiferent de orice boală era cuprins. Noul Testament ne spune că chiar Domnul Iisus Hristos ştia de acest loc unde a vindecat şi el un bolnav de mai mulţi ani.

Rândurile de faţă se adresează teologului ortodox care nu trebuie să fie ignorant în ceea ce priveşte situaţia religioasă a marilor religii ale lumii. Se ştie din paginile istoriei că Dumnezeu a lucrat şi prin alte religii. De exemplu, la naşterea Domnului Iisus Hristos, cei trei înţelepţi care au adus Domnului şi Mântuitorului Iisus Hristos daruri de aur, smirnă şi tămâie erau din Persia şi religia perşilor era zoroastrianismul. Cum se face că Dumnezeu a îngăduit unor neevrei şi ne iudaici şi păgâni din punctul de vedere al timpului să aducă daruri Mântuitorului Hristos? Se ştie că adevărata religie de până la naşterea Domnului Iisus Hristos a fost mozaismul sau iudaismul. Totuşi, Dumnezeu a permis şi zoroastrienilor să se bucure de naşterea Domnului Iisus Hristos. Acestui gen de comuniune interreligioasă îi v-a urma şi prezenta carte. Cititorule, mă rog ţie să pomeneşti în rugăciuni şi pe bietul autor care s-a străduit să îţi pună la dispoziţie paginile acestei cărţi.

CAPITOLUL 1

ÎNGERII ÎN MONOTEISM

“Cel ce s-a învrednicit să se vadă pe sine este mai presus de cel ce s-a învrednicit să vadă îngeri.”

Sfântul Isaac Sirul

Monoteismul este un termen elin la origini şi înseamnă mai mult decât orice crezul în existenţa unui singur Du**mnezeu, μονο şi Θεος. Monotesimul este o învăţătură cu ample implicaţii angelologice. Aceasta fiindcă s-a crezut că Dumnezeu nu este unul ci de fapt sunt mai mulţi Dumnezei.**[9] Monoteismul are ample implicaţii pentru lumea nevăzută a îngerilor. Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu este concomitent unul şi infinit aceasta fără să fie mai mulţi dumnezei. Trebuie să admitem că au fost mai mulţi oameni pe parcursul istoriei care nu au reuşit să **conceapă faptul că Dumnezeu este infinit, acest lucru a dus la concepţii politeiste care Îl vedeau pe Dumnezeu ca şi o multitudine de persoane sau de existenţe.**[10] **Monoteismul este un adevăr care este foarte mult legat de existenţa lui Dumnezeu. Îngerii ţin astfel foarte mult de existenţa unui singur Dumnezeu. Acest Dumnezeu a adus fiinţele îngereşti în existenţă mai înainte de facerea omului şi a universului. Deşi există un singur Dumnezeu, îngerii sunt mai mulţi. Sunt probabil după estimărilor autorilor biblici miliarde de îngeri. Am putea întreba cu ce ne influenţează pe noi acest lucru?**

Acest Dumnezeu a creat am putea spune o lume nevăzută care este o lume paralelă cu a noastră. **Această lume este fără de nici o îndoială ceea ce am putea denumii o expresie monoteistă a lui Dumnezeu. Una dintre atribuţiile îngerilor este de a menţine monoteismul neştirbit. Dacă diavolii au instaurat în vechime politeismul, care era exprimat prin închinarea la zei şi aducerea de jertfe umane în cinstea lor, îngerii au vorbit de la începutul istoriei până în zilele noastre despre existenţa unui singur Dumnezeu. Trebuie să ştim că mai multe religii chiar din zilele noastre**

---

[9] În secolul al XX-lea teologul ortodox român, Dumitru Stăniloae ne atrăgea atenţia asupra acestui adevăr fundamental al monoteismului: „un Dumnezeu definit ar fii un Dumnezeu finit.”

[10] Istoria creştinismului l-a cunoscut pe Sabelie care susţinea un aşa numit sabelianism modalist în care Dumnezeu era un fel de multiplicitate de existenţe şi de persoane.

vorbesc despre existenţa unui singur Dumnezeu. Diavolii au distorsionat din cele mai vechi vremuri acest adevăr despre existenţa unui singur Dumnezeu.[11]

Monoteismul este din acest punct de vedere un mare adevăr teologic al ortodoxiei. La un nivel primar religiile se împart în religii monoteiste şi religii politeiste. Acest adevăr simplu că există un singur Dumnezeu însă a fost cât se poate de răstălmăcit de mai multe ori şi acest adevăr primar şi fundamental al ortodoxiei a fost cât se poate de mult răstălmăcit. Mai multe crezuri păgâne au vorbit de alţi dumnezei care sunt străine de adevărul monoteismului. A existat şi v-a existat etern şi din veşnicie un singur Dumnezeu. Cei care nu mărturisesc monoteismul fac un păcat împotriva lui Dumnezeu. Adevărul teologic al monoteismului este simplu dar el are implicaţii care pot dura veşnic. A nu susţine existenţa unui singur Dumnezeu înseamnă mai mult decât orice a nu susţine monoteismul. Monoteismul a fost şi este comun la mai multe religii păgâne. Prin urmare, există în special două genuri de monoteism: un monoteism creştin am putea spune care este comun la mai multe religii dintre care putem amintii islamul. Deşi islamul vorbeşte despre existenţa unui Dumnezeu, eşecul islamului se leagă foarte mult de concepţia fundamentalismului religios că Mohamed este singurul prooroc sau purtător de cuvânt al lui Dumnezeu.

Prin urmare, ştim că Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii centrul a tuturor religiilor teiste sau monoteiste. În antichitate monoteismul a fost o mare problemă fiindcă anticii credeau în existenţa a mai multor dumnezeii. Elinii antici credeau într-un panteon compus din mai mulţi zei. Acest panteon era totuşi orientat monoteist în sensul în care Zeus este zeul suprem.[12] Ne aducem aminte în acest sens de mai multe realităţi monoteiste. După cum există un singur Dumnezeu, tot aşa există un singur univers. Metaforic sau analogic, Dumnezeu este soarele, lumea este luna şi îngerii sunt stelele de pe ceruri. Monoteismul este un adevăr pe care L-au predicat toţi îngerii în toate descoperirile lor faţă de om. Nici un înger din cei care s-au descoperit sfinţilor şi aici am putea amintii pe Sfântul Ioan Teologul, Sfântul Apostol Petru, Sfântul apostol Pavel care mărturisea că a fost răpit până la al treilea cer sau Sfântul Dionisie Areopagitul [şi el un sfânt contestat de mai mult confesiuni creştine] nu au mărturisit existenţa a mai multor dumnezei. Păgânismul şi mai multe curente newagiste nu fac decât să distorsioneze acest mare adevăr al comuniunii cu un singur Dumnezeu, descoperit în cadrul monoteismului.

---

[11] Faptul că sfinţii îngeri au un rol active în evenimentele vieţii oamenilor o dovedeşte o întâmplare minunată din viaţa Sfântului Dimitrie Izvorâtorul de Mir de la Tesalonic. Această poveste ne-a fost relalată de Eusebiu arhiepiscopul Tesalonicului. Se spune că în vechime armatele barbare au voit să cucerească Tesalonicul. Aşa că pentru a realiza acest lucru au creat un fel de asediu de mai multe zile. Armatele eline erau în inferioritate numerică pentru forţele barbare. Aşa că ele au început să îşi piardă speranţa că vor butea scăpa de acest asediu. Când totul părea pierdut, a apărut un tânăr cu părul roşcat care conducea o armată extrem de puternică şi numeroasă. Barbarii s-au spăimântat şi au început să o i-a la fugă. Câţiva nu au putut să plece ci au rămas jumate morţi. Cetăţenii Tesalonicului însă nu vedeau nimic. Curioşi cetăţenii Tesalonicului i-au întrebat pe barbarii care zăceau la pământ de ce fug? Unul dintre barbari a răspuns: „armata care aţi ţinut-o ascunsă, dimpreună cu comandantul ei cel mai curajos ne-au alungat şi ne-au pus pe fugă. Cetăţenii Tesalonicului şi-au dat seama că este vorba de o minune a sfântului Dimitrie care a venit însoţit de o armată de îngeri şi a alungat forţele barbare."

[12] Mai mulţi sfinţi părinţi au remarcat că diavolii din infern sunt şi ei sub o formă de organizare ierarhică care imită foarte mult realitatea cerească a comuniunii lui Dumnezeu şi a îngerilor. Ştim astfel că cel mai mare peste diavoli este Satan. Diavolul şi el fiind creat nu poate trece peste modele ierarhice sau fiinţiale lăsate de Dumnezeu.

Pentru creştini monoteismul este un adevăr sfânt şi sacru. Existenţa lui Dumnezeu este cât se poate de reală şi adevărată. Există un singur Dumnezeu care a creat şi care menţine tot ceea ce există în lume şi în univers. Monoteismul este un adevăr fundamental de credinţă. Foarte mulţi dintre noi cei de azi din secolul al XXI-lea suntem monoteişti numai cu cuvântul nu şi cum faptele. Modul nostru de viaţă de fapt este un mod profund lipsit de crezul în monoteism. De ce să nu spunem că mulţi dintre noi ne închinăm banilor şi plăcerilor trupeşti ca şi lui Dumnezeu. În nici una dintre epocile istoriei umanitatea nu a cunoscut un accent atât de mare pus pe plăcerile erotice sau hedoniste ale trupului, pe goana după bani şi averi în mod nelimitat sau pe cultul plăcerii, ca şi în zilele şi vremurile noastre. Asemenea antichităţii care se închina la idoli, lumea noastră se închină la idoli mult mai subtili şi mai rafinaţi: este vorba de idolul plăcerii care este adevăratul monoteism al zilelor noastre.

Trebuie să spunem că pentru mulţi dintre noi Dumnezeu este o noţiune confuză şi inconvenient. De cele mai multe ori ne găsim pe noi înşine contrari voii lui Dumnezeu şi a existenţei Sale. Ne este greu să admitem aceste lucru. Cei mai mulţi dintre oamenii secolului al XXI-lea aşteaptă ca Dumnezeu să facă totul pentru ei fară ca ei să facă nimic pentru Dumnezeu. Monoteismul este un prim pas prin care putem ajunge la o asemănare cu îngerii lui Dumnezeu. Îngerii au monoteismul ca şi unul dintre cele mai mari adevăruri ale existenţei lor. Acelaşi Dumnezeu care creat lumea văzută cu soare, lună, **planete şi galaxii, a creat şi o lume nevăzută care este compusă din ierarhiile îngereşti. Punctul de unire dintre cele două lumi este mai mult decât orice monoteismul. Monoteismul este un lucru pe care îl avem în comun cu îngerii lui Dumnezeu. Trebuie să fim conştienţi de acest lucru. Adevărul este că îngerii ţin mult mai mult la monoteism decât noi.**

Sfinţii părinţi şi autorii biblici ne spun că problematica monoteismului a plecat din rai. Atunci când diavolul a voit să devine dumnezeu în locul lui Dumnezeu Tatăl a fost probabil prima mare încercare nereuşită de a instala politeismul. Afirmăm în acest sens că orice teologie nemonotesită este eronată şi greşită.[13] Monoteismul este un adevăr fundamental al angelologiei ortodoxe şi al creştinismului ortodox şi o probă primară pentru orice religie serioasă. O religie care nu afirmă existenţa unui singur Dumnezeu este eronată din mai multe puncte de vedere. Ne gândim astfel din acest punct de vedere la toate curentele religioase din istoria umanităţii care au negat existenţa unui singur Dumnezeu.

Dar trebuie să menţionăm şi să avertizăm că monoteismul nu este subiect al fundamentalismului religios. La fel de bine monoteismul este dincolo de orice logic. Logica lucrurilor ne spune că există un singur Dumnezeu chiar dacă el a primit extrem de multe denumiri istoric. Aceste denumiri ale lui Dumnezeu sunt o altă marcă a monoteismului pentru care trebuie să fim atenţi şi precauţi. Mai toate din cele aproximativ 200 de limbi care se vorbesc la ora actuală pe pământ au un anumit termen pentru Dumnezeu. Voi enumera numai câteva: în chineză este Tao, în japoneză este şinto, în arabă este Alah, în ebraică este Yahve, în elină este Theos, în italiană este Dio, în franceză este Dieu, în româneşte Dumnezeu, în germană este Gott sau în engleză este God. Deşi la ora actuală pe pământ se folosesc aproximativ 200 de termeni diferiţi pentru a îl desemna pe Dumnezeu există un singur Dumnezeu. Lansăm pe această cale un mesaj filologilor şi lingviştilor de a fii cât se poate de precauţi în a crea noi nume şi denumiri pentru Dumnezeu. Aceasta fiindcă unele glume etnice sunt cât se poate de mult orientate teologic şi pot fii interpretate ca şi porecle.

[13] O lucrare de referinţă pe această temă a fost scrisă de Larry Hurtado, *Monotheism, Principal Angels, and the Background of Christology* (Universitatea Oxford, 2009).

A Îl porecli pe Dumnezeu este un păcat grav. El este echivalentul hulei sau al blasfemiei. Acest lucru l-au făcut păgânii şi necredincioşii din antichitate. Nu ar fii înţelept să repetăm greşelile trecutului.

Libertatea de expresie pe care Dumnezeu a dat-o filologilor nu trebuie să ducă la jocuri de manipulare terminologică referitor la numele lui Dumnezeu. Dumnezeu a primit foarte multe nume păgâneşti dintre care unele le-am enumerat în această lucrare. Aceste nume păgâneşti trebuie să ne fie o aducere aminte referitor la cât de slabă este credinţa noastră. Zeii antici au fost cu toate nume atribuite lui Dumnezeu. Faptul că pe pământ sunt foarte nume atribuite lui Dumnezeu poate fii interpretat din acest punct de vedere ca şi o sfidare sau o luare în derâdere a lui Dumnezeu. De ce să nu amintim că în vechime triburile nord americane cum sunt sioux, apaşi sau mohicani îl denumeau pe Dumnezeu Umanitu.

Monoteismul ţine foarte mult de centralitatea unui sigur Dumnezeu. Acest lucru se demonstrează prin singularitatea numelui lui Dumnezeu. Din nefericire hinduismul are trei nume pentru Dumnezeu: Vişnu, Şiva şi Brahman. Ştim că din punct de vedere istoric, limbile s-au împărţit la turnul Babel, din mai multe puncte de vedere filologic şi etimologic trebuie evitat orice tendinţe de a reactualiza turnul Babel în istoria umanităţii. Mai mult decât orice angelologia ortodoxă este dincolo de orice monoteistă. Monoteismul este una dintre cele mai fundamentale adevăruri ale angelologiei creştin ortodoxe. El v-a fii tematica rândurilor care vor urma şi sperăm ca să fie un fel de deschidere de drumuri pentru cei aflaţi pe calea investigaţilor teologice.

Angelologia creştin ortodoxă după cum am spus este monoteistă. Există un singur Dumnezeu şi acest Dumnezeu este creator al îngerilor şi al oamenilor deopotrivă.[14] **Monoteismul este din acest punct de vedere un punct de legătură dintre Dumnezeu şi umanitate. Oricum, lumea de azi este o lume monoteistă. Nu acest lucru a existat şi în antichitate. În antichitate lumea credea în existenţa a mai multor dumnezei. Este cât se poate de interesant acest proces istoric care a dus la extirparea politeismului în favoarea monoteismului. Monoteismul şi politeismul au fost două realităţi antagonice. Am putea spune că odată cu moartea oficială a politeismului umanitatea a intrat în evul mediu.**

Crezul sau religia oficială a mai multor religii antice a fost fără de nici o îndoială unul cât se poate de politeist. Se nega existenţa unui singur Dumnezeu şi erau divinizaţi îngerii lui Dumnezeu. Sunt foarte puţini istoricii care au dedus că acest fel de încetare a politeismului a fost mai mult decât orice un fel de sfârşit al antichităţii şi începutul evului mediu. Lumea de azi şi manualele şcolare ne prezintă ipoteza **că antichitatea a însemnat mai mult datorită progresului evului mediu. Au existat şi motive de ordin teologic care au dus la încetarea antichităţii. Lume antică a fost o lume politeistă. Parthenonul atenian din Grecia, Stonhenge din Marea Britanie, Coloseumul sau ziguratele din America centrală sunt toate dovada unei culturi sau civilizaţii politeiste. Monoteismul însă a fost din acest punct de vedere contestat de mai mulţi şi interpretat de diferite secte sau formaţiuni religioase. Dintre ele am putea să îi amintim pe musulmani, new age, mormoni sau zoroastrieni.**

Este cât se poate de interesant cât de ingenioase sunt noile mişcări în plan religios. Mai multe mişcări religioase profesează un monoteism cât se poate de steril şi de improbabil.

[14] De mai multe ori angelologia creştin ortodoxă a fost asimilată cu faptele paranormale sau mai bine spus cu paranormalul. Enid Wilson, *Realy angelic: pride and prejudice with paranormal twist* (Steamy D Publishing, 2009).

Monoteismul are mai multe implicaţii şi de ordin psihologic. Sufletul omului este din mai multe puncte de vedere monist şi el caută dincolo de orice ceea ce am putea denumii unirea cu existenţa unui singur Dumnezeu. Sufletul uman se simte cât se poate de neliniştit cât se află în medierea unor crezuri politeiste. **Dar există şi mai multe motive pentru care trebuie să abordăm monoteismul din punct de vedere angelologic şi aghiografic. Au fost foarte mulţi sfinţi martiri în antichitate care au murit şi au plătit cu preţul vieţii crezul în monoteism. Dintre ei amintim pe sfinţii apostoli, sfântul apostol Pavel, Perpetua, Felicitas, Clement Romanul, Policarp episcopul Smirnei, Iustin Martirul şi Filosoful, Haralambie, Irineu al Lyonului, Gheorghe, Dimitrie şi mulţi alţii.**

Prin urmare, au existat sfinţi care au murit pentru crezul monoteismului. Există un singur Dumnezeu şi este înconjurat de îngerii Săi. Prin monoteism am putea spune că suntem „aliaţi ai îngerilor”. În timp ce este cât se poate de evident că numai Dumnezeu este cel care trebuie să fie adorat în cult, îngerii nu sunt subiectul adorării omului. Mai mulţi antici credeau că îngerii sunt chiar fiinţe identice cu Dumnezeu. De fapt vom vedea în continuare că acest crez în divinizarea îngerilor este prezent în mai multe religii orientale. Mai toate tradiţiile monoteiste centrează cultul sau adorarea lui Dumnezeu pe principiile unui monoteism strict şi exact.

Ceea ce este cel mai tragic în lumea religiei este că mai multe religii monoteiste pretind că au fost descoperite de Dumnezeu. Cea mai celebră religie de acest fel a fost mai mult decât orice islamul sau mahomedanismul. Mohamed care este considerat întemeietor al mahomedanismului a pretins că Coranul i-a fost dictat de Sfântul Arhanghel Gavriil. Mahomed a fost monoteist. Acesta este un adevăr incontestabil, ceea ce a fost eronat în cazul lui Mohamed a fost că el s-a considerat pe sine **singurul profet sau sfânt al lui Dumnezeu şi în el s-a condensat toată revelaţia lui Dumnezeu. Mahomed nu l-a respins pe Domnul Iisus Hristos dar el a considerat că este doar unul dintre restul autorilor biblici. Mohamed a respins crezul că Iisus Hristos este fiul lui Dumnezeu.**

Mahomed a fost şi rămâne un personaj la istoriei. Ceea ce l-a făcut să respingă crezul în Domnul Iisus Hristos. Oricum Mahomed s-a văzut pe sine mai mare ca şi Domnul Iisus Hristos. Contradicţia centrală a lui Mohamed şi a mahomedanismului este că dacă cu adevărat Coranul i-a fost descoperit de Dumnezeu prin mijlocirea arhanghelului Gavriil, de ce să fi făcut acest lucru din moment ce arhanghelul Gavriil este menţionat şi în Biblie. El este cel care sa apărut Sfintei Maria cu anunţul că v-a naşte pe Domnul Iisus Hristos Mântuitorul lumii. De ce s-ar arăta Arhanghelul Gavriil Sfintei Maria cu vestea că Iisus Hristos se v-a naşte şi lui Mohamed că el este un proroc mai mare decât Domnul Iisus Hristos? Ceea ce este pozitiv în islam este mai mult decât orice monoteismul. Pentru islamici monoteismul este un lucru sacru şi sfânt. Monoteismul este însă sacru şi sfânt şi pentru zoroastrianismul persan.[15] Vom observa că din punct de vedere religios, între islamul lui Mohamed şi zoroastrianismul lui Zarathrusta există foarte multe similarităţi. Atât **Mohamed cât şi Zarathrustra s-au văzut pe sine ca şi trimişi ai lui**

[15] Cultura şi civilizaţia persană a fost una dintre cele mai importate culturi ale lumii antice. Persia a fost un imperiu care s-a extins la un moment dat pe trei continente: Asia, Europa şi Africa. Persia din antichitate este Iranul din zilele noastre.

Dumnezeu cu un mesaj de mântuire şi binecuvântare.[16] **Zarathrustra a fost extrem de confuz referitor la raportul dintre monoteism şi angelologie. El credea într-un fel de manifestare a dumnezeului suprem în şapte ipostaze fiinţiale care erau mai mult decât orice un fel de îngeri. George Dumnezil credea că el vorbea de şapte arhangheli dar acest lucru este puţin posibil fiindcă Zarathrusta nu a fost numai politeist ci şi dualist. Zarathrusta a avut mai mult decât orice denumiri separate pentru aceste fiinţe spirtule, care spunea el că sunt ipostaze a lui Dumnezeu:** Spenta, Mainyu, Arta, Kshatra, Sarvatat, Amritat, Armaiti.[17]

Trebuie să menţionăm că atunci când vorbim de istoria religiilor şi de relig**ia comparată trebuie să fim mai înţelegători cu marile personalităţi care au adus un aport în arena sau în stadionul acestor discipline. Descoperirea lui Dumnezeu s-a făcut din punct de vedere istoric de mai multe ori progresiv şi treptat. Acest lucru îl mărturisea şi sfântul apostol Pavel în epistola sa către evrei.**[18] Prin urmare în abordarea noastră vom folosii mai mult decât orice o modalitate de abordare catafatică, adică pozitivă a lumi religiilor şi a crezurilor religioase.

La un anumit grad Dumnezeu este accesibil oricărei religii fiindcă este am putea spune de datoria lui Dumnezeu să se reveleze pe Sine şi să se facă cunoscut lumii şi oamenilor. Pe lângă monoteismul religiilor s-a mai vorbit şi de o pnevmatologie a religiilor sau a existenţei unui singur Dumnezeu. Teologia creştin ortodoxă este prin excelenţă o teologie monoteistă şi care crede în existenţa unui singur Dumnezeu. Ma**ri sfinţi părinţi din vechime au ţinut mai mult decât orice la acest mare adevăr al ortodoxiei şi al credinţei ortodoxe. Monoteismul se leagă şi de faptul că există un singur Hristos. Deşi au fost mai mulţi hristoşi mincinoşi, doar unul a fost cu adevărat Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Este adevărat că la un anumit nivel religiile nemonoteiste sunt inspirate de diavoli. Diavolii ne spun sfinţii părinţi au fost dintru începuturi împotriva existenţei unui singur dumnezeu. Aceasta fiindcă diavolul însuşi s-a voit pe Sine Dumnezeu.**

Monoteismul este prin sine antidiavolesc dar trebuie să ştim că el nu ne poate pune automat în ceruri cu sfinţii şi îngerii. După cum am arătat, la un anumit nivel primar toate religiile sunt monoteiste. Dar mai apoi apar neînţelegerile şi marile **separaţii toate pe fondul diferenţelor de crezuri şi de opinii. Este greu de stabilit dacă politeiştii antici şi cei contemporani sunt voluntari susţinători ai politeismului sau mai mult decât orice ei sunt stăpânia unor entităţi diavoleşti. Ştim că răul este încă existent în lumea noastră şi din nefericire îi putem vedea consecinţele: moarte, suferinţă, dureri, boli, necazuri, răutate, dezbinare, neînţelegeri şi mai mult decât orice perversiuni. Autorii biblici au fost de părere că de la Moise „**că *toti* idolii *neamurilor*

[16] Zarathrusta sau Zoroastru după cum este denumirea în terminologia elină, a fost şi el poligam ca şi Mohamed. El credea că există mai mulţi dumnezei şi prin urmare nu era monoteist. Cel mai mare dumnezeu credea el că este Ahuramazda.

[17] Este greu de spus dacă în crezul lui Zarathrusta aceştia au fost îngeri sau diavoli. Oricum este de apreciat că în antichitate a existat o persoană care s-a apropiat de crezul în existenţa unui pluralităţi de fiinţe spirituale.

[18] După ce a vorbit în vechime părinţilor noştri prin proroci, în multe rânduri şi în multe chipuri, Dumnezeu, la sfârşitul acestor zile, ne-a vorbit prin Fiul pe care L-a pus moştenitor al tuturor lucrurilor şi prin care a făcut şi veacurile. El, care este oglindirea slavei Lui şi întipărirea Fiinţei Lui şi care ţine toate lucrurile cu cuvântul puterii Lui, a făcut curăţarea păcatelor şi a şezut la dreapta Măririi în locurile preaînalte, ajungând cu atât mai presus de îngeri, cu cât a moştenit un Nume mult mai minunat decât al lor. (Evrei 1:1-4).

sunt demoni (Ps. 95, 5) prin urmare, mai multe religii au fost cât se poate de mult inspirate de diavoli. Acest lucru numai Dumnezeu îl poate rezolva şi desluşii.

Datoria noastră este de a vedea binele chiar şi puţin cât este în marile religii ale lumii şi modalitatea în care ele s-au raportat la Dumnezeu şi la îngerii Săi. Mai mulţi autori de teologie ne spun că panteonul elin a fost mai mult decât orice inspirat de realitatea existenţelor îngereşti.[19] Nu ştim dacă acest lucru este adevărat sau nu, dar este posibil ca relaţiile dintre membri panteonului elin să fie inspirate din lumea religiei şi a teologiei. Păgânismul politeist s-a inspirat foarte mult din adevăratele religii în special din mozaism şi creştinism. Ţinem astfel să subliniem că pentru a vedea acest gen de religii trebuie să mergem mai înainte de căderea omului şi prin voia lui Dumnezeu să vedem lumea şi religiile ei aşa cum le-a lăsat Dumnezeu. Dumnezeu a creat o lume bună dar nu infinită. El a pus-o sub stăpânia omului şi în paza sau supravegherea îngerilor Săi. Îngerii au avut un rol major în evenimentele cheie ale istoriei lumii. Ei au fost prezenţi la facerea omului, la izgonirea lui din rai, la stabilirea unui popor ales a lui Dumnezeu, Israel, la naşterea unui Mântuitor al lumii, care a fost Domnul Iisus Hristos şi mai apoi au fost prezenţi în vieţile mai multor sfinţi care s-au făcut vrednici de slujirea lor. Îngerii au descoperit apocalipsa sfântului Ioan Teologul în insula Patmos. Prin urmare ştim că ei îngerii au fost prezenţi în Patmos.[20]

Deşi acest lucru pare cât se poate de exagerat pentru mai multe minţi din contemporaneitate care sunt dezobişnuite de limbajul religios considerat arhaic în zilele noastre, primul mare apărător al monoteismului a fost sfântul Arhanghel Mihail. Apocalipsa sfântul Ioan Teologul ne spune că în ceruri Satan a vrut să i-a locul lui Dumnezeu. Aşa că s-a iscat un război sau un conflict în ceruri. Arhanghelul Mihail a fost cel care l-a oprit şi înfrânt pe diavol de a îşi duce la realizare planul. Vedem astfel că monoteismul a fost mai mult decât orice actual şi pentru îngeri. Îngerii au fost primii care au avut de a face cu tema sau problematica monoteismului. Aceasta fiindcă monoteismul este mai mult decât orice şi o problemă ontologică. Fiinţarea lumii se face prin voia lui Dumnezeu. După cum Dumnezeu este unul fiinţarea lumii se face pe temelia existenţei lui Dumnezeu.

Monoteismul este prin urmare o realitate transcendentă care ţine de lumea raiului. Este cât se poate de probabil că vom putea pricepe sau cuprinde monoteismul numai în lumea care v-a să fie. Monoteismul ascunde cu sine extrem de multe potenţialităţi pnevmatice şi angelologice. Pe unele le putem întrezării în această viaţă şi în această lume în timp ce pe altele le vom experimenta numai în lumea de apoi sau veacul viitor când raiul se v-a instaura deplin în existenţa umană. Mai mulţi necredincioşi au spus însă că monoteismul este o credinţă deşartă şi lipsită de profunzime aceasta fiindcă, Dumnezeul creştin este Treimic: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Dogma Sfintei Treimi este un adevăr monoteist şi nu unul politeist. Dumnezeu este unul dar întreit în persoane. Mai multe religii nemonoteiste nu Îl văd pe Dumnezeu ca fiind personal. La fel de bine sunt religii care nu îi văd pe îngeri ca fiind fiinţe şi persoane. Eoni gnosticilor, care sunt mai mult decât orice îngerii creştinismului sunt entităţi energetice impersonale.

---

[19] Sfântul apostol Pavel ne avertiza că „chiar diavolul poate lua chipul unui înger de lumină.” (2 Corinteni, 11, 14).

[20] Insula Patmos din Marea Egee este insula în care a fost ţinut în exil sfântul Ioan Teologul timp de cinci ani undeva în anii 90 după Hristos. Teologia ortodoxă dezminte împotriva a mai multor opinii contemporane că Sfântul Ioan Teologul a fost vizitat de extratereştrii şi fiinţe extraterestre. Probabil că insula Patmos este una dintre cele mai mari dovezi a existenţei îngerilor. Sfântul Ioan a scris aceste descoperiri în paginile Apocalipsei sale.

Monoteismul vine în sprijinul ideii că îngerii sunt fiinţe personale. Ce să înţelegem prin faptul că îngeri sunt fiinţe personale? În acest sens ne vom folosii de un exemplu sau analogie din natură. Dacă omul este o fiinţă cu care putem comunica şi dialoga nu putem face acest lucru cu vântul sau cu elementele naturii. Dar adevărul este că îngerii nu comunică cu oricine şi oricum. Pentru a intra în contact cu îngerii lui Dumnezeu sunt necesare mai multe condiţii. Dintre ale am putea amintii o viaţă morală plăcută lui Dumnezeu, asceză, fapte bune, rugăciune, post sau participarea regulată la slujbele Bisericii.

Prin urmare, monoteismul este un mod de viaţă. Monoteismul nu este dincolo de orice o modă religioasă asemenea sectelor sau sectanţilor care se divid şi se facturează continuu. Din punct de vedere eclesiologic este cât se poate de grav separaţia Bisericii fiindcă Biserica este una ca şi chip al unui singur Dumnezeu. Unitatea şi unicitatea Bisericii este dincolo de orice chip al monoteismului. Ori dacă Biserica se divide cum este ea în zilele noastre. Ortodoxă, catolică sau protestantă este semnul unui monoteism degenerescent şi reprobabil.

Îngerii din ceruri sunt păzitori ai monoteismului. Printre multe lor datorii şi obligaţii este şi aceasta de a fii păstrători ai monoteismului. Sunt mai multe forme şi curente în lumea de azi care ne spune într-un mod cât se poate de subtil că de fapt nu este un singur Dumnezeu creator al universului. Nu. Există un Dumnezeu al ştiinţei, unul al tehnicii şi altul al culturii. Mai mulţi mari savanţi şi academicieni nu cred de fapt într-un singur Dumnezeu şi prin urmare nu sunt monoteişti. La fel de bine sunt oameni de stat care nu cred într-un Dumnezeu creator al universului ci în Dumnezeul puterii guvernamentale şi de stat.

Formele de renunţare la monoteismul ortodox nu sunt numai cele religioase prin care aderăm la alte credinţe sau religii. Există forme de renunţare morală la monoteism. Deşi foarte mulţi ştiu că există un singur Dumnezeu acest lucru nu are nici un efect sau impact asupra lor ca şi fiinţe şi personalităţi umane. Realitatea monoteistică a lui Dumnezeu se manifestă după cum am spus prin iubire şi evlavie faţă de Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care ne-a dat viaţă şi Cel care ne poartă de grijă. Dincolo de planete, de galaxii şi de univers v-a trebui să vedem realitatea unui singur Dumnezeu care este creator şi proniator a toate. După cum nu pot fii mai multe mame a aceluiaşi copil, tot aşa nu pot fii mai mulţi dumnezei ai aceluiaşi univers.

Mai mult decât atât, monoteismul în plasează pe Dumnezeu în centrul existenţei îngerilor şi a universului. Dumnezeu devine astfel un centru de gravitaţie dublu, al îngerilor şi al universului. Dar după cum vom arăta în rândurile care vor urma, nu toate religile susţin monoteismul şi nu toate religiile cred în existenţa îngerilor. Îngerii sunt în monoteism nu zei după cum credeau unii din antichitate ci ei sunt mai mult decât orice slujitori ai lui Dumnezeu. După cum conducerea unei ţări sau a unei instituţii de stat nu se poate face de un singur om, tot aşa şi lume se face de către Dumnezeu sunt asistenţa şi sprijinul îngerilor. Acest lucru ne-a fost descoperit în paginilor Noului Testament în două rânduri: când arhanghelul Gavriil a vestit lui Zaharia naşterea Sfântului Ioan Botezătorul şi când tot acelaşi arhanghel a vestit Mariei din Nazaret Naşterea Domnului Iisus Hristos. Acest înger nu a făcut nimic altceva decât să vestească intenţiile lui Dumnezeu care s-au şi realizat.

Nici un înger nu a vorbit prin urmare de existenţa mai multor dumnezei ceea ce este cât se poate de normal şi de logic. Monoteismul creează cu sine o ierarhie a creaţiei. În primul rând Îl avem pe Dumnezeu, mai apoi îi avem pe îngerii lui Dumnezeu, apoi îl avem pe om, pe animale şi în cele din urmă lumea anorganigă a naturii cu vegetaţie şi sol. În vechime creştinismului i s-au adus acuze că de fapt este o religie şi credinţă politeistă care menţine

politeismul derivat din iudaism. Relaţia dintre iudaism şi creştinism a fost una spinoasă care în trecut a dus la martirizarea Sfântului Arhidiacon Ştefan pe care îl prăznuim pe data de 27 decembrie. Sfântul Ştefan a fost conştient că atât creştinismul cât şi iudaismul erau religii monoteiste. Problema lui a plecat însă de la faptul că autorităţile iudaice ale timpului l-au executat prin crucificare pe Domnul Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu. În acest mod, fanatismul iudaic putea foarte bine să fie un pericol pentru monoteism în mare. Am putea spune că Sfântul Arhidiacon Ştefan a fost şi el o victimă sau un martir al credinţei în monoteism. Deşi oficial autorităţile iudaice susţineau un monoteism total, el nu se simţea şi nu era trăit în plan religios. Acest lucru a putut fii demonstrat prin crucificarea Fiului lui Dumnezeu. Era nevoie de o altă formă de monoteism. Aşa s-a născut în primul secol după Hristos monoteismul creştin care există şi în zilele noastre.[21]

Monoteismul şi angelologia creştin ortodoxă merg mână în mână fiind complementare una alteia. Mai înainte de creaţia lumii Dumnezeu a creat o categorie de fiinţe pe care îi ştim ca şi îngeri. Aceşti îngeri aveau să fie folosiţi de Dumnezeu ca şi intermediari între El şi umanitate. În plan monoteist îngerii pot exista şi fără lume şi umanitate. Totuşi, ei au fost desemnaţi cu protecţia lumii şi ei vor fii cei care îi vor separa pe cei buni de cei răi la sfârşitul timpului.

Rolul îngerilor este şi acela de a îi pedepsii pe cei care nu cred într-un singur dumnezeu după cum afirmă Biserica. Un criteriu prim pentru care vom fii judecaţi şi găsiţi vinovaţi sau nevinovaţi de către Dumnezeu este dacă am susţinut crezul în monoteism. Antichitatea din nefericire nu a făcut acest lucru şi foarte mult suflete s-au pierdut. Nume sonore ale antichităţii cum ar fii Nerone, Alexandru Macedon, Caligula, Domiţian, Diocleţian, Keops, Tutancamon sau Ramses al Egiptului au susţinut crezul în mai mulţi Dumnezei. Evident orice minte umană îşi poate da seama de minciuna politeistă.

Este adevărat că politeismul este de inspiraţie diavolească dar istoria a arătat că au existat numeroase personalităţi care au trecut la politeism şi au renunţat la monoteism în mod voluntar. Cei din antichitate care nu acceptau crezurile politeiste în existenţa a mai multor dumnezeu erau supuşi la torturi şi chinuri sau aruncaţi să fie mâncaţi de lei sau animale sălbatice. Este foarte interesant de remarcat că mai toate religiile nemonoteiste au dat dovadă de o cruzime ieşită din comun. Unii cred că aceasta s-au fii datorat influenţelor diavoleşti.

Monoteismul este fără de nici o îndoială un criteriu al mântuirii omului. Credem că cu greu se poate mântui cineva care nu crede sau nu afirmă existenţa unui singur Dumnezeu.[22] Evident se pot mântui şi dintre politeişti fiindcă nu putem ştii judecăţile lui Dumnezeu. Au existat mai mulţi politeişti în antichitate care au fost politeişti doar cu numele fiindcă cu fapta ei au fost monoteişti crezând doar în existenţa unui singur Dumnezeu. Dacă ştim că avem un

---

21 Stephen Mitchell, Peter Van Nuffelen, ***One God**: **Pagan Monotheism in the Roman Empire,*** **(**Cambridge University Press, 2010).

22 **Loren T. Stuckenbruck,Wendy Elizabeth Sproston North,** *Early Christian and Jewish Monotheism* (Londra 2004).

lucru comun sau împreună cu îngerii lui Dumnezeu cu siguranţă este monoteismul. La fel de bine ştim că nu avem multe lucruri în comun cu îngerii lui Dumnezeu care sunt fiinţe de o altă ordine şi o altă ierarhie ontologică.

O altă situaţie inedită care a existat în antichitate nu a fost politeismul ci monolatria. Ce este monolatria? Etimologic cuvântul provine din elinescul μονολατρια care înseamă recunoaşterea mai multor Dumnezeui dar cinstirea sau adorarea unuia singur. Astfel au fost foarte mulţi care au obiectat că deşi sunt mai mulţi dumnezei, numai Dumnezeul creator trebuie adorat şi apreciat. Ceea ce voi arăta în rândurile care vor urma este că monoteismul a primit din punct de vedere istoric imaginea a ceea ce am putea denumii monarhia. Mai multe descrieri biblice ni-l prezintă pe Dumnezeu ca şezând pe un tron în ceruri (Isaia 16, 1) şi El este înconjurat de compania îngerilor (1 Regi 22, 19).[23]

S-a mai vorbit de faptul că îngerii slujesc ca şi un fel de consilieri sau sfătuitori ai lui Dumnezeu. Ei sunt ceea ce unii teologi ortodocşi şi neortodocşi au denumit „consiliul ceresc." Este eronat să credem că îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice simple instrumente ale monarhiei unui Dumnezeu monoteist. Forma de manifestare a lui Dumnezeu nu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o simplă afişare a unui monarh obsedat de a îşi menţine puterea. Asemănările omeneşti cu ceea ce a însemnat monarhia lui Dumnezeu în ceruri sunt cât se poate de eronate şi de denaturate. Dumnezeu nu a fost în nici un caz un fel de monarh medieval ocupat cu trebuirile regatului său şi la fel nu este nici un împărat care este preocupat de a îşi menţine puterea imperiului. La fel de bine şi limbajul folosit de Domnul Iisus Hristos în Noul Testament nu este în nici un caz real când El ne vorbeşte despre „Împărăţia cerurilor." Îngerii nu au nici un fel de împărăţie lumească în ceruri. Legătura care există între Dumnezeu şi îngerii Săi este mai mult decât orice ontologică. Pentru îngeri, care sunt după unii „spirite zburătoare" , legătura lor cu Dumnezeu este mai mult decât orice ontologică. Dumnezeu este Cel care a conferit îngerilor o fiinţare sau mai mult decât orice îngerii nu ar putea exista dacă nu ar avea suportul ontologic al lui Dumnezeu.

Este adevărat că mai multe religii antice cum sunt cele ale asirienilor şi ale babilonienilor i-au confundat pe îngerii lui Dumnezeu cu Dumnezeu însuşi creând mai mult decât orice un fel de panteon al dumnezeilor. Poate a venit vremea ca la începutul secolului al XXI-lea să recuperăm toate aceste imagini deformate şi neînţelese. Mai multe religii politeiste au ajuns la politeism dintr-o greşită înţelegere a monoteismului. Infinitatea lui Dumnezeu nu putea fii cuprinsă ca fiind aceiaşi cu unicitatea lui Dumnezeu. Aşa a apărut mai mult decât orice ceea ce am putut spune politeismul. Tema monoteismului este cât se poate de actuală în plan angelologic. Îngerii lui Dumnezeu sunt fiinţe monoteiste şi trăiesc monoteismul mult mai intens decât o facem noi oamenii.

Poate trebuie să insistăm mai mult asupra monoteismului angelologic. Acest gen de monoteism este dincolo de orice transcendent. Transcendenţa monoteismului angelologic este cât se poate de evidentă în angelologia creştin ortodoxă. Zilele în care trăim sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii zile în care trebuie să recuperăm profunzimea şi deplinătatea înţelegerii monoteismului. Monoteismul nu este numai doctrina despre existenţa unui singur Dumnezeu ci mai mult decât orice este existenţa a ceea ce am putea denumii a ontologiei şi a fiinţării îngerilor. Îngerii fiinţează prin existenţa unui singur Dumnezeu. Mai mult decât noi, îngerii sunt mult mai îndatoraţi acestui mare adevăr teologic. Monoteismul ortodox este angelologic. Prima poruncă directă a monoteismului a fost dată de Dumnezeu

[23] Lemaire, André. *The birth of monotheism: the rise and disappearance of Yahwism.* Washington: Biblical Archaeology Society, 2007.

pe muntele Sinai când i-a spus lui Moise şi prin el nouă tuturor cele zece porunci sau Decalogul. Prima poruncă dată de Dumnezeu lui Moise sună aşa: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău: să nu ai alți dumnezei afară de mine, să nu-ți faci chip cioplit ca să te închini lui. Este evident că Dumnezeu a instituit în antichitate şi pentru toate timpurile un monoteism care este dincolo de orice punct de legătură dintre îngeri şi oameni. Monoteismul pe care îl ştim în zilele noastre este mai mult decât orice iudeo-creştin dar dincolo de orice monoteismul este actual şi pentru îngerii lui Dumnezeu. S-au dat mai multe definiţii monoteismului.

Antichitatea păgână a greşit prin urmare teoria generică a monoteismului angelologic. Acest monoteism era mai mult decât orice confuz. Îngeri erau şi ei mai mulţi dumnezei în faţa unui Dumnezeu superior pe care unii îl numeau Ahriman, alţii Zeus, alţii Zamolxe, alţii Odin sau alţii Umanitu. Noţiunea de Dumnezeu şi de monoteism este prezentă la mai toate popoarele antice. Nu există un popor din antichitate care să nu fii avut o etapă monoteistă. Deşi mai multe popoare au renunţat la un moment dat la monoteism el a fost o trăsătură a mai tuturor popoarelor antice. Mai multe popoare antice după cum am spus deşi au vorbit de un singur Dumnezeu suprem acest dumnezeu era însoţit de dumnezei mai mici. Ei erau îngerii lui Dumnezeu. Am arătat în rândurile de mai sus, că gnosticismul antic de origine dualistă credea în existenţa unor fiinţe impersonale care îl însoţeau pe Dumnezeu şi pe care ei le denumeau eoni.

Mai multe religii antice au vorbit de un monoteism angelologic. Culminarea în antichitate a fost mai mult decât orice iudaismul. Existenţa lui Dumnezeu implică cu sine un monoteism angelologic. Pe pământ am putea spune că monoteismul este mai mult decât orice unul patrologic şi Îl are în centru pe Dumnezeu Tatăl.[24] Pe lângă că monoteismul este patrologic el este şi angelologic. Dumnezeu este Tatăl cel ceresc şi pentru îngerii Săi. A existat şi un monoteism păgân. Acest monoteism nu era unul angelologic. Monoteismul angelologic este am putea unul care a fost foarte mult pus în practică de mai multe rânduieli monahale. De fapt în greceşte termenul de monahism se înrudeşte foarte mult cu cel de monoteism.

Monahismul care a fost practicat în mai multe religii şi este încă mai mult decât orice practicat şi în zilele noastre este mai mult decât orice tânjirea omului după Dumnezeu dar un Dumnezeu monoteist. Monoteistul poate fii astfel din punct de vedere simbolic sau alegoric şi un monah. Monahul se vede pe sine în mai multe religii ale lumii ca şi un exponent al monoteismului. Aceasta fiindcă după cum a spus, chiar porunca lui Dumnezeu în vechime pe Muntele Sinai a fost să nu avem alţi Dumnezei în afară de El. La o adică, omul a îndumnezei elemente ale naturii, fiinţe fictive sau chiar animale. Mai mulţi dumnezei din vechime erau sub chipul de animale.

Monoteismul pare o problemă simplă dar el nu este. Sunt foarte multe formele de a deroga de la monoteism. Lumea de la începutul mileniului al treilea este orientată de mai multe ori spre alţi dumnezei. Aceşti dumnezei pot fiinţe imaginare din univers tridimensionale sau pluridimensionale, pot fii fiinţe extraterestre din alte constelaţii sau galaxii dar nu sunt în nici un caz un Dumnezeu adevărat. Astronomia ne-a oferit de mai multe ori impresia că de fapt Dumnezeu nu este nimic altceva decât o altă fiinţă de pe altă planetă sau galaxie.[25]

---

[24] Thomas Foster Barham, *UN singur Dumnezeu Tatăl sau monoteismul evangehliei demonstrat* (Londra 1867).

[25] Polymnia Athanassiadi, Michael Frede, *Pagan Monotheism in Late Antiquity* (Oxford, 1999).

Este eronat să credem că Dumnezeu este o altă fiinţă de pe altă constelaţie sau altă galaxie. Religia spre deosebire de ştiinţele de azi ne spune că Dumnezeu nu a creat fiinţe extraterestre ci îngeri care nu sunt răspândiţi prin cosmos sau în univers. Faptul că nu există fiinţe extraterestre a fost demonstrat de astronomia contemporană. Pe cele 9 planete ale sistemului solar nu există nici un fel de viaţă sau fiinţă extraterestră. Prin urmare de ce am crede că pe restul planetelor ar putea exista viaţă.

Mai mulţi astronomi ni-L prezintă pe Dumnezeu ca fiind cu mai multe feţe. Un anume Dumnezeu este pe pământ pe care Îl ştim din cultul Bisericii sau din orele de religie din sale de curs şi există un alt univers care stă undeva în spaţiul cosmic unde are cu totul alte lumii şi alte planete în subordine şi guvernare. Această teorie este falsă. Acelaşi Dumnezeu pe care Îl ştim pe pământ este prezent în tot universul. Cunoştinţele noastre de astronomie nu trebuie să ne ducă departe de concluziile monoteismului. Chiar dacă astronomia descoperă noi şi noi sisteme solare sau galaxii, nu este un lucru care ar schimba credinţa noastră în Dumnezeu.

Scenariile astronomice contemporane ne-au prezentat din nefericire un fel de apel la a renunţa la monoteism. Aceasta fiindcă astronomic este cât se poate de posibil ca Dumnezeul pe care Îl ştim pe pământ să nu fie Dumnezeul pe care Îl ştiu alte fiinţe de pe alte planete. În acest sens, monoteismul este un adevăr de ordin transcendent. Nu poate exista un Dumnezeu pe pământ sau alţi dumnezei pe alte planete. Din acest punct de vedere, Dumnezeu ne face o favoare fiindcă pe pământ noi Îl putea cunoaşte pe Dumnezeu şi nu trebuie să călătorim pe alte planete sau în alte galaxii pentru a Îl cunoaşte pe Dumnezeu. Astronomii nu sunt de aceiaşi părere.

Se poate vorbii astfel şi de un monoteism astronomic. Ce este monoteismul astronomic? Monoteismul astronomic este un monoteism care este inferior monoteismului angelologic. Monoteismul astronomic încearcă să înlocuiască universul de prezenţa lui Dumnezeu cu diferite fiinţe extraterestre. Aceste fiinţe sunt toate separate de existenţa lui Dumnezeu sau dacă nu. sunt fac ca viaţa umană să fie inferioară. Este greu de crezut că universul în sine este populat de fiinţe extraterestre care sunt grupate ierarhic. Chimia în special ne este de foarte mare ajutor în acest sens. Substanţele chimice care există pe pământ sunt prezente în tot universul. Prin urmare, pământ există şi în univers, la fel de bine praf şi alte lucruri asemănătoare. Acest univers după cum am spus a fost creat de Dumnezeu.

Monoteismul este un adevăr valabil şi pentru astronomie. Mai mulţi mari astronomi cred că nu este aşa. Există din acest punct de vedere un monoteism astronomic care funcţionează în raport cu noile descoperiri astronomice. Noile descoperiri din domeniul astronomiei nu trebuie să influenţeze monoteismul şi realitatea unui singur Dumnezeu. Este cât se poate de evident că monoteismul are ample implicaţii transcedentale. El este angelologic, ontologic şi dincolo de orice cosmologic. Există foarte multe înrudiri dintre monoteism şi cosmologie. Universul în care trăim tot ne arată un univers monoteist: există un singur soare pe cer în timpul zilei, există o singură lună pe cer în timpul nopţii. Teologia ortodoxă respinge teoria universurilor multiple sau multidimensionale. Aceste teorii sunt dincolo de orice eronate şi mincinoase. După cum există un singur Dumnezeu există un

singur univers. Mai multe lucruri ne spun că monoteismul este cosmologic dar sunt foarte mulţi care neagă acest lucru.[26]

Universul în care trăim ne duce la concluzia logică a existenţei unui singur Dumnezeu. Acest Dumnezeu este perceput şi interpretat din nefericire din ce în ce mai mult şi ştim că sunt câteva miliarde de oameni pe pământ care fiecare Îl vede pe Dumnezeu după cum i se pare. Adevărul monoteismului este un adevăr pe care trebuie să îl verificăm atunci când suntem în legătură cu mai multe religii şi creatori de curente religioase. Astronomia din zilele noastre ne plasează într-un univers în care Dumnezeu este absent. Dacă Dumnezeu este prezent în univers după astronomia contemporană cu siguranţă El este prezent în alte sisteme solare, pe alte planete sau în alte galaxii.

La fel de mult pentru mai multe religii, monoteismul a însemnat mai mult decât orice teroare. Existenţa eternă a unui singur Dumnezeu însemna pentru mai mulţi un fel de teroare religioase. Mai mulţi autori religioşi au prezis şi au prevăzut că teroarea religioasă este dincolo de orice cât se poate de mult cauză a monoteismului. Aşa că unii au sugerat că monoteismul trebuie abrogat. În istorie au fost propuse noi religii şi culte religioase care să înlocuiască monoteismul. În realitate pentru mulţi dintre noi cei din zilele noastre, monoteismul este dincolo de orice demodat şi desuet. El ne spune doar o simplă informaţie că există un singur Dumnezeu. De fapt pentru mulţi monoteismul este plictisitor. Ne plictiseşte să ştim că există acelaşi Dumnezeu şi nu sunt mai mulţi Dumnezei dintre care să alegem Unul care este conform cu aşteptările noastre.

Monoteismul angelologic este probabil una dintre trăsăturile teologiei mileniului al treilea. Acest gen de monoteism poate transforma din planeta pământ într-un laborator de studii şi de investigaţii teologice. Sufletul uman îşi v-a găsii liniştea pe care o caută numai în monoteismul angelologic. De mai multe ori ne vedem mult mai buni decât a exista şi a accepta crezul într-un monoteism angelologic. Ceea ce vrem noi este probabil un fel de monolatrie universală. Vream ca astronomia să ne deschidă posibilităţile unui univers în care să nu mai fie nevoie de religie şi de monoteism. Monoteismul este inconvenient din acest punct de vedere din cauza inconsistenţei istorice din vechime şi antichitate cu vremurile din zilele noastre. Mai multe curente newagiste găsesc greu de acceptat faptul că deşi a existat un monoteism şi în antichitate el nu mai este necesar în zilele noastre.

Vremurile şi zilele noastre sunt mult prea avansate pentru a mai fii monoteişti. În vremurile noastre se fac misiuni spaţiale la Agenţia Spaţială Europeană şi la NASA care nu fac decât să modeleze un univers care este din acest punct de vedere în conformitate cu aşteptărilor noastre şi nu a lui Dumnezeu. Universul este cum l-a creat Dumnezeu şi nu cum am voi noi să fie. Acest lucru nu trebuie să ne facă să credem că Dumnezeu este nedrept şi cât se poate de indiferent faţă de ceea ce vrem sau care sunt nevoile noastre. Lumea a fost cât se poate nemulţumită de ce au trebuit să treacă mai bine de 1969 de ani ca omul să ajungă pe lună. Trebuie să spunem că mai multe descoperiri din lumea ştiinţei şi a astronomiei nu au nimic de a face cu Dumnezeu. Curiozitatea omului faţă de luna ca natură a murit acum mai bine de 30 de ani. A fost probabil numai o modă faptul că omul şi-a dorit să exploreze alte planete? Astronomia şi mai multe alte ramuri ale ei ne plasează într-un univers care nu are nimic de a face cu monoteismul şi Dumnezeu. Unele teorii astronomice au susţinut că există atâţi dumnezei câte planete sunt în univers.

În prezentul volum am voit să arătăm că există o profundă legătură între monoteism şi angelologie. Deşi există un singur Dumnezeu teologia creştin ortodoxă mărturiseşte o

[26] Andrea C. Paterson, *Cele trei credinţe monotesite: creştinismul, iudaismul şi islamul* (USA, 2009).

ierarhie grupată în 9 ierarhii îngereşti: serafimi, heruvimi, scaune, domnii, puteri, stăpânii, începătorii, arhangheli şi îngeri. Monoteismul este astfel un principiu ontologic al acestor ierarhii îngereşti. Sperăm ca cititorul şi teologii ortodocşi să vadă mai bine legătura dintre monoteism şi angelologie care este din nefericire ignorată foarte mult în zilele noastre.

CAPITOLUL AL DOILEA

ÎNGERII ÎN POLITEISM

„A îţi vedea păcatele proprii este un lucru mai mare decât a vedea îngeri."
Sfântul Antonie cel Mare

Politeismul nu este ateism. Politeismul este crezul fals în mai mulţi dumnezei. Astfel mai multe religii false cum este hinduismul din zilele noastre cred că există mai mulţi dumnezei. Religiile politeiste din antichitate la fel ca şi cele din zilele noastre nu fac decât să afirme existenţa unui Dumnezeu dar a unui dumnezeu care din nefericire este multiplu. Ţinem să avertizăm cititorul că trebuie să avem înţelegere faţă de fraţii noştri politeişti. Religiile politeiste pretind că ne pun în legătură nu numai cu un Dumnezeu ci cu mai mulţi dumnezei. Evident acest lucru este fals dar trebuie să avem în vedere din mai multe puncte de vedere incapacitatea sau neputinţa semenilor noştri de a crede sau a se raporta la Dumnezeu.[27] Religiile politeiste cum este hinduismul nu neagă prin urmare existenţa lui Dumnezeu, doar că Dumnezeu pe care noi Îl ştim ca şi creatorul nostru este din acest punct de vedere unul dintr-o multiplicitate de alţi dumnezei.[28]

Din punct de vedere teologic, existenţa îngerilor este imposibilă în politeism. Politeismul de mai multe ori a asimilat pe îngerii lui Dumnezeu cu chiar Dumnezeu Îngerii sunt în mai multe religii politeiste un fel de entităţi mai mici decât dumnezeu dar sunt de fapt tot dumnezei. Referitor la inacesibilitatea lui Dumnezeu, care a fost cauză a mai multor răzvrătiţi politeişti istoria cunoaşte o întâmplare care ne arată foarte bine acest gen de existenţă. Se spune că imediat în zilele după ce în vechiul Constantinopol, actualul Istambul din Turcia a murit sfântul Ioan Hristostom, unul dintre călugării îmbunătăţiţi s-a rugat lui Dumnezeu insistent să afle unde este sufletul sfântului Ioan Hristostom: în cer cu îngerii sau în iad cu diavolii. După mai multe zile de rugăciune povestea ne spune că acestui călugăr îmbunătăţit un înger i-a descoperit starea Sfântului Ioan Hrisostom. Îngerul a venit şi l-a dus pe aceste călugăr în ceruri. Acolo i-a prezentat ceata sfinţilor martiri, apoi a apostolilor, apoi a prorocilor şi a restului îngerilor. Îngerul a dat să îl ducă înapoi pe călugăr pe pământ. Nedumerit călugărul l-a întrebat pe înger că deşi a văzut restul sfinţilor, pe Sfântul Ioan Hristostom nu l-a văzut în ceruri. La ceastă întrebare îngerului i-a spus, Sfântul Ioan Hrisostom este şi el aici în ceruri, dar nu îl poţi vedea fiindcă este chiar acolo unde este tronul Dumnezeu.

[27] Alain Daniélou, *Le polytheism hindou* (Paris, 1992).
[28] Este foarte adevărat că politeismul ne-a dat de mai multe ori indicii despre modul în care cel rău acţionează. Astfel mai mulţi au spus că religiile politeiste sunt creaţii diavoleşti. Diavolii se pot prezenta astfel ca un panteon de mai mulţi dumnezei. În acest capitol nu vom analiza aceste opinii care sunt cât se poate de adevărate. Vom încerca să ignorăm aceste opinii şi să ne axăm doar pe centralitatea idei că omul este în căutarea lui Dumnezeu. Nicolas M. Seguier de Saint-Brisson, *Le polytheisme* (Paris, 1840).

Această inaccesibilitate a lui Dumnezeu a făcut pe mai mulţi să ajungă la concluzia politeismului, cum că nu este un Dumnezeu ci sunt mai mulţi dumnezei. Omeneşte trebuie să avem înţelegere faţă de acest lucru. Mintea omului este iscoditoare şi curioasă. Omul vrea să ştie totul despre Dumnezeu inconştient dacă poate purta responsabilitatea unei astfel de cunoaşteri. Dar există şi un politeism de origine demonică. Acest politeism era cel care aducea jertfe umane în antichitate cum sunt cele aduse în orientul mijlociu lui Moloc. În antichitate mânia dumnezeilor trebuia satisfăcută prin jertfe umane. Mai multe religii politeiste au practicat jertfa umană. În Dacia antică, se jertfea dumnezeului Zamolxe, prin aruncarea în suliţă.[29] Mai multe practici politeiste au fost prin urmare reprobabile dar aceasta nu înseamnă că nu există nici un fel de credinţă în politeism.

În religiile politeiste îngerii nu sunt îngeri ci sunt dumnezei mai mici. Prin urmare religiile politeiste nu negă existenţa îngerilor. Doar că locul sau amplasarea îngerilor este unul distorsionat şi deformat. Din acest punct de vedere există două tipuri de politeism: 1. un politeism pasiv care nu este în conflict cu religiile monoteiste şi 2. un politeism activ care este în conflict cu religiile monoteiste şi doreşte mai mult decât orice înlocuirea lor cu crezurile în politeism. Astfel în cazul politeismului activ relaţia cu religiile monoteiste este una tensionantă şi discordantă care de mai multe ori s-a manifestat violent şi agresiv. Adepţii politeismului de mai multe ori au încercat impunerea prin metode violente sau chiar prin război a crezurilor politeiste.

Politeismul promite mai mult decât orice o libertate religioasă în care nu mai există nici un fel de graniţă sau limită din punct de vedere religios. La îngeri nu există nici o formă de politeism fiindcă ştim din ceea ce am afirmat până acum că îngerii sunt păstrătorii unui monoteism strict.[30] Prin urmare, politeismul este o imagine distorsionată a lui Dumnezeu. Este adevărat că foarte puţini îngeri au fost prezenţi cu politeişti. Un exemplu de prezenţă îngerească a fost în cazul Sfintei Cecilia. Ea era căsătorită cu Valerian care o vede la un moment dat pe sfânta Cecilia rugându-se însoţită de un înger care a avea două cununi în mână: una din trandafiri pentru Cecilia şi alta din crini pentru el. Este cât se poate de interesant că Sfânta Cecilia a fost monoteistă şi în nici un caz politeistă.

Politeismul nu trebuie să ne sperie el trebuie să ne ridice semne de întrebare. Politeismul nu este corect din punct de vedere logic. Logica politeismului este una cât se poate de contradictorie. Nu pot exista doi dumnezei, ceea ce este mai mult decât orice o contradicţie de ordin teologic. Metaforic însă se poate vorbii de un politeism. Politeismul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un simbol al infinităţii lui Dumnezeu. Dumnezeu este infinit şi etern. El este dincolo de capacităţile unei minţi limitate şi scurte. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii prezenţi acolo unde nu ne putem aştepta. O astfel de prezenţă a îngerilor a fost descoperită în timpul când Sfântul Grigorie Dialogul a fost episcop al Romei. Se spune că sfântul Grigorie Dialogul avea obiceiul în timpul cât a fost episcop să invite în fiecare seară la cină câte 12 oameni săraci. Acest lucru îl făcea secretarul lui personal. Într-o seară la cină au fost de fapt 13 invitaţi.

---

[29] Foarte puţini istorici au remarcat că uciderea în numele lui Zamolxe prin aruncarea în suliţă era extrem de similară cu execuţiile lui Vlad Ţepeş prin tragerea în ţeapă care şi ele erau tot un fel de suliţe. Să fie fost acest lucru doar o simplă coincidenţă? Personal cred că nu. Obiceiul a fost larg răspândit în Dacia şi probabil Vlad Ţepeş nu a făcut decât să îl reactualizeze.

[30] Mai mulţi sfinţi din vechime s-au învrednicit de vederea îngerilor. Unul dintre ei a fost Sfântul Benedict de Nursia. Se spune că acesta a văzut la un moment dat îngerii lui Dumnezeu ducând în ceruri sufletul unui episcop Germanos de Capua. Cea ce relata Sfântul Benedict este că îngerii duceau sufletul într-un „glob de lumină.” În timpul acestei descoperiri şi Sfântul Benedict a fost învăluit de o lumină imaterială.

Sfântul Grigorie Dialogul l-a întrebat pe secretarul său de ce a invitat 13 în loc de 12 invitaţi. Secretatul l-a asigurat că el a invitat numai 12 oameni săraci. La un moment dat Sfântul Grigorie a observat că cel de al 13 invitat avea o faţă care se schimba când a unui copil drăgălaş când a unui bătrân. La finalul cinei Sfântul Grigorie Dialogul l-a întrebat pe acest om care avea faţa care se schimba cine este? Acesta i-a răspuns că el este un înger trimis de Dumnezeu cu misiunea de a Îl ocrotii şi a îl proteja atâta vreme cât v-a fii episcop şi slujitor al lui Dumnezeu.

Din multe puncte de vedere şi noi ne asemănăm cu această întâmplare. Suntem chemaţi de mai multe ori să cinăm cu Dumnezeu fără să ştim cum este şi cine este acest Dumnezeu. La fel cu Sfântul Grigorie Dialogul de mai multe ori ne aflăm la masă cu Dumnezeu fără să ştim şi Îl confundăm pe Dumnezeu cu diferite ale crezuri politeiste şi păgâne crezând că noi avem adevărul despre existenţa şi modul în care funcţionează Dumnezeu. Acest Dumnezeu pe care unii cred că este multiplu este acolo unde nici nu credem că ar fii sau ar exista.

Nu am greşii dacă am spune că din punct de vedere pnevmatologic monoteismul este raiul în timp ce politeismul este iadul sau infernul. Mai multe religii oficiale ale antichităţii şi ale zilelor noastre sunt politeiste, acest lucru nu înseamnă că cei din politeism care sunt credincioşi nu se pot mântui şi nu pot ajunge în rai. Există foarte multe concepţii newagiste din vremurile noastre care ne spun că de fapt sunt mai mulţi Dumnezei după cum sunt mai mulţi îngeri. Este cât se poate de interesant să ştim că îngerii au fost foarte mult activi în viaţa religioasă a lumii monoteiste şi nu prea mult a celei politeiste. Un astfel de caz de prezenţă îngerească a fost în timpul când a trăit Sfântul Nicolae episcop al Mirelor Lichiei. Ni se spune că atunci când trebuia ales un episcop pentru Mira, un înger s-a arătat membrilor sinodului informându-I că cel care trebuie ales este Sfântul Nicolae. Paradoxal Sfântul Nicolae avea să joace un rol important în viaţa Bisericii fiind cel care avea să îl combată pe Arie. Să fi fost această prezenţă îngerească la alegerea ca şi episcop a sfântului Nicolae doar o simplă coincidenţă? Credem că nu.

Lumea de azi se plânge foarte mult despre faptul că viaţa religioasă a monoteismului este lipsită de prezenţa îngerilor, prezenţe care aduc bucurie şi mângâiere unor suflete cât se poate de mult însetate de îngeri şi de prezenţa lor. Îngerii au fost cu noi şi încă ne veghează. Sunt foarte multe relatări nu numai din canonul biblic ci şi din vieţile sfinţilor despre prezenţa şi lucrarea îngerilor. Ceea ce este adevărat este că de mai multe prezenţa îngerilor deranjează. Îngeri au fost prezenţi la pedepsirea cetăţilor Sodomei şi a Gomorei. Sodomiţii şi gomoriţii nu s-au bucurat de prezenţa îngerilor.[31] Îngerii lui Dumnezeu nu se bucură de religiile politeiste dar totuşi ei au speranţa că aderenţii politeismului se vor întoarce la Dumnezeu.

Rândurile de faţă nu sunt o condamnare a politeismului ci mai mult decât orice o aducere aminte a faptului că nu toţi pot crede drept şi adevărat. Faţă de incapacităţile şi neputinţele semenilor nu trebuie să arătăm dispreţ şi ură ci mai mult decât orice să ne rugăm pentru întoarcerea lor. Este adevărat că antichitatea a vărsat mult sânge pentru cauza politeismului. Sfânta Cecilia a Romei a fost executată din cauză că nu era politeistă, prin urmare nu accepta existenţa mai multor dumnezei. Lupta dintre politeism şi monoteism nu

[31] Unele povestiri ne spun că atunci când îngerii lui Dumnezeu au fost văzuţi în Sodoma şi Gomora, unii dintre păcătoşii de acolo le-au făcut avansuri fiindcă erau perverşi şi pervertiţi. Se spune că imediat ce au făcut acest lucru au căzut la pământ paralizaţi ca fiind electrocutaţi.

a încetat şi probabil nu v-a înceta niciodată. Ea se duce pe mai multe planuri: religios, pnevmatic, dogmatic şi uneori politic.

Politeismul este o greşită interpretare a religiei. Îngerii pot lucra şi în politeism. Un caz celebru de convertire de la politeism la monoteism a fost dreptul Solomon din Vechiul Testament. Ajuns în funcţia de lider al poporului ales al lui Dumnezeu, Solomon a fost puternic ispitit de păcatul politeismului. El a fost atras din pricina desfrâului de dumnezei cum ar fii Astrarta a sidonienilor şi de Moloc al amoniţilor. Acest lucru a avut loc datorită concubinelor pe care Solomon şi le-a luat. Este foarte interesant să vedem că politeismul vine în cazul lui Solomon pe fondul unei vieţi desfrânate. Este interesant să ştim că datorită faptului că Solomon a devenit politeist el a adus după sine mânia lui Dumnezeu. Solomon avea să fie pedepsit de Dumnezeu pentru politeismul său cu divizarea regatului. Acest lucru însă după cum Dumnezeu avea să spună nu a avut loc în timpul vieţii sale ci după moartea sa.

Solomon a fost probabil unul dintre cele mai celebre cazuri de întoarcere de la monoteism la politeism. Evident s-au scurs mulţi ani de la vremea lui Solomon. Problematica politeismului este acută. În vremurile Vechiului Testament politeismul a fost considerat mai mult decât orice un mare păcat ceea ce este adevărat dar trebuie să avem înţelegere cu unele neputinţe ale semenilor. Cititorul îmi v-a reproşa că nu ar fii trebuit să includ în această carte despre sfinţii îngeri şi un capitol despre politeism. În sine politeismul este o aberaţie dar din nefericire aceste este gradul de înţelegere a unor semenii de ai noştii.

Este adevărat că nu putem ignora politeismul. El ne bântuie şi atunci când nu ne aşteptăm. Deşi sfinţii părinţi ne spun foarte clar că politeismul este inspirat de diavol, omul este nevinovat în această luptă a politeismului cu monoteismul. Dumnezeu a lăsat libertate omului şi el poate alege între politeism şi monoteism. Mult oameni nu au capacitatea de a pricepe modul de fiinţare a lui Dumnezeu. Aceasta fie fiindcă inimile lor sunt împietrite asemenea faraonului egiptean sau eventual nu sunt capabile să vadă profunzimea monoteismului. De mai multe ori ne simţim cât se poate de mult neputincioşi în faţa curentelor politeiste care bântuie astăzi lumea. Totuşi, să ne aducem aminte de vremurile Sfântului Spiridon al Trimitundei când lumea credea că Dumnezeu în Sfânta Treime este de fapt politeism. Pentru a explica acest lucru Sfântul Spiridon a făcut celebra minune cu cărămida care s-a vărsat în jos ca apă, a rămas în mâna lui ca şi pământ şi s-a ridicat în sus ca şi foc. Mai mulţi l-au suspectat pe sfântul Spiridon de politeism. Sunt foarte multe curente underground în zilele noastre care profesează un fel de politeism voalat, cum ar fii New Ageul, teozofia sau antropozofia. Timpurile noastre nu sunt timpuri care ne permit libertatea de a nu aborda tematica politeismului. Politeismul ne bântuie după fiecare colţ de stradă cu ofertele lui yoga, tantra sau meditaţie transcedentală. Politeismul ne promite o lume în care vom avea acces imediat şi instantaneu la îngerii lui Dumnezeu. Să fie oare chiar aşa?

Politeismul de mai multe ori vorbeşte despre îngeri chiar dacă o face într-un mod deformat şi desfigurat. Religiile politeiste vorbesc de mai multe emanaţii, energii ipostaziate sau radiaţii de lumină sau de energie care au ieşi din fiinţa lui Dumnezeu. Prin urmare, au existat şi forme de politeism angelologic. Evident ele sunt greşite din punct de vedere teologic. Dincolo de toate aceste forme de politeism antic sau contemporan trebuie să vedem partea bună a lucrurilor. Nu există nici o formă de politeism ateu sau teistic. Politeismul este teistic dar este greşit. Primele forme alte politeismului au apărut în antichitate.   Sfinţii părinţi din vechime cum ar fii părinţii apostolicii, Sfântul Policarp episcopul Smirnei, Ignaţie Teoforul, Clement Romanul sau Clement al Alexandrei au fost şi ei în luptă continuă împotriva

politeismului. Politeismul este ridicol şi absurd. Nu putem crede că există ceva mai mult decât absolutul sau zenitul lui Dumnezeilor.

Noile teorii politeiste vin în special din lumea astronomiei. Mai mulţi astronomi sunt ferm convinşi că în spaţiu există civilizaţii extraterestre şi ele de fapt sunt adevăratul Dumnezeu dacă nu chiar mai mulţi dumnezei. Mas media din toate lumea a creat un fel de cultură politeistă a extratereştirlor. În acest scenariu astronomic Dumnezeul monoteist este înlocuit cu civilizaţii extraterestre mult mai avansate decât ale noastre. Dumnezeul monoteist trebuie înlocuit după aceste teorii astronomice cu un politeismul extraterestru.[32]

Astronomia secolului al XXI-lea concepe un Dumnezeu politeist care este format din mai multe civilizaţii sau culturi extraterestre. Aceste civilizaţii sau culturi extratereste sunt de mai multe ori rivale între ele luptându-se pentru o dominaţie universală şi chiar a întregului univers. Forţe centrifuge se găsesc în interiorul politeismului astronomic. S-au vehiculat mai multe teorii că pentru pământ există un Dumnezeu şi pentru restului universului există alţi Dumnezei. Vom spune din capul locului că politeismul este o doctrină şi o învăţătură degerată şi retrogradă. Numai minţile bolnave se regăsesc în politeism.[33] Politeismul a fost în antichitate o ramură a teologiei care studia învăţăturile despre Dumnezeii falşi ai diferitelor religii arhaice şi preistorice. Multe dintre religiile primitive au fost politeiste cum am fii animismul, totemismul sau religiile care menţineau credinţa în tabuuri.

Un politeism bogat întâlnim în special la popoarele africane. Se ştie astfel de politeismul egiptean care a fost extrem de cunoscut în antichitate şi continuă să fie şi în zilele noastre în unele regiuni ale Egiptului. Din acest punct de vedere conflictul sau neînţelegerea dintre evrei şi egipteni la vremea proorocului Moise a dus la înecarea armatelor egiptene. Alţi dumnezei ai politeismului african sunt Adroa, Akuj, Ala, Anayroli, Asa, Asase şi mulţi alţii. Probabil că politeismul african nu a putut face distincţia dintre Dumnezeu şi îngerii Săi. Mai multe forme de politeism ni-L prezintă pe Dumnezeu fără nici un fel de îngeri. Ori este cât se poate de adevărat că Dumnezeu a creat şi îngerii mai înainte de facerea lumii văzute. Politeismul crede de mai multe ori că îngerii sunt astfel de aceiaşi importanţă şi grad cu Dumnezeu. Din acest punct de vedere mai multe dintre scenariile politeismului sunt fictive şi neadevărate. Uneori politeismul vorbeşte foarte generic sau irelevant despre faptul că dincolo de toţi dumnezeii există un dumnezeu suprem, sau o fiinţă supremă.

Politeismul este însă o credinţă falsă şi neadevărată. Totuşi credinţa politeistă nu este una ateistă şi prin urmare pentru politeişti există o cale de întoarcere la Dumnezeu. Pentru cei care ţin de religiile politeiste africane sau asiane trebuie mai mult decât orice să ne rugăm. Rugăciunea pentru semenii noştri rătăciţi de la credinţa monoteistă este cât se poate de eficace în acest sens. În primul rând trebuie să vedem acest lucru ca şi o acceptare a semenilor noştri în Dumnezeu. De mai multe ori politeismul expune realitatea răului printr-o luptă dintre anumiţi dumnezei. Unii dumnezei sunt în luptă unii cu alţii. Aşa se explică că a apărut răul pe pământ. Dumnezeii politeismului sunt foarte diferiţi de cei ai monoteismului. Ei de multe ori îşi dispută supremaţia într-un univers ostil şi răzbunător. Scenariul religios al politeismului este foarte bine să fie cunoscut dar trebuie să ştim din capul locului că el este doar unul fictiv şi ficţional. Este bine să ştim care sunt concepţiile politeiste despre Dumnezeu dar acest lucru nu înseamnă că trebuie să ni le împropriem. În viaţa de zii cu zii ne lovim de foarte multe concepţii sociale, politice sau guvernamentale dar acest lucru nu

[32] Erich von Daiken, *Călăreţii dumnezeilor* (Peguin grups, 1999).

[33] Termenul de politeism a fost pentru prima dată folosit în istorie de Filon al Alexandrei. Deşi el era evreu a folosit un termen elin pentru a îşi expune opiniile sale.

înseamnă că suntem de acord cu ele şi trebuie să ni le împropriem şi noi. Multe dintre ideile religiose ale politeismului şi ale politeiştilor sunt demne de unele scenarii science fiction, cum ar fii Dumnezei care îşi dispută supremaţia asupra pământului şi a universului. În politeism nu există propriu zis diavol. Politeismul crede că iadul este sub posesia unui alt dumnezeu care este un dumnezeu rău dar el nu este un diavol. Trebuie să recunoaştem că imaginea pe care ne-o prezintă politeismul despre Dumnezeu este una extrem de optimistă. Dumnezeii antici vegheau stelele, pământul şi vietăţile din lume.

Politeismul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un lucru care trebuie privit din punctul de vedere al principiului „cercetaţi toate, ţine-ţi ce este bine.” (1 Tesaloniceni 5, 21). Ceea ce este cel mai probabil este că vom găsii lucrarea îngerilor în politeism prin încercările lor de a îi aduce înapoi la monoteism şi adevăratul Dumnezeu pe aderenţi. Faptul pentru care am abordat tema politeismului este şi datorită lucrului că mai multe sisteme politeiste sunt morale adică cred într-o viaţă morală şi sfântă. Este adevărat că sunt sisteme politeiste care sunt imorale. Dar sunt şi sisteme politeiste care cred moral într-o multiplicitate de dumnezei. Prin urmare este cât se poate de adevărat că nu putem fii ignoranţi faţă de sistemele politeiste din lume şi din trecut şi din prezent.

În antichitate au existat mai mulţi autori care au popularizat conceptele generice ale polteismului. Unul celebru a fost Homer [Ομιρος] care a scris Iliada şi Odisea. Dar mai putem amintii nume sonore cum ar fii Ovidiu, Virgiliu sau celebra Saffo de pe insula Lesbos. Probabil că au existat mult mai mulţi autori antici care au popularizat politeismul dar nu mai ştim de ei astăzi. Popoarele politeiste cum sunt cele ale elinilor, italienilor, asirienilor, sumerienlor sau babilonienilor au avut foarte mulţi scriitori care au polularizat marile concepţii şi doctrine politeiste. Mai mult a existat în antichitate şi un anumit gen de literatură sau poezie închinată dumnezeilor din diferite tradiţii religioase ale lumii. Mai mult decât orice ştim că aceste genuri literare au început să dispară în timpul apariţiei creştinismului care a culminat cu anul 313 când împăratul Constantin cel Mare a emis decretul de la Milano prin care creştinismul devenea credinţa oficială a lumii civilizate.

Apariţia creştinismului a fost privită de mai mulţi ca şi o luptă împotriva politeismului dar acest lucru este numai parţial adevărat. În antichitate pilonul cel mai mare de rezistenţă împotriva politeismului l-a jucat mai mult decât orice iudaismul mozaic. Mai mulţi istorici seculari au declarat că politeismul a murit odată cu apariţia creştinismului dar acest lucru este reprobabil şi exagerat. Politeismul este probabil un teren de luptă transcendent dintre îngerii lui Dumnezeu şi diavolii din iad. În acest conflict sau încleştare noi dăm resursele politeismului îngerilor lui Dumnezeu. Politeismul din lume la ora actuală investeşte enorm de multe resurse şi energii în diferire crezuri care foarte bine ar putea fii folosite pentru crezuri monoteiste. Am putea spune că monoteismul nu costă atât de mult ca şi investiţie şi capital decât politeismul. Dumnezeu a dat omului libertatea şi prin urmare omul are libertatea de a alege între monoteism şi politeism.

La nivel real nu există nici un înger al politeismului dar noi trebuie să fim siguri că omul are libertatea de opţiune sau de crez. [34] Prin urmare, ştim că îngerii sunt luptători pentru

[34] “Un bătrân oarecare şezând singur în chilie s-a îmbolnăvit. Şi neavând pe cineva să-l slujească, mânca orice găsea în chilie; şi aşa a făcut multe zile, fiindcă nu a venit nimenea la el spre cercetare. Iar după ce a trecut treizeci de zile, de vreme ce nu venise nimenea la el, a trimis Dumnezeu pe un înger să-i slujească lui si a petrecut cu el şapte zile. Apoi si-au adus aminte fraţii si au venit spre cercetarea lui si bătând ei în uşă, s-a dus îngerul. Iar bătrânul striga dinlăuntru : Duceţi-vă de aicea, fraţilor ! Iar ei stricând uşa au intrat şi l-au întrebat pentru ce strigă? Iar el a răspuns lor: Treizeci de zile am pătimit şi nimenea nu m-a cercetat, si iată şapte zile sunt de când Dumnezeu a trimis un înger de îmi slujea şi cum aţi intrat voi, s-a depărtat de la mine. Şi acestea

adevărata credinţă şi nu pentru credinţele deşarte politeiste. Dincolo de orice, Dumnezeu este mai mult decât orice cel care a îngăduit politeismul din cauza neputinţei şi a îngustimii minţii umane. Îngerii sunt de multe ori şi cu cei care sunt pe căile străine ale politeismului indiferent de ce natură este el: asiatic, australian, african, european sau american. Pe parcursul istoriei îngerii lui Dumnezeu au tras de la întunericul politeismului mai mult persoane şi personalităţi. Un astfel de caz generic a fost poporul evreu care de mai multe ori a păşit pe calea politeismului. În antichitate politeismul era cât se poate de mult asemănat idolatriei. Diferiţilor dumnezei le erau ridicate statui care erau adorate şi venerate ca şi dumnezeii înseşi. Multe dintre aceste culte politeiste antice au venit pe un fond sincer. Omul şi-a simţit micimea în faţa unui univers imens care îl copleşea. Mai mulţi înţelepţi orientali şi occidentali au crezul că există astfel mai mulţi dumnezei. Acest sentiment este probabil unui nevinovat şi nepăcătos fiindcă cu adevărat din punct de vedere psihologic sau psihic este greu pentru om să cuprindă infinitatea lui Dumnezeu din care acest univers este doar o fărâmă.[35] Din nou acest capitol nu apără deloc politeismul sub nici o formă doar că omul este o fiinţă imprevizibilă şi de mai multe ori el nu învaţă din erorile şi greşelile trecutului. Antichitatea s-a scăldat în valurile mlăştinoase ale politeismului. Partenonul, Coloseumul, pietrele de la Stonhenge au ziguratele în formă de piramide au fost mai mult sau mai puţin dedicate dumnezeilor. Politeismul a impresionat lumea antică prin grandoarea unor temple. El continuă să impresioneze şi alţi pe mulţi naivi şi creduli prin diferitele tehnici de meditaţie sau diferitele promisiuni care le face.

Nu trebuie să avem din nou ură şi dispreţ faţă de politeism şi politeişti. Politeismul de la începutul mileniului al treilea şi din secolul al XXI-lea nu este un politeism idolatru cum era cel cu care s-au confruntat sfinţii apostoli şi sfinţii martiri ai primelor secole ale creştinismului. Acest politeism este mai mult unul ideologic şi doctrinar. Politeismul secolului al XXI-lea este din acest punct de vedere un politeism cât se poate de ambiguu şi care caută noi modalităţi de a se exprima şi de ieşii în relief. Lupta este mare în acest fel. Politeismul secolului al XXI-lea este mai mult decât orice newagist. El vrea un fel de pseudo-unificare a tuturor sistemelor religioase din toate veacurile şi din toate timpurilor.

Sub cupola politeismului contemporan pot fii cuprinse toate religie şi toate crezurile şi mai ales toate sistemele doctrinare. Politeismul din vremurile de azi se vrea unui de natură cosmică. Este greu să vorbim de o angelologie politeistă fiindcă în angelologia politeistă nu există nici un fel de înger personal. Îngerii sunt prezenţi în politeism pentru a căuta pe cei pierduţi fiindcă politeismul în sens real nu face decât să ne ducă în iad şi în Gheenă. Doar diavolii susţin că sunt mai mulţi dumnezeii fiindcă dumnezei au voit să se facă pe sine mai începuturile universului şi a lumii. Scriem rândurile de faţă din dorinţa de a fii bine percepuţi şi înţeleşi. Îngerii sunt mai mult decât orice prezenţi în politeism pentru a mai da încă o şansă celor pierduţi de a se mânuii. Din acest punct de vedere angelologic şi soteriologic nu există nici un fel de mântuire în politeism. Politeismul este o cale fără nici un final. Aceasta fiindcă el se bazează pe o tautologie teologică. Acea de a susţine că Dumnezeu nu este unul ci sunt o

---

zicând, a adormit, iar fraţii mirându-se, au proslăvit pe Dumnezeu". (Pateric. Cap. XXVI, 2).

[35] "Un bătrân şedea în pustie departe de apă douăsprezece mile. Şi mergând într-o zi să aducă apă, s-a supărat si a zis : Ce trebuinţă este de osteneala aceasta ? Să viu şi să petrec aproape de apa. Şi aceasta zicând întru sine, a simţit pe oarecare venind după dânsul. Şi întorcându-se a văzut pe cel ce venea după el ca îi număra paşii. Şi l-a întrebat pe dânsul bătrânul zicând : Cine eşti ? Iar el a zis : îngerul Domnului sunt şi sunt trimis să număr paşii tăi si să-ţi dau ţie plata. Şi aceasta auzind bătrânul, întărindu-se cu sufletul, s-a făcut şi mai osârduitor. Şi s-a mai dus înăuntru cinci mile, adică a locuit mai înăuntrul pustiei, departe de apa şaptesprezece mile." (Pateric, cap. XXI, 9).

multiplicitate de Dumnezei. Alte cauze pentru care unii au susţinut politeismul este faptul că Dumnezeu s-a descoperit pe Sine sub mai multe forme în timpul şi pe parcursul istoriei. Cu Moise a vorbit dintr-un rug care ardea dar nu se mistuia, Sfântului Ilie i s-a arătat într-un vânt uşor, lui David şi Solomon sub chipul unui nor care a umbrit templul de la Ierusalim şi evreilor din vremea ocupaţiei italiene sub chipul unui om înviat Domnul Iisus Hristos. Toate aceste manifestări multiple ale lui Dumnezeu au făcut pe unii să creadă că de fapt nu există un singur Dumnezeu ci mai mulţi dumnezei.

Dumnezeu poate lua sute şi zeci de triliarde de înfăţişări fiindcă este o fiinţă supranaturală care este dincolo de orice capacitate de înţelegere şi de pricepere a minţii umane. A limita pe Dumnezeu nu se poate face dar, trebuie să ştim că faptul că Dumnezeu poate să se înfăţişeze sub orice chip voieşte nu înseamnă că este acelaşi Dumnezeu.[36] Politeiştii au adus mai multe acuze la realitatea existenţei lui Dumnezeu. Unele dintre ele sunt blasfemiatorii şi nu le voi enumera aici. Nu trebuie să ne îndoim de faptul că politeiştii se pot pocăi şi îndrepta dacă voiesc cu adevărat. Sunt mulţi politeişti care nu cred în Dumnezeu şi nici nu vor să urmeze lui, dar sunt unii care se pocăiesc şi se întorc la Dumnezeu. Un astfel de caz a fost în antichitate Sfântul Dionsie Areopagitul, după cum am menţionat deja contestat de mai mulţi că ar fii sfânt. Crescut în mediul politeist atenian, Sfântul Dionisie Areopagitul avea să se convertească la monoteism şi creştinism în urma predicii Sfântului Apostol Pavel din Areopagul atenian. Ulterior el avea să devină unul dintre cei mai cunoscuţi teologi ai monoteismului creştin.[37] Sfântul Dionisie Areopagitul a fost probabil unul dintre cele mai celebre cazuri de convertire şi de întoarcere de la politeism la monoteism. Au fost mult mai multe cazuri dar l-am enunţat numai pe acesta fiindcă pe cât a fost de celebru pe atât a fost şi de controversat.[38] Dumnezeu în mila şi în iubirea Sa de oameni poate întoarce pe cei pierduţi de la calea întunericului şi a politeismului la calea luminii şi a monoteismului. Lupta dintre monoteism şi politeism este din acest punct de vedere extrem de acerbă. Politeiştii explică răul după cum am spus nu din cauza diavolului ci mai mult din cauza neînţelegerilor dintre Dumnezeii din panteonul lor. Cu greu putem vorbii de o eshatologie în politeism şi mai ales de o angelologie. Îngerii la fel ca şi diavolul sunt dumnezei în politeism la fel ca şi alţi dumnezei pe care nu îi cunoaştem şi pe care eventual îi vom cunoaşte în viitor. Unele doctrine politeiste susţin că după moarte sufletelor celor morţi vor devenii şi ei dumnezei.

Din nou vom încerca să arătăm că monoteismul şi politeismul sunt de fapt două noţiuni care au existat antecedent lumii noastre după cum o ştim noi în zilele noastre. Din mai multe

---

[36] Ceea ce este interesant să ştim este că deşi diavolul poate lua chipul îngerilor, Dumnezeu nu i-a chipul îngerilor niciodată. Aceasta fiindcă Dumnezeu nu are nici o intenţie de a ne duce în eroare sau confuzie.

[37] Istoria îl ţine minte pe sfântul Dionisie Areopagitul în special pentru trei lucrări fundamentale: Ierarhia cerească, Ierarhia bisericească şi Numele lui Dumnezeu. Unii cărturari susţin că Sfântul Dionsie Areopagitul nu a fost elin de neam ci autorul corpusului dionisian ar fii fost un sirian care a trăit mai apoi prin secolul al V-lea. Teoria a fost dezminţită de teologii ortodocşi aproape unanim. A existat un sfânt Dionsie Areopagiul şi este adevărat că el a fost în tinereţe un politeist dar mai apoi s-a convertit şi s-a întors la Dumnezeu. Poate a fost o lucrare a sfinţilor îngeri ca Dionisie să se întoarcă de la întunericul politeismului la lumina monoteismului.

[38] Tradiţia creştin ortodoxă ne mărturiseşte că la Muntele Athos, la vremea când încă mai trăia fecioara Maria, Maica Domnului, lumea era politeistă şi se închina unui dumnezeu pe nume Apolo. Odată cu intrarea fecioarei Maria pe teritoriul Athosului din zielele noastre tradiţia ne spune că idolii lui Apolo s-au prăbuşit instantaneu la pământ şi din cel mai mare s-a putut auzii o voce diavolească care a zis următoarele cuvinte: „nu pot suporta sfinţenia ce tocmai a întrat în Athos, şi trebuie să plec.” Cel mai probabil Apolo a fost un diavol care bântuia în antichitate regiunea Athosului. Aceasta dacă este să credem informaţiile pe care le avem. A se vedea Teoclit Dionisiatul, *Dialoguri la Athos,* (Alba Iulia, 1994).

puncte de vedere diavolii sunt politeişti în timp ce îngerii sunt monoteişti. La oameni însă problema nu se pute chiar atât de radical. Omul nu este o fiinţă spirituală sau pnevmatică cum sunt îngerii şi prin urmare el este supus greşelii. După cum am enunţat cazul Sfântului Dionisie Areopagitul au existat mai mulţi în trecut care după o perioadă de rătăcire politeistă s-au reîntors la monoteism. Omul este o fiinţă supusă greşelii şi prin urmare trebuie să arătăm înţelegere pentru acest lucru.

O altă cauză umană a politeismului poate fii entuziasmul religios sau cel teologic. Din prea mult entuziasm sau o iubire greşit amplasată unii ajuns să creadă că de fapt nu este un singur Dumnezeu ci mai mulţi dumnezei. Dumnezeu a stârnit în fiinţa umană un sentiment excesiv care a dus la crezul eronat că sunt mai mulţi dumnezei. Politeismul nu are nevoie de îngerii de fapt, fiindcă ipotetic în politeism sunt extrem de mulţi dumnezei încât orice înger este de fapt un Dumnezeu.[39]

Rolul îngerilor în religiile politeiste este unul de salvare. Îngerii salvează persoane şi suflete de la pierzanie. Deşi politeismul este o problemă gravă din punct de vedere teologic şi religios, ci care doresc să se întoarcă la Dumnezeu o pot face dacă se pocăiesc de greşeala lor. Religiile sumerienilor, erau politeiste dar ei credeau într-un fel de fiinţe angelice care erau mai mult un fel de dumnezei mai mici. Pe templele sumeriene dedicate mai multor dumnezei se pot vedea unele fiinţe cu feţe umane şi aripi foarte asemănătoare cu icoanele îngerilor din lumea bizantină. În Sumeria îngeri nu aveau rolul de a media între Dumnezeu şi umanitate ci între dumnezei şi umanitate. Unii cred că primele menţionări ale îngerilor au fost în cadrul politeismului sumerian.

În sumeriană înger se spunea Ipa după cele mai multe probabilităţi. Ceea ce este cât se poate de remarcabil este că civilizaţia şi cultura sumeriană a existat acum mai bine de 4000 de ani. Sumerienii vorbeau de o categorie de fiinţe care fac legătura sau mediază între Dumnezeu şi umanitate. Ei sunt după cum am spus reprezentaţi pe mai multe temple şi sălaşuri religioase sumeriene. Sumerienii îi considerau un fel de semidumnezei. Mai mult decât atât, sumerienii vorbeau chiar de o ierarhie a acestor fiinţe înaripate care este foarte asemănătoare cu ierarhia îngerilor care o ştim în zilele noastre ce este grupată din 9 ierarhii de îngeri. Civilizaţia sumeriană s-a stins cu mai bine de 2000 de ani înainte de Hristos deci acum aproximativ 4000 de ani. Sumeria a fost cucerită de Asiria şi Babilonia.

Este de remarcat că sumerienii au fost printre primii care au elaborat şi o iconografie a îngerilor. Fiinţe înaripate asemănătoare îngerilor sunt descoperite pe mai multe dintre inscripţiile arheologice sumeriene. Sumeria a fost un caz unic am putea spune în cazul angelologiei şi a monoteismului. Sumerienii credeau în îngerii dar credeau că ei slujesc mai mulţi dumnezei şi nu unul singur. Prin urmare, ei au elaborat am putea spune o protoangelologie. Această angelologie era politeistă dar putem spune că pentru nivelul de cultură şi penvmatologie antică, Sumeria şi-a adus un aport important pe care nu putem să nu îl menţionăm. Sumerienii erau conştienţi că mai există încă o lume nevăzută paralelă cu a noastră. Ei ştiau că există spirite şi credeau că dumnezeii sunt făcuţi din spirite.

Prin urmare, primele mărturisiri despre existenţa îngerilor apar undeva acum 6000 sau 7000 de ani în Orientul Mijlociu în culturi antice ca şi Sumeria sau Israel. Este important să ştim că acum 7000 de ani lumea ştia de existenţa îngerilor. S-a scurs mult timp de atunci şi există enorm de multe scrieri pe această temă care continuă să fascineze mintea umană.

---

[39] Poate nu este întâmplător că Maica Alexandra [fosta principesă Ileana a Românei] scria şi ea acum mai bine de 20 de ani o carte despre îngeri. Maica Alexandra *Sfinţii îngeri* (Editura Anastasia, ediţia a II-a; Bucureşti, 2009).

Aceste mărturii sunt încă totuşi destul de primare şi nu pot alcătui corpusul unei angelologii bine elaborate pe care o avem de la sfinţii părinţi sau de la alţi teologi ortodocşi sau teologi creştini. În Sumeria îngerii erau un fel de „mesageri ai Dumnezeilor" din ceruri. Prin urmare ei erau un fel de îngeri numai că nu era un singur Dumnezeu ci mai mulţi dumnezei. Religia sumerienilor era o religia care s-a apropiat cel mai mult de adevărul angelologiei monoteiste din zilele noastre. Cred că trebuie să avem înţelegere faţă de eforturile şi încercările sumerienilor de a se raporta la îngerii. Deşi ei au vorbit despre îngeri, nu au fost capabili încă să vorbească despre un singur Dumnezeu.

Sfântul Macarie cel Mare a arătat în viaţa sa foarte multă înţelegere referitoare la politeişti. Se spune că odată Sfântul Macarie cel Mare călătorea cu un monah mai tânăr. La un moment dat ei au ajuns pe lângă un preot politeist şi mergând pe cale ucenicul sfântului l-a întâmpinat cu cuvinte foarte aspre. Sfântul Macarie cel Mare a fost mult mai reţinut şi i-a adresat numai cuvinte iubitoare şi frumoase. Preotul politeist l-a întrebat pe Sfântul Macarie de ce este aşa de amabil cu el. Atunci sfântul i-a spus că el simte multă părere de rău şi milă faţă de politeişti fiindcă toate nevoinţele lor sunt zadarnice. Auzind acestea preotul politeist a fost profund mişcat şi a sfârşit prin a se convertii la credinţa adevărată şi la ortodoxie şi chiar s-a şi călugărit întorcând pe mulţi alţi politeişti de la rătăcirile lor.[40]

Acestui gen de abordare a tematicii politeismului am încercat şi eu să urmez în cartea mea. Se cuvine să avem neînţelegere cu foarte mulţi dintre semenii noştri care rătăcesc de mai multe ori pe căile politeismului din diferitele crezuri ale religiilor lumii. Gama de ofertă politeistă a fost întotdeauna mare şi nu este întâmplător că este mult mai mare decât a monoteismului. Poate aceste lucru se leagă şi de cuvintele Domnului Iisus Hristos că „largă este calea care duce la pierzanie şi mulţi sunt cei care apucă pe ea."[41] Prin urmare cât omul trăieşte el are posibilitatea de a se pocăi sau a se întoarce de la calea politeismului sau religiilor politeiste care cred în mai mult dumnezei. Acest lucru nu mai este posibil după moartea omului. Politeismul dacă nu este dus la extreme poate fii convertit. Marea parte a celor care părăsesc monoteismul şi se întorc de la el spre politeism ştiu foarte bine că adevărul teologic este monoteist dar ei de mai multe ori asemenea preotului politeist din viaţa Sfântului Macarie vor dovezi reale şi adevărate ale sfinţeniei monoteismului.

Monoteismul şi sfinţenia sunt două tematici cât se poate de legate dar sunt totuşi două problematici distincte. Sfinţenia lui Dumnezeu nu este condiţionată de faptul că există un

[40] Dincolo de problematica politeismului este foarte important să arătăm în această carte că prezenţe îngereşti au fost semnalizate în viaţa Sfântului Macarie cel Mare sau Macarie Egipteanul. Pe când acesta a ajuns la vârsta maturităţii şi îşi ridica problema ce v-a face se v-a căsătorii s-au se v-a călugării, s-a dus într-un loc mai retras din Egipt unde s-a rugat lui Dumnezeu. Atunci un înger din ceruri I s-a arătat şi i-a spus: "Dumnezeu ţi-a dat ţie şi fiilor tăi moştenire această pustie." În acelaşi timp îngerul i-a arătat pustia din regiunea Sketisului din Egipt. Aşa s-a făcut că Macarie cel Mare a devenit călugăr şi mai apoi eremit. Ca şi în cazul alegerii Sfântului Nicolae al Mirelor Lichiei, un înger a intervenit şi în cazul Sfântului Macarie cel Mare. Tot despre sfântul Macarie cel Mare ni se spune, că după moartea sa unii au aflat că este sfânt şi au voit să afle felul de viaţă al Sfântului Macarie. Astfel au întrebat pe egumenul mănăstirii la care a stat Macarie în primii ani mai înainte de a se face eremit ce fel de viaţă a dus el? Egumenul a mărturisit atunci că de fiecare dată când Sfântul Macarie cel Mare venea fie din pustie sau din mănăstire se se împărtăşească la liturghie, în locul lui se cobora un înger din ceruri care îl împărtăşea şi el nu l-a împărtăşit niciodată fiindcă acest înger se suprapunea exact în momentul când el voia să îi de-a împărtăşania.

[41] "Intraţi pe poarta cea strâmtă. Căci largă este poarta, lată estecalea care duce la pierzanie şi mulţi sunt cei ce intră pe ea. Dar strâmtă e poarta, îngustă este calea care duce la viaţă şi puţini sunt cei ce o află." Matei 7, 13-14.

singur Dumnezeu sau de singularitatea lui Dumnezeu. Cei dintre monoteişti care pleacă din religiile monoteiste o fac pe fondul unui gol al experimentării şi cunoaşteri sfinţeniei. În mare politeiştii sunt cauză a unui fel de împlinire sau de satisfacţie a nevoii de sfinţenie în politeism. Dezamăgiţi că nu au găsit o sfinţenie fulminantă şi automată mulţi dintre ei renunţă la adevăratul Dumnezeu pentru ale credinţe şi alte religii sau alţi dumnezei. De cele mai multe ori nemulţumirea politeiştilor pleacă de la faptul că vor sfinţenia de la alţii dar niciodată de la ei înşişi. Sunt şi cazuri după cum am văzut de politeişti care renunţă la crezurile lor dar sunt extrem de rare. Mulţi dintre politeişti ajung să se împietrească în politeism şi nu îi mai putem aduce înapoi. În acest caz numai marea milostivire a lui Dumnezeu mai poate face ceva.

Ceea ce ortodoxia crede este că de în timp ce îngerii vin şi stau în jurul Bisericilor şi mai ales a Bisericilor creştine ortodoxe, în jurul templelor politeiste de mai multe ori vin diavolii fiindcă politeismul le deschide acea uşă pe care Dumnezeu a închis-o atunci când diavolul a voit să i-a locul lui Dumnezeu. Mai mult decât orice trebuie să fim conştienţi de acest lucru. Diavolii vor profita de orice ocazie pentru a îşi face loc şi a stăpânii. Politeismul poate fii o cale şi mai mult decât orice am voit să arătăm acest lucru. În antichitate îngerii a jucat un rol cât se poate de diferit de cel pe care îl au în timpurile de după Domnul Iisus Hristos. În antichitate îngerii au avut misiunea de a Îi pregătii calea lui Hristos. Îngerii astfel nu au jucat niciodată un rol politeistic în istoria lumii ci mai mult unul soteriologic. Dincolo de orice trebuie să vedem şi să luăm în considerare rolul îngerilor aşa cum este el prezentat.

Nu credem că îngerii lui Dumnezeu se bucură pentru cei care apucă pe căile politeismului. Îngerii prin urmare nu sunt legaţi de politeism pe cum nici o mamă sterilă nu poate avea copii. Totuşi, nu înseamnă că toţi cei care au aderat la religii sau credinţe politeiste în vechime sunt pierduţi pentru totdeauna. Se poate întâmpla ca cineva să treacă prin momente confuze referitor la Dumnezeu şi existenţa Sa. Acest lucru nu trebuie să ne facă să le refuzăm acestor oameni şansa de a mai fii în comuniune cu Dumnezeu şi cu îngerii Săi. Este cât se poate de adevărat că îngerii se bucură de pocăinţa celor greşiţi şi le aşteaptă întoarcerea. Prin urmare cineva care a fost victimă a politeismului se poate reîntoarce la Dumnezeu dacă o face cu pocăinţă şi cu părere de rău. Din acest punct de vedere după cum s-a spus de unii „numai îngerii şi sfinţii răsplătesc răul cu bine."

Mântuirea noastră se face astfel prin lucrarea sfinţilor îngeri. Mai mult decât atât pentru unii politeismul poate devenii o patimă cum a fost cazul regelui Solomon din antichitate pe care l-am enunţat mai sus. Rolul şi activitatea îngerilor este unul cât se poate de soteriologic. În politeism cu greu putem vorbii de o soteriologie. Centrul politeismului este cu totul altul decât cel al monoteismului. În politeism cu greu mai există un loc pentru îngerii lui Dumnezeu. Firea umană este supusă greşelilor şi păcatelor şi prin urmare trebuie să avem înţelegere faţă de ea. Paradoxal nu trebuie să negăm şi faptul că în anumite puncte de vedere politeismul este o credinţă şi o religie ca şi restul. Dar politeismul nu poate fii adevărat fiindcă este într-o schimbare continuă. De la secol la secol şi am putea spune de la mileniu la mileniu şi uneori chiar de la an la an apar noi forme de politeism. După cum am arătat în acest capitol în antichitate politeismul a fost mai mult decât orice realizat prin închinarea la idoli. Mai toţi autorii biblici ne spun că pe vremea lor idolatria a fost una dintre cele mai mari probleme sau crize a lumii antice.

Idolatria politeistă a fost un mare întuneric al lumii pe care unii îl văd prelungit în Biserica ortodoxă prin închinarea la icoanele lui Dumnezeu, a Maicii Domnului, a sfinţilor şi a sfinţilor îngeri. Ştim astfel că îngerii lui Dumnezeu sunt alături de cei care le cer ajutorul.

Vechile religii arhaice ale lumii de mai multe ori nu au putut face o distincţie şi o demarcaţie clară dintre îngerii lui Dumnezeu şi Dumnezeu însuşi. Aşa s-au născut din neştiinţă mai multe religii şi crezuri politeiste. Dar nu trebuie să generalizăm acest lucru. Diferenţa dintre politeiştii voluntari şi cei involuntari este mare. Necunoaşterea este cauză a mai multor religii politeiste. Aceste religii sunt pentru unii un început de drum în credinţa ortodoxă. Foarte mulţi se simt atraşi în zilele noastre de practicile religioase ale orientului îndepărtat care de mai multe ori vorbeşte de dumnezei şi de un politeism străin nouă celor crescuţi în creştinism. Am avut ocazia să cunoaştem că pentru mulţi lucrarea de întoarcerea la Dumnezeu, s-au procesul de îmbisericire a avut şi o etapă politeistă care ţine de orientul îndepărtat. Poate că în acest fel Dumnezeu lucrează cu unele persoane.

Mai mulţi din zilele noastre se simt atraşi de politeism şi din faptul că nu pot avea un contact imediat cu îngerii lui Dumnezeu şi fiindcă angelologia ortodoxă este ascetică şi extrem de riguroasă. Sistemele religioase politeiste sunt permisie şi nu impun de mai multe ori mari restricţii morale aderenţilor. În acest fel, politeismul este un răspuns la mai multe întrebări angelologice. Mai mulţi sfinţi începând cu antichitatea au fost răpiţi la cer şi acolo au văzut unii pe sfinţii îngeri stând în jurul tronului lui Dumnezeu, alţii i-au văzut pe îngerii lui Dumnezeu cântând imnuri de slavă lui Dumnezeu şi alţii i-au văzut pe îngerii lui Dumnezeu socializându-se cu sfinţii [apostoli, prooroci, martiri şi cuvioşii]. Bazaţi pe această pluralitate a celor din ceruri unii au constat greşit că există un panteon de dumnezei în ceruri. De fapt şi în vremurile Noului Testament într-una dintre călătoriile sale sfântul Apostol Pavel a fost confundat în Elada cu Zeus, iar ucenicul său cu Hermes care era purtător de cuvânt al sfântului Pavel. Prin urmare mai multe confuzii politeiste pot apare şi pe fondul necunoaşterii sau neştiinţei în cele teologice sau religioase. Unii au considerat că chiar anumiţi sfinţi sunt dumnezei sau întrupări şi reîncarnări a lui Dumnezeu. Politeismul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii de mai multe ori o înşelăciune bazată pe lipsa de informaţie a celor care Îl caută sau vor să aibă o relaţie cu Dumnezeu. Deosebirea dintre politeişti şi atei este că spre deosebire de atei, politeiştii caută o relaţie cu Dumnezeu şi nu resping existenţa lui Dumnezeu. Ateii în schimb nu recunosc nici existenţa lui Dumnezeu şi nici a îngerilor.

În acest capitol am voit mai mult decât orice să arătăm care este opinia teologilor ortodocşi despre relaţia dintre angelologie şi politeism. Am arătat astfel că există cazuri în care politeismul este în căutarea sfinţeniei şi mai ales a sfinţeniei lui Dumnezeu mai mult decât a persoanei Sale. Acest gen de politeism se desfiinţează în jurul marilor exemple ale sfinţeniei creştin ortodoxe. Dar sunt şi politeişti înrăiţi care vor mai mult desfigurarea şi discreditarea monoteismului şi a angelologiei ortodoxe.[42] Literatura politeistă este extrem de abundentă dar de mai multe ori agasantă. Aceasta fiindcă vedem că aderenţii diferitelor religii politeiste nu iau în serios adevărurile teologice ortodoxe tradiţionale.[43] În acest capitol am încercat să arătăm mai mult decât orice relaţia dintre angelologia ortodoxă şi politeismul necreştin sau cel păgân. Deşi cu greu poate exista un fel de legătură Biserica Ortodoxă a menţinut un dialog cu religiile politeiste. Aceste religii sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii religii care cred în existenţa a ceva superior şi supranatural faţă de om, dar ceea ce cred ei nu este drept.

---

[42] O lucrare care a fost scrisă şi care poate fii consultată este scrisă de Rangar Cline, *Ancient angels: conceptualizing angels in the Roman Empire* (Brill, 2011).

[43] Tradiţia ortodoxă spune că în faţa tronului stau permanent 7 îngeri. După unele tradiţii ei sunt: Uriel, Rafael, Raguel, Mihail, Saraqiel, Gabriel, Rameiel. Acest lucru l-a confirmat şi sfântul Ioan teologul în Apocalipsă 3, 1. Uneori aceşti îngeri au fost consideraţi şapte dumnezei.

Umanitatea a ridicat în antichitate şi chiar şi în zilele noastre temple, monumente şi clădiri diferiţilor dumnezei pe care diferite minţi mai sănătoase sau mai bolnave i-au imaginat. Aceste aspiraţii şi tendinţe ale omului antic, medieval şi contemporan am încercat să le evidenţiem în rândurile noastre. Aceste lucruri sunt mai mult decât orice cele care pot separa pe om de Dumnezeu definitiv sau temporal. Am arătat în acest capitol că deşi căderea în politeism este gravă totuşi dacă omul se pocăieşte, există cale de întoarcere cu condiţia ca pocăinţa lui să fie sinceră şi adevărată. Cu toţii suntem de mai multe ori pe căi rătăcite şi ne simţim asemenea unui copil orfan. Lipsa lui Dumnezeu din viaţa noastră ne facem să ne simţim orfani. Problema este că nu vrem să recunoaştem acest lucru. Una dintre modalităţile de a scăpa de aceste fel de „traumă sufletească” este refugiul în surogatele politeismului. Sunt atâţi dumnezei câte persoane sunt pe lume.

Politeismul poate fii un refugiu sau chiar o răzbunare pentru cei care se simt abandonaţi şi părăsiţi de Dumnezeu. O astfel de întâmplare o ştim din tradiţiile orientului. Se povesteşte că un om extrem de sărac a încercat la un moment dat să meargă în piaţă cu numai un ban în buzunar. Omul era lipsit de mâncare şi îi era foame. Odată ce a ajuns în piaţă a văzut un vânzător care vindea o lampă cu numai un ban. Omul sărac a întrebat:

- Da ce este aşa ieftină? Vânzătorul i-a spus că
- Această lampă este fermecată şi ea conţine în interiorul ei un înger. El odată ce ai mângâiat-o iasă fară şi îţi îndeplineşte orice dorinţă
- Păi şi atunci de ce o vinzi?
- Ei, îngerul din această lampă este extrem de ciudat şi schimbător. Dacă nu eşti atent cu el i-a înapoi tot restul dorinţelor pe care i le-ai cerut.
- Bine, o să o cumpăr fiindcă nu am nimic de pierdut, a spus săracul.

Săracul a cumpărat lampa fermecată şi a ajuns acasă. Acolo a mângâiat lampa şi îndată un înger a ieşit din ea voios întrebându-l:

- Şi cu te pot ajuta stăpâne?
- Ei, uite care este problema, mie îmi este foame şi eu sunt un om sărac. Aş vrea să îmi pregăteşti o masă ca şi unui rege.

În câteva secunde îngerul i-a pregătit săracului o masă ca şi unui rege cu peste 80 de feluri de mâncare. Săracul s-a aşezat la masă şi a dat să i-a prima îmbucătură când îngerul i s-a arătat din nou şi a început să îl întrebe:

- Şi cu ce te pot ajuta stăpâne? Puţin stânjenit săracul i-a spus:
- Ei, aş vrea să îmi construieşti un palat ca şi al unui împărat. În câteva secunde îngerul a făcut un palat somptuos şi ei se găseau acum amândoi în palat. Săracul ar fii voit să viziteze acest palat dar din nou îngerul a venit şi ş-a întrebat nerăbdător:
- Şi cu ce te pot ajuta stăpâne?

Săracul a găsit acest gen de comportament ciudat dar şi a adus aminte de ceea ce i-a spus vânzătorul că atunci când îngerul nu este luat în considerare ei i-a înapoi toate darurile. Nemulţumit cu starea lucrurilor, săracul care de acum locuia într-un palat somptuos s-a dus la un preot înţelept din împrejurimi şi i-a explicat problema lui. După puţin timp el s-a întors cu acest preot înţelept şi i-a spus îngerului:

-Da, îngerule aş vrea să faci o bârnă înaltă şi să o împlânţi în pământ. Imediat îngerul a făcut o bârnă înaltă şi a împlântat-o în pământ.

-Ei acum îngere, aş vrea să te sui şi să te cobori pe ea până îţi voi spune eu. Îndată îngerul a început să se suie şi să se coboare pe ea. În acest timp omul nostru a avut timp să

mănânce pe săturate şi apoi să facă un tur al noului său palat. După câteva ore, el şi preotul cel înţelept au mers să vadă ce face îngerul. L-au găsit pe înger adormit lângă bârnă.

-Ei vezi a spus, preotul cel înţelept, îngerul este ca şi sufletului omului, nerăbdător să încerce orice şi să îşi îndeplinească toate dorinţele [asemenea politeiştilor pe care i-am abordat în acest capitol]. Bârna este rugăciunea pe care sufletul coborându-se în sus şi în jos ajunge să se linişească şi să se bucure de lume.

Întâmplarea de faţă am spus-o pentru a arăta că asemenea acestui înger nerăbdător a fost şi sufletul uman pe parcursul istoriei creând noi şi noi sisteme şi religii politeiste. De cele mai multe ori omul a ajuns să îşi găsească adevărata odihnă în monoteism şi în credinţa într-un singur Dumnezeu.

CAPITOLUL 3

ÎNGERII ŞI PANTEISMUL

„Nu neglijați să arătaţi ospitalitate străinilor, pentru că, prin aceasta, unii au găzduit, fără să știe, îngeri!”
Evrei 13, 2.

Panteismul este o temă a mai multor religii. Panteismul este crezul că între Dumnezeu şi creaţie nu există nici un fel de diferenţă. Prin urmare, îngerii, universul şi omul nu sunt decât forme a lui Dumnezeu. Mai multe religii cum sunt hinduismul, buddhismul sau taoismul sunt panteiste şi cred în aşa numitul marele tot pe care hinduşii îl numesc nirvana. Prin urmare mai multe religii panteiste vorbesc despre îngeri şi despre existenţa lor. Panteismul este credinţa că Dumnezeu este mare tot şi în El se conţin toate lucrurile El fiind prezent ipostatic în stele, în râuri în ape şi chiar şi în îngeri. Panteismul prin urmare nu neagă explicit existenţa îngerilor. Mai mult decât orice panteismul spune că îngerii nu se diferenţiază de Dumnezeu cu nimic ei fiind un fel de emanaţii din Dumnezeu dar care sunt de fapt tot Dumnezeu. Deşi panteismul vorbeşte despre îngerii, îngerii nu am putea spune personalitate sau conştiinţă. Personalitatea îngerilor este dincolo de orice parte a personalităţii îngerilor. Prin urmare îngerii lui Dumnezeu nu au liber arbitru. Panteismul poate fii de două feluri:

1. panteism monoteist;
2. panteism politeist.

În panteismul politeist există mai mulţi dumnezei care sunt marele tot, în timp ce în panteismul monoteist există un singur Dumnezeu care este marele tot. Religiile panteiste sunt în mare monoteist dar sunt şi forme de panteism politeist. Ne vom oprii mai mult la relaţia lui Dumnezeu şi a îngerilor cu panteismul. Panteismul monoteist nu crede propriu zis într-o distincţie cât se poate de clară între Dumnezeu şi creaţie. Prin urmare, răul este dincolo de orice o altă alternativă a binelui.[44] În panteism nu există am putea spune nici un fel de distincţie reală dintre bine şi rău. Răul şi binele sunt două realităţi a aceluiaşi dumnezeu. Concepţia panteistă a lui Dumnezeu, a îngerilor şi a lumii. Panteismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o imagine distorsionată a teismului. Teismul este crezul care admite o distinctivitate între existenţa lui Dumnezeu şi creaţie. Îngerii sunt parte din creaţia lui Dumnezeu. Din punct de vedere teistic există o creaţie văzută a lui Dumnezeu şi o creaţie nevăzută a lui Dumnezeu. În panteism acest lucru este negat fiindcă se crede doar

[44] Michael P. Levine, *Panteismul un concept neteist al lui Dumnezeu* (New York, 1996).

ceea ce se vede. La fel cum Dumnezeu este nevăzut şi există o lume nevăzută trebuie să ne dăm seama că există şi o lume văzută care este lumea în care trăim. Panteismul concepe existenţa unitar dar nediferenţiat. Între lume, îngeri şi Dumnezeu nu există nici o diferenţă de fiinţă ci numai una de formă. Formele panteismului sunt diverse: există panteism dualist, emanaţionist, energist, fizicist sau evolutiv sau progresiv. Dar mai mult decât orice panteismul gravitează în jurul monoteismului. Îngerii nu sunt din acest punct de vedere fiinţe reale sau ipostatice ci mai mult decât orice sunt „încarnări" sau „emanaţii" din Dumnezeu. Prin urmare când vorbim de îngeri în panteism nu vorbim de persoane sau ipostase adevărate cum ar fii Mihail, Rafail sau Gavriil ci de nişte entităţi impersonale ce nu au nici un fel de personalitate. Propriu zis ele sunt un fel de „camuflaj" a lui Dumnezeu.

Îngerii nu sunt personalităţi reale sau adevărate în panteism ei sunt energiile impersonale a lui Dumnezeu. Ceea ce este cel mai eronat în religiile panteiste este că ele nu vorbesc despre îngerii lui Dumnezeu ca şi persoane sau ca şi personalităţi.[45] Mai toate religiile panteiste au mari deficenţe în a se relaţiona cu Dumnezeu şi îngerii. De mai multe ori îngerii sunt asimilaţi cu un fel de energii care izvorăsc din Dumnezeu. În creştinism, îngerii au fost asimilaţi origenismului sau teoriei apoctastazei lui Origen. Apocatastaza este şi ea tot un fel de panteism mai mascat sau mai bine spus camuflat. În apocatastază şi în panteism nu există nici un fel de distincţie ontologică între bine şi rău. Răul şi binele sunt două părţi ale aceluiaşi întreg sau a marelui tot.[46] Prin urmare când vorbim despre îngeri în panteism vorbim doar ca şi un fel de rol soteriologic pe care ei îl au. Este foarte interesant despre faptul că îngerii sunt prezenţi acolo unde nu ne putem imagina că sunt. O prezenţă îngerească a fost detectată de un călător care era într-unul dintre marile aeroporturi ale lumii. Acest om avea cardul de credit blocat şi era într-o altă regiune decât regiunea sa de obşte. Neliniştit omul a încercat să facă un schimb valutar dar nu a reuşit. Deznădăjduit omul nostru stătea cu lacrimi în ochi disperat că nu ştia ce se v-a alege sau întâmpla cu el. În cele din urmă, un tânăr îmbrăcat destul de modest s-a apropiat de el. Acesta l-a întrebat de ce este aşa de trist şi supărat? Omul i-a răspuns că nu mai are bani pe card fiindcă i-a fost dezactivat din greşeală din regiunea din care era el. Acest tânăr s-a oferit să îl ajute. El a venit la un bancomat şi numai printr-o atingere suma de bani pe care omul nostru avea nevoie să îşi continue călătoria cu avionul a ieşit din aparat. Omul nostru a fost extrem de uimit. L-a întrebat pe tânăr cum se numeşte? El i-a răspuns Mihail. Când a dat să îi mulţumească pentru ajutorul său şi să îi spună unde îi poate restitui banii, acest tânăr pe nume Mihail a dispărut. Intrigat omul a căutat prin aeroport dar Mihail nu mai era acolo. Apoi omul nostru a intrat în avion şi a continuat călătoria. La un moment avionul a început să treacă prin nişte perturbaţii cel mai probabil din cauza unor curenţi de aer puternic. Din nou omul nostru s-a uitat în spate şi acolo l-a văzut şezând pe tânărul din aeroport pe nume Mihail care l-a asigurat zâmbitor că totul este în regulă. Omul nostru şi-a întors faţa înapoi. Când s-a întors a doua oară, acest tânăr pe nume Mihai nu mai era acolo. Omul nostru s-a uitat prin avion dar nici urmă de Mihail. După cuvintele îngerului, avionul a aterizat cu bine. După ce s-a coborât din avion omul nostru şi-a dat seama că a fost vizitat de un înger fără să ştie de acest lucru.[47]

---

[45] Dintre panteiştii de seamă putem amintii pe Platon, Lao Tzu, Plotin, Schelling, Hegel, Giordano Bruno, Ioan Scotus Eriugena, Paul Tillich, Ralph Waldo Emerson, Leibniz, Walt Whitman, D.H. Lawrence și Spinoza.

[46] Ţinem să precizăm că apocatastază este panteism eshatologic. Apocatastaza nu crede într-o demarcaţie a binelui şi a răului în această lume ci în lumea care v-a să fie sau în veacul viitor.

[47] Această povestire a fost consemnată într-un volum de poveşti despre îngeri de Ruth Marlene Friesen.

Prin urmare îngerii pot fii prezenţi în religiile panteiste pentru a salva suflete. Este adevărat că Dumnezeu este monadă de fiinţă şi ontologie dar El este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o existenţă personală care creează personalităţi şi nu energii sau emanaţii. În panteism îngerii sunt emanaţii sau energii care ies din Dumnezeu. Acest energii sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii lipsite de persoană, caracter şi personalitate. Personalitatea omului din acest punct de vedere este am putea spune cât se poate de mult asemănătoare cu a îngerului. Îngerul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o realitate personală şi a conştiinţei umane. Conştiinţa umană este mai mult decât orice ceea am putea denumii prezenţă şi în cazul de sine. În panteism singura conştiinţă de sine este Dumnezeu. Restul sunt doar prelungiri din Dumnezeu. Aceste prelungiri sunt mai mult decât orice ceea ce am putea ipostase sau ipostazieri impersonale a lui Dumnezeu.

Prin urmare rolul îngerilor în panteism este unul confuz. Confuzia panteistă a îngerilor este dincolo de orice ceea ce am putea denumii totul universal din care au purces şi din care se vor întoarce toate. Istoria după cum am enunţat a avut mari panteişti. Aceşti panteişti au încercat să integreze în sistemele lor teologice pe Dumnezeu ca şi marele tot. Acest Dumnezeu panteist propriu zis nu a creat îngeri ci El se ipostaziază mai mult decât orice în fiinţe îngereşti. Prin urmare în panteismul real nu există nici îngeri, nici lume nici univers şi nici om. Toate sunt doar un fel de formalizare a lui Dumnezeu. Universul panteist este mai mult decât orice cât se poate de ficţional şi de nereal. Panteismul susţine că lumea şi îngerii sunt doar mai mult un fel de iluzii. Mai mult, existenţa unei lumii nevăzute este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii realitatea faptului că lumea este iluzorie şi nu are o consistenţă în sine.

Ne găsim în acest moment într-o regiune cât se poate de nesigură şi greu de prezis. Panteismul nu are astfel noţiuni elementare de psihologie, de psihanaliză, de comunicare. În panteismul ne confruntăm cu o tautologie teologică. Această tautologie afirmă că de fapt singura conştiinţă din univers este Dumnezeu. Astfel prin emanaţiile Sale care sunt îngerii şi oameni de fapt Dumnezeu joacă teatru fiindcă El vorbeşte doar cu Sine. Teologia ortodoxă este mai mult decât orice teistă şi nu panteistă. Esenţa lui Dumnezeu este astfel prezentă în orice.[48] Lumea însă a încercat să integreze îngerii şi cadrul panteismului. S-au emis teorii care au arătat că Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea marele tot şi pentru îngerii lui Dumnezeu. Deşi după cum am spus, îngerii nu sunt prezenţi în panteism ca şi realităţi, ei sunt totuşi acolo mijlocind pentru mântuirea celor care se află pe un astfel de drum eşuat şi eronat. Lucrarea îngerilor este mai mult decât orice ceea ce am putea numii una salvatoare. Din nou ca şi politeismul panteismul este o învăţătură greşită şi eronată. Curentele panteiste merg până acolo în cât spun că demonismul este doar o altă faţetă a binelui.

Panteismul din vremurile antice a avut o înţelegere eronată a libertăţii, a opţiunii dintre bine şi rău ca şi distincţie morală dintre cele două entităţi. În panteism nu există nici o distincţie ontologică dintre bine şi rău. Panteiştii cred că diavolul este o altă faţetă a lui Dumnezeu. Hinduismul şi buddhismul sunt mai mult decât orice religii care susţin panteismul şi dincolo de orice ceea ce am putea denumii teoria panteistă a lumii şi a universului. În panteism omul nu este o realitate personală ci o încarnare ipostatică a lui Dumnezeu. Omul nu este o creatură sau făptură a lui Dumnezeu. Panteismul a fost darnic şi în ceea ce priveşte relaţia lui creştinismul ortodox sau ortodoxia. Au existat în trecutul forme de panteism creştine. Hristos era astfel un mare tot al umanităţii. Panteismul creştin vine dintr-o greşită

[48] Palamismul secolului al XIV-lea este în acest sens cât se poate de actual. Esenţa lui Dumnezeu nu este identică cu lucrările lui Dumnezeu. Dumitru Stăniloae, *Sfântul Grogrie Palama* (Craiova: Scripta, 1993).

înţelegere a conceptului de persoană şi de fiinţă. În panteismul creştin Domnul Iisus Hristos nu este mântuitor al lumii ci este mai mult decât orice marele tot. Formele de panteism creştin au variat în ultimii ai şi de multe ori s-au găsit şi între ecumenicii creştini forme de panteism. Acest panteism a fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o negare a realităţii distincţiei ontologice sau de fiinţă între Dumnezeu şi univers sau între Dumnezeu şi umanitate.[49]

Îngerii sunt prezenţi în panteism pentru cei care nu au ajuns la o împietrire a inimii. Acest lucru este asemenea unui gimnaste celebre care relata că la un moment în timpul unui exerciţiu de gimnastică s-a dezechilibrat şi era să îţi rupă coloana vertebrală. Atunci ea care nu credea în îngeri a simţit o ca o mână nevăzută care a sprijinit-o şi a ajutat-o să continue mai departe exerciţiul nevătămată. Gimnasta nu a ştiu cine a fost, a crezut că a fost un antrenor sau un coleg, dar ea era singură pe terenul de acrobaţie. Atunci şi-a dat seama că mâna nevăzută.

Se poate întâmpla ca unii dintre noi să ajungem în crezuri panteiste fără să ne dăm seama. Este însă cât se poate de evident că panteismul nu este o învăţătură adevărată. Universul este o creaţie a lui Dumnezeu şi în nici un caz o altă formă a lui Dumnezeu. Panteismul este din acest punct de vedere o formă de politeism mai voalat. Rândurile de faţă sunt mai mult decât orice o introducere la tematica şi problematica ridicată de panteism. Panteismul însă este greu de asimilat cu angelologia. Faptul că îngeri sunt fiinţe reale şi personale o dovedeşte rebeliunea unora dintre ei de a îi slujii lui Dumnezeu. Prin urmare, îngerii nu sunt nici energii a lui Dumnezeu şi nici emanaţii din Dumnezeu după cum spune panteiştii ci sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii creaturi sau făpturi a lui Dumnezeu.

Îngerii lui Dumnezeu au fost denumiţii de unii ca şi un fel de mare tot al creştinismului. Creştinismul este astfel dincolo de orice ceea ce am putea spune nepanteist. Dumnezeu a dat omului şi continuă să ofere liber la naştere contururile unei personalităţi libere şi conştiente de sine. Omul are astfel o conştiinţă de sine pe care Dumnezeu o respectă mai mult decât orice. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea un mare generator de conştiinţe şi de identităţi psihologice. În panteism nu există nici un fel de psihologie. Dacă există o psihologie este cât se poate una emanaţionistă. Sufletele sunt entităţi emanate din Dumnezeu şi ele se vor întoarce înapoi în Dumnezeu într-un interval de timp mai scurt sau mai lung. Prin urmare, sufletele noastre în panteism sunt doar un fel de entităţi emanate din Dumnezeu. Dumnezeu astfel nu a creat suflete în sine ci doar s-a multiplicat pe Sine în fiecare dintre noi. Noi nu suntem persoane reale ci mai mult decât orice multiplicităţi a lui Dumnezeu.

Panteismul şi religiile panteiste pretind astfel că nu există o distincţie reală dintre creaţie şi Dumnezeu ci mai mult creaţia este o modalitate de exprimare sau manifestare a lui Dumnezeu. În panteism Dumnezeu însuşi este prezent în cele mai mici molecule sau fotoni, materia fiind astfel doar o derogare temporală de la starea lui de Dumnezeu. Astfel mai multe doctrine panteiste ca şi cea hindusă şi buddhistă cred în reîncarnare. La fel de bine

[49] Deşi creştină Helena Petrovna Blavatsky (1831-1892) a fost pantiestă. Ea a înfiinţat aşa numita societate teozofică care era panteistă. Rudolf Steiner a profesta şi el un panteism creştin. Lafayette Ron Hubbard din America a fost şi el panteist prin Biserica Scientologistă deşi era creştin. Taze Russel întemeitorul organizaţiei Martorii lui Iehova a fost şi el de orientare panteistă. Curente panteiste s-au manifestat şi în cadrul francmasoneriei. Tot un panteist creştin este laureatul premiului Nobel Fritjof Capra. Am enumerate numai pe câţiva panteişti creştini deşi ei sunt mult mai mulţi.

îngerii se pot încarna după caz în ipostaze omeneşti. Dumnezeii hinduismului panteist pot şi ei fi reîncarnări în diferite momente ale trecutului istoric. Reîncarnarea este o doctrină profund panteistă ce a fost respinsă de ortodoxie de mai multe ori.

O altă ramură a panteismului sunt doctrinele yoga, mantra şi tantra ca sunt dincolo de orice comune atât hinduismului cât şi buddhismului. Aceste practici cred că prin repetarea unor ritualuri sau formule sacre sufletul uman se dezîncarnează din ciclul reîncarnărilor succesive şi ajunge să se unească cu mare tot, sau Brahman în hinduism şi Buddha în buddhism.[50] Panteismul poate avea de mai multe ori forme cât se poate de ciudate şi de neobişnuite. Unele dintre aceste forme sunt din mai multe puncte de vedere total neortodoxe. Doctrinele panteiste sunt manifestate şi în aşa numitul fenomen guruist care a făcut mari ravagii în lumea civilizată începând cu anii 1960 a secolului al XX-lea. Personalităţi ca şi Sri Aurobindo, Swami Abhedananda, Gorakshanath, Swami Janakananda, Krishnamurti şi mulţi alţii pe care nu îi putem enumera pe toţi au susţinut panteismul şi formele de panteism.[51]

Îngerii lui Dumnezeu au o prezenţă extrem de redusă în panteism şi religiile panteiste. Panteismul este din mai multe punct de vedere decadent şi eronat. Formele de panteism sunt din acest punct de vedere cât se poate de greşite şi de eronate. Dar sunt şi panteişti care nu se pot ridica la o viziune personalistă şi personalizată a lumii. Faţă de ei trebuie să avem înţelegere şi faţă de neputinţa lor. Mai multe persoane nu au o capacitate de înţelegere care să îi ducă dincolo de graniţele panteismului. Faţă de ei trebuie să avem înţelegere. Panteismul este o cale extrem de simplă şi fără complicaţiile diferenţelor ontologice dintre bine şi rău. Cea mai mare greşeală a religiilor panteiste este că nu face diferenţa dintre creaţia lui Dumnezeu. Pentru panteişti creaţia lui Dumnezeu este înseşi Dumnezeu.

Probabil cel mai mare panteist creştin a fost după cum am spus Origen al Alexandriei. El credea însă după cum arătam într-un panteism modalist care primea forma apocatastazei sau a restaurării finale a tuturor lucrurilor în Dumnezeu.[52] Lupta ortodoxiei cu panteismul este extrem de veche şi datează din timpuri străvechi şi antice. Panteismul hindus sau origenistic exprimă un optimism ieşit din comun. Acest panteism merge până acolo încât afirmă că nu există propriu zis o distincţie reală dintre rai şi iad. Raiul şi iadul sunt din acest punct de vedere cât se poate de mult identice şi sunt două ipostaze ale aceluiaşi întreg. Ortodoxie crede într-o demarcaţie deplină dintre iad şi rai. În timp ce raiul este locul îngerilor şi a lui Dumnezeu, iadul este loc al diavolului.

Raiul nu este panteist, el este un loc transcendent care există dincolo de stele, galaxii şi univers. Faptul că panteismul nu este adevărat ne-o arată tocmai realitatea diferenţei ontologice dintre iad şi rai. Domnul Iisus Hristos şi sfinţii părinţi au vorbit despre o distincţie ontologică dintre rai şi iad, prin urmare raiul şi iadul sunt din acest punct de vedere două realităţi cât se poate de separate una faţă de alta. Acest lucru este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii dovada cea mai zdrobitoare împotriva panteismului şi a religiilor panteiste. Secolul al XXI-lea este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un secol în care noi curente panteiste îşi fac apariţia fie în sânul creştinismului sau a restului religiilor

---

[50] Cunoscutul scriitor Allen Watts a fost un autor de inspiraţie panteistă. A se vedea *Tao, calea ca o curgere de apă* (Bucureşti: Humanitas, 1996).

[51] Fenomenul guru este încă extrem de puternic în Asia şi religile ei. În ultimii ani el a devenit din fericire din ce în ce mai slab şi mai rar în spaţiul occidental. Emil Jurcan – *Maestrul oriental şi duhovnicul creştin* (Ed. „Reîntregirea" – Alba Iulia – 2002).

[52] Urmând panteismului origenist îl avem pe Evagrie Ponticul care a fost din mai multe punct de vedere mai rezervat în privinţa panteismului. Gabriel Bunge, Evagrie Ponticul, (Editura Deisis: Sibiu, 1997).

lumii. O viziune unificatoare a unui întreg universal şi generic este derulată azi pe fondul noilor curente penvmatice şi spiritualiste contemporane.

Există astfel doctrine panteiste care afirmă mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un torent panteist spiritual şi universal care încorporează lumea şi universul în marele tot. Intenţiile panteismului şi a panteiştilor sunt rele. Ei sunt în căutarea unei armonii universale sau cosmice. Panteiştii prin urmare visează la contururile unui univers în care nu mai există nici un fel de demarcaţie dintre Dumnezeu şi univers. Creştinismul crede că Dumnezeu este prezent în univers dar nu este identic cu el. Ori aici panteismul eşuiază ca şi o adevărată religie. Între Dumnezeu şi creaţie sau univers există o demarcaţie ontologică care a fost lăsată de Dumnezeu. În acest sens, Dumnezeu nu se contopeşte cu Dumnezeu ci este distinct de El însuşi.[53] Unul dintre termenii cei mai buni care ar putea descrie panteismul este „contopire." Dumnezeu, omul şi creaţia sau universul se contopesc într-un singur mare tot. Acest mare tot a existat mai înainte ca lucrurile să se personalizeze sau să se ipostazieze şi tot în acest tot lucrurile se vor întoarce înapoi. Logica panteismului este una cât se poate perfectă. Totul decurge de la sine în panteism. Panteismul are forte mulţi admiratori sau fan secreţi care deşi simpatizează cu doctrinele panteiste rămân creştini. Meditaţia transcedentală, practicile tantrice ale orientului îndepărtat, fenomenul guruist, teozofia sau antroposofia sunt mai mult decât orice ceea ce am putea enunţa forme de manifestare ale panteismului. Forme de panteism au existat în mai toate marile civilizaţii ale lumii. Au existat erudiţi panteişti în Sumeria, Mesopotamia, Asiria, Babilonia, Persia sau Fenicia. Ei căutat din vechime o unire cu marele tot. Această unire a fost din nefericire o unire în care eul personal se pierdea în marele tot. Acest mare tot a primit istoric mai multe denumiri: Isis. Osiris, Horus, Ra, Atman sau Brahman, Bahai şi mult altele.

Nu este în scopul acestui volum să prezinte panteismul ca şi demonic. Din panteism mai există scăpare. Sunt astfel mai multe forme de panteism: religios, filosofic, antropologic sau dialectic. Dar o formă majoră a panteismului poate fii panteismul materialist. Din anume puncte de vedere materialismul îşi are obârşia în panteism. Aceasta fiindcă după cum am spus, în panteism materia este una cu Dumnezeu. În panteism nu există pnevmatologie sau spiritualitate. Acest gen de panteismse se manifestă cel mai mult prin negaţia unui anume fel de pnevmatologie sau spiritualitate. Totul se reduce numai la lumea materială. Materialismul panteist este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o eroare spirituală. Aceasta fiindcă mai mult decât orice ceea ce putem spune este că adevărul este

---

[53] În trecere fiind spus, putem afirma că îngerii îi inspiră pe autorii sfinţi să spună lucrurile necesare pentru cunoaşterea adevărului şi a mântuirii. Un astfel de caz a fost menţionat cu Sfântul Ambrozie al Milanului. Se spune că pe când Sfântul Ambrozie predica credincioşilor săi din Milano cuvântul lui Dumnezeu, mai mulţi ascultători din biserică putea vedea un înger care îi şoptea sfântului ce să spună mai departe. Aşa se face că un apostat şi un eretic din credinţa ariană l-a ascultat pe Sfântul Ambrozie şi a putut vedea cum îngerul lui Dumnezeu îi şoptea la ureche în timpul predicii. El s-a convertit la creştinism. O altă prezenţă îngerească din viaţa sfântului Ambrozie o avem ca şi mărturie din viaţa sa. „S-a întâmplat că era la judecată un vrăjitor care, fiind chinuit, zicea că mai mult este muncit de îngerul păzitor al lui Ambrozie, decât de draci. Fiind întrebat pentru ce este muncit de înger, a mărturisit pricina aceasta: în zilele împărătesei Iustina, vrând cu vrăjile mele să întărit poporul Mediolanului asupra episcopului lor, m-am suit pe vârful bisericii la miezul nopţii şi am adus acolo jertfă diavolilor. Şi cu cît mă sârguiam eu, prin lucrarea răutăţii a porni pe popor împotriva sfântului, cu atâta am văzut pe creştini lipindu-se mai mult de episcopul lor, cu mai multă dragoste şi sporind în soborniceasca credinţă; apoi, neputînd face ceva mai mult, am trimis diavolii în casa lui Ambrozie, ca să-l omoare. Iar aceia mi-au spus că nu numai nu pot a se apropia de episcop, dar nici de uşile casei lui, căci ieşind foc îi arde pe dânşii. Aceasta a mărturisit vrăjitorul în munci, căci cu adevărat Sfântul Ambrozie era înfricoşat diavolilor." http://www.ortodoxia.md/video/3946-sfantul-ierarh-ambrozie-episcopul-mediolanului.

undeva la mijloc. Omul este o fiinţă amfibie după cum spuneau şi vechii elini că omul este o fiinţă care poate privii în „sferele superioare” ανθροπος. Prin urmare, trebuie să ştim că cei care aderă la panteism vor crede că de fapt materia înconjurătoare este înseşi Dumnezeu. Panteismul astfel îndumnezeieşte materia. Ispita panteistă a existat de la începuturile lumii şi probabil v-a exista până la finalul lumii. Un mic indiciu că Dumnezeu nu susţine doctrinele sau învăţăturile panteiste îl avem din ispitirile Domnului Iisus Hristos când cel rău i-a spus după ce a înfometat fiindcă postit 40 de zile şi 40 de nopţi să prefacă pietrele în pâine. Ispita panteistă este una extrem de simplă şi de uşoară. Ea ne spune că mai mult decât orice suntem doar materie care la rândul ei este înseşi Dumnezeu. Vedem că Domnul Iisus Hristos respinge ispita panteistă. Aceasta fiindcă el refuză să schimbe pietrele în pâine. De fapt aşa procedează cel rău cu mai multe suflete când le atrage la pierzanie. Una dintre cele mai subtile ispite este cea panteistă. Această ispită este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii comună lumii din care trăim. Societatea umană este din nefericire încolţită de valuri imense de panteism în care Dumnezeu se contopeşte cu lumea în care trăim după bunul nostru plac. Fiecare dintre noi putem vedea chipul desfigurat al lui Dumnezeu în zilele şi vremurile noastre prin diferite imagini şi prin diferite campanii publicitare religioase care ne promit unirea imediată şi rapidă cu Dumnezeu şi fiinţa sau energiile Lui. Mulţi dintre noi cădem pradă curselor panteismului de mai multe ori fără să ne dăm seama. De mai multe ori oferta panteismului este simplă şi imediată. De ce să credem că Dumnezeu este distinct de lumea în care trăim? Nu panteismul ne spune că nu este aşa. Dumnezeu este chiar în celulele şi neuronii tăi, tot ceea ce trebuie să faci este să devii conştient de acest adevăr mântuitor. Panteismul nu prea convinge prin tăria argumentelor ci mai mult decât orice el ne seduce. Poate dintre toate doctrinele religioase cea mai seducătoare este panteismul. Aceasta fiindcă el se prezintă simplu în timp ce în fond nu este.[54] Panteismul eşuiază testul cel mai important: faptul că între bine şi rău există o separaţie totală sau mai mult decât orice ontologică. Eshatologic între bine şi rău nu există nici un fel de coincidenţă de ordin moral sau mistic. Răul în sine este o negaţie deplină şi totală a binelui. Prin urmare, răul şi binele sunt două principii separate ontologic. Ele nu au nici un fel de legătură. Pentru panteişti nu există nici un fel de demarcaţie esenţială între bine şi rău.

Panteismul este astfel străin de ontologia angelologică ortodoxă. Nu există nici un înger care să ne spună sau să fii spus sau să fii afirmat că Dumnezeu este panteist. Unii teologii ortodocşi au afirmat că panteismul este o doctrină justificabilă fiindcă de fapt la final v-a exista numai Dumnezeu şi sfinţii îngeri cu sfinţii care vor birui faptele răului şi a ale demonilor. Acest lucru însă nu înseamnă nici eshatologic panteism. Eshatologia nu înseamnă dualism. Dincolo de orice este cât se poate de evident că v-a exista o separaţie dintre principiile binelui şi a răului. Religiile antice deşi în majoritate au fost politeiste s-au bazat pe foarte multe tendinţe panteiste. Vedem astfel de exemplu în Egiptul antic că exista un dumnezeu al soarelui care era reprezentat cu cap de câine. Este vorba de Dumnezeul Ra. Ra era un Dumnezeu al soarelui dar care avea cap de câine. Se poate vedea cât mai bine o tentă panteistă în care sunt pierdute contururile dintre Dumnezeu şi univers sau lume.

---

[54] Mai multe producţii cinema celebre ne-au prezentat dincolo de orice panteismul sub diferire forme. Celebra producţie Matrix din anul 1999 şi succesiv în anii care au urmat a fost şi ea din anumite puncte susţinătoare a unui panteism mai subtil sau mai rafinat. Matrix ne prezenta la mai mulţi dintre noi scenariul unei lumi panteiste în care „totul era posibil”. De mai multe ori vom vedea că pentru aderenţii panteismului totul este permis. Marc Gopin, *Între Eden şi armaghedon: viitorul religiilor lumii, violenţei şi a facerii de pace* (Universitatea Oxford, 2000).

În rândurile de faţă nu declarăm un război direct panteismului şi religiilor panteiste ţinem doar să subliniem diferenţele generice ale panteismului fiindcă după cum am spus, panteismul este de mai multe feluri. Cele mai cunoscute forme de panteism sunt cele materialiste care duc la o îndumnezeire a materei. În acest gen de panteism nu există nici un fel de lume spirituală şi nici un fel de îngeri. De fapt îngerii sunt un fel de ipostaze materiale din lume invizibilă. Formele panteismului materialist pot fii văzute în vremurile actuale cel mai mult prin deificarea unei economii care a devenit mai mult decât orice un principiu de diviziune şi de război. În numele unui panteism materialist, state rivale îşi dispută supremaţia în plan economic a lumii. Formele economiei secolului al XXI-lea sunt extrem de complexe şi de impregnate de materialism. Forma ultimă a materialismului este mai mult decât orice materialismul panteist, în care Dumnezeu este mai mult decât orice centru al materiei.

Există forme puţine de panteism ascetic. Panteismul este de cele mai multe ori materialist. El impune o viaţă fără nici un fel de spiritualitate sau asceză. Înseşi faptul de a fii în lume este mai mult decât orice ascetic şi un semn de unire cu Dumnezeu.[55] Cea mai mare greşeală a panteismului este că nu face nici o diferenţă dintre esenţa lui Dumnezeu sau energiile sau lucrările lui Dumnezeu. Faptul că Dumnezeu a făcut universul, lumea şi pe om nu se confundă cu esenţa sau fiinţa Lui. Fiinţa lui Dumnezeu este prin urmare din toţi veci ascunsă sau necunoscută din toate veacurile. Panteismul susţine că între Dumnezeu şi lucrările Lui nu există nici un fel de distincţie. Îngerii lui Dumnezeu sunt şi ei lucrări distincte a lui Dumnezeu şi nu fac parte din esenţa lui Dumnezeu. Prin urmare nici chiar îngerii lui Dumnezeu nu pot cunoaşte şi nici nu au cu să cunoască fiinţa lui Dumnezeu. Dumnezeu este cunoscut îngerilor Săi numai ca şi lucrare. Esenţa lui Dumnezeu sau fiinţa lui Dumnezeu transcede îngerilor şi oamenilor deopotrivă. Acest lucru este negat de panteism şi de filosofiile sau religiile panteiste.[56]

Îngerii nu sunt prin urmare atotştiutori. Ei nu cunosc esenţa sau fiinţa lui Dumnezeu. Faptul că noi nu ajungem să cunoaştem esenţa lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii că nu suntem panteişti. Dacă am ajunge să cunoaştem esenţa lui Dumnezeu am ajuns la panteism. Panteismul nu este din acest punct de vedere nimic mai mult decât un fel de suprapunere a planului real cu cel al lui Dumnezeu. Lumea din zilele noastre este orientată mai mult decât orice panteist. Acest gen de panteism este dincolo de orice ceea ce am putea denumii tendinţa lumii de azi orientată spre cultul materiei. Acest cult se manifestă în foarte multe feluri. Cea mai amplă tendinţă este după cum am spus îndumnezeirea materiei. Materia este bună în sine dar ea este mai mult decât orice doar un fel de convergenţă sau modalitate prin care Dumnezeu ni se descoperă. Descoperirea lui Dumnezeu se face prin materie dar nu în materia înseşi. Dumnezeu este imanent şi transcendent concomitent în materia universului. Materia universului este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un mediu prin care ajungem să Îl cunoaştem pe Dumnezeu ca şi creator.[57]

---

[55] Mai multe dintre concepţiile filosofului german Martin Heidegger s-au îndreptat în spre o astfel de mentalitate a unui panteism. Heidegger prin anii 1960 ai secolului al XX-lea era bucuros să anunţe filosofia „lui a fii în lume." Conform lui Heidegger şi a panteiştilor, a fii în lume este tot ceea ce are omul de a face pentru a se realiza şi a se unii cu Dumnezeu. Am putea spune că şi îngerii lui Dumnezeu sunt în lume, dar acest lucru nu îi afectează la fel de mult cum îi afectează pe oameni. Glennyce Eckersley, *Copii şi îngeri: poveşti cu îngeri în vremuri problematice* (Rider, 1999).

[56] Jacky Newcomb, *Un înger m-a luat de mână: poveşti adevărate ale vieii de apoi* (Harper element, 2007).

[57] Joel J. Miller, *Ridicat de îngeri: prezenţa şi puterea supraveghetorilor noştri şi a păzitorilor noştrii* (Nashville, Tennessee, 208).

Angelologia ortodoxă nu este panteistă ci mai mult decât orice ea este una pnevmatică sau spirituală. Lumea îngerilor stă într-o profundă antagonie cu panteismul din punct de vedere religios, panteismul este sursă a mai multor filosofii materialiste după cum am arătat în acest capitol. Îngerii prin urmare pot intervenii împotriva prezenţilor diabolice. Acest lucru îl poate face şi în cazul celor care cad în mrejele panteismului şi a crezurilor panteiste.[58] Prin urmare, ştim că filosofile din toate vremurile au atras mintea umană şi au intrigat şi continuă să o facă. Din punct de vedere ascetic panteismul este o teologie a comodităţii, în panteist nu trebuie să facem mari eforturi pentru a Îl găsii şi a intra în comuniune cu Dumnezeu. Dumnezeu este chiar în noi. De fapt chiar noi suntem dumnezei în panteism. Totul poate devenii dumnezeu în panteism şi totul poate fii redus la materie. Ceea ce putem învăţa de la sfinţii îngeri este să nu acceptăm crezuri panteiste şi nici să le susţinem marile filosofii ale Asiei care au milioane şi poate chiar câteva miliarde de aderenţi ce cred în panteism sub diferite forme: buddhism, hinduism, şintoism sau bahai. Aceste religii le vom analiza ulterior pe fiecare mai în amănunt fiindcă ele sunt principalele crezuri ale lumii în care trăim.

În hinduism panteismul este trăit şi în promiscuitatea sexuală pe care ei o văd ca o ramură separată de practicile yoga prin ceea ce se denumeşte ca şi exerciţiile tantrice. O modalitate de unire cu marele tot sau cu absolutul universal, Brahman este mai mult decât orice libertatea oricărei restriştii sexuale. Omul se uneşte astfel automat şi imediat cu Dumnezeu prin cât mai multe contacte sexuale. Aceasta este doctrina şi învăţătura tantrică care are probabil milioane de aderenţi la oara actuală. Evident, forma hindusă a panteismului este eronată. Dumnezeu nu poate să susţină libertatea sexuală totală care este absolutizată în practicile extremului orient.[59] Filosofile panteiste ale orientului îndepărtat pe care mulţi le-au ovaţionat şi le-au îmbrăţişat sunt decadente. Nu vreau să mă opun milioanelor de panteişti care există la ora actuală pe globul pământesc vreau doar să afirm care este realitatea din punct de vedere religios.

Învăţăturile şi doctrinele panteiste au variat de la secol la secol şi de la epocă istorică la epocă istorică, dar fondul a rămas identic. Omul este mult prea comod de a face efortul să se nevoiască şi să ajungă la o legătură sau comuniune cu Dumnezeu. Calea panteismului este simplă. Nu trebuie să posteşti, să te rogi sau să frecventezi Biserica cu slujbele ei lungi şi plictisitoare tot ceea ce trebuie să faci pentru a ajunge la o comuniune cu Dumnezeu este să practici yoga sau tantra. Cu toţii cunoaştem persoane sau prieteni care fac acest lucru. Ba

[58] În viaţa Sfântului Chiril al Alexandriei avem o altă mărturie a lucrării sfinţilor îngeri. Ni se spune despre un anumit loc mai afară din Alexandria în Manutin „era o capişte veche locuită de draci. Deci tot locul acela era foarte înfricoşător din pricina mulţimii duhurilor necurate ce locuiau acolo. Iar pe când trăia patriarhul Teofil, de multe ori a voit el să curăţească acel loc de draci şi să-l facă locaş sfânt, spre a se preamări Dumnezeu; dar n-a putut, pe de o parte pentru că a avut multe împiedicări, iar pe de alta, pentru că i-a urmat lui aproape moartea. Însă următorul lui Teofil, de trei ori fericitul Chiril, s-a îngrijit de aceasta şi s-a rugat cu osârdie lui Dumnezeu, ca să-i dea ajutor şi putere să izgonească din acel loc duhurile cele necurate. Deci i s-a arătat lui în vis îngerul Domnului şi i-a zis să aducă în locul acela cinstitele moaşte ale sfinţilor doctori fără de arginţi Chir şi Ioan, şi astfel va fugi de acolo puterea diavolilor. Iar Sfântul Chiril a îndeplinit porunca îngerului fără de întârziere şi a adus în acel loc moaştele sfinţilor doctori fără de arginţi, zidind acolo o biserică în numele lor, după care, o, minune! îndată au fugit de acolo duhurile cele necurate şi s-a făcut locul acela izvor de tămăduiri, prin darul sfinţilor fără de arginţi.” http://www.doxologia.ro/viata-sfant/viata-sfantului-ierarh-chiril-arhiepiscopul-alexandriei.

[59] Aceste practici hinduse pot devenii orgiastice după caz. Ele spun că acest gen de practici îl unesc pe aderent Dumnezeu sau marele tot. O astfel de lucrare apăra Barbara Carellas, *Urban tantra: sexul sacru pentru secolul al XXI-lea* (New York, 2007).

mai mult, sunt în vremurile noastre şi practici panteiste cum ar fii meditaţia transcedentală sau mind control care ne pune instantaneu în comuniune şi în relaţie cu Dumnezeu tot ceea ce avem de făcut este să aderăm la aceste culte sau religii şi legătura noastră cu Dumnezeu este asigurată. Panteismul ne promite astfel extazul instantaneu al comuniunii cu Dumnezeu. Poate cititorul v-a găsii demodat că am găsit de cuviinţă să adresăm tema sau problematica panteismului dar după cum am spus, orientul îndepărtat are aproape câteva miliarde de aderenţi ai panteismului care s-au grupat în mai multe forme. Lamaismul tibetan este şi el tot o formă de panteism. Lamaismul tibetan este astfel înrudit cu buddhismul şi cu hinduismul.[60]

Lumea pe care ne-o propune panteismul este o lume lipsită de contururi şi diferenţieri. Totul este conţinut în tot şi totul formează mare tot adică Dumnezeu sau totul absolut. Panteismul nu operează cu noţiuni explicite ci mai mult sub pretextul unei comodităţi externe ne aruncă în confuzie şi neant. Conform învăţăturii panteiste atunci când Dumnezeu a creat lumea de cele mai multe ori El a creat-o dintr-o materie preexistentă mai bine spus din Sine înseşi.[61] O altă extremă a panteismului a fost dincolo de orice concepţia că totul este îngerii lui Dumnezeu. Mai multe culte angelolatre i-au îndumnezeit pe îngerii lui Dumnezeu şi au făcut din ei un fel de dumnezei pnevmatici. Angelolatria este mai mult decât orice tot o formă de panteism dar de această dată un panteism angelic sau angelologic. Îngerii sunt astfel un mare tot sau absolutul ultim în care se v-a contopii firea umană în cele din urmă.

Ortodoxia a respins din acest punct de vedere orice panteism angelologic care este o altă formă a angelolatriei. Angelolatria este strict interzisă de ortodoxia şi de creştinismul ortodox pe fondul faptului că îngerii nu sunt fiinţe identice cu Dumnezeu. Lipsa de identitate sau de consubstanţialitate a îngerilor cu Dumnezeu este o alte temă care neagă panteismul şi orice tendinţă panteistă. Panteismul angelologic vinde atunci când îi considerăm pe îngerii lui Dumnezeu una cu Dumnezeu. Există o distincţie sau o limită ontologică între îngerii lui Dumnezeu şi Dumnezeu însuşi. Acest lucru este o dovadă că îngerii nu sunt o realitate sau o existenţă de ordin panteist. Angelologia creştin ortodoxă a fost de mai multe ori asimilată curentelor panteiste. Îngerii sunt şi ei din acest punct de vedere o parte din marele tot al lui Dumnezeu dar de o esenţă diferită de acea a universului şi a lumii.[62]

Ortodoxia prin urmare nu susţine nici un fel de panteism angelologic. Acest panteism este dăunător în cele din urmă. Nu trebuie să uităm niciodată separaţia ontologică între ierarhiile îngerilor şi existenţa lui Dumnezeu. Ontologic Dumnezeu este separat de îngerii Săi. Rolul îngerilor nu este unul panteist. Ci din contră, îngerii vor face separaţia ultimă dintre cei buni şi cei răi care în stadiul actual este confuză şi parţială. Acest stadiu este lăsat pentru ca

---

[60] Celebra tradiţie tibetană a lui Dalailama este o tradiţie de inspiraţie panteistă aceasta fiindcă în fiecare generaţie cred tibetanii se întrupează din nou şi din nou Dalailama care este mai mult un fel de caricatură a Domnului Iisus Hristos. Reîncarnare vine tot pe un fon panteist în care nu se mai ţine cont de identitatea persoanei. A se vedea Dalai Lama, *Arta fericirii* (Riverhead Hardcover, 2009).

[61] După cum am arătat una dintre cele mai celebre practici de unire cu marele tot sau Brahman este yoga. Unii cred că yoga este o practică ortodoxă. Sunt foarte multe persoane care cred că pot ajunge la o unire absolută cu Dumnezeu prin yoga. Kaya Christiane Muller au scris cu ceva timp în urmă o lucrare pe această temă *Angelica yoga. Introducere* (UMC Publishing, 2010). Această carte ne prezintă cum ar arăta lumea dacă toţi am adera la practicile yoga de inspiraţie orientală. Prin yoga unii cred că se unesc cu îngerii lui Dumnezeu. Să fie oare aşa? Sfântul apostol Pavel ne spunea că înseşi diavolul poate lua chip de înger de lumină. Se poate astfel ca aceste practici orientale yoga să fie de inspiraţie demonică. Oricum trebuie să luăm şi această posibilitate în considerare.

[62] O altă prezenţă a sfinţilor îngeri a fost semnalată în cazul sfântului Gheorghe. Tradiţia spune că în timpul martiriului său, Sfântul Gheorghe a fost pus pe o roată cu fiere ascuţite şi legat de ea. În acest moment trupul sfântului era să se rupă dar un înger se spune că a fost văzut care l-a ţinut întreg pe sfântul Gheorghe.

cele două entităţi ontologice binele şi răul să se definească. Binele şi răul, îngerii şi diavolii sunt antagonici unii altora. Din acest punct de vedere demarcaţia ultimă dintre bine şi rău v-a fii nu una de natură istorică ci una de natură eshatologică.[63]

Panteismul nu are de a face cu angelologia creştin ortodoxă. Unii s-au străduit să ofere un fel de contur panteistic al angelologiei dar au eşuat. În marile religii panteiste dintre care am enumerat panteismul hindus, cel tibetan sau lamaist, panteismul buddhist sau panteismul şintoist japonez nu au fost prea mulţi îngeri care şi-au făcut simţită prezenţa. Prezenţa îngerilor a fost foarte mult resimţită în jurul sfinţilor creştini şi mai ales a sfinţilor creştini ortodocşi. Un astfel de caz a fost sfântul Nectarie din Eghina. Acest sfânt avea mare evlavie la Maica Domnului sau fecioara Maria. Într-o zii pe când el se ruga lui Dumnezeu se spune că a avut loc o minune. Cerurile s-au deschis şi sfântul Nectarie a putut vedea pe Maica Domnului dimpreună cu un cor de îngeri care cântau o cântare foarte frumoasă. Această cântare sfântul Nectarie a transcris-o şi a şi armonizat-o cu armonii de gen bizantin. Ea este cântarea extrem de cunoscută în Biserica Ortodoxă Pe tine Te lăudăm [Αγνή Παρθένε].[64] Viziunea panteistă a lumii este una cât se poate de ispititoare după cum am spus din cauza comodităţii cu care ea ne îmbie de a privii lumea şi universul. Lumea este doar o altă faţetă a lui Dumnezeu. Dar mai mult decât atât lumea este înseşi Dumnezeu. Dumnezeu este distinct faţă de lumea şi universul pe care le-a creat la fel cum un sculptor este o entitate distinctă faţă de statuia sau bustul sculptat sau la fel cum un producător de computere este o entitate distinctă faţă de computere sale. Religiile panteiste nu fac această diferenţiere. Dumnezeu este una şi aceiaşi persoană cu îngerii Săi. În acest sens, termenul cel mai clasic folosit de aderenţi panteismului este emanaţie. Îngerii nu sunt făpturi sau persoane create de Dumnezeu ci mai mult decât orice ei sunt energii sau emanaţii.

Setea omului după Dumnezeu este prezentă în toate culturile şi civilizaţiile lumii. La fel este setea omului după îngerii lui Dumnezeu. Omul s-a simţit pe sine dator să îi caute pe Dumnezeu şi îngeri. Însă acest lucru nu este destul. Setea după Dumnezeu trebuie să fie şi consecventă. Panteismul manifestă acea sete după Dumnezeu dar nu manifestă ceea ce am putea spune consecvenţa acestei căutări după Dumnezeu. Sfinţii sunt cei care cu adevărat au ajuns la o relaţie stabilă cu Dumnezeu. Este important să ştim că culturi antice cum ar fii cele ale sumerienilor, ale babilonienilor, ale mesopotamienilor, ale sciţienilor sau ale asirienilor ne-au vorbit despre îngeri.

O veche povestire despre îngeri o avem din legendele babiloniene. Se spune că în culmea sau apogeului civilizaţiei şi a culturii babiloniene, o cultură care a avut puternice tendinţe panteiste la un moment dat, rege al Babiloniei era un aşa numit Niblan. Acest Niblan avea ca şi reşedinţă a tronului său oraşul Babilon, capitală a Babiloniei. Într-o zii, Niblan a

[63] Sfântul Grigorie Dialogul relatează istoria monahiei Romula, la a cărei chilie, în ceasul morţii, au venit doua coruri de cântăreţi de psalmi [...] bărbaţii cântau psalmii, iar femeile dădeau răspunsurile. Şi-n vreme ce se săvârşea această slujba cereasca de înmormântare, sfântul ei suflet s-a desprins din legaturile trupului şi a fost condus la cer. Şi pe măsura ce se înălţau, cântarea lor se auzea din ce în ce mai stins, până când, în cele din urma, a încetat. Iar cele care o vegheau au mărturisit ca le-au auzit şi ele. Este foarte posibil că şi această întâmplare este o mărturie a prezenţei sfinţilor îngeri care au dus un suflet în rai. Vedem că acest lucru a fost făcut cu cântări de laudă aduse lui Dumnezeu.

[64] Ştim că una dintre activităţile îngerilor lui Dumnezeu este cântarea de laudă sau doxologia adusă lui Dumnezeu. Este de o deosebită importanţă şi semnificaţie să ştim că cântarea Pe Tine te lăudăm a fost descoperită de îngerii lui Dumnezeu sfântului Nectarie. Acesta este un semn că îngerii sunt binevoitori faţă de noi şi mai ales ei vor ca noi să învăţăm de la ei. Sfântul Nectarie a fost un sfânt care s-a învrednicit să asculte cântări îngereşti. Bunătatea lui a făcut să ni le împărtăşească şi nouă. Muzica a fost astfel un mediu de manifestare a îngerilor lui Dumnezeu.

ieşit să se plimbe prin celebrele sale grădini suspendate care au fost considerate o minune a lumii antice. Plin de sine, Niblan se contempla pe sine ca şi unul dintre cei mai mari regi şi lideri guvernamentali ai lumii. El cugeta plin de mândrie, ei uite eu un om muritor, am creat unul dintre cele mai mari regate ale lumii, am extins graniţele mele mai mult decât orice alt rege mai înainte de mine. Numele meu şi al regatului meu este cunoscut în toate laturile lumii şi la curtea mea eu am parte de cei mai mari învăţaţi şi filosofii care se pleacă mine şi persoanei mele. Cum cugeta aceste lucru, se spune că lui Niblan i s-a arătat un înger pe care Dumnezeu a îngăduit să îl vadă. Acest înger a început prin cuvintele:

- Tu eşti un mare prost.

- Cine eşti tu şi cum îndrăzneţi să îmi vorbeşti aşa? a răspuns regele Niblan.

- Eu sunt sunt slujitor al regelui şi Dumnezeului celui din ceruri, a răspuns îngerul.

- Bine şi ce vrei de la mine?

- Vino cu mine şi îţi vor arăta cine eşti tu cu adevărat.

Îngerul l-a luat pe Niblan şi l-a dus pe o stradă din apropierea palatului său. Acolo i-a arătat o casă mai sărăcăcioasă şi mai dărăpănată.

-Şi ce vezi tu aici? a întrebat îngerul.

- Văd o casă a supuşilor mei, a răspuns regele Niblan.

-Nu rege, aici aseară o familie nevoiaşă cu doi copii din regatul tu a murit de foame fiindcă nu avea să îşi cumpere de mâncare.

Regele s-a uitat în pământ ruşinat. Apoi îngerul l-a luat şi l-a dus pe regele Niblan pe un munte înzăpezit. La poalele muntelui era un sat. Îngerul l-a pus pe rege lângă vârful muntelui. Dintr-o dată s-a pornit o avalanşă mare de zăpadă. Regele a luat-o la fugă. Îngerul l-a întrebat pe rege:

- De ce fugi rege?
- Fug să nu mor în avalanşă, a răspuns regele Niblan.
- Tu eşti măritul rege al Babiloniei, spune ca această avalanşă să se oprească, a răspuns îngerul.
- Nu pot face acest lucru a zis regele.

Atunci îngerul a făcut o rugăciune şi ca şi prin minune avalanşa s-a oprit. Regele a răsuflat uşurat.

Apoi îngerul l-a luat pe rege şi l-a dus într-un regat vecin care era extrem de prosper şi care tocmai se pregătea să înceapă un mare război de cucerire. Îngerul i-a spus regelui:

- Acest regat o să înceapă un război devastator, spune să se oprească să nu mai facă acest lucru.

- Nu am cum a răspuns regele fiindcă nu vor asculta de mine.

-Nu eşti tu marele regele al Babiloniei cum nu a mai existat niciodată?

Atunci îngerul s-a atins de o bacnotă de hârtie a acelui regat şi toţi bani acelui regat s-au schimbat în hârtie. Fără bani regatul a renunţat să mai înceapă război. Apoi îngerul l-a luat pe rege şi l-a dus din nou pe una dintre străzile Babilonului. Acolo erau doi oameni care tocmai se luptau unul cu altul din pricina unei neînţelegeri. Îngerul i-a spus regelui Niblan:

-Rege, aceşti doi oameni se luptă pe stradă în văzul tuturor, spune-le să se oprească.

- Nu pot a spus regele nu am cum.

-Păi nu eşti tu regele Babiloniei cum nu a mai fost şi nici nu v-a mai vii un rege pe lume?

Îngerul s-a dus a şoptit o rugăciune la urechile unuia dintre cei care se luptau şi ca prin minune ei s-au oprit.

Apoi îngerul l-a luat şi l-a dus pe regele Niblan într-un câmp deschis care era mai tot pârjolit de o secetă. Îngerul l-a întrebat pe rege:

- Ce vezi tu rege aici?
- Văd un câmp în secetă, a răspuns.
- Tu care eşti rege poţi aduce ploaia?
- Nu, a răspuns regele.

Atunci îngerul a făcut din nou o rugăciune şi a venit un mare nor de ploaie. Astfel în câteva zile recoltele s-au refăcut. - Acum mai am să îţi arăt doar un singur lucru a spus îngerul. El l-a dus într-o cameră întunecată unde era o femeie muribundă. Aceasta era în spasme fiindcă în faţa ei a început să vadă o fantomă.

-Rege au ai putea să o ajuţi pe această femeie în suferinţă?

-Nu, nu am cum a răspuns regele.

- Nu eşti tu măritul rege cum nu a mai fost şi nici nu v-a mai fii pe lume? Îngerul s-a dus a făcut din nou o rugăciune şi femeia şi-a dat sufletul în pace în mâinile lui Dumnezeu. În cele din urmă, îngerul l-a adus pe rege la palatul său de unde l-a luat.

- Rege atât m-a trimis Dumnezeu să îţi arăt. Apoi îngerul s-a făcut nevăzut de la faţa sa.

Regele Niblan a început să se simtă mic şi neputincios în faţa a tot ceea ce i-a arătat îngerul şi cu părere de rău medita în sine, că a greşit considerându-se pe sine cel mai mare şi mai puternic rege dintre toţi regii pământului.[65]

Această poveste pare din mai multe puncte de vedere cât se poate de nerealistă şi depăşită dar ea vine să ne înveţe despre faptul că mintea umană din toate timpurile şi-a supraevaluat capacităţile. Cei care vor studia istoria panteismului vor putea vedea că se aseamănă foarte mult acestui rege bibilonian Niblan. Panteismul suprasolicită anumite aspecte ale teologiei şi ale creaţiei sau universului lui Dumnezeu. Mai mult decât orice trebuie să fim conştienţi de acest lucru. Asemenea acestui rege filosofii şi aderenţii panteismului au crezut că au toate adevărurile despre Dumnezeu. Filosofiile panteiste sunt din mai multe puncte de vedere încă actuale şi în vogă. Sunt nenumăraţi cei care aderă la stindardul panteismului şi care cred că este un răspuns la toate problemele şi la toate frământările omului în căutarea lui Dumnezeu.

Panteismul uită să facă demarcaţia dintre revelaţia naturală a lui Dumnezeu şi revelaţia supranaturală. Aceste două revelaţii sunt distincte. Prin revelaţia naturală ajungem la concluzia că există o cauză a lumii şi a universului care este o cauză supranaturală. Acest lucru nu ne face însă să aflăm dacă această cauză este personală sau impersonală. Este extrem de important să ştim că universul şi lumea în care trăim are o cauză personală. Panteismul şi religiile panteiste nu cred că universul are o cauză personală. Dumnezeu este o fiinţă supranaturală dar este o fiinţă personală cu care putem stabilii un dialog sau o relaţia personală. Acest dialog cu Dumnezeu ca şi o fiinţă personală nu mai este parte a revelaţiei naturale ci a revelaţiei supranaturale aceasta fiindcă Dumnezeu este o fiinţă supranaturală.

Îngerii lui Dumnezeu sunt şi ei parte a revelaţiei supranaturale a lui Dumnezeu. Dumnezeul religiilor panteiste este un Dumnezeu impersonal. El poate fii o forţă, o energie, o stare sau un câmp energetic. A nega personalitatea sau persoana lui Dumnezeu înseamnă a nega dreptul la viaţă a omului. Mai mult decât orice panteismului este împotriva personalismului şi a persoanei. El ne promite de fapt că adevărata fericire a raiului nu este comuniunea cu Dumnezeu, îngerii şi sfinţii ci regresiunea în marele tot care a existat original

[65] A se vedea John Todd, *Îngerul gheţarului şi alte poveşti* (James Hogg & Sons, 1860).

mai înainte de facerea lumii şi a universului. În acest capitol am încercat să facem o trecere în revistă a principalelor concepţii panteiste ale lumii. Am arătat că panteismul nu este prezent numai în câmpul religiei ci mai mult decât orice există filosofii, curente ideologice, antropologii şi civilizaţii care se axează pe principiile panteismului. Principalele religii panteiste sunt hinduismul, buddhismul, lamaismul tibetan şi şintoismul japonez. Deşi credinţa creştin ortodoxă nu acceptă panteismul considerându-l eronat ea se află într-o stare de dialog cu aderenţii şi adepţi religiilor panteiste şi speră la o întoarcere a lor în spre adevăr.[66]

CAPITOLUL PATRU

ÎNGERII ŞI DUALISMUL SAU GNOSTICISMUL

„La cea mai mare înălţime, sufletul se aseamănă cu Dumnezeu. Dar un înger se apropie mult mai mult de acest lucru. Aceasta este tot ceea ce este un înger: o idee a lui Dumnezeu."

Meister Eckhart

Prin urmare, în rândurile care vor urma vom aborda mai mult decât orice prezenţa şi concepţiile despre îngerii lui Dumnezeu în religiile dualiste. Ce este dualismul? Dualismul este concepţia că există doi dumnezei sau două fiinţe dumnezeieşti. Este vorba de unul bun şi unul rău. La fel de bine, dualismul mai este şi concepţia că din eternitate există două principii, al binelui şi al răului. Binele şi răul sunt două principii care se află în antagonie.[67] Dualismul prin urmare este mai mult decât orice o învăţătură care arată separaţia dintre bine şi rău ca şi existând din eternitate şi veşnic. Ştim că acest lucru nu este adevărat. Dualiştii îşi susţin punctele de vedere prin faptul că creştinismul vorbeşte despre două locuri separate din punct de vedere eshatologic: raiul şi iadul. Mai mulţi dualişti şi-au fundamentat crezurile lor dualiste pe această distincţie sau demarcaţie dintre bine şi rău, sau rai şi iad ca fiind una care fundamentează dualismul teologic sau teistic. Dualismul susţine că există un dumnezeu bun şi un alt dumnezeu rău fiindcă astfel nu s-ar putea explica distincţia dintre bine şi rău din lume. La fel de bine, Dumnezeul bun este cel din rai în timp ce dumnezeul cel rău este cel din iad. Dualismul este prin urmare o doctrină nepluralistă. El susţine mai mult decât orice ceea ce am putea denumii faptul că diavolul nu a fost iniţial un înger al lui Dumnezeu ci mai mult decât orice el a fost un dumnezeu rău din început.

Ortodoxia şi creştinismul resping teoria că răul şi iadul au existat din veşnicie. Raiul şi iadul au fost create o dată cu răzvrătirea celei de a treia parte a îngerilor lui Dumnezeu împotriva lui Dumnezeu. Dumnezeu i-a creat pe toţi îngeri Săi buni şi imaculaţi. Din proprie iniţiativă unii îngeri au ales însă calea răului şi a răzvrătirii împotriva lui Dumnezeu. Am putea spune astfel că îngerii au fost creaţi ca fiind fiinţe independente cu liber arbitru şi posibilitatea de a alege între bine şi rău. Mai înainte de căderea îngerilor, nu s-a ştiu din eternitate ceea ce înseamnă răul sau păcatul. Odată răzvrătiţi îngerii rebeli au pierdut calitatea lor de îngeri iremediabil şi irevocabil. Ei au devenit demoni. Aceasta este învăţătura de credinţă ortodoxă. Evident această învăţătură a fost contestată mai ales de dualişti. Dualiştii cred că diavolul a fost creat de Dumnezeu rău şi pervers dintru începuturi. Acest

---

[66] Hans Werner Schroeder, *Omul şi îngerii* (Editura univers enciclopedic: Bucureşti, 2010). Mireille Labonte, *72 de îngeri. Călăuzele noastre de zii cu zii* (Bucureşti, 2012).

[67] Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale occidentului* (Editura Polirom, Iaşi, ediţia a doua, 2013).

lucru este fals. Dumnezeu nu avea nici un interes să creeze un monstru sau un diavol. Diavolii şi iadul au apărut astfel ca şi posibilitate liberă de a alege a creaţiei lui Dumnezeu.

Această posibilitate de alegere Dumnezeu ne-a lăsat-o şi nouă oamenilor. Noi avem posibilitatea de a alege să fim buni sau răi. Acest lucru nu înseamnă că suntem răi din creaţie. Dumnezeu nu a creat nimic rău. Nici un înger din ceruri nu a fost creat rău. Unii dintre îngeri au ales din nefericire calea răului. Acest lucru a atras cu sine fondarea iadului. Iadul a devenit astfel un nou spaţiu de existenţă separat de existenţa lui Dumnezeu şi a îngerilor din ceruri. Iadul prin urmare nu a fost existent din veşnicie. Una dintre cele mai mari probleme din punct de vedere teologic este de a pricepe sau a înţelege bine distincţia dintre bine şi rău, iad şi rai. Raiul este antagonic iadului. În timp ce raiul este un loc al bucuriei şi al fericirii eterne, iadul este un loc al suferinţei şi al durerii eterne. Acest lucru nu înseamnă dualism. Din ce cauză? Fiindcă iadul nu este o existenţă în adevăratul sens al cuvântului. Iadul este mai mult decât orice un minus în existenţă. Un minus în existenţă nu pot fii denumit în sine existenţă.[68] Prin urmare opiniile că existenţa iadului ar putea aduce cu sine o concepţie dualistă din punct de vedere eshatologic este eronată şi greşită. Faptul că unii îngeri au eşuat în chemarea lor de a fii îngeri nu înseamnă că Dumnezeu este vinovat de acest lucru.[69] Sfinţii Părinţi ai Bisericii Ortodoxe insistă că întoarcerea spre rău a demonilor a fost liberă şi premeditată prin urmare nu a fost un act inconştient sau lipsit de voinţă. Ca şi în cazul oricărei infracţiuni, vor urma consecinţele care în cazul lor a fost scoaterea din rai şi aruncarea într-un nou spaţiu pe care religia şi teologia în denumeşte iad.

Religiile şi credinţele dualiste sunt prin urmare de mai multe feluri. Ele ne fac să trăim cu crezul că lumea este prin sine duală, că la baza sau originea lumii, a îngerilor şi a universului au fost două principii antagonice, unul al binelui şi celălalt al răului. Aceste principii însă pot fii de mai multe ori eshatologice. Unele religii cred că separaţia dintre bine şi rău care v-a exista la finalul timpurilor când cei buni vor fii trimişi de Dumnezeu în rai şi cei răi vor fii trimişi spre pedeapsă în iad este cea mai mare dovadă de dualism. Aceasta fiindcă raiul şi iadul vor continua să existe ca şi două principii eterne separate sau opuse unul altuia.

O întâmplare celebră a fost spusă în acest sens în Siria despre un mare ascet care vieţuia în regiunea Edesei. Acesta era un om cu frică de Dumnezeu dar se îndoia de dreptatea şi de judecăţile lui Dumnezeu. Mai multă vreme s-a rugat lui Dumnezeu spunând: Domne Te rog să îmi descoperi judecăţile Tale fiindcă lumea pare foarte nedreaptă. Unii mor tineri şi alţii mor foarte bătrânii, unii sunt bogaţi şi alţii foarte săraci, unii sunt buni dar copii se întorc la răutate şi unii copii sunt buni dar părinţii lor sunt rai. Aşa s-a rugat acest călugăr mai mulţi ani lui Dumnezeu. Într-o zii pustnicul se pregătea să meargă la cetatea Emesei. Când a dat să plece un înger sub chipul unui tânăr i s-a arătat şi i-a spus:

-Părinte sfinte, o să mergi la Edesa şi Dumnezeu îţi v-a descoperii judecăţile Sale.

-Cum v-a fii aceasta?

-La intrare în Edesa o să găseşti o pajişte cu o fântână şi mai lângă ea un copac cu scorbură. Tot ceea ce trebuie să faci este să intri în acea scorbură şi să aştepţi până ce voi venii eu. Pustnicul a mers şi a găsit aşa cum i-a arătat îngerul. S-a dus şi s-a aşejat în scorbură. În scurtă vreme a văzut că vine la fântână un om extrem de bine îmbrăcat călare pe cal şi avea şi un mic toporaş cu el. Acest om era foarte bogat. A deslegat calul, şi apoi s-a dus să bea apă din fântână. Mai apoi s-a pus să doarmă aproximativ a jumate de oră. A făcut

[68] Rozemond, M. (2002): *Dualismul lui Descartes*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.
[69] Pavel, Constantin C., *Problema răului la Fericitul Augustin*, (Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996).

acest lucru fiindcă era obosit de drum. Între timp, un sac mare cu bani a căzut de pe cal. Bogatul s-a trezit s-a suit pe cal şi a plecat fără să bage de seamă că banii au căzut.

La scurt timp după ce a plecat un alt om a venit să bea apă. Acesta bând apă a văzut sacul, l-a deschis şi plin de bucurie a plecat cu el. Nu a trecut mult şi un bătrân sărac a venit şi el să bea apă din fântână. După ce a băut s-a pus lângă fântână să se odihnească puţin. Între timp bogatul a observat că sacul cu bani îi lipseşte şi s-a întors înapoi. Când a ajuns la fântână el l-a văzut pe bătrân stând chiar pe locul unde banii lui erau pierduţi. Plin de mânie bogatul a luat toporaşul cu care venise şi l-a omorât pe bătrân. Apoi bogatul văzând că chiar bătrânul nu are banii săi a plecat bătându-şi capul cu palmele de frică să nu îl găsească poliţia.

Din nou pustnicul nostru a început să gândească cât de nedrepte sunt judecăţile lui Dumnezeu. Chiar în acest moment i s-a arătat din nou îngerul sub chipul unui tânăr.

- Şi ce ai văzut aici sfinte părinte? l-a întrebat îngerul zâmbitor.

- Păi din nou am văzut cât de nedrept este Dumnezeu. A îngăduit chiar sub ochii mei să moară un bătrân sărac şi nevinovat.

- Nu sfinte părinte aici Dumnezeu a făcut multă dreptate. Bogatul pe care îl vezi pe drum şi-a dat calul şi hainele milostenie şi v-a merge să se călugărească pentru fapta ce a făcut-o şi în 40 de ani poate Dumnezeu îl v-a ierta dacă se v-a pocăii cu sinceritate.

- Bine dar cum rămâne cu banii săi?

- Ceea ce nu ştii tu este că bogatul cu omul care i-a găsit banii sunt vecini. Într-o zii acelui om i-a murit soţia. Nu avea bani de înmormântare şi s-a dus la bogat să se împrumute fiindcă moartea soţiei l-a luat pe nepregătite. Bogatul deşi avea bani nu a voit în ruptul capului să îl ajute. Mai mult decât atât i-a spus că îi dă o parte de bani doar dacă îi vinde singura lui proprietate, o livadă. Neavând ce face omul a vândut-o şi cu chiu cu vai şi-a înmormântat soţia. Acum, Dumnezeu a făcut dreptate acestui om şi a făcut în aşa fel încât el să îşi recupereze banii luaţi de bogat pentru livadă şi să mai aibă şi ceva în plus.

-Bine, mi se pare că înţeleg, dar cum rămâne cu bătrânul omorât? Spui că şi acolo a fost judecata lui Dumnezeu?

- Da, a fost sfinte părinte. În urmă cu 25 de ani când acest bătrân era tânăr mergea cu boii pe lângă un râu cu apă mare – în care el făcea baie şi înota – un călător a voit să treacă acel râu. Apa era mare şi el nu ştia să înoate. Apa l-a luat şi el a strigat ajutor la omul care trecea. Acesta fiind rău i-a răspuns cu ironie:

- Ei, eu te-am pus acolo? Mai bine să mori înecat.

Acum Dumnezeu a făcut dreptate şi lui. În acelaşi fel în care el nu a voit să îl ajute pe acel înecat nici Dumnezeu nu a intervenit pentru a îl scăpa de lovitura bogatului.

Ei bine a spus pustnicul înţeleg că judecăţile lui Dumnezeu sunt nepătrunse şi dincolo de mintea omului. Povestea spune că din acel moment pustnicul nu s-a mai îndoit de dreptatea şi de judecăţile lui Dumnezeu. Apoi îngerul s-a făcut nevăzut de la faţa sa.

Această poveste aparent dezlipită din context este cât se poate de semnificativă pentru problema dualismului. Dualismul susţine că nu există doar un singur principiu al binelui în lume şi univers, ci sunt două principii a răului şi al binelui. Aceasta fiindcă ei constată că în lume există rău şi răutate. Dar ceea ce nu văd dualiştii este că răul şi răutatea din lume nu este creată de Dumnezeu şi nici nu a fost voită de Dumnezeu. Răul şi răutatea au apărut ca şi produs indirect al voinţei lui Dumnezeu prin libertatea care El a conferit-o făpturilor sau creaturilor Sale. Răul din lume nu este un lucru existent din veşnicie sau etern ci mai mult decât orice ceea ce am putea spune produs liber al voinţei lui Dumnezeu. Dumnezeu a creat

lumea liber şi prin urmare a înzestrat-o cu libertate. Omul are libertatea de a Îl alege pe Dumnezeu sau nu.

Această libertate pe care o avem de la Dumnezeu este cauză a răului care după cum am spus este un minus în existenţă dar el nu este ontologic existent prin sine.[70] Dualismul crede într-o ontologie a răului. Nu există după cum am spus o ontologie a răului. Răul se fondează ca şi un gol sau minus al binelui. El nu este existent prin sine. Prin urmare, dualismul este o ontologie eronată. Diavolul însuşi a fost înger de lumină. Prin urmare, dacă putem vorbii de o ontologie a răului ea este una aparentă. Răul şi ontologia lui este dincolo de orice ceea ce am putea denumii mai mult decât orice o gnoză aparentă sau mai mult decât orice doar o iluzie. Nu putem numii o realitate o iluzie, la fel cum nu putem spune că dualismul este adevărat. Dualismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o imagine aparentă a lumii şi a îngerilor.

În dualism, îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii creaţi dintru începuturi răi şi diabolici. Acest lucru este din nefericire cât se poate de eronat. Dumnezeu nu a creat nimic rău. De ce să fii creat El pe diavol care să îi fie împotrivă şi să îi pervertească planurile şi creaţia? Acest lucru este ridicol şi absurd. Dualismul a primit mai multe forme pe parcursul istoriei. Fiindcă aceste forme au fost prea multe nu vom insista asupra tuturor. Vom insista cel mai mult asupra dualismului creştin care a primit istoric denumirea de gnosticism. Gnosticismul a fost din acest punct de vedere dualismul din cadrul religiei creştine care susţinea mai mult decât orice ceea ce am putea denumii dincolo de orice două principii eterne. Răul şi binele există astfel pentru dualişti şi gnostici din eternitate. Etern binele şi răul au fost create pentru a îşi disputa supremaţia din această lume. Binele şi răul spun dualiştii vor exista etern pentru a îşi disputa etern supremaţia dar niciodată unul nu v-a învinge. Aceasta este filosofia dualistă. Probabil cel mai puternic exponent al dualismului este taoismul chinez. Chinezii cred în două principii separate unul de altul. Este vorba de unul al binelui ying şi altul al răului yang. Asupra lui vom revenii într-un capitol separat.

Dualismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii un principiu extern şi separat de creştinism. Aceasta fiindcă după cum am spus el afirmă o ontologie a răului. Răul nu are o ontologie şi este un minus ontologic sau o antiontologie. Dualiştii au încercat în zadar şi vor încerca în zadar să nege realitatea ontologică a lui Dumnezeu şi a binelui. Binele este o realitate unică şi este pornit din fiinţa lui Dumnezeu. Fiinţa lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii esenţă a binelui. Ontologia binelui nu este nici dualistă şi nici gnostică ci este mai mult decât orice monoteistă. Binele după cum arătat în acest capitol este dincolo de orice de esenţă monoteistă. Monoteismul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii sursă de fiinţare a ontologiei binelui. Evident, esenţa lui Dumnezeu este necunoscută omului, dar avem motive să credem că ea este mai mult decât orice de orientare pozitivă şi sursă a binelui.

Răul nu trebuie explicat în termenii dualismului ci ai libertăţii angelice şi omeneşti deopotrivă. Prin urmare, îngerii nu au fost creaţi ca şi fiinţe duale. Îngerii au fost creaţi ca şi fiinţe depline şi bune. Pervertirea lor nu este în sine un act ontologic sau mai bine spus un act

---

[70] Adepţii nihilismului au declarat că există o ontologie a răului care este mai mult decât orice o ontologie a nimicului. Trebuie să ştim că din punct de vedere teologic răul în sine este asimilat nihilismului. Nihiliştii au pretins că există şi o anumită filosofie nihilistă. Nihilismul este însă o altă condiţie a ateismului. O lucrare destul de bine documentată pe această temă a fost scrisă în secolul al XX-lea de Părintele Serafim Rose*, Nihilism - o filosofie luciferică,* (Editura Egumeniţa: Galaţi, 2004).

care să confere un fel de existenţă în sine sau existenţă ipostatică. Ontologia dualismului este prin urmare confuză. Ea eşuiază să cuprindă denumirea existenţei lui Dumnezeu. Dumnezeu este prin urmare cât se poate de străin de principiile ontologice. Ontologia dualismului este mai mult decât orice un fel de ontologie eronată. Răul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii un fel de gol al existenţei şi dincolo de orice ceea ce este cât se poate de mult un fel de dualitate falsă. Răul se prezintă pe sine ca şi un fel de singură ontologie sau dacă nu rezistă acestui test ca şi o ontologie eronată. Se poate vorbii numai de un fel de dualism spiritual dar nu de un dualism ontologic.

Ontologia spirituală este prin excelenţă una dualistă. Mai multe religii dualiste ale lumii vorbesc despre un fel de luptă dintre principiile binelui şi răului.[71] Este adevărat că în lumea spirituală sau pnevmatică există o luptă dintre bine şi rău. Această luptă este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „războiul nevăzut" al sfântului Nicodim Aghioritul.[72] Dualismul creştin prin urmare este unul spiritual şi nu unul ontologic. Binele îşi dispută supremaţia cu răul în această lume. Trebuie să ştim însă că răul a venit în această lume ca şi rezultat al libertăţii omului. Ştim că îngerii lui Dumnezeu sunt de partea binelui în timp ce diavolii sunt de partea răului. Răul şi binele îşi dispută supremaţia şi profetic ştim că binele v-a ieşii biruitor. Aceasta fiindcă după cum am spus, răul nu este consistent prin sine şi nu are o ontologie proprie. Ontologia răului este o deformarea sau o aducere în demenţă a binelui în mod voluntar. Teologic răul putea exista ca şi o potenţialitate dar el nu v-a exista niciodată ca şi o realitate independentă. Răul se pretinde ca şi un fel de singură ontologie a lumii. Vedem însă că sunt şi au fost destul de mulţi sfinţi care ne-au dovedit că binele poate şi v-a ieşii învingător.

Lumea pe care Dumnezeu a făcut-o nu este imposibilă. Religiile lumii l-au conceput pe Dumnezeu de mai multe ori ca şi pe o fiinţă dualistă şi ca şi existenţă duală. Ontologia teologică a lui Dumnezeu este unitar una şi singură. Ea este singura care poate aduce din fiinţă la nefiinţă lumea şi universul. Omul nu este produsul unui Dumnezeu dual care are ca şi în taoismul chinez o multiplicitate ca existenţială dublă. Forme de dualism s-au găsit şi în religiile scandinave. Mai mult decât atât unii au vorbit de un dualism mitologic. Mai multe mitologii care provin din vremuri arhaice ale lumii sunt dualiste. Există şi gnoze dualiste. Aceste gnoze sunt dincolo de orice eronate. Există un singur Dumnezeu şi acest Dumnezeu are în sine toate potenţialităţile gnozei. Dumnezeu a făcut mai mult decât orice ceea ce am putea denumii libertatea omului. Aceasta fiindcă dacă nu Dumnezeu ar fii un tiran şi un despot. Dumnezeu nu este un tiran ci este mai mult decât orice autor al libertăţi. Există însă o amplă problemă teologică cu tendinţe filosofice. Dacă Dumnezeu a lăsat libertatea aceasta nu înseamnă că răul trebuia şi executat. Răul putea fii cunoscut din punct de vedere teologic la nivel de ispită.

Mai multe prezenţe îngereşti au fost consemnate de anumiţi savanţi în cazul morţilor clinice. Mai multe persoane care au trecut prin stop cardiac sau stop respiratoriu au pretins că au văzut fiinţe de lumină dincolo de această lume într-o dimensiune spirituală. Ştiinţa modernă a început să folosească din ce în ce mai mult termenul de dimensiuni când s-a referit la îngeri. Astfel, dualismul este întrepătrunderea a două lumii separate: una a binelui şi

---

[71] **Matthias Reinhard Hoffmann, *Destroyer & the Lamb: The Relationship Between Angelomorphic & Lamb Christology in the Book of Relevation*** (CBS Mohr, 2005).

[72] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut,* (Editura Egumeniţa: Galaţi, 2005).

alta a răului. Aceste dimensiuni sunt după unii separate de ceea ce teologia şi religia denumeşte separaţia dintre rai şi iad. Ceea ce putem stabilii cel mai concret în istoria religiilor şi în teologia ortodoxă este că mai multe religii vorbesc despre două locuri separate dincolo de această lume sau univers: un loc al binelui [raiul] şi un loc al răului [iadul]. Mai multe religii spun că separaţia dintre aceste două spaţii nu mai poate fii trecută. Iadul şi raiul sunt două spaţii etern separate unul de altul.[73] Religiile dualiste au voit mai mult decât orice să facă din Dumnezeu un fel de mit şi de mitologie. Sunt ample poveştile mitologice în care îngeri sunt fiinţe extramundane cu un scop protector. Astfel unii cred că Hermes din mitologia antică elină a fost mai mult decât orice o ipostaziere mitologică a Sfântului Arhanghel Gavriil. Hermes era mai mult decât orice purtătorul de cuvânt al lui Zeus pe care iudaismul l-a identificat ca şi Yahve între îngerii Săi.[74]

Religiile dualiste susţin că îngerii au fost creaţi de la început buni şi răi. Opinia creştină nu susţine acest lucru. Îngerii nu au fost creaţi de Dumnezeu buni şi răi din start ci mai mult decât orice ei sunt liberi să aleagă dintre bine şi rău, la fel cum şi omul este liber. Libertatea şi creaturalitatea sunt două lucruri pe care le avem în comun cu îngerii lui Dumnezeu. După căderea din ceruri, forţele binelui şi ale răului au ajuns să îşi dispute supremaţia în această lume. O mare dovadă a acestui lucru v-a fii descoperită la venirea Domnului Iisus Hristos. Începând cu Naşterea Domnului Iisus Hristos când regele Irod a ucis mai mulţi copii nevinovaţi până la răstignire, viaţa Domnului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat a fost cea mai mare dovadă a unei antagonii dintre două forţe antitetice a binelui şi al răului. Aceste forţe s-au făcut manifeste cel mai mult în cazul diavolilor care s-au luptat direct cu Domnul Iisus Hristos.[75] Unii diavoli chiar au mărturisit „Ce ai cu noi Iisuse Fiul lui Dumnezeu? Ai venit să ne pedepseşti mai înainte de vreme."[76]

După cum am spus, deşi sunt mai multe religii dualiste şi la fel de bine au fost şi în antichitate, creştinismul vorbeşte însă de o lipsă a dualităţii în plan religios. Acest lucru îl ştiu şi diavolii din iad dar diferenţa este că ei nu vor să recunoască sincer acest lucru. Este extrem de dificil să vorbim de un fel de ontologie diabolică fiindcă nu există în iad nici un fel de ontologie. Iadul şi diavolii doar creează aparenţa unei ontologii adică a unei existenţe. După cum am spus, căderea diavolilor de la Dumnezeu a avut loc conform sfinţilor părinţi şi a Bibliei mai înainte de facerea lumii, a omului şi a universului. Unii au susţinut că acest lucru este cea mai bună dovadă a unui dualism creaţionist. Faptul că omul nu exista la căderea diavolilor şi a începutului iadului, nu înseamnă însă dualism.

---

[73] Noul Testament a vorbit extrem de clar despre acest lucru. În pilda săracului Lazăr şi a bogatului nemilostiv, bogatul a ceru lui Dumnezeu şi îngerilor să îl lase pe Lazăr să îl adape. I s-a spus că între rai şi iad există o separaţie ce nu poate fii trecută. Evident sunt şi voci mai moderne care nu dau crezare acestor opinii cum ar fii cea a lui Dannion Brinkley, *Saved by the Light* (Villard Books, 1994).

[74] Există unele opinii care susţin că Cupidon este un înger. El este îngerul care are în grijă căsătoriile celor tineri. Este cât se poate de posibil să existe un înger care ar avea în grijă acest lucru dar nu putem spune că El este Cupidon. Trebuie să recunoaştem că unele reprezentări ale îngerilor sunt extrem de simpliste.

75 **Charlotte Montague**, ***Angels**: **The Mythology of Angels and Their Everyday Presence Among Us*, (**BOOKSALES Incorporated REMAINDERS, 2011).

[76] Aceste lucru este o mărturie cât se poate de folositoare. Diavolii ştiu că timpul lor este limitat şi prin urmare aceasta este o asigurare pentru noi că binele şi îngerii lui Dumnezeu vor ieşii biruitori.

Dualismul şi religiile dualiste sunt religii eşuate. Creştinismul a cunoscut acest fapt prin gnosticism. În acest sens gnosticii susţineau că Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii principiul binelui şi materia din care a fost creată lumea şi universul, un principiu al răului. Evident, materia nu este rea dar gnosticii au considerat-o aşa. Gnosticii considerau că îngerii sunt mai mult decât orice emanaţii din Dumnezeu.[77] La fel de bine trebuie să ştim că dualist a fost şi maniheismul antic. Această religie a fost fondată de Mani (216-277 d. Hr.) în Persia. Mani susţinea că binele şi răul sunt într-o opoziţie totală fără de sfârşit şi care v-a exista până la sfârşitul istoriei. Astfel maniheismul fondat de persanul Mani susţinea că binele şi răul sunt două principii eterne care vor exista aşa din veşnicie.[78] Este adevărat că între principiul binelui [îngerii] şi cel al răului [diavolii] se dă o luptă care durează de mai mult timp. Dar noi nu credem ca şi Mani şi maniheiştii că această luptă v-a fii eternă.

Acest lucru îl putem afirma pe temeiul mărturiei că în ceruri Sfântul Arhanghel Mihail l-a înfrânt odată pe diavol şi l-a aruncat în iad. În cazul lumii acest lucru a fost făcut de Domnul Iisus Hristos care a avut o funcţie asemănătoare cu a Sfântului Arhanghel Mihail. Raporturile dintre cele două personalităţi, cea a Sfântului Arhanghel Mihail şi cea a Domnului Iisus Hristos este extrem de confuză pentru unele religii.[79] Dar după cum am spus, îngerii au fost subiect al unor crezuri dualiste şi în cadrul iudaismului evreiesc. Aceste cazuri au fost cel mai bine expuse în ceea ce am putea denumii cabala iudaică. Acest gen de mistică şi religie a fost de mai multe ori un fel de dualism. Cabala a fost astfel dincolo de orice ceea ce am putea spune un fel de mistică dualistă.

Dualismul a avut multe forme şi mulţi aderenţi pe parcursul istoriei şi probabil că el v-a „învia" din nou şi din nou ori de câte ori se vor găsii aderenţi şi susţinători. Dualismul se bazează pe o aporie a logicii umane lipsite de Dumnezeu. În nici unde în Biblie şi la sfinţii părinţi ni se spune că Dumnezeu nu a fost creator al răului. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun şi uneori perfectibil dar în nici un caz rău.[80] Universul dualist este prin urmare un univers etern menit să fie antitetic. Principiile răului şi a binelui vor fii etern în opoziţie fără să ajungă vreodată o stare definitivă. Ortodoxia a respins aceste convingeri. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice cei care sunt favorizaţi de Dumnezeu pentru a învinge sau a birui în lumea de apoi. Dumnezeu a îngăduit numai în această lume ca îngerii să fie în contradicţie cu principiile răului.

Dualismul este un eşec al reconcilierii şi al înţelegerii de opoziţie din punct de vedere pnevmatic. Lumea pnevmatică este o lume nevăzută. Antagonia dintre bine şi rău a început mai înainte de existenţa acestei lumi. Evident, răul a însemnat un eşec. Însă el nu este un eşec total sau deplin. Doar minţile sau entităţile diabolice vor să ne spună că răul este un eşec deplin. Răul prin urmare nu este un principiu etern ci este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o anihilare din existenţă. Răul în dualism eşuaiză să fie un minus în

---

[77] Termenul folosit de gnostici pentru Dumnezeu este de Demiurg.

[78] O personalitate celebră a maniheismului a fost Sfântul sau Fericitul Augustin care în anii tinereţii a aderat la această religie. Ulterior el avea să se pocăiască amar. Toate relatările sale le avem scrise pentru noi cei de azi în celebra sa carte *Confesiuni* (EIBMBOR Bucureşti, 1985).

[79] Martorii lui Iehova din zilele noastre sunt de părere că nu există nici o diferenţă dintre Domnul Iisus Hristos şi Sfântul Arhanghel Mihail. Ele sunt una şi aceiaşi persoană. Ni se pare că şi în vremurile noaste lucrarea Sfântului Irienu al Lyonului, *Împotriva ereziilor* (Bucureşti, 2007) este de actualitate.

[80] Faptul că Dumnezeu a creat o lume şi un univers perfectibil a fost punctul în care a eşuat Charles Darwin acum mai bine de 300 de ani când a lansat teoria evoluţinistă. Dumnezeu a creat o lume bună dar nu o lume perfectă. Darwin a susţinut şi ideile lui încă mai au aderenţi că evoluţia explică totul fără să fie nevoie de Dumnezeu. Jonathan Howard, *Darwin: o scurtă introducere* (Oxford, 1982).

existenţă, el se vrea un principiu etern. Eternitatea răului este una funcţională fiindcă răul în starea pură se autodistruge pe sine. Culmea răului este autodistrugera. Prin urmare răul poate subzista numai atâta vreme cât se fondează pe principiile binelui sau pe ontologia binelui.

Din punct de vedere al istoriei religiilor ontologia dualistă a căutat să câştige cât mai mult teren. Acest lucru a fost însă eronat. Îngerii prin urmare nu au un caracter dualist după cum cred mai mulţi filosofii şi unii teologi dualişti. Dualismul este mai mult decât orice o ipoteză fantastică. Răul după cum am spus nu este decât o deformare a binelui. Iadul a fost creat de Dumnezeu ca şi un loc de pedeapsă asemenea cum oamenii creează închisori sau penitenciare pentru a îi pedepsi pe cei răi. Ca şi Dumnezeu el are libertatea şi posibilitatea de a pedepsii. Dumnezeu a pedepsit de la începuturile lumii pe diavoli care au voit uzurparea Sa. Această faptă fost subiectul la numeroase scenarii dualiste în istoria religiilor. Vechea antagonie dintre Dumnezeu şi diavol este interpretată de mulţi ca şi dualism. Acest lucru este eronat din punct de vedere ortodox. Dacă Dumnezeu şi diavolul ar fii două existenţe eterne acest lucru ar fii ceea ce am denumii o tautologie teologică. Nu pot exista doi Dumnezeu la fel cum într-un regat nu pot exista doi regi, într-o împărăţie nu pot exista doi împăraţi, şi într-o ţară modernă nu pot exista doi preşedinţi. Antagonia dintre Dumnezeu şi diavol nu este eternă ci ea este mai mult decât orice una aparentă. Iniţial diavolul a fost creat de Dumnezeu ca şi un înger. A fost unul dintre primii şi cei mai frumoşi îngeri creaţi de Dumnezeu. Din prea multă mândrie şi încredere în sine, diavolul s-a voit Dumnezeu. Acest lucru nu era posibil fiindcă Dumnezeu este sursa oricărei ontologii şi a oricărei existenţe. În acest sens existenţa diavolului s-a pervertit şi a regresat etern spre infern. După cum am spus, acest fapt nu fundamentează dualismul sub nici o formă.

Dualismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii un eşec de a Îl vedea pe Dumnezeu ca şi singura cauză a existenţei şi a binelui. Religiile antice persane credeau şi ele într-un fel de dualism. Principiul binelui era Ahuramazda şi principiul răului este Ahriman. Ahuramazda este în religiile antice persane ceea ce noi am denumii Dumnezeu şi Ahriman este ceea ce am denumii principiul diavolului. În Persia şi religiile antice persoanele acestea sunt două entităţi ce au fost de la început în antagonie. Antagonia dualistă este o antagonie care nu are nici o finalizare. Mai bine spus, antagonia în sine este înseşi existenţa dualismului. Dualismul ne prezintă o ierarhie de valori deformată şi eronată. Lumea şi universul au fost create de două principii, unul al binelui şi unul al răului. Aici teoria dualistă nu este consistentă. O caracteristică a răului este distrugerea. Prin urmare, lumea şi universul au fost create de un principiu al binelui şi în nici un caz de două principii unul constructiv şi unul distructiv. Dualismul prin urmare nu poate exista când a venit în fiinţă universul care este o cauză cât se poate de evidentă a unui creator bun. Dacă Dumnezeu era dual după cum spun dualiştii taoismului chinez atunci nu exista nici o lume sau univers fiindcă ceea ce Dumnezeu crea distrugea mai apoi.[81] Dualismul după cum am spus, neagă

[81] Deşi este colateral temei acestui capitol, se poate vedea că prezenţe îngereşti au fost văzute de persoane alese, pe care religia îi denumeşte sfinţi. Un astfel de caz a fost Sfântul Amfilohie din Iconoum care a fost hirotonit episcop de îngeri. Vom reda aici textul din vieţile sfinţilor care ne istoriseşte mai în amânunt această întâmplare minunată: „Sfântul Amfilohie, din copilărie iubind pe Dumnezeu, s-a făcut călugăr şi îşi petrecea viaţa pustniceşte. El, fugind de gâlcevile şi tulburările lumeşti, petrecea în singurătate într-un loc pustiu, slujind lui Dumnezeu cu osârdie şi nevoindu-se într-o peşteră patruzeci de ani. Murind păstorul Bisericii Iconiei, îngerul Domnului s-a arătat noaptea lui Amfilohie şi i-a zis: "Amfilohie, să mergi în cetate şi să paşti oile cele dumnezeieşti!" Dar el n-a vrut. A doua noapte i s-a arătat iarăşi îngerul Domnului şi i-a zis: "Amfilohie, mergi în cetate şi paşte oile pe care ţi le încredinţează Dumnezeu!" Iar el nici atunci n-a ascultat pe înger, căci i se părea

ontologia binelui cum că numai un Dumnezeu bun şi iubitor putea crea şi aduce în existenţă tot ceea ce a fost adus. Noi suntem creaţii a lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu avea un principiu bun şi unul rău în Sine din eternitate cum spun dualiştii cum se face că El a ales ca acest principiu să fie mai mult decât orice ceea ce am putea denumii controversat. Dumnezeu a lăsat libertatea omului. Problema libertăţii este una care ample implicaţii din punct de vedere teologic.

Libertatea lui Dumnezeu este dincolo de orice cea care a conferit libertate omului. Omul este fiinţă care are libertate ca şi o imagine a libertăţii lui Dumnezeu. Dumnezeu a creat îngerii din libertate. Apoi această libertate a lui Dumnezeu s-a mutat spre o a doua ierarhie a creaţiei care a fost universul şi omul. Dualiştii au obiectat că universul fiind aşa de mare, materia din care este creat este şi a dualistă. Faptul că universul este vas, este un lucru pe care Dumnezeu singur Îl ştie. Dualiştii cred că materia este eternă şi prin urmare ea este un principiu al răului. Mai multe religii dualiste au prezentat materia ca fiind rea şi sursă a răului. Materia nu este rea şi nici nu a fost creată de Dumnezeu ca fiind rea. Ea a fost creată ca şi un mediu în care omul să îşi poată desfăşura viaţa şi activitatea. Materia este şi ea o creaţie a lui Dumnezeu. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun. În lumea materială însă omul a fost înzestrat cu conştiinţă. Lumea materială fiind anorganică, omul a devenit un fel de conştiinţă a lumii şi a universului.

Dualiştii nu înţeleg cuvintele Sfântului Ioan Scărarul că „lumină a monahilor sunt îngerii şi lumină a laicilor sunt monahii."[82] Universul sau creaţia lui Dumnezeu nu este dualistă ci el este ierarhic. Dumnezeu a creat o ierarhie a lumii văzute şi a celei nevăzute. Această lume nevăzută nu este însă lumea despre care ne vorbeşte astronomia. Astronomii şi ei vorbesc despre o parte nevăzută a universului în sensul că nu pot vedea toate planetele ca şi cum noi vedem pământul. Dincolo de orice ceea ce am putea spune este că Dumnezeu este mai mult decât orice autor la lumilor îngereşti şi a celor pământeşti. Aceste lumi s-au intersectat de mai multe ori dar aceasta nu a fost ceea ce am denumii dualism. Dualismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii un fel de imagine distorsionată a principiului binelui. Binele este şi ele ierarhic. Există grade şi nivele ale binelui. Dacă sfinţii ajung la un bine deplin şi desăvârşit, există un bine moral pe care mai mulţi îl fac fără să fie sfinţi: medicii vindecă oameni, zidarii construiesc case, mecanicii construiesc motoare şi agricultorii cultivă

---

a fi înşelăciune ceea ce i se arăta şi zicea în sine: "Ştie şi satana a se închipui câteodată în îngerul luminii!" Iar a treia noapte, venind îngerul către dânsul, l-a strigat: "Amfilohie, scoală din patul tău!" Iar el, degrabă sculându-se, s-a înfricoşat şi a zis: "Dacă eşti îngerul lui Dumnezeu să stăm amândoi la rugăciune!" Şi plecându-şi Amfilohie capul, a început a cânta: *Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot! Plin e cerul şi pământul de slava Lui!* Şi cânta şi îngerul Domnului cu dânsul. Apoi l-a luat îngerul de mâna dreaptă şi l-a dus într-o biserică care era acolo aproape şi ale cărei uşi s-au deschis singure. Intrând Amfilohie înăuntru, a văzut lumină mare şi mulţime de bărbaţi îmbrăcaţi în veşminte albe, care luîndu-L pe dânsul l-au dus către altar şi i-au dat în mână Sfânta Evanghelie, zicând: "Domnul este cu tine!" Iar unul dintre dânşii, care era mai cinstit şi mai luminat a zis cu mare glas: "Să ne rugăm toţi!" Apoi a început a zice: "Darul Sfântului Duh pune pe fratele nostru Amfilohie episcop al cetăţii Iconiei; să ne rugăm cu toţii pentru dânsul ca să vie asupra lui Darul lui Dumnezeu!" După rugăciune, dându-i lui pace, s-au făcut nevăzuţi. Iar Amfilohie stătea minunându-se de acea preaslăvită vedenie şi de hirotonisirea sa ca episcop. Apoi s-a rugat lui Dumnezeu încredinţându-se voii Lui celei sfinte şi, începând a se lumina de ziuă, a ieşit din biserică, mergând către peştera sa. Atunci l-au întâmpinat pe cale şapte episcopii care se adunaseră de prin cetăţile dimprejurul Iconiei, ca să facă alegerea episcopului cetăţii. Acelora le era poruncit de la Dumnezeu să caute pe monahul Amfilohie." A se vedea vieţile sfinţilor pe noiembrie, (Editura episcopiei Romanului şi a Huşilor, Iaşi, 1991-1998).

[82] A se vedea Scara din Filocalia românească sub traducerea Părintelui profesor Dumitru Stăniloae.

pământul. Toate aceste lucruri sunt bune dar ele nu sunt ceea ce am putea spune sfinţenie. Sfinţenia se câştigă mult mai greu decât prin a face faptele legii naturale. La fel şi răul, nu este ontologic existent prin sine ci el este dincolo de orice o cauză externă dacă nu străină de un principiu ontologic. Ontologia răului este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o perversiune a binelui. Dualismul este fără de nici o îndoială ceea ce am putea denumii una dintre cele mai vechi ispite ale lumii în lumea religioasă. Enorm de multe religii au căzut în cursa dualismului. O religie care ajunge la convingeri dualiste este prin urmare o religie eşuată sau ratată fiindcă nu poate exista din eternitate un principiu al răului care să fie la fel de existent din eternitate cu binele. Acest lucru a făcut pe adepţii dualismului să considere că existenţa unui singur principiu al binelui etern este dincolo de orice un fel de tiranie sau dictatură. Aşa s-a făcut că dualiştii au considerat ontologia binelui ca şi un fel de nedreptate făcută universului şi a omului. Poate şi aici putem vedea în acest fapt un fel de reflexie a răzvrătirii diavoleşti care a existat mai înainte de facerea lumii şi a universului.[83]

Dualismul este prin urmare comun mai multor curente şi mari religii ale lumii. Aceste curente şi religii ne spun că lumea şi universul este constituită după un principiu dual. Dualitatea existenţei lui Dumnezeu este doar un fapt aparent şi înşelător. Dumnezeu este existenţă unică şi irepetabilă. Dumnezeu este sursă a ontologiei binelui. Dualiştii au susţinut astfel că chiar dacă lumea nu este dualistă, ea v-a fii în cele din urmă dualistă sau mai mult decât orice ceea ce am putea denumii eshatologic orice religie este prin sine dualistă fiindcă în cele din urmă v-a exista o demarcaţie finală dintre bine şi rău. Această demarcaţie dintre bine şi rău v-a continua să existe veşnic, cei răi vor fii trimişi în iad cu diavolii şi cei buni vor fii trimişi în rai cu îngerii. Prin urmare unii au susţinut că eshatologia este prin sine dualistă şi ea implică că etern vor continua să existe două principii separate, cel al binelui şi cel al răului.

Eshatologic acest lucru este însă fals. Eshatologia dualistă se deosebeşte foarte mult de eshatologia Noului Testament. Noul Testament este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii adevărul despre cum este eshatologia. Eshatologia are două aspecte: unul privat în care fiecare persoană este judecată pentru toate faptele sale, şi apoi v-a exista un final al lumii în ansamblu care este denumit judecata universală în care Dumnezeu am putea spune v-a da un verdict final asupra lumii în ansamblul ei.[84] Este foarte clar din texte biblice

[83] Mai multe religii ale lumii menţionează prezenţele îngerilor în aşa numitele vămi ale văzduhului pe care sufletul omului le trece după despărţirea de trup. În drumul rău spre destinaţia finală, omul trece prin mai multe vămi. Aceste vămi sunt pline prezenţa îngerilor care apără sufletele oamenilor de acuzele şi intrigile demonice. Vămile văzduhului sunt însă în Biserica Ortodoxă mai mult decât orice o teologumenă adică nu au ajuns la gradul de dogmă sau învăţătură recunoscută unanim. Biserica Ortodoxă s-a pronunţat în favoarea unei judecăţi particulare care are loc imediat după despărţirea sufletului de trup. Această judecată particulară nu este identică cu vămile văzduhului care sunt menţionate în mai multe mari curente religioase ale lumii.

[84] Prin descoperire de la Dumnezeu, Sfântul Apostol şi Evanghelist Matei ne-a scris cum v-a fii sfârşitul lumii: „Când va veni Fiul Omului intru slava Sa, şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale. Şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile şi-i va desparţi pe unii de alţii, precum desparte păstorul oile de capre. Şi va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi împărăţia cea pregătita vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc; însetat am fost şi Mi-aţi dat sa beau; străin am fost si M-aţi primit; Gol am fost si M-aţi îmbrăcat; bolnav am fost şi M-aţi cercetat; în temniţa am fost şi aţi venit la Mine. Atunci drepţii îi vor răspunde, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am hrănit? Sau însetat şi Ţi-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin şi Te-am primit, sau gol şi Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniţa şi am venit la Tine? Iar Împăratul, răspunzând, va zice către ei: Adevărat zic vouă, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut. Atunci va zice si celor de-a stânga: Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui. Căci flămând am fost şi nu Mi-

că îngerii vor juca un rol important sau amplu la sfârşitul lumii. Poate atunci vom putea înţelege toate evenimentele din istoria lumii pe care nu le putem pricepe. Dar după cum se spune în mai multe religii antice, îngerii au funcţia de a îi apăra pe cei drepţi de acuzele şi viclenia diavolilor. Există o antiteză profundă sau o antagonie extremă între îngerii lui Dumnezeu şi diavoli dar acest lucru nu a fost interpretat de Biserică şi de Ortodoxie niciodată ca şi dualism. Diavolii au fost iniţial îngerii ai lui Dumnezeu. Pervertirea lor însă nu este temei al unui dualism, aceasta fiindcă diavolii au conştiinţa perversiunii şi a răutăţii lor pe care au ales-o în mod deliberat şi premeditat. Prin urmare, ontologia diavolilor este perversiunea care nu poate fii numită o ontologie. Iadul sau infernul în care au fost aruncaţi diavolii este un loc de chin şi durere eternă dar nu este un loc ontologic, prin urmare el nu este o dualitate cu existenţa lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi.

Ontologia dualistă este prin urmare eronată. O fundamentare a răului din punct de vedere ontologic ar însemna să spunem că o minciună este un adevăr sau un tren gol este prin de călători. Nu există nici un fel de ontologie dualistă ci doar aparenţa unui astfel de ontologii. Lumea dualistă a încercat pe parcursul istoriei să confere tot felul de teorii care să fundamenteze că de fapt în lume şi la baza ei sunt două principii, unul bun şi unul rău. Ele există din eternitate şi vor exista din eternitate. Acest lucru nu este adevărat. În acest capitol am prezentat principalele obiecţii ale dualismului şi am arătat că ele nu sunt fundamentate cât se poate de real şi bine. La fel de bine deşi eshatologia creştin ortodoxă vorbeşte de o separaţie finală a celor buni faţă de cei răi, o locuire a drepţilor cu îngerii lui Dumnezeu şi a celor răi cu diavolii. Acest lucru nu este dualism. Faptul că un om a încălcat o lege nu înseamnă că acea lege este abrogată ci doar că unii au eşuat să o respecte şi vor fii pedepsiţi. Iadul şi diavolii sunt astfel un minus în existenţă şi prin urmare nu pot fii sursa unei concepţii duale.[85] Dualismul eshatologic este una dintre cele mai mari problematici ale teologiei dualiste. Se poate vorbii destul de impropriu de o teologie duală dar ea este una greşită. Dualismul în mare nu recunoaşte dar el proclamă doi dumnezei care sunt în contradicţie unul cu altul. Nu poate exista contradicţie în Dumnezeu, după cum nu poate exista nici un fel de teologie dualistă.

Dualismul şi dualiştii trebuie să se smerească şi fie modeşti în faţa lui Dumnezeu care poate descoperii adevărul. O întâmplare de acest gen ne-a fost relatată într-una din mănăstirile din orientul apropiat. Un călugăr voia să ştie cum trece timpul la Dumnezeu. Aşa se face că el se ruga de mai multă vreme în taină ca Dumnezeu să îi descopere acest lucru. La un moment dat pe când stătea într-o seară după slujba vecerniei în reculegere i s-a arătat un înger sub chipul unei păsări care cânta o cântare extrem de frumoasă. Călugărul a ascultat cu mare emoţie. Această pasăre a ieşit din Biserică şi s-a îndreptat afară din mănăstire. Mai apoi călugărul a ascultat-o aproximativ o oră afară din biserică. Se înnopta şi el s-a întors înapoi mai înainte să se închidă mănăstirea. Ajuns la porţile mănăstirii a bătut dar i-a răspuns o voce străină. Când i s-a deschis nu a mai recunoscut pe nimeni din mănăstire. Călugărul a cercetat mai apoi arhivele mănăstirii şi a descoperit că un călugăr cu numele lui fusese în acea mănăstire în urmă cu 300 de ani. Atunci călugărul a înţeles că o oră

aţi dat să mănânc; însetat am fost şi nu Mi-aţi dat sa beau; Străin am fost şi nu M-aţi primit; gol, şi nu M-aţi îmbrăcat; bolnav şi în temniţa, şi nu M-aţi cercetat. Atunci vor răspunde şi ei, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniţa şi nu Ţi-am slujit? El însă le va răspunde, zicând: Adevărat zic vouă: Întrucât nu aţi făcut unuia dintre aceşti prea mici, nici Mie nu Mi-aţi făcut. Si vor merge aceştia la osânda veşnica, iar drepţii la viata veşnica.” Matei 25, 31-46.

[85] Duală a fost firea Domnului Iisus Hristos care a fost Dumnezeu şi om. A se vedea preot profesor Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii şi îndumnezeitorul omului* (Anastasia: Bucureşti, 1993).

în compania lui Dumnezeu şi a îngerilor este simbolic vorbind echivalentul a 300 de ani pământeşti.[86]

Probabil că această pildă sau parabolă se potriveşte şi dualiştilor care se îndoiesc că în lume şi în univers există numai un singur principiu cel al binelui. La fel de bine trebuie să spunem că la fel ca şi oamenii îngerii nu sunt nici ei fiinţe duale. Îngerii au fost şi sunt buni prin esenţa lor. Ei lucră la mântuirea omului. Lucrarea îngerilor este astfel supranaturală şi suprafirească. Cultul îngerilor însă este diferit şi distinct de cultul dumnezeilor antici sau ai diferitelor divinităţi politeiste. Îngerii sunt fiinţe inferioare lui Dumnezeu dar superioare omului. Prin urmare, nu se poate vorbii nici de un dihotomism angelologic în care îngerii sunt fiinţe duale.

O altă întâmplare minunată o avem relatată în secolul al XX-lea în viaţa unui monah îmbunătăţit din Muntele Athos din Grecia. Un ajutor îngeresc l-a primit un călugăr, părintele Gherasim Menaghias (mort 1957), în prima jumătate a secolului trecut, pe când sihăstrea în Sfântul Munte. L-a trimis odată bătrânul lui în mănăstirea Lavrei pentru o rezolva o problemă. Părintele Lavrei a luat binecuvântare şi a pornit. Distanta Katunachia – Lavra este de 3 – 4 ore, dar era iarnă şi ninsese. Când a trecut de Cherasia, a început să ningă abundent. Îl loveau puternice rafale de vânt şi zăpadă şi nu putea să ştie nici măcar unde se afla. A pierdut şi cărarea pentru ca se acoperise de zăpada şi a fost nevoit să se oprească. Văzând pericolul în care se afla a început sa se roage fierbinte Domnului şi Maicii Sale. Nu trecuseră multe minute când vine din cer răspunsul: se arata in fata lui un copil de zece ani:.
- *Binecuvântează, părinte!* îi zice.
- *Domnul sa te binecuvinteze.*
- *Unde mergi, părinte, pe această vreme? O să te acopere zăpada. O să te pierzi în pădure pe asemenea viscol.*
- *Ce să fac, băieţelul meu? M-a trimis bătrânul meu în Lavra. Trebuie sa mă duc.*
- *Haide, atunci să te ajut, ca ăa te îndrepţi pe cărarea care duce acolo.* După ce l-a condus până la un punct i-a zis:
- *O iei pe drumul de jos şi o sa ieşi la cărarea care duce spre Lavra.* Părintele Gherasim i-a mulţumit. După ce a făcut numai câţiva paşi, şi-a revenit.
- *Cum de s-a găsit acest copil aici, în zăpada?* s-a întrebat el. Se întoarce dar nu vede nimic. Băieţelul dispăruse. Urme de paşi nu existau pe zăpada. A fost îngerul Domnului.[87]

Prin urmare am arătat în acest capitol care sunt principalele idei religioase ale dualiştilor şi a dualismului. Forme noi de dualism apar de la an la an în cadrul mişcării New Age sau în alte curente contemporane. Aceste curente ne promit o lume care este explicată pe bazele unui principiu dualist al universului. Aceste rânduri nu pretind că vor să definitiveze istoria dualismului ci mai mult decât orice ele se vor un fel de trecere în revistă a principiilor şi credinţelor lumii şi a umanităţii despre îngeri ca şi existenţe dualiste. Îngerii ca şi omul au fost aduşi la existenţă de Dumnezeu din neant sau din nimic. Creaţia din nimic este valabilă şi în cazul îngerilor. Îngerii sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii ontologii teologice. Ei nu sunt o regresiune înapoi în spre nimicul din care au fost făcuţi. Diavolii însă au ajuns la o regresiune în spre nimicul din care au fost creaţi. Drama lor constă că nu vor putea niciodată să ajungă deplin înapoi în neantul din care au fost creaţi.

Alţi dualişti susţin că dualismul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii eşecul de a concepe pe Dumnezeu ca şi existenţă deplină şi neantul ca şi un principiu

[86] A se vedea Limonariu, (Episcopia Română ortodoxă de Alba Iulia, 1995).
[87] http://www.almeea.com/ingerul-care-a-salvat-de-la-moarte-un-calugar-prins-de-viscol.

negativ. Mai multe filosofii au încercat să dea un contur al nimicului care a existat mai înainte de creaţia lui Dumnezeu cum ar fii un fel de opoziţie între Dumnezeu şi neant. Neantul care a existat mai înainte de facerea lumii şi a universului nu a fost nimic altceva decât neant. Prin urmare mintea umană nu v-a ajunge niciunde dacă îşi v-a imagina că dincolo de neant a existat un fel de ontologie sau fiinţialitate. Studiile contemporane sunt dincolo de orice cât se poate de marcate de spiritul rebel al dualismului. Auzim de mai multe ori că atunci când se dă o explicaţie a răului din lume, ei bine aşa trebuie să fie sau aşa a fost scris. Mai mult decât orice trebuie să fim convinşi că dualismul este doar o explicaţie ficţională şi nu una cât se poate de reală sau de adevărată. Ficţional mintea omului nu poate concepe extrem de multe concepţii care sunt din ce mai profunde şi mai complexe. Acest lucru nu înseamnă că ele sunt şi adevărate sau reale. Din acest punct de vedere trebuie să ştim că lumea în care trăim este cât se poate de deschisă la noi şi la noi teorii şi ipoteze.

Mintea omului este iscoditoare de noi şi noi forme de dualism. Unele din ele sunt versiuni extrem de populare sau altele se inspiră din alte culturi sau religii antice. Omul s-a spus de unii are în sine un caracter dual sau dualist poate fiindcă este făcut din trup şi suflet. Acest lucru nu este însă susţinător al faptului că dualismul este adevărat. Faptul că în lume sunt două principii al binelui şi al răului este adevărat. Aceste principii nu sunt eterne. Eshatologia creştin ortodoxă ne asigură deplin că v-a venii o vreme, nu ştim exact când, când aceste două principii ale binelui şi al răului se vor încheia. În veacul ce v-a să fie sau în lumea de apoi v-a exista numai o singur principiu, cel al binelui. Lumea de aici este prin urmare un punct de tranziţie pentru o lume mai bună. Realitatea unei lumi sau a unui univers în care răul v-a exista continuu este o monstruozitate ieşită din comun pe are nu o putem accepta.

Dualismul crede într-o eternitate a răului. Dualiştii cred că creştinismul este cea mai dualistă religie fiindcă mare parte a creştinilor susţin separaţia dintre bine şi rău, dintre Dumnezeu şi diavol. După cum am spus, a existat mai înainte de căderea diavolului un timp în care nu a existat nici un fel de demarcaţie dintre rău şi bine. Exista numai binele. Răul putea să existe numai potenţial ca şi ispită. Diavolul însă a materializat această ispită şi astfel s-a fondat iadul. Evident iadul a fost mai mult decât orice un loc creat ca şi măsură de protecţie şi el nu a fost deloc intenţionat de Dumnezeu. Iadul şi raiul nu sunt dimensiuni dualiste ci sunt mai mult decât orice dimensiuni eshatologice. Dimensiunea eshatologică este una comună mai multor religii şi a mai multor filosofii ale lumii. Eshatonul ştim că v-a fii un timp care se v-a suprapune peste cel actual. În acest timp, cei buni vor fii răsplătiţi pentru virtuţile şi faptele lor bune în timp ce cei răi vor fii pedepsiţi pentru faptele lor rele.

Dualismul vrea să ne obişnuiască din acest punct de vedere cu conceptul că lumea v-a fii etern un fel de pendulare între bine şi rău. Dumnezeu şi îngerii Săi însă nu vor îngădui acest lucru. Dumnezeu şi îngerii Săi nu îl fac pe om să sufere fără nici un motiv sau fără nici o motivaţie bine întemeiată. Acest lucru a fost atestat de mai mulţi sfinţi ai trecutului dintre care unul care s-a remarcat a fost Sfântul Antonie cel Mare. Ştim că Sfântul Antonie cel Mare a fost asaltat pe puteri diavoleşti care vroiau moartea şi aducerea lui în iad. Sfântul Antonie îşi pierdea speranţa. La un moment dat diavolii l-au lăsat aproape mort pe podea. Dintr-o dată s-a făcut lumină în locul unde era Sfântul Antonie şi diavolii au fugit de acolo. Aşa se face că s-a arătat Domnul Iisus Hristos care are putere peste puterea morţii şi a diavolilor. Disperat, sfântul Antonie l-a întrebat pe Domnul Iisus Hristos, unde erai când eu mă luptam şi mai că mi-am pierdut nădejdea. Domnul Iisus Hristos i-a răspuns cu o voce blândă: eram aici Antonie şi mă uitam la lupta ta. Am vrut să îţi văd credinţa şi răbdarea. Poate mulţi vor considera acest exemplu total nepotrivit contextului de faţă. Dar el vine să ne spună un

lucru: că puterea distructivă a răului sub toate formele ei groteşti şi infernale nu este eternă şi nu v-a fii niciodată eternă. Mai mulţi sfinţi ne-au spus acest lucru şi trebuie să avem încredere în cuvântul lor. La fel de bine, dacă era să fie adevărat azi nu mai trebuia să existe nici un fel de Dumnezeu. Eshatologic dualismul nu se fondează. Timpul eshatologic v-a însemna un fel de transcedere totală a timpului acestuia mundan şi terestru. Acest timp eshatologic nu v-a fii un timp dualist. Puterea răului şi a răutăţii v-a fii înfrântă odată pentru totdeauna. Lumea veacului ce v-a să fie este prin urmare un mister. Ea v-a fii o lume care v-a avea cu totul alte principii şi resorturi care după cuvintele sfântului apostol Pavel sunt dincolo de mintea şi inima omului. Eshatologia v-a fii un nou început al lumii şi a omului, o nouă dimensiune pozitivă şi deplină a continuităţii dintre bine şi ontologia sa.

CAPITOLUL CINCI

ÎNGERII ŞI HINDUISMUL INDIAN

„Nu se ştie cu exactitate unde locuiesc îngerii, în aer, în spaţiul cosmic sau pe anumite planete. Aceasta fiindcă Dumnezeu nu a voit acest lucru.”
Voltaire

Ţinem să îi spunem din capul locului că acest capitol nu este un capitol despre India şi indieni. Este un capitol despre religia Indiei şi a indienilor. Religia indienilor se numeşte după India hinduism sau după numele lui Dumnezeu în indiană sau sanskrită: brahmanism. Ceea ce este cel mai important să ştim este că îngerii sunt în hinduism mai mult un fel de încarnări ale lui Dumnezeu sau mai mult decât orice un fel de reîncarnări. În hinduism îngeri există dar ei sunt mai mult decât orice un fel de reîncarnare a lui Dumnezeu. Dumnezeu însuşi se reîncarnează la hinduşi. Evident, în rândurile care vor urma nu vom ataca hinduismul ci vom lua în considerare doar acel gen de tendinţă comună pe care hinduismul o are în a îl căuta pe Dumnezeu şi a încerca să obţină o relaţie cu El. Original hinduşii l-au căutat pe Dumnezeu. Această căutare s-a încheiat din nefericire cu un eşec. Hinduşii nu au reuşit să facă conecţia dintre imutabilitatea sau eternitatea lui Dumnezeu şi imanenţa lui Dumnezeu acest lucru a dus la ceea ce am putea denumii doctrina sau învăţătura reîncarnări.[88]

Prin urmare în peninsula indiană unii oameni l-au căutat pe Dumnezeu. Această căutare trebuie privită ca şi un lucru pozitiv. Indienii nu s-au proclamat niciodată un stat ateist ci după cum am spus ei au fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un stat politeist care au mai mulţi dumnezei. Vom încerca în rândurile care vor urma să facem o trecere în revistă pozitivă a hinduismului şi a religiei hinduse. Hinduismul indian aspiră la o legătură cu Dumnezeu. Această legătură este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un lucru bun şi asupra lui vom străini mai mult. Evident, hinduşii sunt însă departe de Dumnezeu. Aceasta din mai multe motive.

Hinduismul dimpreună cu şintoismul japonez, lamaismul tibetan şi taoismul chinez este una dintre cele mai exotice religii. Este o religie eşuată dar ea mai farmecă pe mulţi cu exotismul ei. În secolul al XX-lea a existat o profundă simpatie în rândul mai multor mari intelectuali faţă de hinduism. Unii dintre ei au trecut la această religie şi au îmbrăţişat-o. Alţii

[88] A se vedea Mircea Eliade, *Istoria credinţelor şi a ideilor religioase* (Editura univers enciclopedic, Bucureşti, 1986).

din contră au negat-o. Hinduismul este estimat ca şi având undeva la un miliard de aderenţi în toată lumea. Prin urmare este o religie pe care nu o putem ignora. Hinduismul crede dincolo de orice ceea ce am putea denumii un fel de armonie cu marele tot sau brahman. Cei care studiază istoria religiilor sau istoriei relaţiei omului cu Dumnezeu nu vor putea ignora hinduismul sau brahmanismul. A spune că hinduismul este o religie eronată este adevărat. Dar atunci ce vom face cu pe aproape un miliard de aderenţi ei lui? Este greu de oferit un răspuns la această întrebare. Hinduşii nu sunt atei ei cred în Dumnezeu doar că credinţa lor este greşită şi distorsionată. Hinduşii cred că există reîncarnare şi că omul este prin în această lume într-un ciclu al reîncarnărilor până când v-a ajunge la starea de contopire cu Dumnezeu sau Brahman care pentru ei este nirvana. Foarte mulţi dintre noi suntem familiari cu aceste învăţături şi doctrine. Nirvana este după hinduşi starea de mai înainte de creaţia omului, sau mai mult decât orice întoarcerea în neexistenţă. Hinduşii cred că prin practicile brahmanice omul se poate reîntoarce înapoi la starea de nimic mai înainte de creaţia lumii. Aici trebuie spus că doctrina şi învăţătura hindusă se înşeală. Ceea ce este eşec pentru hinduşi este de fapt starea de iad pe care o experimentează cei damnaţi. Ca şi Dumnezeu, El are puterea şi dreptul de a pedepsii pe care au refuzat sau au eşuat în a da curs chemării lui Dumnezeu.

Hinduismul este o religie care aspiră la comuniunea cu Dumnezeu şi îngerii Săi şi trebuie să luăm acest lucru în serios şi în considerare. Este de datoria noastră să luăm lucrurile bune din toate religiile lumi. Aceasta nu înseamnă că suntem sintetici ci că vedem libertatea pe care Dumnezeu a lăsat-o făpturilor Sale Omul este liber. Prin urmare şi în religie libertatea este dată şi lăsată de Dumnezeu. Dumnezeu a lăsat libertatea hinduşilor. Hinduismul este o religie care original l-a căutat pe Dumnezeu. Nu credem că a şi reuşit să îl găsească. Vom avea o viziune sau o modalitate de abordare pozitivă faţă de hinduism şi hinduşi. Hinduismul a ieşit de mai multe vreme din graniţele Indiei. El este o religie care vrea să îl pună pe om în legătură cu Dumnezeu. Aici avem mai mulţi fakiri, guruşi şi yoghini. Una dintre principalele trăsături care seduce pe mulţi în hinduism este exotismul său. Poate hinduismul este cea mai exotică religie dintre toate cele care există. Dar este din multe puncte de vedere una dintre cele mai decadente. Hinduismul este probabil şi una dintre cauzele pentru care India a eşuat să fie o ţară excepţională. Preceptele hinduismului sunt din mai multe puncte demodate şi modul în care hinduşii abordează problematica vremurilor şi a timpurilor contemporane este una care lasă de dorit.[89]

Hinduismul crede în nişte fiinţe intermediare dintre Dumnezeu şi om care în sanscrită se numesc devas. Ei sunt probabil cel mai mult echivalentul îngerilor creştini sau comuni creştinismului ortodox.[90] Unii estimează că numărul total al îngerilor sau al acestor devtas din hinduism este undeva la 33,000,000. După autorii biblici nu se cunoaşte exact numărul îngerilor. O celebră povestire cu îngeri din India se referă la un înger care a fost desemnat de Dumnezeu cu moartea prin urmare el era un înger al morţii. Într-o zii povestea ne spune că Dumnezeu l-a trimis pe acest înger într-un oraş indian să i-a sufletul unei femei şi să îl ducă în ceruri. Odată ajuns la locul cu pricina îngerul morţii a găsit o privelişte care i-a zdrobit inima.

[89] Trebuie să spunem că religia ţiganilor este hindusă şi hinduismul. Acesta este probabil şi motivul pentru care oficial ţiganii nu au aderat la Biserica Creştin Ortodoxă. Poporul ţigan este la origine din India.
[90] Este de menţionat că în tinereţile sale, Mircea Eliade a aderat la hinduism găsind creştinismul ortodox învechit şi incapabil de a oferii răspunsuri la întrebările fundamentale pe care îl preocupau. Ulterior în viaţă Mircea Eliade a avut o poziţie mai rezervată faţă de hinduism şi hinduşi fiind văzut de mai mulţi rugându-se prin Bisericile Ortodoxe din America şi Chicago.

Femeia era într-o baltă de sânge fiindcă tocmai născuse şi a avea trei gemeni. Toţi plângeau şi la înger i s-a făcut milă. S-a gândit acest înger că ar fii bine dacă ar merge înapoi în ceruri la Dumnezeu şi să îi spună să o mai lase pe femeie să trăiască încă 10 ani. Îngerul nu vroia ca copii să rămână orfani şi fără de mama lor. Îngerul se spune s-a întors înapoi în ceruri şi s-a prezentat în faţa tronului lui Dumnezeu zicându-i:

- Doamne, te rog să îi mai dai zece ani de viaţă acestei femei fiindcă mi s-a făcut milă şi nu am putut să îi iau sufletul fiindcă tocmai născuse 3 gemeni. O să mă duc să îi i-au sufletul peste zece ani. Dumnezeu i-a răspuns:

- Nu îngere. Este greşit ceea ce gândeşti. Te-am trimis cu o misiune pe pământ şi trebuie să o îndeplineşti imediat. Fiindcă nu ai ascultat, vei fii pedepsit. Vei merge pe pământ şi vei fii un om obişnuit până nu îţi vei recunoaşte greşeala.

Dintr-o dată acest înger s-a văzut pe sine pe pământ într-un oraş din India ca şi un om obişnuit. Era frig şi îngerul a început să tremure. Unui pantofar din acel oraş i s-a făcut milă de el şi l-a dus la el acasă. Acolo l-a primit cu sine în meseria pantofarilor. Timpul a trecut şi după vreo 12 ani fostul înger a devenit de acum bogat şi extrem de bine cotat pe piaţa pantofarilor. Într-o zii în magazinul de pantofi a intrat o femeie extrem de bine îmbrăcată care avea trei copii. Copii îi păreau fostului înger că seamănă cu acei trei gemei care a voit să le facă un bine. Dorind să se convingă dacă este aşa, fostul înger a întrebat-o pe doamnă:

- Da ce copii frumoşi aveţi, sunt ai dumneavoastră?
- Da şi nu sunt adoptaţi.
- Adoptaţi? Cum se face una ca asta?

- Este o poveste mai lungă dar dacă ai răbdare ţi-o voi spune. În urmă cu 12 ani mă plimbam prin periferia oraşului. La un moment dat am auzit plânsete de copil dintr-o clădire mai lăturalnică. Când am ajuns acolo am găsit o mamă cerşetoare care tocmai îşi dădu-se sufletul în mâinile lui Dumnezeu. Lăsa-se în urmă trei copii. Mi s-a făcut milă şi am mers şi i-am adoptat. Eu sunt văduvă şi nu am avut copii niciodată. Astfel toată averea mea care este considerabilă am lăsat-o lor.

Atunci îngerul şi-a dat seama că Dumnezeu i-a descoperit că judecata lui a fost greşită şi s-a pocăit cu amar. Dumnezeu făcu-se în aşa fel ca acei copii ai cerşetoarei să nu rămână abandonaţi. Îngerul s-a pocăit şi Dumnezeu l-a primit din nou între îngerii din ceruri. Dar de această dată nu s-a mai îndoit niciodată de misiunile pe care i le-a dat Dumnezeu. Această poveste ne spune mai multe despre psihologia indiană. Psihologia indiană se bazează de cele mai multe ori pe un element extern. Acest element este mai mult decât orice un element care mizează pe ajutorul şi intervenţia angelică. Îngerii lui Dumnezeu sunt prezenţi şi pentru indieni la fel cum sunt şi pentru alte popoare ale lumii. La ora actuală, când scriem aceste rânduri la începutul secolului al XXI-lea planeta pământesc se vorbesc mai bine de 200 de limbi şi sunt mai multe de 200 de ţări în lume. Sfântul Prooroc Daniel implica în Vechiul Testament că în ceruri există un înger păzitor pentru fiecare popor al lumii. Astfel, în vechime a existat un înger al Persiei care avea în grijă de persani. Prin urmare unii sfinţi părinţi ne spun că ar exista un înger păzitor pentru fiecare popor şi neam. Există şi un înger păzitor al Persiei.

Hinduşii cred că îngerii sunt fiinţe spirituale dar ei pot să se arate oamenilor sub forme umane. Acest lucru cred hinduşi poate fii periculos fiindcă îngerii sau devas cum le spun ei nu sunt fiinţe umane, ei doar luând formă umană pentru a stabilii contactul cu ei.[91] Hinduismul

[91] O lucrarea centrală a hinduismului este Bhagavat Gita unde se mai multe relatări despre aceste fiinţe intermediari între Dumnezeu şi oameni. Faptul că îngerii se pot arăta sub formă umană este pentru hinduşi o

vorbeşte şi de o categorie de fiinţe opuse îngerilor sau devas. Această categorie se numesc asuras. Probabil că cel mai apropiat termen în hindusă sau sanscrită este de diavol. Ceea ce hinduismul numeşte asuras creştinii numesc diavol. Aceste fiinţe asuras după hinduşi sunt rele şi îl pot distruge şi face să sufere pe om. Prin urmare şi hinduşii vorbesc despre un război sau conflict nevăzut dintre îngeri şi diavoli, devas şi asuras în termenii lor. Să ne împiedicăm în investigaţiile noastre religioase şi spirituale doar la o barieră de limbă sau limbaj? Nu. La fel ca şi noi hinduşii sunt fiinţe umane care au aceiaşi percepţie asupra vieţii şi a existenţei doar că ei au o doctrină şi învăţătură de credinţă diferită de cea creştină sau cea creştin ortodoxă.

Hinduşii cred că îngerii lui Dumnezeu trebuie invocaţi pentru a ne elibera de „graniţele acestei existenţe efemere cum o numesc ei.” Lumea materială este o lume rea şi căzută pentru hinduşi din care noi trebuie să ne eliberam. Îngerii sau devas după cu îi numesc ei sunt cei care ne pot ajuta în acest sens. La fel de bine hinduşii cred că îngerilor sau devas trebuie să le fii aduse jertfe şi sacrificii pentru ca ei să meargă la Dumnezeu şi să Îl facă binevoitor faţă de noi. Pentru hinduşi raiul înseamnă comuniunea cu îngerii, dar acest lucru nu se realizează după moarte ci mai mult decât orice după ce se încheie şirul reîncarnărilor. Eliberat deplin de materie prin reîncarnări cred hinduşii, sufletul uman îşi v-a găsii pacea şi liniştea în eternitatea raiului.

Dintre toate cărţile sfinte sau sacre ale hinduismului Bhagavad Gita face cele mai multe referinţe la îngerii lui Dumnezeu ca şi fiinţe de origine dumnezeiască care îl pot ajuta pe om. Cum îl ajută îngerii pe om în hinduism? Prin eliberarea de povara sau greutatea reîncarnărilor. Reîncarnarea este o doctrină centrală a hinduismului dar ea este din nefericire una eronată. Hinduşii cred că sufletul uman odată despărţit de trup prin moarte se poate încarna sau reîncarna şi în animale sau nu numai în trupuri umane. Creştinismul şi mai ales creştinismul ortodox crede că sufletul umane nu se mai reîncarnează ci are două destinaţii în funcţie de faptele pe care le-a comis în timpul vieţii: sufletul se duce în rai dacă a făcut fapte bune sau în iad dacă a făcut fapte rele. După cum am afirmat reîncarnarea este o doctrină specific hindusă. Îngerii lui Dumnezeu sau devas după cum am amintit că îl numesc ei sunt cei care coordonează ciclul reîncarnărilor până când sufletul este purificat deplin şi vrednic de rai.

Prin urmare în hinduism între devas şi asuras [îngeri şi diavoli] există o luptă lungă care a început mai înainte de facerea omului. Spre deosebire de devas care sunt înţelepţi buni şi frumoşi, asuras din hinduism sunt mândrii, aroganţi, mânioşi, ignoranţi răi. Antiteza dintre aceste două categorii de fiinţe supranaturale este o trăsătură majoră a hinduismului dincolo de politeismul panteist pe care hinduşii îl profesează. Ceea ce trebuie să arătăm este că din punct de vedere religios există o singură descriere a lui Dumnezeu. Mai multe religii greşesc în a prezenta acest gen de descriere a lui Dumnezeu care este trăsătura religiei adevărate. Unele religii fac acest lucru involuntar sau mai bine spus din incapacitatea de a se ridica la o

dovadă că există reîncarnare, pentru ei îngerii şi prezenţa lor sub chip uman este mai mult decât orice un fel de dovadă a reîncarnării. Reîncarnarea este strâns legată în hinduism de doctrina karmei sau a destinului. În funcţie de reîncarnarea sa, orice om are un destin sau o karma după cum o numesc ei. *Bhagavad-Gītā*, Ediția a II-a, Ediție bilingvă realizată de Vlad Șovărel, Traducere din limba sanskrită notă introductivă, comentarii și note, index sanskrit și index de nume: Sergiu Al-George, Editura Herald, Colecția Cărți Fundamentale, București, 2011.

comuniune cu Dumnezeu şi altele aşa numite religii sau pseudo-religii o fac voluntar pentru a îi duce pe semeni la pierzanie sau mai mult decât orice de a îi înşela.[92]

Unele teorii hinduse cred că există şapte nivele de lumi superioare ale devas [îngerilor] şi şapte inferioare are asurasurilor [diavolilor]. Învăţătura creştină ortodoxă nu concură cu învăţăturile hinduse. Există o ierarhie a îngerilor pe care creştinii o consideră ca fiind din 9 ierarhii. Această ierarhie creştină este compusă din serafimi, heruvimi, tronuri, puteri, stăpânii, domnii, începătorii, virtuţi, arhanghelii şi îngerii. Hinduşii cred că ierarhia îngerilor este compusă numai din 7 nivele sau grade. În zilele noastre din fericire ne putem informa extrem de rapid despre diferitele învăţături şi doctrine religioase ale lumii. Dumnezeu îngăduie la ora actuală ca mai bine de un miliard de oameni să fie aderenţi ai hinduismului. Cifra este considerabilă şi trebuie să avem în vedere mai mult decât orice ceea ce am putea denumii libertatatea religioasă pe care Dumnezeu a lăsat-o oamenilor şi pe care El nu o încalcă.[93]

La fel hinduşii nu cred că raiul este un loc în sine ci mai mult decât orice un stadiu mental sau al conştiinţei în care un om ajunge la un fel de comuniune cu devas sau îngerii. Îngerii în hiduism nu sunt nemuritori ci ei mor şi după ce mor ei se reîncarnează din nou. Vedem astfel că există mai multe separaţii între crezurile hinduse şi cele ortodoxe. Există o latură ortodoxă a hinduismului care se numeşte brahmanism ortodox. Ceea ce nu putem accepta la hinduşi este că cred că îngerii şi oamenii se încarnează şi oamenii pot devenii un fel de îngeri. La fel de bine hinduşii îi îndumnezeiesc pe îngeri.[94]

Antiteza sau lupta dintre fiinţe bune de lumină şi fiinţe rele de întuneric a fost exprimată de mai multe religii antice din perioade arhaice ale umanităţii dintre care şi hinduismul face parte. Hinduismul însă eşuiază la un anumit moment. În rândurile care vor urma ne vom centra mai mult pe practicile hinduse yoga. Yoga este mai mult decât orice rugăciunea hinduismului. În hinduism oamenii nu se roagă la Dumnezeu în genunchi sau în picioare ci mai mult decât orice în poziţia lotusului. Această poziţie este direct pe pământ cu picioarele încrucişate. Yoga este probabil disciplina hindusă cea mai cunoscută din lume. Evident există mai multe poziţii de rugăciune yoghine care asigură „integrarea în Brahman sau marele tot."[95]

---

[92] Sfântul apostol Pavel ne spunea că atunci când este nevoie „diavolul se poate prefece în înger de lumină" (2 Corinteni 11, 4). Credem că mai multe dintre conceptele religioase hinduse cum este reîncarnarea sau crezul că există trei Dumnezei principali Vişna, Şiva şi Brahman sunt de origine şi influenţă incertă dacă nu chiar diavolească. În imaginea distorsionată a hinduşilor există trei Dumnezei şi după aceştia există aşa numitele fiinţe sprituale care sunt de origine dumnezeească devas şi asuras care sunt într-o opoziţie continuă una cu alta. Teoria propusă de hinduism este foarte mult un fel de creştinism deformat sau desfigurat. A se vedea Monier Williams, *Brahmanismul şi hinduismul sau gândirea religioasă şi viaţa din India* (New York, 1891).

[93] La hinduşi îngerii păzitori se numesc lipikas. Hinduşii cred că aceste fiinţe scriu şi notează toate gândurile, sentimentele şi intenţiile oamenilor. La fel de bine hinduşii cred că îngerii sunt mai mult decât orice îngerii sau devas sunt fiinţe care au trecut şi ei prin mai multe reîncarnări. Astfel în hiduism unii cred că orice fiinţă umană care s-a dezlipit de ciclul reîncarnărilor poate ajunge la gradul de înger. Prin urmare, îngerii sau devas în hinduism sunt fiinţe perfectibile şi nu au fost create ca fiind perfecte de Dumnezeu.

[94] Pentru o viziune generică a îngerilor şi a demonilor în creştinism poate fii consultată şi lucrarea lui Emil Schneweis, *Îngeri şi diavoli după Lactanţiu* (Universitatea catolică din America: Washington, 1944).

[95] Se cunosc mai multe forme de yoga dar principale sunt Karma Yoga, Jnana Yoga, Bhakti Yoga și Raja Yoga. Termenul de yoga este mai mult decât orice un fel de termen care înseamnă a se unii, şi se referă mai mult decât orice la unirea cu Dumnezeu. Unul dintre cei mai mari yoghini ai tuturor timpurilor este considerat Pantajali care a trăit undeva prin anul 300 înainte de Hristos.

Yoghinul este pentru hinduşi cel care ajunge la unirea cu Dumnezeu prin meditaţie şi rugăciune. La fel de bine yoga este ceea ce am putea denumii nevoia de purificare a omului în faţa lui Dumnezeu. Tehnicile yoga sunt extrem de dezvoltate la hinduşi ele promiţând o unire imediată şi instantanee cu Dumnezeu. Să fie chiar aşa? Eliberat de povara şi de deşertăciunea lumii yoghinul hindus ajunge la o comuniune cu Dumnezeu şi îngerii Săi. Aici yoghinul este eliberat de povara sinelui şi contopeşte cu forţele universale ale lui Brahman în ceea ce hinduşii denumesc stadiu de mocşa. Mokşa sau mocşa este un stadiu preparatoriu al hinduismului mai înainte a de a ajunge la nirvana sau stadiu de neantizare totală. Nirvana este după hinduşi o neantizare a omului sau a fiinţei sale. Psihologic stadiul de nirvana se explică prin frica omului de a nu ajunge în iad. A scăpa de teroarea sau durerile iadului poate fii evitat de hinduşi prin întoarcerea omului la starea de nefiinţă care a fost existenţă mai înainte de facerea lumii. După cum am spus, yoga este probabil cea mai populară latură a hinduismului. Unii yoghni vestiţi de prin munţii Hymalaia au ajuns la stadii de levitaţie. Ei pretind că fac toate aceste lucruri prin puterea lui Dumnezeu. Yoghinii au continuat să fascineze şi încă mai continuă să o facă şi în zilele noastre. Anual sunt câteva sute de mii de turişti, ei nu pot fii denumiţi pelerini în sens creştin, care se duc să primească învăţături de la mari guruşi şi yoghini hinduşi. Yoghii au demonstrat de mai multe ori că legile fizice pot fii depăşite. Unii pot sta pe lame de săbii fără să fie tăiaţi, alţii după cum am spus levitează în aer sau alţii pot umbla prin cărbuni aprinşi fără să fie arşi. Aceste fapte excepţionale ale yoghinilor au atras simpatia mai multora dintre noi.

Ceea ce vom arăta în acest capitol este că şi sfinţii ortodocşi au făcut minuni şi lucruri supranaturale dar fără să mărturisească o credinţă în Brahman. Se ştie despre Sfântul Gheorghe că i s-a dat să bea otravă pentru a murii dar otrava nu a avut nici un efect. Sfântul Apostol Pavel a fost muşcat de o viperă veninoasă dar nu a avut nici un efect. Sfântul Apostol Pentru a fost închis în temniţă şi prin rugăciuni un înger a deschis uşile fără se le atingă nimeni. Sfântul Dimitrie Izvorâtorul de Mir a fost auzit vorbind din mormânt. Un tesalonicen s-a pus în slujba Bisericii Sfântului Dimitrie din Tesalonic. El fura din banii care erau daţi pe lumânări. Într-o noapte i s-a arătat în vis Sfântul Dimitrie şi i-a spus să nu mai fure. El nu a luat în considerare visul şi într-o zii când a voit să fure din banii care erau daţi pentru lumânări a auzit vocea sfântului Dimitrie din mormânt: iară faci acel lucru şi te-ai apucat de furat? Acel om s-a pocăit cu lacrimi mai apoi.

Prin urmare putem vedea că guruşi yoghini şi sfinţii creştini ortodocşi fac minuni dar în numele unor dumnezei diferiţi. Dumnezeul creştin ortodox sau persoana Domnului Iisus Hristos este departe de a fii Brahmanul hindus. Brahmanismul hindus a intuit mai mult decât orice adevărul creştin ortodox. Din nefericire a eşuat. Aşa că hinduismul a adoptat un dumnezeu străin.[96] Este foarte greu să spunem că Dumnezeul hindus este acelaşi cu

[96] O poveste intesantă despre prezenţele îngereşti a fost înregistrată în Muntele Athos la mănăstirea Vatopedu. Se spune că mai demult la Mănăstirea Vatopedu monahii erau cu toţii adunaţi la trapeză pentru masă. În timpul mesei după cum se obişnuieşte în mănăstirile ortodoxe un monah este pus să le citească celorlalţi din vieţile sfinţilor sau din scrierile sfinţilor părinţi. La un moment dat în timpul mesei între monahi s-a făcut neînţelegere că cel care citea a trebuit să se oprească. Egumenul mănăstirii care era un om mai temperamental s-a ridicat şi a început să îi mustre pe monahi. În trapeză s-a făcut linişte. Indignat egumenul a ţinut mustrarea sa până s-a încheiat masa. Apoi monahii s-au dus fiecare pe la chiliile lui. Ceea ce a văzut un părinte îmbunătăţit de la Vatopedu a fost că în timpul mustării doi îngeri extrem de luminoşi se plimbau prin trapeză şi monahilor care primeau mustrarea le puneau cununi pe cap în timp ce celor care au socotit că egumenul îi mustră fără nici un motiv îngerii treceau pe plângă ei fără să le pună nici o coroană pe cap. Filotei Kokkinos, *Sfântul Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos* (Editura Evanghelismos; Bucureşti, 2012).

Dumnezeul creştin ortodox. Dat în acest capitol nu vom vorbii despre diferenţele dintre creştini şi hinduism ci mai mult despre asemănările dintre aceste două religii. Toţi suntem făpturi ale lui Dumnezeu şi prin urmare, toţi suntem în căutarea de Dumnezeu. Prin urmare şi hinduşii mai resimt acea nevoie de a reface legătura pierdută cu Dumnezeu. Cultul hindus sau brahmanist încercă o reunire cu Dumnezeu. De fapt dincolo de hinduism toate religiile aspiră la o refacere a legăturii cu Dumnezeu după cum exista ea mai înainte de căderea omului sau de „izgonirea lui Adam din rai.” Omul s-a simţit orfan şi lipsit de comuniunea cu sursa existenţei şi a vieţii. Hinduismul resimte şi el această traumă primordială a lumii şi a umanităţii. Omul a fost lipsit de ceea ce era mai esenţial pentru el: comuniunea nemijlocită cu Dumnezeu. Lipsit de comuniunea cu Dumnezeu, omul a devenit astfel ceea ce am putea denumii o fiinţă care a fost condamnată să trăiască într-o lume şi un univers nesigur.

Nevoia de religie a omului s-a resimţit din primele zilele după ce omul a fost scos din rai sau din grădina Edenului. Hinduşii ştiu acest lucru dar nu recunosc şi se ascund sub diferite truisme religioase şi după mai multe aparente doctrine cum sunt cele pe care le-am enumerat mai sus. O veche legendă brahmanică, ne spune că exista o vreme când toţi oamenii pe pământ erau îndumnezeiţi aşa cum a voit să ne facă Domnul Iisus Hristos, „desăvârşiţi ca şi Tatăl din ceruri.” Lumea şi oamenii au abuzat însă de îndumnezeirea lor aşa că Dumnezeu i-a chemat pe toţi îngerii Săi la un sfat ceresc cu intenţia de a le spune că le-a luat oamenilor capacitatea de a se îndumnezeii. Astfel, Dumnezeu le-a spus îngerilor că vrea să ascundă capacitatea oamenilor de a se îndumnezeii şi a se mântui dar nu ştie unde. Aşa că Dumnezeu a întrebat pe îngerii Săi:

- Şi unde credeţi că ar fii cel mai bine să ascundem îndumnezeirea şi mântuirea oamenilor?
- Să o ascundem adânc în pământ, a răspuns unul dintre îngeri.
- Nu este bine fiindcă vor săpa şi o vor afla, a răspuns Dumnezeu.
- Să o ascundem în adâncurile oceanului, a răspuns un alt înger.
- Nu fiindcă se vor scufunda şi acolo şi o vor afla, a răspuns din nou Dumnezeu.
- Să o ascundem pe cel mai înalt munte a răspuns un alt înger.
- Nu fiindcă se vor sui şi îşi vor găsii acolo îndumnezeirea a răspuns din nou Dumnezeu dezamăgit.
- Păi nu mai ştim unde să mai sugerăm să o ascunzi fiindcă am enumerat mai toate locurile din lume şi nici unul se pare că este potrivit.

După câteva clipe de gândire Dumnezeu a răspuns cu faţa luminată:

- Ei îngerilor, uite ce vom face, vom ascunde capacitatea oamenilor de îndumnezeire şi mântuire chiar în ei înseşi fiindcă oamenii nu se vor gândii niciodată să o caute acolo.

Toţi îngerii din ceruri au fost de acord că acesta este cel mai bun loc de a ascunde îndumnezeirea şi mântuirea omului. De atunci se spune că oamenii îşi caută îndumnezeirea şi mântuirea pe suprafaţa pământului, în interiorul pământului prin caverne, urcând munţi, prin mările şi oceanele pământului, căutând ceva care există deja în ei înşişi.

Hinduismul la fel ca şi alte religii asiane are un caracter care merge mai mult în interiorul omului. Omul este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o fiinţă care a voit să creeze noi şi noi religii şi sisteme teologice. Omul s-a simţit prin urmare singur pe lume fără de Dumnezeu. Acest sentiment l-au avut şi hinduşii. Unii hinduşi au căutat răzbunare pe Dumnezeu şi fiinţa Sa. Aceasta fiindcă ei au considerat că Dumnezeu a lăsată

pradă umanitatea uitării şi morţii. Hinduşii cred că Dumnezeu poate fii extrem de mânios pe creaturile sau făpturile Sale. Toate aceste lucruri au atras cu sine ceea ce am putea denumii tendinţele neortodoxe ale hinduşilor şi a hinduismului cum este tantrismul şi yoga. Aceste practici sunt încercări eşuate de a stabilii un contact sau o relaţie cu Dumnezeu. Mai toate practicile eşuate ale hinduismului au voit un fel de unire cu Dumnezeu şi cu persoana Sa.

Este paradoxal că Dumnezeu a rămas drept cu omul. Omul a fost cel care i-a încălcat poruncile lui Dumnezeu. Ne gândim astfel la ceea ce am putea denumii faptul că omul s-a justificat pentru acţiunile Sale neortodoxe şi străine pe fondul de a îl învinovăţii pe Dumnezeu pentru păcatele şi greşelile sale. Acest lucru s-a văzut în momentul crucial al răstignirii Domnului Iisus Hristos când mulţimile strigau lui Hristos pe cruce: dacă eşti cu adevărat Hristos Fiul lui Dumnezeu de ce nu te dai jos de pe cruce? La fel şi hinduşii au unele practici care am putea spune Îl ispitesc pe Dumnezeu. Aceste practici sunt mai mult decât neortodoxe. Practicile tantrice susţin aberaţii de natură sexuală pe care decenţa şi bunul simţ nu ne îngăduie să le menţionăm.[97] Tantrismul hindus este o religie orgiastică prin excelenţă ori este cât se poate de clar că acest gen de religie este mai mult un fel de slujire a răului decât a lui Dumnezeu. Conform perceptelor Noului Testament trebuie să aşteptăm întoarcerea hinduşilor la Dumnezeu. Aceasta fiindcă în cuvintele Domnului Iisus Hristos, „bucurie mare se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte.” Chiar şi în întunericul hinduismului, Dumnezeu îl aşteaptă pe om la pocăinţă şi speră la întoarcerea sa.

În Asia, hinduismul este la sine acasă. Dar mai apoi sunt şi alte regiuni în care hinduismul şi hinduşii şi-au făcut apariţia. Peste tot pe unde mergem putem vedea prin oraşele noastre invitaţii la şedinţe yoga sau de meditaţie transcedentală. Acestea ne promit un fel de restabilire a legăturii nemijlocite cu Dumnezeu imediat şi instantaneu. Fakiri hinduşi sunt cunoscuţi în toată lumea pentru practicile lor. Dar de ce să nu spunem că aceste practici sunt mai mult decât orice un fel de spectacol ieftin şi de prost gust? Mai mult decât orice practicile hinduse sunt un fel de gimnastică care promite un extaz instantaneu. Aderenţii hinduismului sunt supuşi guruşilor lor şi vor din acest punct de vedere ca toată umanitatea să adere la brahmanism. Hinduşii s-au simţit şi ei atraşi de existenţa îngerilor dar au căzut într-un păcat mare care a fost interzis de Dumnezeu din timpurile biblice: angelolatria. Angelolatria înseamnă a îi considera pe îngeri dumnezei sau dumnezeu. Acest lucru a fost interzis de Dumnezeu şi de preceptele biblice.

În acest concept vor stărui pe o respingere a concepţiilor hinduse despre îngeri, om şi Dumnezeu. De fapt acesta este şi scopul acestei cărţi. Cititorul după ce v-a parcurge această carte v-a putea face o distincţie dintre religia adevărată şi falsa religie. Mai multe religii sunt false după cum este şi hinduismul. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu nu poate lucra prin intermediul religiilor. Ştim astfel că Sfântul Apostol Pavel a fost persecutor al creştinilor asistând şi încuviinţând moartea Sfântului arhidiacon Ştefan pentru ca mai apoi să se întoarcă la Dumnezeu şi să se convertească la creştinism. Mai mulţi Îl cauză pe Dumnezeu prin diferite religii. Unii dintre ei Îl acuză pe Dumnezeu sincer şi în hinduism. Este adevărat că sunt puţine şanse să Îl găsim pe Dumnezeu în hinduism dar pentru unii acesta este un fel de a se trezii să spunem spre viaţa religioasă. Viaţa religioasă de mai multe ori îl fascinează pe om şi creează în el setea de ceva diferit de viaţa lui cotidiană. Omul se simte pe sine încă

[97] O carte pe această temă a scris-o prin anii 1980 Dionisios Farrasiotis, *Marii iniţiaţi ai Indiei şi părintele Paisie Areopagitul* (Editura Egumeniţa: Bucureşti, 2009). Această carte exprimă pe larg care sunt concepţiile hinduse despre Dumnezeu şi despre existenţa hinduismului. Cartea este probabil una dintre cele mai bune exemple de respingere a doctrinelor hinduse.

separat de comuniunea cu Dumnezeu. Sunt unii care ar face orice pentru a restabilii legătura primordială cu Dumnezeu. Ei uită că Domnul Iisus Hristos s-a întrupat, a murit şi a înviat tocmai în numele religiei.

Prin urmare, cea mai mare greşeală a hinduşilor este că consideră că îngerii sunt tot Dumnezeu. Este o distincţie clară între îngerii lui Dumnezeu şi Dumnezeu însuşi. Îngerii lui Dumnezeu sunt din punct de vedere ortodox fiinţe inferioare lui Dumnezeu şi care au scopul de media între Dumnezeu şi umanitate sau Dumnezeu şi lume. Se poate vedea că îngerii lui Dumnezeu au fost prezenţi în momente cheie ale istoriei lumii. Îngerii au fost istoric prezenţi la Naşterea Domnului Iisus Hristos care este din punct de vedere istoric şi naşterea creştinismului. Mai apoi, nu a fost nici un înger prezent la apariţia hinduismului. Trebuie să ştim că o religie care nu Îl caută pe Dumnezeu nu este o religie adevărată. Această carte este mai mult decât orice o carte introductivă care îşi propune să îl familiarizeze pe cititor cu diversitatea de doctrine şi idei religioase de pe planetă. Avem din fericire o planetă cu extrem de multe crezuri şi idei religioase care dintre care mai diferite sau mai exotice. Din antichitate omul a creat religii. Antichitatea fost astfel prima perioadă sau epocă din trecutul umanităţii în care omul a venit cu noi concepţii religioase. Această preocupare continuă şi în zilele noastre. După cum vedem noi religii apar şi noi secte creştine care promit o legătură mai mult sau mai puţin adevărată cu Dumnezeu. De ce să nu spunem că mai toate aceste religii sunt false şi eronate şi de fapt nu ne pun în nici o legătură cu Dumnezeu. Acum mai bine de 30 de ani bahaiul a fost o religie cu extrem de mulţi aderenţi în toată lumea. El a stârnit o mulţime de aderenţi atât în apus cât şi în răsărit. Bahaiul este astăzi un fenomen aproape necunoscut.

Mai mult decât orice, lumea ştie foarte bine din cultele idolatre antice că ceea ce în sens natural şi sănătos s-a numit religie unii au întors lucrurile pe dos şi nu au făcut nici o religie. Idolatria antică a fost un fel de cult al diavolilor care s-a manifestat sub diferitele zeităţi idolatre dintre care amintim pe Baal, Astarta, Apolo sau Umanitu. Este cât se poate de adevărat că în America triburile indigene ale pieilor roşii erau în vechime idolatre. Unele dintre ele îşi mai menţin şi azi vechile practici idolatre. Ceea ce este foarte important să ştim este că pentru indigenii americani Umanitu este ceea ce este pentru indienii de azi Brahman. Cele două religii au foarte multe lucruri în comun. Poate acesta este şi unul dintre motivele pentru care al doilea nume dat indigenilor americani a fost de indieni. Umanitu şi Brahman sunt doi dumnezei identici dar cu nume diferite. Ceea ce diferenţiază pe Umanitu de Brahman este că aderenţii lui Umanitu se angajează în practici şamanice[98] în timp ce aderenţii brahmanismului în practici yoga. Oricum indigenii americani şi indienii hinduşi au foarte multe lucru similare în ceea ce priveşte religia. Diferenţa este doar de termeni.

Cititorul care citeşte aceste rânduri trebuie să aibă capacitatea de a înţelege că nu sunt un apărător al hinduşilor şi a hinduismului. Dar sunt conştient că lucrarea diavolilor este puternică în lume după cum a fost dintru începuturi. Aşa a fost cazul în vechime cu idolatria şi cultele idolatre. Ei tot acest diavol lucrează în zilele noastre religii false prin care atrage enorm de mulţi aderenţi. Cum se face că în vremurile noastre nu mai există atât de multă idolatrie ca şi în vechime? Idolatria a fost una dintre marile probleme ale lumii antice. În

[98] Şamanismul este o practică religioasă comună la mai multe religii şi este în sine o religie care pretinde că poate să îl pună pe om în legătură cu „spiritul lumii.” Astfel, un şaman este o persoană care spre deosebire de restul poate intra în legătură cu lumea spiritelor. Şamanismul este din punct de vedere ortodox o practică ocultă care ţine de vrăjitorie şi de magie. Cel mai probabil şamanii sunt sub posesia voluntară a diavolilor. Mircea Eliade, *Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului* (Editura Humanitas: Bucureşti, 1997).

lumea noastră de început de secol al XXI-lea idolatria nu mai este o problemă. Ne putem da seama de aici că există o lucrarea malefică în lume care seduce suflete şi vieţi nevinovate pentru a le duce la pierzanie.[99]

Religia hindusă este mai mult decât orice o religie în care diavolii îi fac pe oameni să nu poată să ajungă la Dumnezeu. Unii hinduşi ştiu acest lucru şi le este frică să îl mărturisească. Alţii sunt inconştienţi şi sunt dispuşi să facă orice pentru religia lor. Îngerii lui Dumnezeu pot fii prezenţi acolo unde nu ne-am aştepta. Ei pot fii prezenţi şi în cadrul unui cult mincinos dacă cei care sunt în acel cult îl caută totuşi pe Dumnezeu. Voi rada o întâmplare adevărată care este cunoscută de mai mulţi. „În Cipru, în satul Trahiades, zece ani înaintea invadării insulei (1571), trăia un preot nevrednic. Prin ispita necuratului, se rătăcise și învăţase tehnica magiei. Ajunse chiar să bea și să mănânce împreună cu desfrânatele din Sfintele Vase. Dreptatea lui Dumnezeu imediat l-a pedepsit. Guvernatorul regiunii, unde trăia el, imediat cum a aflat acestea, l-a condamnat la moarte. Și, când condamnatul a fost condus în mijlocul amfiteatrului, un consilier al guvernatorului l-a întrebat:

- Spune-mi, cu ce inimă, cu ce buze, cu ce mâini îndrăzneai să te apropii de Iisus Hristos? Nu tremurai la gândul că te va face scrum un fulger sau te va înghiţi pământul? Cum îndrăzneai tu, care te închinai diavolului, să împarţi creștinilor Sfintele Taine?

- Jur pe Dumnezeu, Care mă va trimite în focurile veșnice, că, de când am devenit vrăjitor și mag, nu am slujit eu. Imediat ce intram în Sfântul Altar, înger se cobora din cer, mă lega de mâini și de picioare și acela slujea Sfânta Liturghie. La sfârșit, după ce împărtășea credincioșii, mă dezlega și plecam."[100]

Prin urmare după cum vedem în această întâmplate frumoasă, îngerii sunt prezenţi acolo unde nici nu ne-am aştepta. Este cât se poate de posibil ca Dumnezeu să îi folosească pe hinduşi într-un mod pe care noi nu îl ştim şi pe care nu l-am putea anticipa. Trebuie să dăm prin urmare dovadă de toleranţă mai mult decât orice şi să nu ne pierdem speranţa că Dumnezeu îi v-a întoarce pe semenii noştri pierduţi în desişurile doctrinare ale hinduismului şi a altor religii. Religiile sunt cele care ne pun în legătură cu Dumnezeu, dar după cum există numai un singur Dumnezeu tot aşa există numai o singură religie adevărată. Percepţiile religiilor sunt însă diferite. Fiecare dintre noi suntem unici şi îl vedem pe Dumnezeu într-un anume fel. Unii dintre noi Îl vedem pe Dumnezeu ca şi o fiinţă imensă, alţii ca şi cea mai frumoasă făptură şi alţii ca şi pe ceva cu totul ieşit din comun.

Hinduşii au şi ei un fel de raportare la Dumnezeu sau mai bine spun au intenţionat acest lucru. Se ştie că diavolii nu sunt bucuroşi când cineva vrea să se apropie de Dumnezeu şi fac tot ceea ce le stă în putere să ne separe de Dumnezeu. Acel lucru l-au cunoscut protopărinţii noştrii Adam şi Eva atunci când au fost ispitiţi şi au căzut în păcat. Cel răul şi-a arătat foarte mult toată răutatea şi maliţiozitatea sa. Victoria lui nu a fost însă definitivă.

---

[99] Sfinţii îngeri ai lui Dumnezeu nu sunt prezenţi în orice biserică şi în orice ritual religios. Despre acest fapt a dat mărturie sfântul Ioan Hristostom care ne spunea că el a văzut îngeri de mai multe ori în timpul slujbelor şi mai ales în timpul liturghiei. Vom reda aici cuvintele sale „când începe părintele proscomidia, coboară imediat puteri cerești cuveșminte strălucitoare și minunate. Desculţi, cu chip plecat, înconjoară Sfântul Jertfelnicși stau acolo liniștiţi și tăcuţi până la sfârșitul Sfintei Liturghii. După aceea, se împrăștie întoată biserica, ajută părintele care împarte Sfânta Împărtășanie poporului și-i întărește peoameni în credinţă."

[100] A se vedea Minuni şi descoperiri din timpul sfintei liturghii, carte apărută la editura Egumeniţa din Galaţi, ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣΑΠΟ ΤΗΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ 2000.

Dumnezeu a fost de partea omului şi El continuă să o facă. Creştineşte la botez, Dumnezeu se naşte şi moare cu fiecare dintre noi care păşim în această lume.

Trăim vremuri în care din fericire avem foarte multe resurse despre sfinţii îngeri. Unele dintre ele sunt adevărate şi au ortodoxia în sine. Altele însă sunt false şi sunt înşelăciuni. Celor care studiază despre sfinţii îngeri trebuie să le spunem sau mai bine spus să le reamintim ceea ce ne spunea sfântul apostol Pavel „că diavolul se poate preface în înger de lumină.” Lumina îngerilor este o lumină spirituală. Nu la întâmplare unii îngeri se numesc serafimi care înseamnă cei aprinşi sau cei arzători. Lumina îngerilor este o lumină care şi ea pleacă de la Dumnezeu dar nu este cum spune hinuismul o lumină brahmanică sau o lumină panteistă.

Hinduismul nu este numai religia Indiei. Hinduismul a fost împărtăşit şi în Nepal şi în câteva alte regiuni adiacente acestor ţări. Aceste ţări sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii promotoare a hinduismului din lume. În Statele Unite ale Americii în timpul războiului din Vietman a existat o puternică mişcare socială care a împărtăşit principiile hinduse. Această mişcare socială a fost cunoscută sub numele de hippy şi a început iniţial ca şi un protest împotriva războiului din Vietman. Probabil că cea mai mare popularizare a conceptelor hinduse pe continentul nord american a fost făcută de hipioţi. Istoria a demonstrat că hipioţii, forma americană a hinduismului a fost un fenomen degenerescent care a ajuns la consumul de droguri, libertinaj sexual şi dezmăţ. Hipioţii sunt din nefericire un exemplu nefericit al contactelor dintre hinduism şi occident. Istoric s-a demonstrat că hinduismul nu se mulează pe formele epistemologice şi sociale occidentale. Probabil că cel mai mare consum de substanţe psihedelice din istoria lumii au fost consumate de hipioţii americani care au popularizat cel mai mult conceptele hinduse în America. Mişcarea hippie a mai avut un alt nume: Flower Power generation.

În Europa formele de popularizare ale hinduismului au fost de altă natură. Celebra formaţie de muzică rock Beatles a popularizat foarte multe dintre conceptele hinduse la un moment dat. Formaţia Beatles s-a pus în slujba hinduismului şi a hinduşilor. Probabil că aceasta a dus în cele din urmă la dispariţia ei. În urma unei vizite în India, componenţii Beatles au intrat în contact cu un anumit guru indian pe nume Maharişi Maheş Yogi. Acesta i-a tras la aşramul său, unde a început să îi îndoctrineze cu concepe hinduse.[101] Formaţia Beatles, pe lângă ţiganii actuali a fost care a făcut cunoscute concepţiile de viaţă ale hinduşilor. Prezenţa ţiganilor din Europa a făcut şi mai mult populare conceptele hinduse. Ţiganii nu vorbesc hindusa ci vorbesc mai mult decât orice o neohindusă. Ei sunt cunoscuţi şi în Marea Britanie sub numele de gipsy. Prin urmare ţiganii au fost hinduşi la origini. Ţiganii hinduşi au migrat în Europa undeva prin secolul al XIV-lea. Oricum, trebuie să menţionăm că trecutul lor este puternic hindus. Poate din acest motiv există neînţelegeri mari între ţigani şi populaţia autohtonă europeană.[102]

---

[101] Uu aşram este mai mult decât orice un fel de mănăstire hindusă. În această locaţie se practică yoga şi se ascultă muzică cu caracter religios.

[102] Motivele pentru care am inclus acest capitol despre hinduism în cartea mea este şi faptul că în România şi în Europa avem o populaţie care la origini a fost hindusă, după cum am arătat ei sunt ţiganii. S-au propus mai multe scenarii de exterminare a populaţiei ţigăneşti sau neohinduse. Personal nu susţin acest lucru, fiindcă după cum este scris în legea Vechiului Testament a ucide este un păcat împotriva lui Dumnezeu. Oricum sunt conştient că diferenţele de practică dintre ţigani şi populaţia europeană sunt mari. Ţiganii sunt hinduşi la origini şi europenii sunt majoritari creştini. Această problemă încă mai aşteaptă soluţii şi nu este bine să ne grăbim să dăm verdicte exterminatorii sau inchizitoriale.

Am prezentat aici principalele concepţii ale hinduşilor despre îngeri. Hinduşii vorbesc despre îngeri şi sunt conştienţi de existenţa lor. Teza lor centrală este că îngerii gravitează în jurul lui Brahman. Acest concept de devas [îngeri] şi Brahman [Dumnezeu] este străin creştinismului. După cum am spus, el se înrudeşte mai mult decât orice cu Umanitul americanilor de nord. Dar la fel de bine vom vedea că hinduismul are foarte multe elemente în comun cu buddhismul şi taoismul chinez. La fel de bine foarte multe elemente hinduse sunt prezente în lamaismul tibetan. Tibetul este o ţară cu o religie anume care are foarte multe în comun cu hinduismul. Crezurile tibetane variază în jurul conceptului de Dalailama care este un fel de încarnare şi reîncarnare a perfecţiunii şi a purităţii. Pentru tibetani Dalailama este un fel de Buddha. El a atins desăvârşirea şi a deveni însuşi un Dumnezeu între alţi dumnezei. Vedem cât de străine sunt aceste religii orientale de crezurile tradiţionale ale lumii civilizate. Ceea ce la hinduşi este Brahman, la tibetani este Dalailama şi la buddhişti este Buddha. Toate aceste religii pretind că deţin adevărul. Cititorul poate judeca singur adevărul. Personal sunt de părere că mai multe dintre marile religii orientale sunt sub înşelăciune diavolească. Prezenţa diavolilor se poate face la fel de bine cunoscută ca şi în cadrul idolatriei antice. Această idolatrie s-a prezentat pe sine mai multe secole ca şi adevărata religie. În numele idolilor s-au ridicat temple şi monumente şi s-au adus jertfe sângeroase şi nesângeroase. Unele dintre aceste idei idolatre mai bântuie încă lumea de azi. Există o latură idolatră a hinduismului. Acest lucru nu putem să nu îl ignorăm. Pentru cei care sunt pierduţi în religiile orientale se cuvinte să ne rugăm şi să aşteptăm întoarcerea lor la Dumnezeu care este Tatăl nostru al tuturor. Mai mult decât orice am voit să le arătăm celor din ziua de azi că Dumnezeu a îngăduit în marea Sa iubire de oameni enorm de multe forme de manifestare a căutării religioase a omului. Aceste căutări sunt autentice şi uneori ele nu sunt dar dincolo de orice trebuie să luăm în considerare că Dumnezeu are o parte a Sa deschisă şi faţă de religiile necreştine. Până la întruparea Domnului Iisus Hristos religia adevărată a lumii a fost iudaismul sau mozaismul. Ori Noul Testament dă mărturie de înţelepţii de la orient care au venit şi au adus daruri de aur, smirnă şi tămâie Domnului Iisus Hristos. Aceşti înţelepţi după cum ne arată studiile biblice erau din Persia şi cel mai probabil erau zoroastrienii fiindcă religia Persiei era zoroastriană. Ori Dumnezeu a îngăduit ca ei să îi aducă daruri de aur, smirnă şi tămâie Domnului Iisus Hristos. La fel de bine şi noi cei care voim să studiem religiile orientale putem găsii mai multe lucruri de folos şi nu trebuie să spunem că dacă noi suntem creştini şi ortodocşi şi deţinem adevărul trebuie să avem ură şi dispreţ faţă de cei care nu cred ca şi noi. Adevăraţii creştini se roagă asemenea mamei Sfântului Augustin, Monica pentru întoarcerea celor rătăciţi. Dacă rugăciunile lor sunt puternice şi întemeiate Dumnezeu îi v-a asculta şi se v-a întoarce în spre El. Lumea de azi se laudă că este o lume a dialogului şi o lume avansată nu numai tehnologic ci şi din punct de vedere religios. Căutările religioase ale omului de azi de mai multe ori se îndreaptă şi spre hinduism. Am dat în acest capitol exemplele hipioţilor din anii 60 şi 70 din Statele Unite ale Americii. Dar concepte hinduse întâlnim şi în francmasonerie, în rozcrucianism, în meditaţia transcedentală sau new age. Gama de prezenţe a hiduismului în marile religii ale lumii este amplă şi variază de la ţară la ţară sau mai bine spus de la cultură la cultură. Practicile yoga sunt extrem de răspândite în zilele noastre în extrem de multe centre mari ale lumii. Guruşi şi iniţiaţi sau fakiri yogini ne promit că ne pun în legătură imediată cu Dumnezeu şi îngerii. Hinduşi sunt foarte conştienţi de iubirea sau de tendinţele omului spre existenţele îngereşti. Din acest motiv ei au căzut în angelolatrie sau mai mult decât orice în îndumnezeirea îngerilor. Prin urmare, hinduşii sunt angelolatri. În acest capitol am arătat că o trăsătură a

păgânismului şi a religiilor necreştine sunt angelolatre. Angelolatria este o greşeală a mai multor religii. Nu numai că hinduşii îi consideră pe îngeri dumnezei dar ei le-au schimbat şi numele. În timp ce noi vorbim de Mihail, Gavriil sau Rafail ei vorbesc de Brahman, Kali, Krişna, Rama sau Trimurti. Semantic aceste cuvinte nu seamănă cu numele originale ale îngerilor după cum le ştim în creştinism şi din ortodoxie. Să fie aceasta o simplă greşeală de traducere? Noi ştim la fel de bine că atunci când dăm alte nume anumitor persoane acest lucru îl putem face şi pentru a lua în derâdere sau bătaie de joc.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

ÎNGERII ŞI TAOISMUL CHINEZ

„Omul a fost creat cu puţin mai mic decât îngerii dar de atunci moral din acel moment el se face şi mai în mic decât acest stadiu”
Josh Billings

China este una dintre cele mai mari ţări ale lumii la ora actuală cu o populaţie de mai bine de 1,300,000,000 de locuitori. China este cea mai populată ţară din lume la ora actuală. La fel de bine China este o ţară care este atestată ca şi existând din antichitate. Se cunosc astfel mai multe dinastii de împăraţi chinezi încă din antichitate. În rândurile de faţă nu vom vorbii despre istoria sau cultura Chinei ci mai mult decât orice despre religia şi religiile Chinei fiindcă în China au existat mai multe religii. Principala religie a Chinei este taoismul sau confucianismul.[103] În China sunt mai multe religii dintre care amintim buddhismul şi hinduismul dar în acest capitol vom vorbii numai despre taosim care este o religie specifică a Chinei şi care este am putea spune definitorie pentru chinezi. Mai înainte de apariţia taosimului chinezii au avut mai multe religii şamanice. Aceşti şamani pretindeau că îl pun pe om în legătură cu Dumnezeu şi cu îngerii. De fapt ei erau înşelaţi. Taoismul are mai are multe elemente şamanice şi în zilele noastre fiind mai mult un fel de amestec de animism şi religii arhaice sau populare.

Chinezii antici şi cei de azi au voit mai mult decât orice să stabilească o relaţie personală cu Dumnezeu şi îngerii Săi. Din nefericire ei nu au reuşit şi v-a trebui să avem înţelegere faţă de acest lucru. Religia Chinei este o încercare nereuşită de a restabilii legătura pierdută cu Dumnezeu. Efortul Chinei şi al chinezilor merită totuşi luat în considerare şi apreciat. Când vorbim de taoismul chinez vorbim mai mult decât orice de dualism. Dualismul chinez este mai mult decât orice o încercare de a stabilii o legătură sau un contact cu Dumnezeu. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii centrul căutărilor chinezilor. Tao este la drept vorbim un fel de unitate transcendentă dintre ying şi yiang, dintre bine şi rău. Prin urmare, taoismul nu este panteism ci este mai mult decât orice Dumnezeu. Dumnezeu Tao este o alcătuire dintre aceste două unităţi transcendente: ying şi yang.[104]

Cea mai apropiată imagine a îngerilor o avem în aşa numita parte a taosimului care se numeşte CEI OPT NEMURITORI. Aceşti opt nemuritori sunt fel de slujitori ai lui Tao, Dumnezeu

[103] Numele de confucianism vine de la filosoful Kong Fu Zi (550-470 înainte de Hristos) care a fost un mare învăţat din China din regiunea Lu. Confucius dimpreună cu alţi câţiva filosofi şi gânditori a fost esenţial pentru gândirea şi religia chineză. Heiner Roetz: *Konfuzius.* Beck, München 1995.

[104] Kitty Bishop, *The Tao Mermaidelor: dezvăluirea condului universal cu îngeri şi Mermaide* (Balboa Press, 2010).

sau Împăratul de jad. O similaritate a Sfântului Arhanghel Mihail şi a luptei sale cu diavolul o avem într-una din miturile sau poveştile chineze taoiste. Povestea ne spune că mai demult în ceruri s-a făcut un mare ospăţ la care a fost invitat şi Lu Dongbin un înger dintre alţii [Lu Dongbin poate fii o variantă a Sfântului Arhanghel Mihail]. Acesta a văzut din ceruri de diavol care făcea prăpăd prin lume distrugând şi curmând vieţi. Acest înger [sau nemuritor] s-a pogorât din ceruri şi s-a luptat mai multe zile cu diavolul dar nu a reuşit să îl învingă. Îngerul s-a dus dezamăgit la Dumnezeu şi L-a întrebat cum ar putea să îl biruie pe diavol? Dumnezeu i-a răspuns că poate face aceasta numai dacă mai are şi alţi îngeri de partea lui. Se spune că în ceruri la început îngerii nu au voit să se lupte contra diavolului. Acest înger a vorbit cu restul îngerilor şi au fost de acord că dacă îl vor birui pe diavol vor sta şi 100 de zile pe pământ ca şi simpli oameni. Având încredinţarea şi iubirea restului îngerilor, îngerul Lu Dongbin s-a întors la locul unde era diavolul. Îngerii din ceruri se spune că i-au dat un fel de pieptene cu puteri miraculoase. Îngerul Lu Dongbin a tăiat cu acest pieptene pe diavol şi acesta a fost ucis. Apoi îngerul Lu Dongbin s-a întors înapoi în ceruri şi dimpreună cu restul îngerilor a petrecut 100 de zile pe pământ ca şi un simplu om pentru a se putea reface din efortul depus.

Această poveste chineză taoistă pare extrem de naivă şi ridicolă. Ea însă este mai mult decât orice o refacere mitologică a luptei dintre Arhanghelul Mihail şi diavol. Este adevărat că elementul surpriză aici este un fel de pieptene pe care Mihail îl foloseşte împotriva diavolului. Prin urmare, taoismul este conştient de două forţe spirituale doar că aceste forţe sunt parte ale aceluiaşi întreg. Taoiştii probabil au remarcat mai multe contradicţii duale din natură: lumină şi întuneric, frig şi rece, bogat şi sărac, solid şi lichid, frumos şi urât, plus şi minus, noapte şi zii, femeie şi bărbat, iubire şi ură. Taoismul chinez mimează sau are mai multe elemente apofatice. Ying şi yang se vor mai multe decât orice un fel de dualitate a pozitivului şi a negativului.

Este destul de greu de stabilit dacă în taosim cei opt nemuritori sunt oameni obişnuiţi care au ajuns la sfinţenie sau îngeri. Tindem să credem că în mare ai sunt mai mult decât orice îngeri fiindcă sunt amplasaţi de mai multe ori în ceruri cu Dumnezeu sau Împăratul de Jad după expresia chineză. În unele povestiri cei 8 nemuritori sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii descendenţi dintr-un fel de munte mistic care se numeşte Panglai Şan. În taoismului chinez găsim lupta sau conflictul dintre îngeri şi diavoli sub numele de lupta dintre nemuritori şi dragoni. O altă povestire de inspiraţie angelologică din taoismul chinez ne spune că la un moment dat cei 8 îngeri principali ai lui Dumnezeu era la o ceremonie în ceruri. Plin de mânie pentru liniştea şi solemnitatea lor, diavolul a emis un potop care să distrugă pe toată lume din ceruri. S-a făcut o mare luptă între îngeri şi diavoli. Un înger a deschis o cameră a sa şi astfel a reuşit să pună toată apa acolo. Între timp a venit din nou un alt diavol care mirosea urât şi care şi el a început o luptă cu îngerii din ceruri. Îngerii s-au ferit de mirosul său urât şi mai apoi au deschis un fel de parfum frumos mirositor. Acest diavol nu suporta mirosul frumos fiindcă el stătea doar în duhoare. Chinuit de mirosul frumos diavolul a căzut mort şi înfrânt. Atacurile diavolilor au continuat dar îngerii s-au ascuns. Fără să îi mai vadă pe îngeri, diavolii s-au retras. Când îngerii au fost siguri că nu îi mai vede nimeni au mers şi l-au lovit pe diavol în ochi orbindu-l. Fără să mai vadă îngerii au putut să îl arunce în iad pentru totdeauna.

Aceasta este o altă poveste taoistă care arată lupta sau conflictul dintre îngerii lui Dumnezeu din ceruri [cei 8 nemuritori] şi diavoli [dragoni].[105] Este adevărat că în chinezeşte spunem înger tianşi. Dar aceşti tianşi [îngeri] sunt reprezentaţi în taoism ca şi nemuritori. Termenul religios care îl folosesc chinezii pentru îngeri este de xian care sunt nemuritori. Taoismul la fel ca şi mai multe alte religii orientale susţine reîncarnerea. La fel de bine în China există şi o mitologie a îngerilor. Universul taoist este populat cu enorm de multe fiinţe mitice care uneori seamănă cu îngeri alteori nu. Uneori dragonii sunt doar o parte a întregului tao şi deşi sunt răi ei sunt fiinţe divine. Aici putem vedea mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un fel de confuzie a taoismului. Taoismul a afirmat existenţa îngerilor dar aceştia sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii confuzi şi parte din pentagrama ying şi yang. Îngerii lui Dumnezeu nu sunt în sine nici buni şi nici răi, ei sunt parte din unitatea duală a lui Tao [Dumnezeu]. Prin urmare, îngerii sunt un fel de ipostazieri ale fiinţei lui Dumnezeu. Personalitatea îngerilor în taoism este mai mult decât orice una confuză şi nesigură. Îngerii sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii fiinţe bune dar cu o esenţă nesigură sau instabilă. Îngerii în taoism la fel ca şi dragonii sunt cele două părţi ale lui tao, ying şi yang. Din nou în cazul Cinei ne lovim de problema dualismului. Dualitatea şi dualul este o caracteristică a taoismului chinez. În taoism există un număr nesfârşit de îngeri. Aceşti îngeri unii au fost creaţi îngeri din start alţii sunt reîncarnări ale diferiţilor sfinţi. Sfinţii sunt mai mult decât orice separaţi de ordinul îngerilor la taoişti. Taoiştii cred şi în aşa numiţii îngeri ai pământului care după ei ar fii în număr de şapte.

În acest capitol ne vom strădui să avem o imagine pozitivă asupra taoismului şi a taoiştilor. Aceasta fiindcă după cum am spus şi în restul cazurilor religiilor menţionate până aici omul este o fiinţă liberă şi acest lucru se manifestă şi în viaţa lui religioasă. Taoiştii prin urmare cred în Dumnezeu doar că acest Dumnezeu este dual, unul bun şi altul rău sau mai bine spus decât orice ei sunt de părere că răul este un principiu etern în lumea în care trăim. Budismul este la fel de bine o religie a Chinei dar în acest capitol nu vor vorbii despre buddhismul chinez. Taoismul crede într-o lume de apoi. Această lume este eternă şi tot aici este găsită viaţa veşnică. Omul este în taosim un fel de reflecţie a lumii de apoi sau a raiului. Taoiştii nu neagă existenţa raiului doar că acest rai este diferit de cel iudeo-creştin. Taoismul face foarte multe greşeli când spune că dragonii sau diavolii creştinismului sunt doar fiinţe bune dar care eventual fac răul din prea mult bine. În termenii lui, taoismul vorbeşte prin urmare de 8 îngeri principali: 1. Chung Li şi este un fel de înger nemuritor care poate să învie morţii. 2. Chang Luo Lao şi el este un fel de înger nemuritor care se regenerează din propria cenuşă asemenea păsării Phoenix. Ţinem să menţionăm însă că el nu este pasărea Phonix. 3. Lu Tung Pin, se spune că şi acesta este un fel de înger nemuritor care a trecut prin mai multe ispite şi încercări în urma cărora a primit de la Dumnezeu o sabie care posedă puteri supranaturale. Cu această sabie el îi distruge pe dragoni [care sunt personificări ale diavolilor la taoişti]. 4. Tsao Kuo Chiu acest înger nemuritor a dus o viaţă de eremit şi el este un înger al dramelor după taoişti. 5. Tieh Kuai Li este după taoişti un al înger nemuritor care se crede că a fost cel ce l-a învăţat pe Lao Tzu. Ele este la taoişti un înger care la un moment dat în istorie s-a reîncarnat. La fel de bine la taoişti este şi un înger al vindecărilor. 6. Han Hang Tzu este un înger nemuritor cărturar, poet şi erudit după taoişti. Se spune că el are puterea de face ca florile să crească instantaneu în faţa privitorilor. El mai este şi un înger protector al muzicii şi muzicenilor. 7. Lan Tasi Ho este un înger nemuritor care apare la chinezi uneori ca

---

[105] A se vedea *Poveştile şi miturile celor 8 nemuritori* (traducere din chineză Li Yanjia şi Nathaniel Hu (Editura Golden Pinneapple, 1995).

şi femeie alteori ca şi bărbat. Unii cred că acest înger poartă numai un pantof în loc de doi. El mai este prin excelenţă un înger al florilor. 8. Ho Hsien Ku este un înger care a devenit nemuritor gradual. Ele este un înger din eter. Se crede că acest înger le protejează pe femeile care aderă la religia Tao.

Evident sunt mai multe personalităţi cu caracter angelic în religia taoistă dar nu acesta ne-a fost scopul de a îi prezenta pe toţi. Taoiştii sunt angelolatri, adică îi consideră pe îngeri dumnezei. Dumnezeu are un rol destul de ciudat ca şi Împăratul de Jad al îngerilor şi al oamenilor. Trebuie să ştim că din mai multe puncte de vedere Asia este o cultură în sine însuşi. Percepţia îngerilor în cultura asiană este una specifică. Confucius a fost însă mai precaut în a specula despre existenţa îngerilor. El a susţinut că există îngeri. La fel de bine există diavoli şi ei sunt cei care sunt prezenţi în vieţile oamenilor obişnuiţi. Confucius a vorbit de o lume a spiritelor sau a îngerilor. Confucius mai susţinea că îngerii sunt prezenţi cel mai mult în jurul aderenţilor la confucianism sau taoism. Confucius îi vedea pe îngeri ca şi spirite nemuritoare. La fel de bine el a vorbit de milioane de forţe diavoleşti. Unii diavoli sunt după Confucius sufletele celor morţi. Acest lucru este fals şi neadevărat.[106]

Prin urmare, taoismul a afirmat existenţa unei lumi nevăzute care este o lume formată din mai multe categorii. Probabil că taoismul nu ar fii eşuat să fie o religie adevărată dacă nu ar fii căzut în angelolatrie. Angelolatria este comună la mai multe religii orientale care Îl consideră pe Dumnezeu deopotrivă cu îngerii Săi. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice ceea ce am putea fiinţe create distincte de Dumnezeu care nu sunt decât o creaţie a lui Dumnezeu mai mare decât omul şi mai mică decât Dumnezeu. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o entitate între alte entităţi în taoism. China a continuat să fascineze şi continuă să o facă. Plecând de la zidul chinezesc, la aglomeraţia din Beijing şi la marile metropole din Şanhai sau Hong Kong, China este o lume în sine. La fel de bine există o tipologie antropologică chiezească pe care nu o voi menţiona aici. Istoria Chinei este amplă dar religia Chinei este un subiect de studiu încă deschis în zilele şi vremurile noastre. Chinezii nu sunt ortodocşi şi nici creştini. Ei cred în Tao care este pentru ei adevăratul Dumnezeu. Dincolo de toate acestea îngerii lui Dumnezeu sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii fiinţe care susţin lumea şi universul.

Taoismul este destul de vag şi ineficent ca să ofere o viziune amplă asupra universului şi a apariţiei sale. Aceasta fiindcă după cum vedem din punct de vedere ierarhic taoismul chinez face mari confuzii. Refutări ale taoismului au fost făcute de mulţi alţii şi mult mai bine decât mine. În acest capitol vom încerca să vedem mai mult părţile pozitive ale taoismului. Taoismul respinge mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o concepţie panteistă a lumii dar se rezumă la o concepţie dualistă. Dualismul taoist susţine că principiile binelui şi al răului vor exista etern şi nu v-a existat din acest punct de vedere nici o rezolvare definitivă fie şi în plan eshatologic la această problemă. Mai mult decât orice ceea ce putem spune, taoismul este o concepţie care a ajuns la aceste crezuri probabil şi din cauza faptului că a i-a considerat pe îngeri dumnezei. Fără să mai există o ierarhie graduală fiinţială s-a ajuns foarte uşor la dualism.

Dualismul taoist este mai mult decât orice o luptă eternă între nemuritori şi dragoni. Aceşti dragoni au doar o aparenţă a răului fiindcă în realitate şi fiinţial ei sunt buni. Aici lucrurile se bat cap în cap în taosim. Nu poate exista bine cumulat cu răul sau o identitate dintre bine şi rău. Ontologiile sunt diferite şi la fel de bine şi planurile existenţiale. Ontologia dualistă este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii tipic taoistă. Binele şi răul sunt

[106] Yanxia Zhao, *Tatăl şi Fiul în Confucianism* (Portland Oregon).

aparente şi se întrepătrund în această lume. Ne gândim mai mult decât orice la ceea ce am putea denumii că răul este o realitate distructivă şi el este într-o reală antagonie cu binele. Între rău şi bine prin urmare nu poate exista nici un fel de legătura sau identitate.

China prin urmare este o ţară dualistă. Fermentul chinez în sine este un ferment dualist. Dualitatea chineză este prin urmare una dintre cele mai puternice mişcări religioase ale planetei. Lumea dualistă chineză nu face prin urmare distincţia dintre bine şi rău. Aici se poate vedea un fel de imaturitate a religiei Chinei. Această carte nu îşi propune în nici un fel să apere sau să acuze taoismul şi pe taoişti ci este mai mult o prezentare obiectivă a religiei şi a crezurilor chinezeşti. Nu se poate nega faptul că chinezii l-au căutat pe Dumnezeu. Prin firea lor chinezii sunt oameni religioşi. Raportarea lor la Dumnezeu a fost însă de mai multe ori deficitară. Deficitul chinezesc a fost în primul rând eşecul lor în dualism după cum am spus. Nu poate exista decât un principiu real şi adevărat în lume şi în univers. Acesta este Dumnezeu. După cum nu pot exista doi Dumnezeu tot aşa nici binele şi răul nu vor exista etern. Unul dintre principiile taoiste este cât se poate de contradictoriu. Un vechi dicton taoist ne spune că „există ordine în mijlocul celei mai mari dezordini."

Cum greu putem vorbii prin urmare de o angelologie taoistă.[107] Ştim că orice religie serioasă are mai mult decât şi o angelologie serioasă. Este foarte greu să vorbim de o angelologie taoistă în adevăratul sens al cuvântului. Este foarte clar că unul dintre motivele pentru care China este o ţară cu o populaţie atât de mare este şi din cauza religiei. Chinezii fiind un popor religios, s-au văzut pe sine în postura de a face o legătură cu Dumnezeu. China este o ţară care are o modalitate de exprimare particulară care se distinge foarte mult de restul ţărilor. Poate numai şintoismul japonez are o asemănare cu religia şi viaţa religioasă chineză. Evident în zilele noaste sunt foarte mulţi chinezi care au trecut la creştinism şi mai mulţi care au trecut la creştinismul ortodox. O poveste intresantă cu prezenţe îngereşti pe teritoriul Chinei o avem din regiunea Şandong din Chine de est.[108] Ni se spune că la un moment dat într-o biserică chineză mai toată lumea cânta slujba. Unul dintre participanţi la slujbă a înregistrat slujba pe un casetofon. Când a ascultat mai apoi înregistrarea slujbei acest om a mai auzit pe caseta audio încă un alt cor care cânta paralel cu lumea din biserică pe o armonie extrem de frumoasă. Dar evident în Biserica chineză nu a fost nimeni văzut în afară de credincioşii care erau acolo. Atunci el şi-a dat seama că în Biserică îngerii din ceruri se alăturaseră şi ei acelui cor din acea regiune a Chinei. Cântarea spune această persoană a fost în chinezeşte în dialectul mandarin.

Prezenţe ale îngerilor au fost semnalate de mai multe ori nu numai în China cum a fost cea pe care am spus-o mai sus ci şi în Palestina. Aşa se face că cu mai mulţi ani în urmă, unii cred că cu aproximativ 900 de ani, în Arabia era împărat Amfilog. Acesta nu era creştin şi a adus un asediu asupra Palestinei. Aşa s-a făcut că el a voit să ocupe Biserica Sfântului Mormânt. După mai multe încercări eşuate de a cucerii Biserica Sfântului Mormânt se spune că Amfilog împărat al Arabiei a asistat plin de scepticism la o slujbă care se săvârşea în acel loc sfânt. Povestea ne spune că prin voia lui Dumnezeu Amfilog a văzut o mulţime mare de îngeri care îl însoţeau pe preotul slujitor, poate şi datorită faptului că aici era Biserica

---

[107] John Lagerwey, *Religia şi societatea chineză* (Hong Kong).

[108] Populaţia acestei regiuni este undeva la 57 milioane locuitori. Nu ştim cărui fapt China este o ţară aşa de mult populată. Religia Chinei este o religie dualistă asemenea Persiei antice care era zoroastriană. Oricum, o mare parte din chinezi nu trăiesc în China ci sunt împrăştiaţi prin marile metropole ale lumii. Aşa se face că mai toate marile metropole ale lumii au şi un aşa numit Chinatown, sau un cartier al chinezilor. Chinezii sunt renumiţi pentru iuţimea lor şi pentru flexibilitatea corporală de care dau dovadă.

sfântului mormânt unde înviase Domnul Iisus Hristos. El a văzut că preotul care slujea la altar nu era singur ci era însoţit de îngeri luminaţi. A mai văzut că în mijlocul îngerilor şi a preotului era aşezat pe proscomidie un mic copil. Acest copil a fost jertfit de preot [sub forma pâinii şi a vinului]. Se spune că împăratul Amfilog ar fii voit să îl omoare pe preot în acel moment. Dar el a simţit o putere care l-a liniştit, cel mai probabil puterea lui Dumnezeu. Acest împărat a văzut că preotul nu slujea singur ci era asistat de îngerii lui Dumnezeu din ceruri. Amfilog a mai văzut că atunci când preotul pomenea pe cei morţi la liturghie, îngerii lui Dumnezeu începeau să se roage şi să mijlocească la Dumnezeu pentru cei răi şi care au făcut păcate şi erau morţi. Tot timpul împăratul Amfilog a văzut că îngerii se rugau lui Dumnezeu dimpreună cu preotul de la altar şi cu restul celor care erau în Biserică. Când a venit vremea căditului, Amfilog din nou nu l-a văzut pe preot cădind Biserica ci a văzut un înger care făcea acest lucru prin acel preot. La citirea evangheliei din nou el a văzut îngeri care stăteau în jurul lui în timp ce citea**.** Astfel, când **preotul, după Evanghelie, a încheiat ectenia, cu cuvintele: „***Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slava înălţam, Tatălui şi Fiului si Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor”***,** împăratul a văzut cum îngeri mulţi au ieşit din altar cu un vas de mir scump şi au început a mirui pe credincioşi; dar neaflând creştini mulţi, care nu veniseră la Biserica de frica împăratului şi a oastei lui, a venit un înger şi la Amfilog zicându-i: „Iată noi venim de miruim aşa, deşi nevăzuţi, pe toţi credincioşii, ori de câte ori şi unde se săvârşeşte aceasta sfântă slujba, numita Dumnezeiasca Liturghie. Tot creştinul trebuie miruit de noi. Astăzi însa iată, mirul a rămas, pentru că din cauza ta, a gândului cu care ai venit aici, nu s-au adunat credincioşii la sfânta slujbă. De aceea tu vei da seama de aceasta nelegiuire la înfricoşata judecata a lui Hristos Dumnezeu”.

Probabil cea mai apropiată religie de taosimul chinez este şintoismul japonez. Japonia este o ţară care are foarte multe lucruri comune cu China. Taoismul şi şintoismul deşi sunt două religii cu puternice influenţe buddhiste şi hinduse sunt separate una de alta. Vom vorbii în rândurile care urmează de şintoismul japonez în legătură cu taosimul chinez. Aceste două religii sunt foarte asemănătoare una cu alta. Înger în limba japoneză se spune tenşi. Dar mai există un alt doilea termen japonez pentru înger care este kami. Acest termen poate cel mai bine fii tradus prin spirit. Spiritele sunt prezenţe în şintoism la fel ca şi în taoism. Aceste spirite sunt prin urmare o învăţătură a şintoismului. Şintoiştii însă nu sunt dualişti ci sunt politeişti. Ei cred că există mai mulţi dumnezei. Putem spune că şintoismul japonez este o religie mult mai păgână decât taoismul şi este un fel de amestec de adorare a naturii, culturi fertilităţii şi tehnicilor de ghicit, cultul eroilor şi practici şamanice.[109]

Japonezii au un intesant concept al faptului că umanitatea este un fel de copil al dumnezeilor. Oricum, în sine şintoiştii ştiu că există un singur Dumnezeu. Ceea ce este foarte important de menţionat este aici este că la japonezi dansul poate fii considerat o formă de slujire a lui Dumnezeu dimpreună cu rugăciunea şi curăţenia corporală. Astfel, japonezii au mai multe dansuri rituale care sunt după mentalitatea lor aduse ca şi jertfă lui Dumnezeu. Oricum există mai multe forme de şintoism. Sunt în special patru forme de şintoism: 1. koşiţu şinto şi aceasta se referă cel mai mult la ritualurile care trebuie făcute de împăratul japonez. Împăratul Japoniei trebuie să aducă jertfe lui Dumnezeu din primele roade ale anului. 2. Jinja

[109] Numele de ştino vine din cuvintele chinezeşti şin tao, care înseamnă calea lui Dumnezeu sau calea spiritelor. După cum am spus, la origini şintoismul japonez s-a desprins din taoismul chinezesc. Oricum şintoismul este o religie independentă în sine.

şinto este cel de al doilea grup şintoist. În jinja împăratul Japonei are un fel de cult şi este venerat ca şi un chip al dumnezeilor de pe pământ. Acest gen de practici şinto sunt extrem de euharistice şi aduc un cult de mulţumire lui Dumnezeu. În jinja toţi japonezii se roagă lui Dumnezeu [sau mai bine spus dumnezeilor] pentru prosperitatea şi bunăstarea Japoniei. 3. Kiona este cea mai apropiată formă de monoteism japonez şi crede cel mai mult în existenţa nevoii de a îl slujii şi iubii pe Dumnezeu. 4. Ultima mare formă de şintoism japonez este mizoku şi este mai mult un fel de şintoism agricultura care se roagă pentru prosperitatea recoltelor şi a pământului.

O poveste japoneză care ne arată raportarea şintoistă la iad şi rai, îngeri şi diavoli se leagă de legenda unui mare samurai japonez care la un moment dat a început să aibă un comportament extrem de agresiv şi de violent. Lumea a început să îl ocolească pe acest samurai. La început samuraiul nu a fost conştient de acest lucru dar mai apoi a devenit conştient de el şi a început să sufere. S-a gândit ce să facă să îl ajute fiindcă ajunse să fie considerat un fel de marginal. A vorbit cu cunoscuţii, prietenii, familia şi rudele sale. Totul a fost în zadar, din contră, comportamentul său era şi mai rău şi mai agresiv. În cele din urmă a auzit de la un prieten că undeva pe un munte este o mănăstire şinto şi acolo este un mare anahoret care ar putea să îl ajute. Deşi samuraiul nu vizita multe mănăstiri de această dată a fost de acord. A mers la acea mănăstire şi a cerut să vorbească cu călugărul cel înţelept. Acesta a acceptat. Spre mirarea şi uimirea samuraiului marele maestru era un bătrân uscăţiv, slab şi cu părul alb. Samuraiul a început imediat autoritar:

- Călugăre am venit aici să vorbesc cu tine despre rai şi iad. Dacă tu îmi poţi explica de ce voi spuneţi există iad şi rai eu mă voi pocăi de toate faptele mele şi voi devenii un **om credincios.**

- În mare eu nu prea discut cu oameni stupizi ca tine, a răspuns bătrânul călugăr cu blândeţe. Samuraiul a scos atunci sabia nemulţumit că a fost numit stupid şi l-a ameninţat pe bătrân că îi taie capul.

- Vezi tu, tu singur trăieşti acum un iad fiindcă iei în considerare vorbe care nu sunt inteţionate să de umilească ci să te mustre. Atunci samuraiul şi-a pus sabia înapoi în teacă. Mânia nu face decât să te arunce în iad cu diavolii.

- Ei, vezi acum tu trăieşti un rai fiindcă ai învăţat să dau curs oricărui gând şi intenţie nepregetată. Iertarea nu face decât să te pună în rai cu îngerii. Povestea spune că din acea zii samuraiul s-a schimbat şi a devenit un om mai bun.

Această poveste simplă vine să ne spună că deşi Dumnezeu nu este oficial în şintoism, dacă omul are credinţă şi Îl caută sincer pe Dumnezeu acesta se poate descoperii pe sine şi în şintoism. Crezurile hinduse sunt mai mult decât orice comune mentalităţii japoneze. Japonia a fost o cultură şi o ţară profund legată de China. Cu timpul ea a devenit o cultură şi o ţară independentă de China. Pe japonezi şi pe chinezi trebuie să îi înţelegem şi să îi percepem în contextul civilizaţiei şi ţării lor. Ei sunt o cultură asiatică. Religiile asiatice au însă un lucru comun. Sunt religii care accentuiază caracterul mistic şi contemplativ al relaţiei cu Dumnezeu. Dacă am putea face o comparaţie dintre religiile orientale şi occidentale am putea spune că diferenţa este cea dintre Marta şi Maria. Maria este orientul care este contemplativ şi introspectiv şi Marta este occidentul care este activ şi exteriorizat.

Japonia după cum o ştim este o cultură a samurailor, a şogunilor şi a băuturii sake. Pentru mulţi ea este o ţară greu de înţeles şi de cuprins. Japonia însă are o

istorie foarte lungă. Este cunoscut în toată lumea aşa numitul cod de onoare japonez. Acest cod este sinucigaş fiind format pe principiul lui harakiri sau sepuku. Prin urmare când vorbim de Japonia şi de şintoismul Japonez trebuie să avem foarte multă înţelegere fiindcă nu vorbim de o cultură americană sau europeană ci de o cultură specifică japoneză. Există unele poveşti care spun că după ce Dumnezeu a făcut lumea el a împărţit-o între 91 de îngeri care să vegheze peste ea. Astfel, după unii sunt 91 de îngeri păzitori ai principalelor ţări ale lumii.[110] Alte opinii sunt din cabala şi susţin că de fapt Dumnezeu a pus numai 70 de îngeri păzitori care să vegheze peste principalele ţări ale lumii. Talmudul ne spune că un evreu poate avea într-o viaţă peste 11.000 de îngeri păzitori în timp ce restul din alte popoare au numai câte un înger păzitor. Sfântul Ioan Scărarul ne spune că de fiecare dacă când a căutat ajutor, îngerul său păzitor l-a ajutat. La fel el ne spunea că atunci când suntem ispitiţi şi tentanţi de a păcătui să facem efortul de a rămâne pe poziţie şi cu siguranţă îngerul nostru păzitor ne v-a apăra.

Prezenţe îngereşti au fost mărturisite de mai multe ori în zilele noastre. Un cuplu avea în posesie un mic avion de agrement. La un moment dat ei zburau cu acest avion. Venise o furtună şi ei se gândeau să se întoarcă cât mai repede la pistă. Pe drum în spre pistă au găsit undeva un câmp plat şi au aterizat acolo. Câteva minute mai târziu şi-au adus aminte că nu departe de acel lor este un alt câmp de aterizare. Au plecat în spre acel câmp. Furtuna era puternică şi pilotul nu putea vedea foarte bine pe unde zboară şi **aşa s-a făcut că s-a lovit de nişte stânci de pe creasta unui munte. Avionul a luat foc şi foarte uşor s-a prăbuşit. În timp ce bărbatul din cuplu care era şi pilot a reuşit cu greu să iese din miniavionul în flăcări, soţia lui a fost prinsă în avion care era pe punctul de a exploda. În momentul în care pilotul a ieşit din avion şi s-a dus să deblocheze uşa soţiei sale el a găsit uşa deschisă şi pe soţie aproximativ câţiva metri de la avion întinsă pe iarbă. Semiconştientă soţia pilotului i-a spus să îi zică tânărului care a scos-o din avionul în flăcări să mai stea că nu a apucat să îi mulţumească. Curios bărbatul a întrebat-o:**

- **Care tânăr fiindcă eu nu am văzut nici un tânăr?**
- **Cum adică care tânăr? Tânărul care m-a scos din avion şi nu m-a lăsat să fiu arsă?**
- **Auzi până am reuşit să deschid uşa din partea mea a avionului eu nu am văzut nici un tânăr cu noi în avion.**
- **Nu se poate, când tu ai ieşit din avion până ai venit la mine la uşă un tânăr m-a scos afară şi m-a salvat apoi a plecat. Credeam că l-ai văzut şi tu.**
- **Îmi pare rău nu am văzut nimic, poate ai halucinaţii.**

Mai târziu aceşti doi soţi şi-au dat seama că salvarea soţiei a fost mâna unui înger. Acest înger a apărut de niciunde şi a scos-o pe femeie din avion care urma să ardă deplin dacă mai stătea câteva momente.[111] O altă puternică prezenţă îngerească o avem în viaţa Sfântului Onufrie cel Mare. Onufrie a stat mai mulţi ani în pustie. La un moment dar din cauza nevoinţei şi a ascezei el mărturisea că a fost pe punctul de a murii. Deşertul egiptean în care a trăit el este aspru şi foarte greu se poate trăi pe acolo.

[110] În limba japoneză îngeri păzitor se pronunţă şugo teşi.

[111] Această poveste incredibilă a fost dată publicităţii pe internet pe world wide web şi mai mulţi s-au putut bucura de ea. Credem că înformaţile acestor doi soţi sunt adevărate. Tânărul sau mai bine spus îngerul care i-a salvat pe aceşti doi soţi nu se ştie nici un ziua de azi cine este şi unde este. Probabil că de aici deducem că prezenţa îngerilor lui Dumnezeu este discretă şi nu se face cunoscută instantaneu.

Atunci spunea Onufrie la Dumnezeu i s-a făcut milă de el şi zilnic îi trimitea din cer un înger care ziua îi aducea de mâncare şi noapte îi aducea apă de băut. Întrebat despre cine îl împărtăşea în pustie cuviosul Onufrie a mărturisit că împărtăşania îi era adusă de un alt înger din ceruri.[112]

La fel pe lângă această mărturie a femei care a fost salvată din avionul prăbuşit în zilele noastre vedem că şi în vechime îngerii au salvat oameni. Asemenea femeii salvate şi cuviosul Onufrie a fost salvat de îngeri. Aceste mărturii nu trebuie să le trecem cu vederea ci mai mult decât orice trebuie să le dăm crezare şi să medităm mai mult asupra lor. Dincolo de toate opiniile, îngerii lui Dumnezeu şi-au făcut de mai multe ori prezenţa şi lucrarea. Acest gen de lucrare se poate face şi în cadrul taoismului chinez şi a şintoismului japonez. Şintoismul ş taoismul au prin urmare acelaşi spirit. El este mai mult decât orice spiritul oriental. Vom vedea că foarte multe elemente dintre religiile orientale se întrepătrund. Astfel unele religii recunosc pe Buddha ca şi un învăţător sau o autoritate comună în timp ce altele nu**. Probabil că cel mai comun element în religiile orientale este buddhismul. În aceste rânduri nu vom insista prea mult pe punctele de diferenţă dintre şintoism şi taoism.**

Imaginea pe care şintoismul şi religia ne-o propune în termeni generici se aseamănă acestei pilde. Se spune că la un moment dat un vultur avea cuibul undeva sus pe un vârf de copac. Un şarpe a văzut acest cuib şi a voit să îl distrugă. S-a suit până aproape de vârful copacului dar cuibul şi puii erau mult prea sus ca să îi ajungă. Aşa că invidios şarpele a urmărit bătaia vântului şi când vântul a bătut în spre cuib el a dar drumul la venin pentru ca veninul să ajungă la pui şi să îi omoare. Precaut vulturul a luat o piatră şi a pus-o chiar în direcţia care bătea vântul şi aşa că pui şi cuibul nu au fost infectaţi de venin. Această povestire este simbolică cu mai multe religii şi are mai multe conotaţii. Şarpele de aici este diavolul care vrea să ne distrugă şi să ne arunce în iad prin diferire tactici şi tehnici. Vulturul sunt îngerii lui Dumnezeu care sunt în apărarea noastră şi ne pot apăra de atacurile şi cursele diavolului.[113]

Religia comparată ne pune în faţă un lucru următor: că Dumnezeu a dat libertate omului şi prin urmare a urma fanatic o religie înseamnă a ajunge la fundamentalism religios. Fiecare mare religie la ora actuală pretinde că deţine adevărul. Dar vedem că sunt mai multe religii care sunt contradictorii în crezurile în opiniile lor. Aceste lucruri trebuie să ne facă să învăţăm un singur lucru: toleranţa religioasă. La ora actuală se cunosc foarte multe religii care îşi dispută supremaţia planetei în şi prin metode neortodoxe şi nedrepte. Istoria a cunoscut mai multe războaie pornite în numele religiei. Am putea amintii cruciadele medievale care au fost războaie motivare religios. Mulţi dintre cruciaţi au pretins că în numele lui Dumnezeu ei au pornit război pentru eliberarea ţării sfinte sau a Palestinei. Cruciadele s-au sondat cu jafuri imense pe care cruciaţii le-au făcut în aşa zisul lor drum spre Ţara Sfântă. Vechiul Constantinopol şi actualul Istambul a fost o ţină a jafurilor cruciate.

Un alt război motivat parţial religios a fost războiul dintre China şi India referitor la Tibet. Indienii sunt hinduşi, tibetanii sunt buddhişti cu forma lamaistă a buddhismului în timp ce chinezii sunt taoiştii. În trecut în prima parte a secolului al XX-lea între China şi India s-a declanşat un război care din nou a avut un pretext religios: India susţinea că Tibetul trebuie să fie hindus în timp ce China susţinea că trebuie să fie taoist sau buddhist. Aşa s-a pornit un

[112] A se vedea Viaţa coptă a Cuviosului Onufrie.
[113] A se vedea Wynnard Hooper, Gesta romanorum, (Londra, 1824) volumul 1.

război care a avut ca şi cuceritor pe China. Religia a fost în acest război doar un pretext de a supune şi a stăpânii pe tibetanii. La fel de bine Vechiul Testament a cunoscut şi el mai multe aşa numite războaie care şi ele au avut un aşa numit pretext religios. Atunci când după patriarhul Avraam, evreii au fost luaţi ca şi robi sau sclavi de către egipteni, egiptenii le-au reproşat evreilor că nu se închină la zeităţile lor. Conflictul a avut ca şi finalitate trimiterea armatelor egiptene pentru distrugerea evreilor care sub conducerea prorocului Moise se pregăteau să părăsească Egiptul. Armata egipteană a fost înghiţită de vie printr-o minune de apele mării Roşii.

În vremurile contemporane mai multe războaie s-au pornit în fosta Iugoslavie motivaţia fiindcă Kosovo şi Croaţia trebuie să renunţe la creştinism şi să treacă la mahomedanism. Războiul din fosta Iugoslavie a fost declanşat parţial şi pe motive religioase. La fel de bine republicile islamice în special din orientul mijlociu practică aşa numitul jihad sau războiul sfânt în numele lui Mahomed şi a Coranului. Imperiul otoman aluat ca şi pretext al setei **de stăpânire faptul că lumea nu se închină la Alah şi la singurul său prooroc Mohamed. Din nefericire putem vedea în istorie că s-a vărsat mult sânge în numele religiei. Acum că ne aflăm la începutul secolului al XXI-lea ar trebui să învăţăm mai mult din greşelile trecutului şi să nu le repetăm.**

Mai înainte de a scrie această carte am stat şi m-am gândit mai mult şi am ajuns la concluzia că cu siguranţă mai mulţi extremişti şi fundamentalişti religioşi o vor găsii ofensatoare crezurilor lor fundamentaliste şi radicale. Ceea ce aş dorii ca cititorul să deprindă după ce v-a citii această carte este toleranţa religioasă. Suntem chemaţi să ne acceptăm unii pe alţii şi să nu facem din religie un motiv de discordie şi neînţelegere. Religia este un lucru special în viaţa omului şi trebuie să rămână aşa. Aceasta fiindcă religia îl pune pe om în legătură cu Dumnezeu creatorul său. Fiorul religios însă putem vedea că este desfigurat de unii şi mai mult decât orice desconsiderat. Unii extremişti practică chiar teroarea religioasă. Istoria a cunoscut inchiziţia care ardea pe rug tot din motive de natură religioasă. Ar fi destul să ne amintim că în evul mediu Giordano Bruno a fost ars pe rug fiindcă nu a avut aceleaşi opinii geocentrice cu inchiziţia. Ţinem să avertizăm cititorul că funcţia religiei este de a crea o legătură între Dumnezeu şi om şi nu de a ucide sau a pedepsii. Cei care practică crima sau războiul în numele religiei sunt mai mult decât orice mincinoşi şi înşelători. A pornii un război în numele religiei este un pretext mincinos şi neadevărat. Religia în mod real susţine toleranţa şi rugăciunea de întoarcere pentru cei rătăciţi sau pierduţi. Este o mare minciună că în numele religiei trebuie să curmăm vieţi prin război sau crimă.[114]

Prin urmare, şintoismul exprimă cel mai mult viziunea religioasă a japonezilor despre lume şi viaţă. El este politeist şi o religie care din mai multe puncte de vedere este ciudată pentru omul contemporan. Şintoismul nu are atât de mulţi aderenţi fiindcă nu au prea existat mişcări de popularizare a lui în lumea de azi. Poziţia şintoismului faţă de îngeri este una confuză. Îngerii sunt mai multe decât orice un fel de spirite care foarte greu se diferenţiază de diavoli. Un spirit sau un kami în Japonie este „orice care este ieşit din comun, care are o putere superioară sau care inspiră uimire.” Dar mai mult decât japonezii au un cult al îngerilor, ei au cultul împăratului. Împăratul la japonezi are o conotaţie mai mult decât socială sau guvernamentală şi el primeşte o conotaţie religioasă fiind un fel de reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ.

---

[114] A C Underwood, *Şintoismul: religia indigenă din Japonia* (Read Books, 2008).

Şintoismul şi taoismul au multe elemente în comun dar şi foarte multe elemente care se diferenţiază. Cea mai mare diferenţă este că şintoismul este politeist în timp taoismul este dualist. Dualitatea taoismului a avut mai multe influenţe asupra şintoismului. A numii religia japonezilor o religie demonică este un lucru exagerat. Aceasta fiindcă după cum am spus, Dumnezeu se poate folosii de o religie mai primară pentru a îi aduce pe oameni la cunoştinţa adevărului. Prin urmare, lucrarea ,lui Dumnezeu este liberă din punct de vedere religios. Şintoismul japonez nu recunoaşte persoana Domnului Iisus Hristos şi nici a Noul Testament. În ultimii anii însă s-au **purtat şi se mai poartă un dialog interreligios cu reprezentanţii religiei japonezilor sau nipone. Este extrem de greu să dăm anatema pe toate religiile la care noi nu sunt părtaşi. Aceasta se întâmplă după cum am spus din lipsa de toleranţă şi lipsa de înţelegere religioasă.**

Lumea de azi trebuie să caute mai mult decât orice o unitate religioasă la nivel global. Diviziunile religioase de pe planetă nu fac bine nimănui ci din contră ne vor înstrăina pe noi unii de alţii ca şi făpturi umane. Diviziunile religioase care după cum am văzut există şi între taoiştii chinezi şi şintoiştii japonezi creează din punct de vedere religios un sentiment de înstrăinare generală. Evident, acest lucru are o semnificaţie profundă fiindcă mai multe culturi sau civilizaţii vor să îşi ascundă eşecul în plan religios. Culturile şi civilizaţiile care nu au ajuns la o religie adevărată nu vor recunoaşte acest lucru ci din contră vor căuta să îşi proiecteze eşecul în exterior căutând justificaţii şi scuze. Acest lucru s-a întâmplat de mai multe ori din punct de vedere istoric.

Chiar şi politeiştii şintoişti ai Japoniei ştiu că există un singur Dumnezeu dar nu recunosc acest lucru. Pentru ei trebuie să ne rugăm ca să se întoarcă la adevăr şi la credinţă. Noul Testament ne-a lăsat parabola cu oaia cea rătăcită în care un păstor şi-a lăsat turma şi s-a dus în căutarea oii rătăcite iar când a aflat-o s-a bucurat de ea ca şi de întreaga lui turmă. Religiile orientului îndepărtat sunt în bezna minciunii şi a falsităţii. Ele încearcă refacerea relaţiei sau a legăturii cu Dumnezeu dar din nefericire după cum am prezentat şi în această carte nu reuşesc. Dialogul cu şintoiştii japonezi este foarte dificil fiindcă sunt foarte puţini care cunosc limba japoneză. Din acest punct de vedere o altă trăsătură a şintoismului japonez este singularizarea şi retragerea de la masa dialogului. Sunt foarte puţini şintoişti la ora actuală care sunt dispuşi la un dialog. După cum am spus, limba este o mare piedică în acest lucru dar sunt şi probleme de natură extremă. Japonezii şi şintoiştii Japoniei s-au remarcat pe parcursul timpului ca şi extremişti. Foarte greu se poate dialoga cu un şintoist japonez pe picior **de egalitate.**

Şintoiştii îndumnezesc natura şi au cult neortodox al naturii. Acest cult este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o mare piatră de poticnire în dialogul interreligios. Şinto este după cum am spus „calea dumnezeilor" fiindcă Japonezi nu recunosc că există un singur Dumnezeu. Pentru ei, există un înger în orice parte a naturii: în copaci, în ape, în mări sau în flori. Japonezii prin urmare vorbesc de o categorie de fiinţe spirituale dar nu le spun îngeri. Aceste fiinţe au datoria de a îi proteja pe oameni de dezastre naturale. Pentru japonezi, Japonia este o creaţie îngerească sau dacă am putea spune cerească. Ei cred că similarul a doi îngeri s-au pogorât din ceruri (Izanagi şi Izanami) şi au făcut insula Japoniei.după credinţele Japoniei îngerii din ceruri se pot înmulţii şi pot da naştere la alţi îngerii. În şintoismul japonez se poate vedea mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un fel de

spirit credul. Copacii pot să fie reîncarnări ale sufletelor unor morţi din alte generaţii sau la fel de bine păsările şi animale.

O poveste destul de naivă a şintoismului japonez ne spune de un anume nobil sau om bogat pe nume Gobei. Acest Gobei provenea dintr-o familie de nobili japonezi şi era un foarte bun pictor. Deşi provedea dintr-o familie respectabilă şi bogată în ultimă vreme averile familiei au scăzut considerabil. Gobei era îngrijorat fiindcă se afla pe pragul ruinei. Într-o zii nişte prieteni i-au spus că mai mulţi oameni din oraşul său au văzut ca şi un fel de înger că tot apare sub salcâmul din faţa casei sale când se lasă înserarea. La început Gobei nu a crezut dar mai apoi s-a dus într-o seară să se convingă cu proprii săi ochi. A stat mai mult timp dar nu era nici un fel de mişcare de înger acolo. Când era să plece i s-a arătat ca şi o femeie extrem de frumoasă care i-a spus că este îngerul păzitor din acea regiune şi care stă lângă acel salcâm al său. Gobei a întrebat acest înger

- De ce tot vii pe aici?

- Am fost trimis cu misiunea de a te salva de la ruină şi de la lipsurile cu care eşti confruntat. Întra-adevăr îngerul ştia în mod miraculos despre greutăţile financiare cu care se confrunta Gobei.

- Şi cum vei face aceasta?

- Tot ceea ce trebuie să faci este să mergi în spatele casei tale şi să sapi. Vei găsii o mare comoară negreşit care a fost ascundă cu mai multe sute de ani în urmă de un strămoş de al tău. După aceasta îngerul s-a făcut nevăzut

Gobei a rămas mai întâi mirat de strania apariţie. Dar apoi a spus că dimineaţa următoare v-a face ceea ce i-a spus îngerul şi v-a săpa în spatele curţii. A doua zii Gobei însoţit de servitorii săi au început să sape în spatele casei sale. Au găsit mai întâi o lada mare de fier. Când au desfăcut-o era plină cu monede vechi de aur. Gobei a fost cuprins de o bucurie extremă fiindcă toate greutăţile lui financiare s-au terminat. Pe fundul lăzii el a găsit o scrisoare care a fost pusă de un strămoş de al lui pe nume Fuji Yasa care menţiona că a făcut acest lucru pentru a salva ceva bani pentru vremuri grele şi de răstrişte. Ca şi răsplată pentru binele făcut, Gobei a pictat o icoană frumoasă a îngerului pe care îl văzuse şi de atunci acea icoană a rămas cu el până la moarea lui care a avut loc la adânci bătrâneţi.[115]

Această poveste frumoasă şintoistă vine să ne spună că în ciuda mai multor deficenţe religioasă japonezii au menţinut crezul în îngeri. Ca şi mai multe religii şintoismul nu este o religie perfectă dar noi trebuie să găsim cu ajutorul lui Dumnezeu binele din şintoism şi din religia japonezilor. O abordare negativă a şintoismului nu ar aduce bine nici cui. Vedem că japonezii cred într-o lume nevăzută pe care ai o numesc lumea spiritelor sau în japoneză kami. Acest lucru este comun şi creştinismului şi ortodoxiei. Creştinismul ortodox a mărturisit că revelaţia sau descoperirea lui Dumnezeu este comună la mai multe religii. Dar această revelaţie este la religiile creştine doar parţial adevărată. Părţi de adevăr conţin toate religiile. Ţine de noi dacă vom căuta să unim aceste parţi ale adevărului din religii sau dacă vom continua să le accentuăm şi mai tare şi să susţinem dezbinarea şi mai mult.

În primul rând putem vedea că între şintoismul japonez şi taoismul chinez există dezbinare şi neînţelegere. Şintoiştii japonezi nu cred la fel cu taoiştii chinezi şi asta de mai multă vreme. Dialogurile interreligioase între cele două părţi sunt aproape inexistente. Poate într-un viitor şintoiştii şi taoiştii se vor unii şi vor fii numai o religie. Momentan ei nu sunt. În acest capitol am voit să oferim o imagine generică a taosimului care este una dintre principalele religii ale Asiei şi puţin asupra şintoismului japonez. Am putut vedea că atât

[115] Richard Gordon Smith, *Poveşti antice şi floclorice japoneze* (Londra, 1918).

taoismul cât şi şintoismul cred într-o lume a spiritelor sau mai mult decât orice îngerii deşi termenii desemnaţi de ei nu sunt identici cu cei creştini. Tot în acest sens, am arătat că taoiştii şi şintoiştii nu neagă existenţa lui Dumnezeu manifestând un puternic spirit religios care de mai multe ori are tendinţe panteiste manifestându-se în idolatrizarea naturii.

Lumea taosistă şi cea şintoistă este aparent diferită de a noastă. Însă la o analiză mai profundă vom descoperii elemente similare cu cele ale restului religiilor şi al creştinismului ortodox. Ortodoxia nu este străină de taosim şi de şintoism dar ea nu este principală. În cazul şintoismului japonez este foarte greşit cultul împăratului, împăratul Japoniei având astfel o origine supranaturală şi cerească. Ori ştim că orice împărat este şi el om biologic ca şi toţi oamenii. A condensa toată istoria taoistă şi cea şintoistă în câteva rânduri din această carte este un lucru cu neputinţă de realizat. Am voit doar să prezentăm cititorului că crezul în îngeri este comun şi la şintoişti şi la taoişti dar sunt forme şi terminologii diferite. Ţine foarte mult de capacitatea de dialog interreligios din zilele noastre de a crea punţi şi poduri de dialog între diferitele mari religii ale planetei sau ale pământului. Această carte se vrea mai mult o carte care să deschidă dialog interreligios. Alternativa diviziunilor şi a schismelor este una ieftină şi extremă. Din nefericire foarte mulţi o aleg şi din această cauză imaginea generică a religiilor de pe planetă la ora actuală este una fragmentată şi divizată.

Şintoismul şi taoismul japonez sunt două mari religii ale lumii. Ele sunt religii care alcătuiesc crezurile unora dintre cele mai numeroase populaţii de pe glob. În acest sens, este de interes să studiem pe viitor raportarea religiei la creşterea demografică. Religiile Chinei şi ale Japoniei sunt religii de masă făcute să aibă extrem de mulţi aderenţi. Din acest punct de vedere şi creştinii sau creştinii ortodocşi trebuie să fie la curent şi foarte bine informaţi cu viaţa religioasă din China şi Japonia. După cum am spus, în acest capitol am încercat să avem o abordare pozitivă asupra crezurilor religioase ale Chinei şi Japoniei. Acest lucru îl recomandăm fiindcă dacă nu după cum a arătat-o trecutul se poate ajunge la neînţelegeri şi la conflicte nejustificate şi nedorite. Lumea religioasă chineză şi japoneză este o lume care mai merită investigaţiile noastre. Dumnezeu vorbeşte acestor popoare orientale o limbă anume potrivită pentru ei. Această limbă sau limbaj trebuie să ne fie şi nouă cunoscut dacă nu chiar familiar.

CAPITOLUL AL VII-LEA

ÎNGERII ŞI BUDDHISMUL ASIAN

„Aceasta este cea mai înaltă filosofie: să fii simplu şi înţelept; este viaţa îngerească.”
Sfântul Ioan Hrisostom

Buddha sau pe numele său adevărat Sidarta Gautama s-a născut în Nepal în oraşul Lumbini şi a trăit undeva prin secolul al VII-lea sau al VI-lea înainte de Hristos.[116] Oricum el a provenit dintr-o familie regală tatăl său fiind rege. Ulterior el a primit un alt nume după ce a fondat buddhismul care se traduce ca şi „cel treaz.” Mama sa a murit la scurtă vreme după naşterea sa. Ca şi adolescent Buddha a dat dovadă de o deşteptăciune ieşită din comun. Era de neîntrecut la exerciţiile fizice, la trasul cu arcul şi la fel de bine la călărit cai. La fel de bine ca şi adult a avut o înfăţişase plăcută fiind extrem de chipeş. Conflictul intern al lui Buddha a

[116] Levenson, Claude B., *Budismul*, Casa de Editură GRAFOART, București, 2009. Unii cred că anul de naştere a lui Buddha a fost 556 înainte de Hristos.

plecat odată când împreună cu tatăl său a ieşit să facă o vizită în regat. El a început să vadă suferinţa din lume, faptul că în natură animalul cel mai puternic îl înfrânge pe cel mai slab, la fel de bine el începe să vadă în natură lupta pentru viaţă. În urma acestei vizite Buddha a intrat într-un fel de extaz religios. Tatăl său care era hindus a fost extrem de încântat de sentimentele profunde a lui Buddha. Acest lucru avea să îl regrete mai apoi fiindcă în Buddha începea să se nască un fel de căutare religioasă care îl v-a îndepărta foarte mult de viaţa de rege. Tatăl său devine îngrijorat şi porunceşte să i se construiască lui Buddha trei mari palate în care să aibă parte de cele mai rafinate plăceri. Buddha începe să fie atras de viaţa ascetică şi de cea contemplativă. Tatăl său îi găseşte o soţie pentru ca să îl scoată din starea de contemplaţie. Buddha avea să se căsătorească cu o femeie pe care a iubit-o pe nume Gopa Yasodhara. Tatăl său îi face un palat şi mai mare şi mai somptuos care a fost îngrădit şi în care fiul său nu mai putea vedea durerea, boala, suferinţa şi bătrâneţea. Aceste lucruri au avut loc pe când Buddha avea 27 de ani. Tot acum i se naşte şi un copil. În urma unei vizite în oraş unde vede un cerşetor Buddha decide şi renunţă la lume lăsând în spate soţia şi copilul său pentru a urma învăţăturile unui anume hindus Arada Kayala.

După puţine vreme când Buddha a intrat în legătură cu acest hindus intră în conflict şi ajunge la concluzia că trebuie înfiinţată o nouă religie. Buddha care original a fost hindus se vede pe sine ca şi un fel de Mesia. Se hotărăşte să se închidă într-o peşteră undeva în jurul oraşului Uruvela. Aici în urma unei asceze exagerate riscă să îşi piardă viaţa. Ţelul său era să găsească o cale prin care să suprime suferinţa. În cele din urmă se stabileşte sub un pom unde are mai multe revelaţii. Începe să înţeleagă că natura nu este chiar atât de crudă cum părea ci ea nu face decât să îşi urmeze un curs stabilit de mai înainte. Animalele omoară conform naturii lor care este prestabilită. Aşa ajunge la concluzia că există o cale a eliberării totale. La vârsta de 37 de ani Buddha se considera pe sine un eliberat din ciclul existenţei şi al universului. Începe să îşi facă discipoli. Mai mult decât atât începe să predice mulţimilor. Predicile lui se axau pe sentimentul vacuităţi eului interior raportat la vacuitatea fenomenelor din jur. Începe să aibă duşmani în special din rândul jainiştilor care îl văd ca şi pe o ameninţare. După mai bine 15 ani primeşte un cuvânt din partea tatălui săi că ar voi să îl mai vadă înainte de a murii. Buddha se reînoarcere dar refuză să urmeze la tron tatălui său. Predică mai bine de 40 de ani, noua lui doctrină care se v-a numii buddhism. Soţia lui se bucură de el considerându-l un iluminat. Buddha a murit undeva în jurul vârstei de 80 de ani. Unii cred că a fost otrăvit şi alţii cred că a mâncat o mâncare stricată care i-a provocat moartea. Acestea au fost în mare principalele trăsături ale vieţii lui Buddha care este considerat întemeietor al unei religii.

Ceea ce puteam lua ca fiind pozitiv din buddhism este în special ascetismul. După cum am văzut Buddha a fost un ascet. La vremea lui nu exista un monahism sau călugărie ca şi în zilele noastre. Asceţii nu erau prea siguri în demersurile lor. Buddhismul s-a impus pe sine printr-o religie ascetică sau mai bine spus printr-o religie negativă. De fapt este adevărat că pentru a ajunge la un contact cu îngerii lui Dumnezeu este necesară asceza. Îngerii sunt fiinţe spirituale sau pnevmatice şi prin urmare pentru a intra în legătură cu ei trebuie şi noi să ne spiritualizăm sau să ne înduhovnicim. Aceasta nu înseamnă că natura omului trebuie schimbată dintr-una materială într-una spirituală. Din buddhism putem lua prin urmare unele lucruri ca fiind pozitive. Mai toţii sfinţi care au ajuns intimi cu fiinţele angelice au fost asceţi. Prin urmare ca şi o trăsătură generală îngerii se pare că preferă asceţii pe care îi şi ajută în nevoinţele şi asceza lor. Acest capitol nu este prea mult o apologie sau o apărare a lui

Buddha şi a doctrinei sale buddhiste ci mai mult decât orice vom vorbii despre rolul îngerilor în asceză şi ascetism.

Creştinismul ortodox este mai mult decât orice un creştinism ascetic. Ascetismul este o trăsătură a omului în angelologia creştin ortodoxă. Pentru a se putea desprinde de lume, de sine şi de păcat sau patimile care îl vânează pe om, creştinul trebuie să aibă o atitudine ascetică faţă de lume. Asceza creştin ortodoxă implică renunţare la tot ceea ce este un posibil prilej spre păcat şi spre cultivarea patimilor. În timp ce virtuţile îl unesc pe om sau mai bine spus pe creştin cu îngerii lui Dumnezeu din ceruri, păcatele şi patimile îl unesc pe om cu diavolii din iad. În om se duce astfel o luptă duhovnicească care începe din anii tinereţii şi care continuă de cele mai multe ori până în momentul morţii. În acest capitol vom stărui mai mult asupra relaţiei dintre asceză şi angelologie. Recunoaştem că valorile lumii în care trăim sunt departe de a fii valori ascetice. Lumea în care trăim deşi nu recunoaşte este o lume orientată hedonist, adică este guvernată de principiul plăcerii. Plăcerea este mai mult decât orice îndumnezeită în lumea de la începutul secolului al XXI-lea.

Mai mulţi din zilele noastre ne fac să credem că ascetul este mai mult decât orice un fel de kamikaze al zilelor noastre. Omul secolului al XXI-lea este gata să experimente orice fel de noi plăceri şi noi atracţii. Modelul ascetului este pentru noi cei din epoca postmodernă desuet şi lipsit de actualitate. Torentul de erotism şi de sexualitate din vremurile noastre în mod sigur ne separă de Dumnezeu şi de îngerii Săi. Găsesc ca fiind extrem de actual relaţia dintre asceză şi angelologie. S-au scris foarte puţine rânduri pe această temă. Asceza este un complex de mai multe fapte: post, rugăciune, participarea la slujbele Bisericii, fapte bune, meditaţie la Dumnezeu şi mai mult decât orice efortul omului de a sta cât mai mult în compania lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi.[117]

Omul secolului al XXI-lea este dispus să încerce orice i-ar sporii plăcerea dar este cel mai puţin dispus de a fii un ascet. O mare parte din problemele lumii de azi vin din lipsa de interes a omului de asceză şi de ascetism. Atras de lumea materială şi exclusiv de ea, omul din zilele de azi uită că există o lume spirituală sau o lume a îngerilor. De fapt este o minciună că omul henodist al zilele noastre se simte atras de lumea materială care şi ea este creată de Dumnezeu şi este de interes pentru omul de azi numai în măsura în care îi satisface plăcerile. Omul a renunţat de mai multă vreme să vadă în lumea din jur sau în natură mediul său de viaţă ci a început să exploateze lumea şi natura în mod egoist pentru satisfacerea plăcerilor şi a patimilor proprii. După cum am spus, cele mai multe probleme ale economiei secolului al XXI-lea provin dintr-o viziune neascetică asupra lumii şi a naturii.

Orice sfânt este prin urmare şi un ascet. La fel de bine orice ascet este un chip pământesc al îngerilor lui Dumnezeu. Ascetismul este mai mult decât orice o formă de eroism spiritual. Ascetul este un erou al spiritului. El renunţă la lumea materială în favoarea celei spirituale. Ascetul este persoana care se recreează pe sine după modelul îngerilor din ceruri.[118] Istoria creştină a dat mai multe mari figuri ascetice. Îi putem amintii în primul rând pe cei patru capadocieni: Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Ioan Hrisostom şi Sfântul Grigorie de Nyssa. Aceştia au fost modele de mari asceţi care s-au impus nu numai în creştinism ci în toată lumea civilizată în mare. Pentru omul patimilor şi a păcatului, asceza şi viaţa ascetică este o nebunie. Ascetul renunţă la lume şi mai mult decât orice chiar dacă trăieşte în lume, lumea nu îl mai afectează. Prin asceză am putea spune că omul se pune pe sine în contact cu Dumnezeu şi îngerii Săi.

---

[117] John Chryssavgis, *Ioan Scărarul: de la deşertul egiptean la Muntele Sinai* (Burlington, 2004).

[118] David E Linge, *A duce viața îngerilor: practica ascetică şi reflecția la Evagrie Ponticul,* Jurnalul de religie Americană 2000.

Lumea materială în sine este bună dar ea nu este ceea ce am putea denumii sigură. Demonii pot lucra prin lumea materială şi pot astfel să stârnească în noi patimi şi mai multe păcatele. Ştim că cele opt păcate capitale pe care le menţionează sfinţii părinţi şi în special Sfântul Ioan Casian mai toate îl leagă pe om de materie până când acesta ajunge să o îndumnezeiască: 1. lăcomia pântecului îl face pe om să iubească excesiv numai mâncarea ajungând până acolo că mâncarea devine sensul vieţii omului şi nu o modalitate de a îl menţine pe om în viaţa zilnică. 2. Iubirea de bani sau arginţi cum mai este numită îl face din nou pe om să îndumnezeiască materia şi să uite de Dumnezeu creatorul ei. Iubitorul de bani vede totul exclusiv prin prisma banilor. Începe prietenii sau căsătorii în funcţie de interesul financiar. La fel de bine este dispus să facă orice pentru bani. Lipsa banilor de mai multe ori îl duce pe cel care este stăpânit să îşi curme viaţa. 3. Desfrânarea este o mare maladie sau boală a zilelor noastre şi probabil a secolului al XXI-lea. Ea din nou se bazează pe îndumnezeirea materiei. Desfrânatul sau desfrânata îndumnezeieşte trupul şi plăcerile pe care el le poate oferii. Astfel, sexualitatea dintr-o metodă sau modalitate de reproducere sau perpetuare a speciei, devine subiect al plăcerilor şi al iubirii de plăceri. Desfrânarea primeşte în zilele noastre proporţii exorbitante sub noi şi diferite forme: vizuale, cibernetice, erotice sau pornografice. Lumea de azi are un fel de cult mutual al sexualităţii. 4. Mânia este un păcat capital. Omul de afaceri sau marele magnat al secolului al XXI-lea este un om mânios care este dispus să îşi distrugă semenii pentru a îşi atinge scopurile sale individualiste şi personale. Omul enervat sau mânios este din nefericire o modă a zilelor noastre. Pe micul şi pe marele ecran ni se prezintă modele demne de urmat ale mâniei şi a comportamentului răzbunător. Mânia este foarte mult înrudită cu răzbunarea. 5. Invidia sau pisma este un alt păcat capital care are ca şi cauză îndumnezeirea materiei. Invidiosul este un alt model al zilelor noastre. El este permanent proiectat în exterior la ceea ce fac cei din jur fără să fie atent la sine însuşi. Invidia duce de cele mai multe ori la crimă. 6. Tristeţea sau lenea [în termeni elini akedia] este o altă patimă des întâlnită în zilele noastre. Există o cultură nefericită a tristeţii. Omul stă la televizor şi este cumva rupt de lanţul continuităţii vieţii. Fără să găsească plăceri imediate şi hedoniste omul secolului al XXI-lea cade în tristeţe care este de cele mai multe ori produsă de lipsa de sens şi de satisfacţie. Tristeţea sau deprimarea sunt două trăsături foarte des întâlnite în zilele noastre. Ele vin de mai multe ori pe fondul unui ataşament exagerat al lumii în care trăim care duce la concluzia incapacităţii satisfacţiei totale oferite de lumea materială. Cei stăpâniţi de patima tristeţii şi a lenei nu sunt dornici de a testa sau experimenta dimensiunea spirituală a vieţii. 7. Mândria sau orgoliul [în greceşte hybris] este o altă patimă care face parte din cele 7 păcate capitale. Orgoliosul sau omul mândru este un om care este ataşat de imaginea şi de chipul propriu peste măsură. Aceasta vine şi dintr-o iubire exagerată a lumii în care trăieşte. Formele mândriei sau ale orgoliului sunt variate: unele sunt subtile, altele mai crase cum sunt cele ale personajelor din lumea interlopă. În special dictatorii şi tiranii dar de mai multe ori dau dovadă de o mândrie satanică. Mândria sfârşeşte prin a îl face pe om să creadă că atât de este bun încât el este egal dacă nu chiar mai bun decât Dumnezeu.[119]

[119] Istoria lumii cunoaşte un caz celebru de mândrie în care omul a ajuns să rivalizeze cu însuşi Dumnezeu. În anul 1912 după cum ştiu mai mulţi Marea Britanie a făcut unul dintre cele mai mari vapoare ale lumii pentru acele zile. Este vorba despre Titanic. Titanic a fost cel mai mare vapor făcut vreodată de om până în anul 1912. Când Titanicul a fost pus pe apă presa britanică se lăuda că acest vapor atât este de perfect în cât nici chiar Dumnezeu din ceruri nu ar putea să îl scufunde. Paradoxal la 4 sau la 5 zile de la data punerii pe apă, Titanicul s-a scufundat după cum bine se ştie în urma ciogniri cu un iceberg.

Calea ascetică este o cale anevioasă dar nu este una imposibilă. Ascetul este adevăratul erou al religiei. El ajunge să îşi de-a seama că cu cât se apropie de Dumnezeu mai mult cu atât ispitele sunt mai mari. Ţelul ascetului este unirea cu îngerii lui Dumnezeu şi o viaţă angelică. Am arătat până acum că istoria a cunoscut mai mulţi sfinţi şi asceţi care din mila lui Dumnezeu s-au învrednicit de acest lucru. Idealul angelic sau îngeresc nu trebuie absolutizat. Absolutizarea lui duce la ceea ce am putea denumii angelolatrie, adică înlocuirea cultului de adorare pe care Îl aducem lui Dumnezeu cu îngerii Săi. Faptul că viaţa ascetică nu este o viaţă materială sau de genul henodist care se practică în zilele noastre este un lucru pe care ni l-au mărturisit sfinţii părinţi şi nu este mai mult decât orice ură faţă de lume şi de materie. Din contră, diferenţa dintre iubirea ascetică faţă de lume şi iubirea pătimaşă a lumii este că asceţii iubesc lumea raţional în timp ce pătimaşii şi păcătoşii într-un mod iraţional.

Păcatul este iraţional, în timp ce asceza este raţională. O mare patimă cu care se confruntă omul secolului al XXI-lea este beţia sau dependenţa de alcool [aceasta ca să nu mai menţionăm consumul de stupefiante]. Acest gen de patimi pleacă şi dintr-o greşită raportare la raţionalitatea lumii. Lumea şi universul au fost create de Dumnezeu în mod raţional. Soarele şi planetele au fost puse pe o orbită, anotimpurile îşi urmează un curs stabilit de mai înainte şi animalele îşi duc viaţa conform unor legi care sunt bazate pe modul raţional în care au fost create. Prin patimi şi păcate omul însă ajunge să distorsioneze aceste legi naturale ale lumii pe care le-a lăsat Dumnezeu. Păcatul şi patima sunt iraţionale şi îl orbesc pe om de mai vedea sensul pe care Dumnezeu le-a pus în ele. Iraţionalul din lume este violent şi el se manifestă prin răzbunare şi violenţă atunci când nu i se dă curs.

O frumoasă povestire despre judecăţile lui Dumnezeu care nu corespund cu judecăţile omului, o avem din vieţile sfinţilor. Se spune că pe vremea marilor pustnici din deşertul Egiptului [în secolul al IV-lea]. Pe când un ascet mergea într-o zii la drum spre Alexandria tocmai murise un persecutor păgân al creştinilor şi el era dus cu mare pompă să fie înmormântat. Când călugărul a ajuns la chilia sa tocmai a aflat că un alt pustnic bătrân a fost mâncat de viu de o hienă. Călugărul a început să se îndoiască de Dumnezeu. Se gândea că Dumnezeu este nedrept în judecăţile sale fiindcă pe unii îi lasă să trăiască mult şi să fie cinstiţi în timp ce pe alţii care sunt săraci şi nevinovaţi îi pedepseşte cu răutate. Din nou călugărul a avut un drum de făcut şi din voia lui Dumnezeu un înger din ceruri sub chipul unui călugăr a venit şi l-a însoţit pe drum. Au făcut un legământ ca pe drum să nu vorbească deloc ci numai să se roage. Peste noapte ei au rămas la o familie foarte ospitalieră. Ei aveau un vas de argint foarte preţios. Înainte de a placa îngerul a furat acest vas. Călugărul începea să se gândească ce rău a făcut că l-a furat fiindcă oamenii au fost ospitalieri cu ei. Când au ajuns pe puntea unui râu, îngerul a luat vasul şi l-a aruncat. Călugărul l-a întrebat:

- Nu-i destul că l-ai furat acum îl şi arunci?

Îngerul nu a răspuns nimic. Seara au ajuns la alţi doi tineri. Aceştia i-au primit cu bucurie. Ei aveau un copil mic în scutece. În timpul nopţii, când părinţii nu erau atenţi îngerul s-au dus şi a luat sufletul copilului. Călugărul bătrân a început să se gândească în inima lui: ce criminal am lângă mine. A doua zii au ajuns la casa unui alt om care şi el i-a primit cu bucurie. Îngerul s-a dus când nu a văzut stăpânul casei a făcut o cruce peste el şi câinele a murit instantaneu. Au pornit pe drum din nou. Ajunşi în dreptul unei cârciumi călugărul şi-a întors faţa de la ea în timp ce îngerul s-a dus şi a făcut câte trei metanii apoi au plecat mai departe. La capul unui sat au găsit o biserică părăsită în ruine de vreo 40 de ani. Îngerul a luat câteva pietre a făcut semnul crucii pe ele şi a început să le arunce în biserica ruinată.

Călugărul cel bătrân a început să suspecteze că el ar fii pe drum diavolul fiindcă în faţa crâşmei s-a închinat în timp ce în faţa bisericii a dat cu pietre.

Au ajuns mai apoi la o casă cu cinci copii care erau orfani. Îngerul s-a dus şi a dat foc casei. Din nou călugărul a început să aibă îndoieli despre acest înger. Mai târziu au ajuns în Alexandria şi au dat de o vilă mare unde proprietarul nu era acasă. Îngerul s-a suit pe casă şi în câteva minute de demolat-o. Atunci călugărul l-a oprit pe înger şi l-a întrebat fără să mai reziste:

-Tu eşti drac sau înger?

-De ce?

- Fiindcă numai rele faci. Am fost la oamenii aceia şi ai furat un vas de argint. Oamenii o să zică că suntem hoţi.

- Părinte vasul acela era al bisericii. Îl furase străbunicul lor de la biserică şi ei nu ştiau. Din cauza acelui furt nouă suflete se chinuiau în iad. Mi s-a făcut milă şi am luat vasul şi fiindcă nu îmi trebuia l-am aruncat în râu unde a doua zii a venit paracliserul bisericii şi l-a pus înapoi. Când v-a fii pus din nou la biserică cei 9 vor ieşi din iad. Am făcut trei lucruri bune: am scos 9 suflete din iad, i-am ferit pe cei doi să ajungă în iad şi am restituit un obiect furat.

- Bine dar cu copilul omorât cum rămâne?

- Şi acolo am făcut un bine. Acel copil a fost născut de părinţi într-o zii de paşti fiindcă ei nu s-a înfrânat. Peste 20 de ani când avea să fie mare el ar fi ajuns un mare tâlhar. Aşa că eu i-am luat sufletul şi am ferit lumea de crimele odioase pe care el ar fii putut să le facă.

-Dar de ce ai omorât şi câinele?

- Tot un lucru bun am făcut. Acel câine avea să turbeze a doua zii. El avea să o muşte pe stăpâna lui. Din nou mi s-a făcut milă şi am ferit-o să sufere.

- Dar la cârciumă de ce ai făcut trei cruci şi te-ai închinat?

- Tot un lucru bun am făcut. În acea cârciumă stăteau cei mai gospodari oameni ai satului şi se sfătuiau să construiască o biserică. Când am trecut pe acolo m-am închinat hotărârii lor.

- Dar la biserica ruinată de ce ai dat cu pietre în ea?

- Biserica era pustie şi jucau dracii pe sfânta masă de pustiirea ei. Am făcut cruce pe pietre şi am dat cu ele după draci şi ei au fugit. Nu am dat după biserică ci după draci.

- Dar casa copiilor de cei ai aprins-o? Nu ai avut milă de ei?

- Tot un bine le-am făcut. Acei copii erau orfani şi nu ştiau că sub casa lor era ascunsă o comoară. După ce casa v-a arde ei vor găsii comoara şi vor ajunge oameni bogaţi şi credincioşi. Dacă nu dădeam foc casei nu găseau comoara.

- Dar în Alexandria de ce ai demolat vila?

- Acea vilă a fost făcută cu bani furaţi. Proprietarii erau la o nuntă. Când vor venii şi o vor vedea arsă şi se vor hotărî vor face una cu bani cinstiţi. Apoi acest înger cu chipul unui călugăr ortodox s-a făcut nevăzut. Din acea zii monahul nu s-a mai îndoit de judecăţile nepătrunse de mintea omenească a lui Dumnezeu. Buddhismul deşi este o religie eronată sau greşită are un puternic accent pe ascetism. Prin urmare vom vorbi mai multe despre ascetism.[120] O faptă ascetică poate fii şi pocăinţa adevărată care este mai mult decât orice ceea ce are nevoie un om pentru a se întoarce la Dumnezeu. Pocăinţa este o virtute fiindcă

---

[120] Ludo J.R. Milis, *Angelic monks and earthly men: monasticism and its meaning in medieval society* (Boydell & Brewer Ltd, 1999).

arată capacitatea omului de a se întoarce la Dumnezeu.[121] Este de remarcat că în literatura ascetică, asceza îl face pe ascet să fie în comuniune cu îngerii lui Dumnezeu în timp ce lăcomia îl face părtaş cu diavolii. Asceza este una dintre trăsăturile sfinţilor care au ajuns la o comuniune cu Dumnezeu şi cu sfinţii îngeri.

Faptele ascetice au fost din cele mai vechi vremuri o modalitate prin care omul a voit să se facă pe sine asemenea îngerilor. Monahii din cele mai vechi vremuri au voit să se facă pe sine asemenea îngerilor. Ascetul este un prieten şi un iubitor al îngerilor. El dovedeşte acest lucru prin faptul că duce o viaţă raţională şi închinată lui Dumnezeu. Dar după cum a spus, odată ce omul ajunge să urmeze îngerilor din ceruri, diavolii devin mânioşi. Mai mulţi sfinţii au fost din acest motiv victimă atacurilor demonice. Sfântul Atonie cel Mare a fost victimă a atacurilor diavoleşti de mai multe ori. Uneori ceste atacuri erau violente soldându-se cu bătăi încât sfântul rămânea aproape inconştient pe podeaua chiliei sale. Sfântul Antonie cel Mare este considerat de mai mulţi un înger în trup. Mai mult decât atât datorită nevoinţelor sale suprafireşti putea vindeca boli şi a devenit făcători de minuni. Asceţii sunt prieteni ai îngerilor şi duşmani temuţi ai demonilor.

Un exemplu de mare ascet a fost Sfântul Ilarion cel Mare. A fost probabil unul dintre cei mai mari asceţi ai tuturor timpurilor. Iată ce ne spune sinaxarul Bisericii Ortodoxe despre el: „în deşert, călugărul s-a luptat mult cu gândurile necurate, cu risipirea minţii, cu patimile trupului, dar pe toate le-a învins cu munca fizică grea, post şi rugăciune neîncetată. Diavolul vrăjmaş vroia să-l sperie pe Ilarion cu închipuiri şi năluciri. Astfel, în timpul rugăciunii el auzea copii plângând, femei tânguindu-se, lei răgind şi alte dobitoace făcând gălăgie. Sfântul a înţeles meşteşugirile diavolului care căuta să-l izgonească din pustie dar rugăciunea puternică l-a ajutat să depăşească frica. Odată, nişte hoţi l-au atacat pe Ilarion şi numai cu puterea cuvântului sfântul i-a îndreptat de la viaţa păcătoasă pe care o duceau."[122] Asceţii sunt prin urmare oameni extraordinari care au dat dovadă de mult curaj şi de multă vigilenţă spirituală. Ei sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii modele de urmat pentru noi cei slabi şi nestatornici în credinţă. Modelul ascetic este unul mai dificil dar el este din fericire un model care ne duce la Dumnezeu şi la comuniunea cu îngerii.

---

[121] „În timpul domniei împăratului Mauriciu, bântuia un tâlhar vestit în împrejurimile Constantinopolului. El era spaima tuturor celor ce locuiau şi în marea cetate şi în împrejurimile ei. Într-o zi însuşi împăratul i-a trimis acestui vestit tâlhar o cruce preţioasă în dar, arătându-i prin aceasta că nimic rău nu i se va întâmpla dacă se va preda. Tâlharul a luat crucea şi s-a predat. Sosind la Constantinopol, el a căzut cu faţa la pământ înaintea împăratului şi ia implorat iertarea. Împăratul şi-a ţinut cuvântul şi 1-a iertat, dându-i drumul în pace. Îndată după aceasta tâlharul s-a îmbolnăvit greu, şi şi-a simţit sfârşitul aproape. El s-a pocăit cu amar de toate păcatele lui şi s-a rugat cu lacrimi lui Hristos ca să îl ierte, aşa cum îl iertase şi împăratul. El a vărsat atât de multe lacrimi la rugăciunile lui, încât a udat cu totul un ştergar mare. După zece zile de plâns şi rugăciune, tâlharul cel pocăit s-a săvârşit din viaţă, în noaptea în care a murit, doctorul lui a avut o vedenie minunată: pe când sufletul tâlharului tocmai ieşise din trup, el a văzut în jurul lui mulţime de diavoli ca nişte bărbaţi negri, care ţineau în mâini bucăţi de hârtie pe care erau trecute păcatele lui. Dar au venit acolo şi doi îngeri luminoşi. Aceştia au adus o balanţă pe care au pus-o la mijloc, între ei şi demoni. Aceştia din urmă s-au aruncat bucuroşi şi au îngrămădit pe unul din talere toate grelele păcate ale tâlharului. Iar celălalt taler a rămas gol. Atunci îngerii s-au sfătuit între ei «Ce vom aşeza aici ? Să căutăm, poate vom găsi ceva bun». Atunci în mâinile unuia dintre îngeri s-a arătat ştergarul cu totul ud de lacrimile de pocăinţă ale tâlharului. Îngerul 1-a pus cu grăbire pe celălalt taler, şi aşa s-a văzut că ştergarul a fost mult mai greu decât hârtiile dracilor. Atunci diavolii s-au risipit urlând deznădăjduiţi, iar îngerii au luat sufletul tâlharului pocăit şi 1-au dus la Rai, slăvind pe Iubitorul de oameni Dumnezeu." http://sfantulnicolaevelimirovici.wordpress.com/2012/10/18/18-octombrie-sf-ap-si-ev-luca-sf-petru-din-tetiniie-mitropolitul-muntenegrului-sf-iulian-sihastrul-si-didim-cel-orb-proloagele-de-la-ohrida. A se vedea şi Proloagele de la Orhida.

[122] A se vedea Sinaxarul pe data de 21 octombrie din Minei.

Un alt mare ascet din vechime care s-a bucurat de comuniunea cu îngerii a fost Sfânta Irina din Capadocia care s-a nevoit la mănăstirea Hrisovalant din Turcia de azi. Această sfântă se spune că a primit darul înainte vederii de la un înger. Ea a folosit acest dar pentru a le ajuta pe colegele ei de mănăstire de a îşi mărturisirii păcatele. Sfânta Irina se spune că putea vedea ce păcate au făcut oamenii fără să îi întrebe. Acest dar a mărturisit că i-a fost oferit prin mijlocirea unui înger din ceruri. Faptul în sine după cum am spus s-a confirmat. Ştim că sfânta Irina a fost vizitată de mai multe ori de îngeri. Iată ce ne spune o altă întâmplare din viaţa ei. „Sprijinită de harul dumnezeiesc, ea făcea neîncetate progrese în asceza şi în rugăciunea curată. În timpul Postului Mare, până la Paşti, ea nu mânca pâine ci doar câteva legume, o data pe săptămâna. Privegherea în fiecare noapte îi devenise la fel de naturala ca somnul pentru ceilalţi oameni şi ea îşi petrecea toate nopţile, cu mâinile întinse spre cer, cufundată în sfinte contemplaţii. Uneori rămânea în aceasta stare şi doua zile la rând, ba chiar o săptămâna întreaga, încât una din măicuţe trebuia sa o ajute să îşi lase în jos braţele amorţite. Într-o noapte o monahie privi în curte şi o văzu pe Sfânta Irina în rugăciune, ridicata de la pământ în chip minunat iar cei doi falnici chiparoşi care se înălţau în curtea Mănăstirii îşi aplecaseră vârfurile lor până la pământ şi nu le-au ridicat decât după ce Sfânta i-a însemnat cu semnul Crucii. Aceasta rugăciune din noapte era înspăimântătoare pentru diavoli, care îşi înmulţeau asalturile în timpul nopţii. O data unul dintre ei a aruncat pe ea fitilul aprins al unei candele. Vesmintele Irinei începură imediat să ardă. Dar ea ramase neclintita şi ar fi fost arsă de vie dacă o monahie, trezită de mirosul cărnii şi a hainelor calcinate, nu ar fi forţat uşa să intre în chilia ei. În mijlocul fumului des, ea o văzu cu surprindere pe Sfânta în flăcări, în picioare şi nemişcata în rugăciunea sa. Cum era deranjata de măicuţa ce se străduia să stingă flăcările, Irina îşi lasă braţele în jos şi îi spuse pe un ton de reproş : "De ce m-ai lipsit de o asemenea bucurie prin venirea ta neaşteptata ? Un Înger se ţinea înaintea mea, împletindu-mi o cununa de flori nemuritoare, nemaivăzute de ochiul omenesc şi era gata să mă ia când tu l-ai alungat". Iar când măicuţa smulse zdrenţele de haine lipite de carnea ei, o mireasma plăcută cuprinse toata Mănăstirea.”[123]

Asceţii şi sfinţii ne fac conştienţi de un lucru în mod sigur. Aceasta este că paralel cu lumea fizică în care vieţuim noi mia există o altă lume spirituală sau pnevmatică care este dincolo de orice formată din două tabere rivale ale îngerilor şi a diavolilor. Se pare că aceste două tabere care îşi dispută supremaţia în lumea noastă există mai înainte de facerea lumii şi a universului. Omul a venit după ce acest război s-au conflict spiritual s-a iscat. Este foarte greu să pricepem cu minţile noastre limitate care este raportul dintre noi şi această lume nevăzută oricum ştim că avem duşmani în lumea nevăzută. Diavolii au fost din primele zilele ale lumii şi a omului duşmani ai noştrii. Mai mulţi sfinţi le-au simţit prezenţa şi acţiunile malefice. În acest sens am exemplificat mai multe cazuri. Lupta dintre cele două entităţi este cruntă şi grea. Se pare că nu mai există o cale de întoarcere. Îngerii şi diavolii se luptă pentru supremaţia fiecărui suflet care vine în această lume. Aceste lucruri nu au fost descoperite mie sau nouă oamenilor simplii. Vedem foarte bine din exemplul sfintei Irina că în timp ce un diavol l-a dat foc să ardă de vie, un înger îi pregătea o cunună de biruinţă în ceruri.

În sine, antagonia sau conflictul dintre îngeri şi diavoli nu poate fii cuprins de mintea umană. El poate fii înţeles numai analogic. Simplu, lupta dintre îngeri şi diavoli pentru sufletele umane este lupta dintre bine şi rău. În realitate diavolii sunt mai distructivi decât

[123] A se vedea Mineiul iulie, ziua 18 la sinaxar. Se mai spune că Sfânta Irina a ajuns până la vârsta de 103 ani. La fel de bine îngerul păzitor a anunţat-o cu un an mai înainte de ziua morţii ei. Aşa că sfânta a ştiu exact în ce zii va murii.

ne-am imagina. Din acest punct de vedere în secolul al VI-lea Biserica Creştin Ortodoxă a interzis orice crez în speranţa de întoarcere a diavolilor la Dumnezeu sau la bine. Aderenţi origenismului au încercat să susţină că este greşit să credem că nu mai există din punct de vedere uman nici un fel de şansă ca diavolii să se întoarcă la Dumnezeu. Prin urmare ştim că avem duşmani cruzi şi cumpliţi în lumea nevăzută. Dar avem de partea noastră pe Dumnezeu şi mai ales pe sfinţii Arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail care sunt prietenii şi ajutătorii noştrii. Acest lucru ne aduce speranţă şi ne face să credem în propria mântuire. Mântuirea noastră se poate realiza şi trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ea. Dumnezeu are un plan de mântuire pentru toată lumea. Orice om este chemat la mântuire.

Ceea ce vedem este că nu toţi oamenii dau chemare apelului la mântuire. Foarte puţini sunt dispuşi sau voit să i-a în serios calea ascetică care implică mai multe dificultăţi. Asemenea unui elev care vrea să absolve gimnaziul, sau asemenea unui licean care vreai să absolve liceul ori asemenea unui student care vrea să termine facultatea şi trebuie să înveţe în mod constant, şi omul trebuie să se nevoiască şi să apuce pe calea ascetică. Asceza este calea mântuirii. Calea hedonistă a plăcerilor este calea iadului şi al pierzaniei. Acest lucru a fost spus în Noul Testament cu mai mulţi ani în urmă. Un alt fapt interesant despre prezenţele îngereşti în avem în viaţa Sfintei Irina din Maghedon care era numită Penelopa. În urma intervenţiei unui înger acesta a insista ca numele să îi fie schimbat în Irina.[124]

Sfântul Ipatie şi el s-a învrednicit de a vedea îngeri. El a trăit pe vremea împăratului Vespasian (70-79). Sfântul Ipatie a fost un persecutor al Bisericii creştine asemenea sfântului apostol Pavel. El a fost trimis cu un detaşament de soldaţi la Tripoli pentru a îi omorî pe creştini care erau păstoriţi de un alt sfânt pe nume Leontie. Pe drum Ipatie s-a îmbolnăvit în mod subit şi zăcea grav la pat. În această stare i s-a arătat un înger în vis care i-a spus: „dacă vrei să fii tămăduit, tu şi soldaţii tăi trebuie să spuneţi de trei ori: "Dumnezeule al lui Leontie, ajută-mă!”. Când s-a trezit din somn el l-a văzut aievea pe acest înger şi i-a spus “dar eu trebuia să-l arestez pe Leontie şi acum să cer ajutor Dumnezeului său?” La aceste cuvinte îngerul s-a făcut nevăzut. Sfântul Ipatie a spus mai apoi, Dumnezeu lui Leontie, te rog ajută-mă. Prin minune el s-a vindecat spre bucuria lui şi a soldaţilor săi.[125]

Ascetismul este un act de mare eroism spiritual şi pnevmatic. Ascetul nu urăşte lumea şi materia ci el o iubeşte şi ca şi atare o experimentează în termenii raţionali şi ai raţionalităţii. După cum am enumerat aici istoria a cunoscut mulţi mari asceţi care s-au nevoit şi au ajuns la măsuri uimitoare sau extraordinare. Asceţii sunt oameni prin excelenţă spirituali dar trebuie să ştim că nu orice asceză este folositoare sau vine de la Dumnezeu. Tertulian un mare autor antic a supraestimat ascetismul şi implicaţiile sale şi a ajuns la un fel de extremă ascetică în ceea ce cunoaştem ca o postire exagerată. Tertulian a considerat că este bine să mănânce numai mâncături ascetice de post şi aşa că slăbit de o asceză extremă s-a îmbolnăvit şi a murit destul de tânăr în urma posturilor extreme pe care le-a ţinut [cel mai probabil în urma consumului de alimente iraţional Tertulian s-a îmbolnăvit de ciroză]. Ascetul doreşte şi aspiră la comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu. Pentru a realiza acest lucru el face efortul de a se desprinde de viaţa de pe pământ şi a se unii cu Dumnezeu. Unirea cu Dumnezeu a fost văzută şi continuă să fie văzută ca şi o formă de asceză sau ascetism. Omul trebuie să ajungă la starea de apatia sau de nepătimire în care poate avea loc unirea definitivă şi ultimă cu Dumnezeu şi cu îngerii Săi.

[124] Pomenirea sfintei Irina din Maghedon se face pe data de 5 mai.
[125] Această întâmplare este consemnată în Mineiul pe luna iunie pe data de 18 iunie.

Mai multe religii vorbesc printre care a fost şi buddhismul de starea de apatia. Această stare nu înseamnă a devenii apatic faţă de lume şi faţă de Dumnezeu, ci înseamnă a ajunge la starea în care omul nu mai păcătuieşte şi nu mai este rob al păcatului. Starea de apatia este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o stare a sfinţilor sau a sfinţeniei. În această stare omul reduce total interesul spre păcat şi spre viaţa patimilor.

Modelul buddhist sau modelul lui Buddha a fost mai mult decât orice un model ascetic. Buddha visa să fie un mare ascetic şi după cum am arătat a încercat să ducă o viaţă ascetică. Lumea în care trăim trebuie să spunem că a dat dovadă de mai multe ori de lipsă de temperanţă sau de spirit ascetic. Ascetismul implică cu sine toate faptele bune pe care le poate face un om şi care pot mai mult decât orice să îi aducă posibilitatea de a se mântui. O mărturie interesantă o avem despre acest lucru de la Sfântul Andrei cel Nebun pentru Hristos care se spune că la un moment dar era pe străzile Constantinopolului la momentul în care murise un om extrem de bogat. Înmormântarea avea loc cu extrem de multă pompă şi alai lumesc cum este obişnuit pentru oamenii bogaţi şi la fel de bine pentru regi şi pentru împăraţi. Uitându-se mai atent, Sfântul Andrei a văzut ca un fel de entităţi sau oameni negrii [diavoli] care dansau fericiţi în jurul cadavrului turnând peste el lichide urât mirositoare, şi făcând zgomote ciudate ca şi râsetele unei prostituate, lătratul câinelui sau grohăitul porcului. Aceşti draci stăteau în jurul cantorilor bisericeşti şi le spune-au „cântaţi pentru un câine.” Sfântul Andrei se întreba ce a făcut acest om de merită o pedeapsă atât de rea? Întorcându-se în spate spre a văzut ca şi un tânăr frumos care stătea şi plângea când vedea acest spectacol de prost gust. Acesta a fost îngerul păzitor al bogatului mort. Îngerul i-a răspuns atunci că acest om a fost un mare păcătos şi că păcatele lui L-au supărat mult pe Dumnezeu. La fel de bine i-a spus că el a încercat de mai multe ori să îl facă pe acest bogat să facă fapte bune dar el s-a întors întotdeauna spre rău şi s-a dat pe sine astfel diavolilor. Mai mult decât orice îngerul i-a mai spus că bogatul nu a voit niciodată să se pocăiască de faptele lui cele rele: ură faţă de semeni, minciună, mânie, omor faţă de adversari, şi în plus îngerul i-a mai spus că el a întors şi alţi trei oameni la imoralitate. Astfel a continuat îngerul că nu i-a fost şi nici nu îi mai este de folos faptul că Împăratul de la Constantinopol l-a avut la mare cinste. La fel de bine a spus îngerul înmormântarea lui pompoasă şi plină de vervă nu are nici un folos. Moartea l-a găsit pe acest om nepocăit şi toate avuţiile lui nu au putut să îl mântuiască.

Această întâmplare ne spune că îngerii lui Dumnezeu se bucură de cei care păşesc pe drumul ascezei şi al nevoinţelor care sunt şi o expresie a iubirii faţă de Dumnezeu. Din această întâmplare care cred că este adevărată avem ocazia să învăţăm ce trebuie să facem dacă voim să ne mântuim. Un alt rol al îngerilor este după cum am spus acela de a le sluji celor morţi. Ştim din viaţa Sfintei Atanasia că mai înainte de a murii ea a lăsat prin testament ca după moartea ei timp de 40 de zile să îi fie pusă câte o masă de pomană pentru săraci în amintirea ei. Călugăriţele din mănăstirea ei au pus pomană pentru ea timp de numai 10 zile. Aşa s-a făcut că sfânta le-a apărut monahiilor înconjurată de doi îngeri şi le-a mustrat pe călugăriţe spunându-le acest că lucru ajută foarte mult sufletul celui decedat. La fel şi în această povestire vedem că îngerii lui Dumnezeu sunt cu cei care au murit în viaţa de dincolo.

Îngerii lui Dumnezeu sunt fiinţe care iubesc şi simpatizează cu cei care se pocăiesc şi cu cei care duc o viaţă ascetică. Viaţa ascetică după cum am spus nu este o formă de sadism ci dincolo de orice este o formă de raţionalitate. În timp ce îngerii lui Dumnezeu sunt raţionalul diavolii sunt iraţionalul. Îngerii lui Dumnezeu îi apără şi îi ocrotesc pe cei care se

pocăiesc..[126] Putem vedea că faptele omului sunt mai mult decât orice ştiute lui Dumnezeu şi îngerilor. Faptele omului pot contribui mai mult decât orice soarta eternă a omului. Omul este chemat să facă fapte bune. Faptele bune după cum am spus îl pot duce pe om în rai în timp ce faptele rele ale omului în trag în iad cu diavolii.

Lupta dintre bine şi rău după cum am spus se duce în această lume. În această lume omul este chemat să îşi arate care este dorinţa sau opţiunea lui. Omul are opţiunea de a merge în spre Dumnezeu care este binele sau în spre diavol care este răul. Libertatea de opţiune este o trăsătură a omului. Omul este liber dar el v-a suferii consecinţele faptelor sale. Aceste consecinţe sunt eterne. Binele şi ascetismul aduce cu sine omului intrarea în rai în timp ce răul aduce cu pedepsele lui Dumnezeu şi aruncarea în iad. Toate acestea au conturat în eshatologia religioasă conturul unui Dumnezeu ca şi drept judecător şi nevoia unui judecăţi finale. Evident, Dumnezeu nu este un judecător în sensul celor pe care îi vedem în tribunale. Judecăţile lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice raţionalităţile lui Dumnezeu. Raţionalităţile lui Dumnezeu se duc la îndeplinire prin voinţa liberă a omului. Lipsa de voinţă a omului de a face voinţa lui Dumnezeu duce la ceea ce am putea denumii condamnarea omului. Sensul existenţei este prin urmare dat de Dumnezeu. Aceasta fiindcă Dumnezeu este sursă a existenţei. Mai mult decât orice, Dumnezeu are în sine potenţialitatea tuturor existenţelor.

Ştim prin urmare că principiile binelui şi a răului au o origine supralumească. Binele şi răul sunt două principii care după cum vedem au fost stabilite atencedent creaţiei noastre şi sunt foarte mulţi care afirmă că nu a mai existat nimic mai înainte de această lume. Evident Dumnezeu a existat mai înainte de această lume şi de facerea acestui univers. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii autor al binelui. Răul după cum am spus este un minus al binelui şi nu poate exista prin sine însuşi. Mai mult decât orice binele care este aparent ridicol sau nesemnificativ are puterea să ne mântuiască. Mântuirea prin urmare vine din lucrarea binelui. Binele are şi o formă ascetică. Această formă pentru zilele noastre este una demodată şi hedonistă. Concepţia ascetică despre lume nu este singura mântuitoare. Sunt foarte multe concepţii ambigue despre lume şi viaţă. Nu toate persoanele au o înclinaţie spre ascetism şi asceză. Prin urmare trebuie să ştim acest lucru. Binele şi răul cât este de simplu ne definesc destinul sau destinaţia eternă. Binele ne duce în rai în timp ce răul în iad. Această lume este doar un port intermediar între aceste două realităţi.

Ceea ce putem lua ca fiind pozitiv de la Buddha este viziunea sa ascetică asupra lumii şi a omului. Deşi religia formată de Buddha nu este o religie adevărată ci este una eronată, trebuie să îi dăm crezare la Buddha ca fiind un mare ascet. Buddha s-a considerat pe sine un fel de deschizător de drumuiri şi s-a răzvrătit împotriva religiei sale primare care a fost hinduismul. El a voit mai mult o viziune ascetică a religiei dar din nefericire a eşuat fiindcă a considerat că ascetismul este bun în cazul ciclului reîncarnărilor care îl duc pe om la o eliberare finală de karmă sau de soartă finală a lui.

Biserica Ortodoxă a avut pe parcursul timpului foarte mulţi sfinţi şi asceţi. Dintre ei amintim pe Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Arsenie cel Mare, Sfântul Sisoe, Sfântul Onufrie pe care l-am menţionat în paginile acestei cărţii sau Sfântul Atanasie cel Mare, aceasta ca să enumerăm numai pe câţiva dintre cei mai importanţi. Este foarte interesant de remarcat că opusul ascetismului este voluptatea. Există plăceri ascetice la fel cum există şi plăceri voluptoase. Dar între acestea două este o mare diferenţă. Plăcerea ascetică aduce cu sine comuniunea cu Dumnezeu sau bucuria comuniunii cu Dumnezeu, în timp ce plăcerea voluptoasă duce la separaţia de

[126] Această întâmplare remarcabilă este scrisă şi în Proloage.

Dumnezeu. Lumea căzută aduce un cult plăcerii voluptoase în defavoarea plăcerii ascetice. Plăcerea voluptoasă nu ascunde nimic în spatele ei. Ea este un fel de cult hedonist la care se închină şi se prosternează umanitatea din zilele noastre. Ceea ce este cel mai interesant este că mai toţi care practică plăcerea voluptoasă ajung să se scârbească şi să fie dezgustaţi de ea. Plăcerea voluptoasă de cele mai multe ori sfârşeşte prin a fii imorală.[127]

O viziune hedonistă asupra lumii şi a vieţii este o caracteristică a zilelor în care trăim. Omul se îmbată de mai multe ori cu băutura plăcerilor trecătoare ale lumii şi mai apoi devine dezagămit de perisabilitatea şi nesiguranţa lor. De cele mai multe ori ne simţim trădaţi când vedem cât de schimbător şi nesigur este cursul lumii în care trăim. Ce putem face în această situaţie? Creştineşte putem fii toţi un fel de Buddha, adică iluminaţi. Ne putem ridica peste torentul agasant de oferte hedoniste ale lumii în care trăim cerând ajutorul lui Dumnezeu şi adoptând o viziune ascetică a asupra existenţei. Ascetismul ne fereşte în mod sigur de două lucruri: 1 dezgustul faţă de plăcerile voluptoase care sunt luate ca şi scop al vieţii în sine şi care duce la abandonarea credinţei în Dumnezeu. Iar în al doilea rând avem 2. eliberare de sentimentul trădării când vom vedea fie în această lume sau în cealaltă că am fost trădaţi de ceea ce credeam că este cel mai de preţ. Sfinţii părinţi ne spuneau din vechime din viaţa şi din trăirea sau experienţa lor proprie că în spatele plăcerilor voluptoase întotdeauna se ascund diavoli.

Diavolii ne momesc în special prin cele 7 păcate capitale care sunt bazate pe un aparent principiu al plăcerii: lăcomia pântecelui, plăcerea sexuală sau desfrâul, mândria sau iubirea peste măsură a egoului propriu, iubirea de bani care sunt văzuţi ca şi o aparentă metodă de a stăpânii lumea şi pe semeni. Au fost cazuri în antichitate când viaţa unui sclav se cumpăra pe bani. La fel şi în zilele noastre trebuie să ne aducem aminte că banii nu sunt un scop în sine ci ei sunt metode prin care întreţinem viaţa sau construim sau realizăm lucruri. Mânia care şi ea se naşte tot dintre iubire de sine fiindcă omul mânios se vede pe sine mai bun decât restul şi îşi atribuie singur capacitatea de a judeca fără să Îl mai lase pe Dumnezeu să judece lumea sau pe semenii săi. Invidia sau pizma care are foarte multe forme de manifestare şi care îl atrage pe om într-un cerc vicios în care toţi cei din jur îi sunt potrivnici. O formă de invidie este şi gelozia şi mai ales gelozia matrimonială. Iubirea adevărată dintre soţi nu se bazează pe gelozie. Aceasta fiindcă gelozia aduce cu sine mai mult decât orice un sentiment de neîncredere în celălalt iar unde nu este încredere deplină nu poate fii nici o iubire deplină. Mai multe cupluri din vremurile noastre mimează sau joacă rolul iubirii urmărind disperat accesele de gelozie ale soţului. Trebuie să ştim că cuplurile care sunt geloase nu se iubesc cu adevărat ci se mint pe sine cu o iluzie a iubirii. Iubirea adevărată exclude în sine orice sentiment al geloziei. Gelozia a dus în unele cazuri la crimă şi la omor. Ori este cât se poate de clar că în cazul omorului nu poate exista iubire adevărată ci aici se ascunde mai mult decât orice sentimentul de stăpânie sau setea de a domina. Mai avem după cum am spus acest sentiment al tristeţi care provine de cele mai multe ori din lipsa legăturii cu Dumnezeu. Tristeţea sau deprimarea este o maladie a vremurilor şi a zilelor noastre. De ce? Fiindcă fără să aibă comuniune cu Dumnezeu, sensul şi dătătorul existenţei omul este deprimat şi trist. Tristeţea de cele mai multe ori are forme cronice care duc la depresie şi la o viziune sumbră asupra vieţii şi a existenţei.

În acest capitol am încercat să avem o viziune pozitivă asupra buddhismului şi să luăm ceea ce este bun din buddhism. Sunt foarte mulţi care consideră că nu avem de luat nimic

[127] Douglas Burton Christie, *Cuvântul din deşert: biblia şi căutarea sfinţeniei în monahismul primar,* (Oxford, 1993).

bun din buddhism şi din nici o altă mare religie a lumii decât religia lor proprie. Acest gen de concepţie duce la ceea ce am putea amintii apariţia fundamentalismului religios. În numele acestui fundamentalism unii pot chiar curma vieţi omeneşti. Buddha a fost un înşelat dar el a avut credem dorinţa sinceră de al în găsii pe Dumnezeu. Nu putem nega faptul că Buddha nu l-a căutat pe Dumnezeu fiindcă a renunţat la tronul de rege al tatălui său pentru a se dedica căutării lui Dumnezeu Religia lui nu a reuşit dar viaţa lui nu a fost uitată. Mai toţi ştim că a existat Buddha care a fost un om aflat în căutarea lui Dumnezeu. Acest lucru trebuie să îl ţinem minte şi să îl vedem ca şi un fapt bun pe care el l-a făcut în timpul vieţii sale.[128] Coranul i-a numit pe îngeri în arabă malaika. Sunt îngeri care îi poartă tronul lui Alah. Îngerii pot lua mai multe forme. Coranul menţionează că „îngerii au aripi." Musulmanii găsesc o blasfemia în a reprezenta îngeri care stau pe norii cerului.

CAPITOLUL AL VIII-LEA

ÎNGERII ŞI ZOROASTRIANISMUL

„Ar trebui să ne rugăm îngerilor fiindcă ei ne-au fost daţi ca şi păzitori."
Sfântul Ambrozie al Milanului

În rândurile care vor urma vom vorbii mai mult decât orice de un iranian pentru vremurile de azi şi un fost pers pentru antichitate când a trăit şi şi-a desfăşurat activitatea. Numele lui a fost de Zarathrustra sau prescurtat Zoroastru. În această carte vom folosii numele prescurtat de Zoroastru. El a trăit mai înainte de Hristos cel mai probabil în secolul al VI-lea. A fost un om religios şi după unii a fost făcător de minuni. Se cunosc cel puţin două minuni atribuite lui Zarathrustra sau Zoroastru. Una fost o vindecare de animal mai exact un cal regal al unui rege şi a doua a fost foarte mult legată de moartea lui. Se spune că mai înainte de a murii pe la vârsta de 77 de ani, Zarathrustra a aruncat metaniile sale în faţa asasinului său şi acesta a murit.

Zaroastru a fost un om credincios care l-a căutat pe Dumnezeu şi care a şi primit mai multe daruri de la Dumnezeu. A fost un om înzestrat cu o minte şi o inteligenţă profundă. Persia a fost o ţară şi mai apoi un imperiu care a funcţionat după principiile religioase emise de el. Acest capitol din cartea noastră care îi este dedicat lui Zarathrustra vine să i-a ceea ce a fost bun şi ceea ce a fost frumos de la el. Toţi marii întemeietori de religie dintre care am amintit aici pe Buddha, Confucius, Mohamed sau Panatajai [unul dintre fondatorii hinduismului] au fost în prima fază oameni bine inteţionaţi. După cum am putut vedea mai mulţi dintre ei au eşuat în ceea ce au voit să întreprindă. Noi trebuie să vedem totuşi efortul lor de a îl găsii pe Dumnezeu deşi mulţi nu au ajuns să îl găsească pe Dumnezeu. Aceşti mari fondatori de religie au fost oameni care l-au căutat pe Dumnezeu dar care nu au ajuns la rezultatele scontate. Acest lucru este aşa din mai multe motive.

Aparent nu a fost nimic deosebit în copilăria lui Zoroastru. Mediul în care s-a născut Zoroastru a fost un mediu politeist. Persia a fost din nefericire o ţară politeistă unde oamenii se închinau la mai mulţi dumnezei. Probabil acest gen de credinţe politeiste decadente au făcut ca Zoroastru să vrea mai mult un fel de monoteism. Credem că el a fost monoteist în convingerile sale dar şi-a dat seama că un monoteism rigid în mediu Persiei ar fii fost un risc prea mare. În contextul societăţii şi a patriei sale Zoroastru a făcut bine. Nemulţumit de

[128] Mark Siderits, *Buddhismul ca şi filosofie* (Indianopolis, 2007).

religia politeistă a Persiei el a creat o religie dualistă în care îşi dădea disputa Ahriman [principiul răului] şi Ahuramazda [principul răului]. Ulterior Zoroastru s-a retras din lume şi a dus o viaţă de solitar. Era un om care se ruga foarte mult. În timpul războaielor persane cu turanienii Zoroastru a fost asistent medical al celor răniţi.

Zoroastru a scris o carte care a devenit cartea celebră a religiei pe care el a înfiinţat-o. Această carte a fost numită Avesta şi a fost alcătuită din 17 imnuri. Aceste imne sunt profund marcate de un iz mitologic. Avesta este alături de Coran, Vede, Talmud şi Biblie o carte care a fost descrisă ca şi întemeietoare de religie. Dar nu putem spune că ea este un echivalent al Bibliei. Mai mult decât orice Avesta este o capodoperă a scrierilor persane care contribuie la ceea ce cunoaştem astăzi ca şi Iranul modern. Trebuie să menţionăm că dacă în antichitate religia iraniană a fost zoroastrianismul în zilele noastre Iranul a adoptat islamul. Iranul este astfel o parte a republicilor islamice. Faptul că Iranul a fost zoroastrianist este negat în zilele noastre de adepţii acestei religii. Religia lui Zoroastru a mai fost denumită şi mazdeism, după numele lui Dumnezeu în persană Ahuramazda.[129]

În primul rând ştim că Dumnezeu a oprit legătura sa cu omul după ce acesta a păcătuit. Acest lucru a dus la unii la concluzia că Dumnezeu este pierdut pentru totdeauna şi omul nu mai trebuie să îl caute. La începuturile umanităţii Dumnezeu a promis omului un mântuitor care să îl elibereze pe om din starea lui de cădere şi de iad. Au durat mai multe secole până ce acest Mânuitor s-a întrupat. El avea să fie cunoscut în persoana Domnului Iisus Hristos, un modest şi smerit tâmplar din Nazareth. Zoroaster a trăit înainte de Hristos şi în mod sigur ştia de promisiunea lui Dumnezeu a unui mântuitor. Acest mântuitor nu s-a arătat în vremurile lui. Probabil că Zoroaster a simţit enorm de multă suferinţă. Acesta a fost unul dintre motivele care l-au obligat pe Zoroaster să întemeieze o nouă religie. Ea avea să se numească zoroastrinism după numele său. Zoroastrianismul a fost o religie majoră a lumii antice şi ea mai continuă să existe şi în zilele noastre.[130]

Dincolo de dualismul său, zoroastrianismul este o religie spirituală şi ca atare în acest capitol vom insista mai mult asupra spiritualităţii sau caracterului pnevmatic al îngerilor. Îngerii sunt fiinţe spirituale şi nu sunt materiale. Cea mai mare asemănare cu îngerii în lumea noastră o au oamenii mai ales prin sufletul lor. Orice om are un suflet dar acesta este o entitate invizibilă, ce nu poate fii percepută cu ochii omeneşti. Prin sufletul său omul se aseamănă îngerilor. Deşi îngerii nu au o parte trupească fiind exclusiv spirite au calităţi care depăşesc caracteristicile lumii materiale. De la îngeri putem învăţa că lumea spirituală este superioară faţă de lumea materială. Raportat la lumea materială îngerii sunt fiinţe superioare. Aceasta nu înseamnă că lumea materială şi materia în sine este rea ci mai mult decât orice că universul şi existenţa în sine a fost creată ierarhic. Există o ierarhie care a fost intenţionată de Dumnezeu de la începuturi. Această ierarhie a fost mai greu de desluşit dar putem vedea că ea există. Dumnezeu a pus în lumea îngerilor şi a oamenilor un fel de trepte ierarhice. În acest capitol vom stărui asupra punţii de unitate dintre cele două lumii, a îngerilor şi a oamenilor. Procesul de spiritualizare este din mai multe puncte de vedere un proces de a ajunge la un numitor comun între îngeri şi oameni. Spiritualizându-se omul ajunge un fel de înger în trup. Acest lucru este de fapt ţinta monahismului şi a monahilor. Evident este greu de crezut cum un om poate ajunge ca şi îngerii. Această posibilitate a fost

---

[129] Trebuie să mai spunem că iranienii au mai crezut într-un alt Dumnezeu care se numea Mithra. Acest crez a dus şi în alte regiuni ale lumii. Malandra, William (1983), *An Introduction to Ancient Iranian Religion*, Minneapolis: University of Minnesota Press.

[130] Abraham Valentine Williams Jackson, *Zoroaster: proorocul Iranului antic* (AMS Press, 1965).

dată după venirea Domnului Iisus Hristos şi Biserica a început să o cultive şi să o sistematizeze. Călugărul se vrea pe sine un înger. Dar cum am spus nu toţii sunt conştienţi de înălţimea chemării omului. Mai mulţi sunt de fapt ignoraţi în acest sens. Ne gândim mai mult decât orice la caracterul spiritual al fiinţelor îngereşti mai mult decât orice. Începând cu evul mediu omul a început un fel de cursă de spiritualizare a îngerilor sau mai bine spus o sistematizare a cunoştinţelor care le avem despre ei. Aşa s-a născut spiritualitatea angelică. Acest gen de spiritualitate este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o caracteristică a evului mediu. Lumea de mai multe ori este confuză referitor la ceea ce înseamnă să fii spiritual. Dacă Zoroastru a avut o calitate între mai multele sale defecte a fost mai mult decât orice un om spiritual.

Pe mai mulţi oameni spiritualitatea îi înspăimântă. Omul se simte de mai multe ori nesigur şi speriat când intră în universul sau lumea spirituală. El intră într-o lume care nu este ca şi lumea sa fizică în care cunoaşte mai multe caracteristici materiale: solid, lichid, gazos sau alte stări fizice ale materiei. Spiritualitatea nu ţine din punct de vedere fizic de starea gazoasă a lucrurilor şi nu este nici similară cu aerul. Spiritualitatea este invizibilă dar ea poate fii repetată în lumea fizică prin anumite caracteristici. Omul spiritual sau înduhovnicit se poate vedea foarte bine că vieţuieşte sau trăieşte după un set diferit de legi şi de principii. Procesul de spiritualizare sau de înduhovnicire este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un proces activ şi nu unul pasiv. Din exterior lumea spirituală şi îngerii sunt fiinţe pasive fiindcă aparent nu sunt fiinţe materiale. Din interior lumea spirituală este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un univers în sine cu mult mai amplu şi mai profund decât lumea fizică.

Prin urmare una dintre principalele trăsături ale cunoaşterii şi a contactului cu îngerii lui Dumnezeu este mai mult decât orice spiritualizarea. Unul dintre primele indicii care ne spune dacă un om este o fiinţă spirituală sau nu este faptul dacă el este o fiinţă spirituală sau nu. Este o mare deosebire între oameni. Sunt oameni care sunt robi ai patimilor şi ai păcatelor şi se vede că ei nu urmează nici un fel de proces de îndumnezeire. Ei sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii oameni carnali sau trupeşti în termenii biblici. Dar există şi oameni care urmează calea virtuţilor. Ei sunt oameni duhovniceşti şi urmează regulile lumii spirituale. Prin urmare ştim că spiritualitatea este o trăsătură comună a oamenilor credincioşi care cred în Dumnezeu. Omul credincios este şi un om spiritual care după cum am arătat în capitolul precedent este un om ascetic. Spiritualitatea ne înrudeşte cu îngerii lui Dumnezeu. Există am putea spune o dualitate dintre angelologie şi spiritualitate. În acest rânduri vom accentua mai mult această analogie. Omul spiritual nu este un om angelologic fiindcă angelologia ţine mai mult de spiritualitatea îngerilor. Spiritualitatea este comună la trei ierarhii fiinţiale: Dumnezeu, îngerii şi omul. Evident Dumnezeu este sursă a oricărei spiritualităţi. Zoroastrianismul a avut o spiritualitate şi o angelologie dualistă. Îngerii au fost creaţi de Dumnezeu de la început unii buni şi alţii răi după zoroastrianism. Prin urmare a existat o spiritualitate zoroastriană. Acest gen de spiritualitate a fost una eronată.

Dumnezeu a creat pe toţi îngerii săi buni dar unii îngeri din nefericire s-au întors spre răutate şi au devenit diavoli. Există astfel o spiritualitate şi o angelologie dualistă. Acest gen de spiritualitate este mai mult decât orice una de timp predestinaţionist care susţine că îngerii şi diavolii sunt mai mult decât orice predestinaţi spre bine sau rău.[131] Zoroastrianismul

[131] Există o categorie de spiritualităţi zoroastriene care face parte din genul spiritual al orientului mijlociu dintre care putem amintii pe cananiţi, pe hitiţi, pe babilonieni, asirieni, fenicieni sau pe mesopotamieni. Aceste popoare au lăsat în urma lor un gen de spiritualitate care s-a caracterizat cel mai prin trăsături contemplative.

are prin urmare o spiritualitate de ordin predestinaţionist. Dumnezeu a creat totul bun atât în lumea văzută cât şi în lumea nevăzută. Ţinem să avertizăm cititorul în acest sens de dificultatea de a scrie o lucrare de acest gen care poate fii acuzată sau învinuită de erezie sau de sincretism. Diviziunile religioase de pe planetă au dus de mai multe ori la apariţia unor mişcări religioase cu convingeri fundamentaliste: ar fii destul să amintim alquida, hezbolah sau hamas ca să enumerăm numai câteva mişcări radicale sau fundamentaliste. Acest gen de mişcări au determinat autorul să aibă o viziune şi o abordare pozitivă asupra religiilor şi a mişcărilor religioase. La începutul secolului al XXI-lea mai mulţi dintre semenii noştri se folosesc de pretextul religiei pentru a îşi ascunde dorinţa de ucidere şi violenţă. Astfel s-a născut ceea ce am putea denumii terorismul religios. Acest gen de abordare a religiei este unul negativ.[132] A motiva acte teroriste sau criminale ori de violenţă în numele lui Dumnezeu este o scuză ieftină pe care foarte mulţi o folosesc.

Armele spiritualităţii sunt rugăciunea, postul, îndelunga răbdare pentru întoarcerea semenilor, blândeţea în faţa celor violenţi. A nu răspunde răului cu răul este una dintre trăsăturile omului spiritual. Umanitatea de la începutul secolului al XXI-lea a cunoscut o nouă formă a terorismului: este vorba de terorismul religios. Acest gen de terorism îşi motivează în mod fals actele de violenţă, ură şi discordie prin motivaţii de ordin religios. Teorismul religios este o formă demonică de manifestare a omului. Este greu de crezut acest lucru dar el este adevărat. Omul a fost dincolo de orice tentat de urma demonilor care au calea lor seductivă de a îl duce pe om în eroare. Ceea ce putem vedea este că religiile au mai multe elemente în comun în timp ce unele diferă de altele.[133] Dorinţa noastră este de a avea o viziune unificatoare asupra religiilor. Religiile sunt dincolo de orice metode a unii umanitatea şi nu de o dezbina. În religie omul este chemat să se întâlnească cu Dumnezeu şi cu semenii Săi.

Calea religiei autentice este calea spiritualităţii. Vom vedea că mai mulţi lideri religioşi au eşuat în a avea o religie adevărată. Acest lucru trebuie să ne cheme la o comuniune cu Dumnezeu. La fel de bine la mai mulţi oameni religioşi le-a fost ruşine să recunoască că au fondat religii false. În orice religie adevărată trebuie să ne asumăm posibilitatea că am putea greşii. Aceasta fiindcă Dumnezeu singur este perfect în timp ce omul este doar o imagine sau chip al lui Dumnezeu. Omul poate greşii, Dumnezeu însă nu poate greşii. La vremea când scriu aceste rânduri umanitatea a cunoscut de mai multe vreme gustul amar al diviziunilor religioase. Eforturile noastre trebuie să le concentrăm în spre a aduce unitate şi comuniune prin intermediul religiei şi a credinţei în Dumnezeu. Cei care nu pot realiza acest lucru nu sunt chemaţi la a duce o viaţă religioasă sau a fii lideri religioşi. Pentru mai mulţi religia este din acest punct de vedere o pierdere de timp sau mai mult o risipă a puterilor spirituale, intelectuale şi sufleteşti ale omului.

Dumnezeu a lăsat omului libertate religioasă dar nu oricine şi oricum poate fonda o religie sau religii. Libertatea religioasă pe care o avem de la Dumnezeu a fost de mai multe ori interpretată eronat şi greşit. Dreptul la religie este un drept fundamental al omului dar sunt foarte mulţi care abuzează de acest drept şi îl răstălmăcesc în sens eronat sau pervertit. Libertatea de a alege religia a dus după cum am spus la războiul religios şi în zilele noastre la

Diferenţa de spiritualitate dintre orient şi occident este una de ordin temperamental: orientul este contemplativ în timp ce occidentul este activ. A se vedea *Spiritualitatea orientului apropiat: zoroastriană, asirobabiloniană şi hitită.* (National Book Network, 1990).

[132] A se vedea în acest sens Jerssica Stern, *Terror in the name of God: why religious militants kill* (HarperCollins, 2003).

[133] Există o formă europeană a zoroastiranismului. A se vedea Gillian Towler Mehta, *Zoroastrianismul European şi aitutudiena faţă de puritatea legilor* (Florida, 2011).

terorismul religios mai mulţi au găsită de cuviinţă să ucidă în numele lui Dumnezeu. Acest gen de situaţii sunt în mod deliberat eronate şi greşite. Deşi vedem că semenii noştri nu cred ca noi trebuie să avem iubire şi înţelegere faţă de ei, noi trebuie să o facem, astfel nu ne-am deosebii de ei.

Evident mai există şi o manipulare de ordin religios şi spiritual. Cum am mai spus, crezul Vechiului Testament a fost că cei care nu se închinau la Dumnezeu după cum a fost descris de sfinţii şi proorocii Vechiului Testament se închina şi de dădeau pe sine diavolilor şi demonilor. Religia ne face conştienţi de dualitatea lumii spirituale şi nu de dualismul ei. Omul religios este prin urmare un om spiritual.[134] Spiritualitatea angelologică v-a fii de interes în rândurile care vor urma. Spiritualitatea lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii cea mai înaltă formă de experienţă sau de experimentare a lui Dumnezeu. Dumnezeu este prin urmare sursă şi adevăr al spiritualităţii creştin ortodoxe. Angelologia are o formă de manifestare în spiritualitate în special prin cultul îngerilor. Cultul îngerilor este mai mult decât orice un fel de manifestare a iubirii şi a prietenei dintre noi şi îngeri. Noi trebuie să luăm în serios mai mult decât orice cultul îngerilor. Dumnezeu a permis ca noi să îi iubim pe îngeri. Această iubire este mai mult decât orice una cultică.

Cultul îngerilor este prezent chiar dacă deformat şi desfigurat la mai multe religii şi la mai multe mişcări religioase. La începutul secolului al XXI-lea ar trebui să avem o viziune unitare asupra cultului îngerilor în diferitele mişcări religioase de pe glob fiindcă cu toţii avem aceleaşi aspiraţii din punct de vedere religios dar le exprimăm şi le experimentăm diferit. Lumea religioasă putem vedea este divizată şi facturată în mai multe culte şi în mai multe secte. Aceste secte cum sunt cele ale mormonilor, ale martorilor lui Iehova, bahaiului sau ale penticostalilor sunt mişcări religioase eşuate. Mai toţi aderenţi acestor culte ştiu acest lucru dar ei persistă în greşeala şi ignoranţa lor. Lumea de azi are un interes major în îngerii lui Dumnezeu dar din nefericire nu este dispusă să îşi asume exigenţele unei relaţii de lungă durată cu îngerii lui Dumnezeu. Sunt mai multe lucruri pe care vom ajunge să le cunoaştem deplin despre îngeri numai în lumea care v-a să fie. Ştim că îngerii nu sunt extratereştii ci sunt invizibili. Cât este de ciudat, în lumea fizică există lucruri invizibile. Aerul pe care îl respirăm este şi el invizibil. Este din acest punct de vedere cât se poate de remarcabil să ştim că chiar în lumea noastră mai există o lume care funcţionează în paralel cu noi. Dacă aerul este invizibil deşi îl respirăm cu siguranţă am putea crede că pot exista fiinţe invizibile. La fel de bine Dumnezeu este invizibil. Unii au susţinut că îngerii nu sunt realităţi ci sunt mai mult decât orice fantome. Spiritualitatea îngerilor este una dintre primele trăsături ale existenţei lor.

Pe cum omul se spiritualizează pe atât mai mult el se angelizează şi pe cum omul se afundă tot mai mult în ignoranţă şi păcate el se demonizează. Pare ciudat că lumea noastră este o punte sau un pod peste două lumi. În această imagine mai mare, omul este o fiinţă intermediară care are posibilitatea de a alege. El poate opta între îngeri şi diavol. Opţiunea este definitivă şi irevocabilă. Prin urmare, trebuie să fim de partea lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi aceasta nu fiindcă acest lucru ne poate mântui şi duce în rai ci fiindcă aşa este corect din punct de vedere moral şi spiritual. Aceste rânduri pe care le scriem din iubire faţă de lume şi de umanitate pot fii considerate ca fiind exagerate şi radicale. Alegerea noastră a urma lui Dumnezeu aduce cu sine mai multe ierarhii de cunoştinţe spirituale şi angelologice. Sfinţii dintre care pe unii i-am enumerat în cartea noastră pot ajunge la o comuniune deplină cu Dumnezeu şi îngerii încă din această viaţă. Istoria Bisericii a cunoscut mai multe exemple.

[134] Există o pseduo-spiritualitate şi o pseudo-cunoaştere diavolească care se manifestă în lumea religioasă.

Este cât se poate de clar că există o lume nevăzută a îngerilor care ne priveşte şi de modelează cursul istoriei şi al umanităţii. Ştim din Biblie că îngerii lui Dumnezeu au fost prezenţi în momentele decisive ale vieţii Domnului Iisus Hristos. Acest lucru s-a făcut pentru noi şi pentru mântuirea noastră. Îngerii au venit în întâmpinarea noastră şi continuă să o facă însă nu prin metode şi situaţii pe care le-am găsii noi potrivite ci în funcţie de cunoaşterea şi înţelepciunea lor.

Nu este o noutate că Dumnezeu este o fiinţă a paradoxurilor şi a contrastelor din punct de vedere uman. În Vechiul Testament Dumnezeu l-a ales pe Moise un fiu de sclav să îi scoată pe evrei din robia egipteană. Tot Dumnezeu l-a ales pe David care fusese iniţial păstor să conducă poporul evreu. Domnul Iisus Hristos a ales pescari simpli pentru a face din ei apostoli şi mai apoi să schimbe lumea şi să o mântuiască. Am mai putea continua cu multe alte exemple care arată că judecările lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi nu sunt identice cu ale noastre. Faptul că spiritualitatea angelologică este duală a fost arătat din vechime. O vom exemplifica printr-o întâmplare din literatura aghiografică ortodoxă:

Odată Avva Moise a fost foarte luptat spre curvie. Şi ne mai putând să şadă în chilie, s-a dus şi a vestit lui Avva Isidor. Şi l-a rugat pe el bătrânul ca să se întoarcă în chilia sa, dar nu a primit, zicând:

-Nu pot, Avvo. Şi luandu-l cu sine, l-a suit pe casa şi i-a zis:
-Ia aminte la apus. Şi luând aminte, a văzut mulţime nenumărata de diavoli tulburându-se şi gâlcevindu-se ca să bată război. Zis-a lui iarăşi, Avva Isidor:
Căuta şi spre răsărit si ia aminte. Şi a căutat şi a văzut mulţime nenumărat de Sfinţi Îngeri slăviţi. Şi a zis Avva Isidor:
- Iată, aceştia sunt cei trimişi spre ajutor sfinţilor, de la Domnul, iar cei de la apus, sunt cei ce bat război cu noi. Deci mai mulţi sunt cei cu noi. Şi aşa mulţumind lui Dumnezeu, Avva Moise a luat îndrăzneala şi s-a întors in chilia sa.[135]

După cum am spus şi în capitolul despre dualism, antagonia dintre îngeri şi diavoli nu este dualism religios. Este adevărat că lumea spirituală este o lume duală. După cum am văzut şi în întâmplarea de mai sus, îngerii şi diavolii sunt două tabere distincte. Acest lucru nu se datorează omul. Omul este prins la mijlocul dintre aceste două tabere. Încleştarea dintre cele două tabere este mare dar ştim că de partea îngerilor este şi Dumnezeu.

Zoroastrinismul care a fost pe parcursul timpului o religie ce a inspirat mai mulţi oameni şi personalităţi[136] a fost mai mult decât orice şi o încercare de a crea o spiritualitate ortodoxă. Această încercare a eşuat. Din ea putem învăţa să nu mai repetăm trecutul.

---

[135] A se vedea Patericul egiptean la Ava Moise. Este adevărat că acest gen de literatură aghiografică ortodoxă este extrem de nefamiliar şi neractuală pentru secolul al XXI-lea în care omul vrea să îi vadă pe îngerii lui Dumnezeu sub forma personajelor şi a superoilor din marile producţii cinema. Trebuie să ne aşteptăm ca să primim cunoaşterea îngerilor lui Dumnezeu în funcţie de cum ne este ea descoperită. O comercializare ieftină a îngerilor lui Dumnezeu după cum este scontată de unele mentalităţi contemporane este mai mult decât orice un fel de risc de a blasfemia pe Dumnezeu. Insultând sau minimalizând rolul îngerilor nu facem decât să Îl blasfemiem pe Dumnezeu care este creator al lor.

[136] Dintre ei am putea amintii pe filosoful german Friedrich Nietzsche. Acesta a şi scris o carte inspirată din zoroastrianism intitulată Aşa grăit-a Zarahrustra. Nietzsche s-a pretins un filosof dar căutările lui au fost mai mult de natură religioasă. De aici a venit şi căderea s-a în ateism. Deşi au existat mai multe încercări de reabilitare a lui Friedrich Nietzsche, trebuie să ştim că teologia apofatică care pretind unii a fost practicată de Nietzsche nu este ateism. Apofatismul apare din punct de vedere spiritual ca şi o etapă ascetică atunci când omul a ajuns la o pace a raportului cu Dumnezeu şi nu se mai simte mustrat în relaţia sa cu Dumnezeu. Nietzsche din nefericire la căutat pe Dumnezeu şi în zoroastrianism dar nu l-a găsit. În cele din urmă el avea să declare că Dumnezeu nu există.

Această carte are menirea de a arăta cititorului principalele etape prin care a trecut umanitatea şi omenirea de la trecuturi şi până în zilele noastre. Căutarea religioasă a omului faţă de Dumnezeu şi îngeri este extrem de vechi şi de mai multe ori a primit noi şi noi forme. Unele forme spirituale s-au înlocuit de altele, dar ceea ce putem vedea este că nevoia omului de a intra în contact cu fiinţe îngereşti a fost constantă. Dacă în antichitate omul a creat o mitologie de fiinţe cu puteri supranaturale în zilele noastre omul caută fiinţe supranaturale în spaţiul cosmic. Vedem că de la mitologie la astronomia contemporană este numai un pas. Omul contemporan sau modern a început să populeze universul cu fiinţe extraterestre la fel cum omul antic la popular cu fiinţe mitologice. Să fie acest lucru o simplă coincidenţă? Personal cred că nu.

Mitologiile antice sunt foarte asemănătoare cu crezurile contemporane în extratereştri. În acest gen de imagine mai avem o lume separată a religiei şi a credinţei. Ceea ce s-a putut vedea este că în mitologie au existat foarte multe fiinţe care semănau cu îngerii. Dintre ele am putea amintii pe Cupidon, Hermes, Hercule, Perseu sau pasărea Phoenix. Mitologia s-a inspirat din angelologie. Problema a fost că ea nu a urmat credinţei ci a ales un fel de pseudomorfoză dintre credinţă, mit şi ştiinţă. Poate acesta fost în cele din urmă şi eşecul mitologiei ca şi ştiinţă. Zoroastru a pus bazele unei angelologii care este din mai multe puncte de vedere arhaică.

În persană îngerii se numeau iazatas în timp ce amerşa sapentas se numeau arhanghelii şi ei au fost creaţi de Ahuramazda sau de Dumnezeu. Iată cum i-a grupat Zoroastru pe arhangheli: Vahu Mono era un înger care patrona turmele de animale ale păstorilor. Aşa Vahişta a fost un înger care patrona focul.[137] Kşatra Viaria a fost un înger al metalelor după Zoroastru. Speta armaiti a fost un înger al pământului. Haurvatat a fost un înger al apelor. În Persia a existat crezul în îngerii păzitori. Acestora li se spunea Aeda Fravash. Perşii credau că un înger păzitor în însoţeşte pe om pe tot parcursul vieţii sale. Ei erau invocaţi când cineva se afla în pericol.

După arhangheli Zoroastru a grupat pe îngeri: Ahurani a fost un înger al apelor. Airiaman a fost un înger al prieteniei şi al vindecării [probabil al medicinei]. Akşiti a fost un înger al păcii. Angran era un înger al luminii nesfârşite. Arştat a fost un înger al dreptăţii sau al justiţiei lui Dumnezeu. Asman un înger al cerului sau al astronomiei. Atar înger al focului. Christi a fost un înger al filosofiei sau al înţelepciunii. Erethe era un înger al adevărului. Haoma a fost un înger al plantelor. Hvare Kşaeta a fost un înger al soarelui. Kwarenat este un înger al harului lui Dumnezeu. Maongagh este un înger al lunii. Mithra a fost conceput iniţial de Zoroastru ca şi un înger dar unii din zoroastrianieni l-au considerat Dumnezeu însuşi. Prendi un înger al adundenţei şi al plenitudinii. Rata un înger al milosteniei sau la filatropiei. Sraoşa credea Zoroastru că este un înger care îl veghează pe cel mort trei zile după moarte. Tiştria este un înger al ploii. Vayu este un înger al vântului. Twasha a fost un înger al spaţiului infinit. Zrvan Akarana a fost un înger al timpului nesfârşit. Acesta a ar fii în mare sistemul angelologic al lui Zoroastru.[138]

---

[137] La vremea lui Zoroatru lumea depindea folosinţa focului. Să nu uităm că Grecia antică se credea că focul a fost furat din ceruri de Prometru de la Dumnezeu care iniţial nu a voit să îl dea lumii.

[138] A fost un băiat ce asculta pe Dumnezeu. Mergea la Biserică, se ruga dimineaţa, în timpul zilei şi seara, pentru familia sa şi pentru cei ce îi sunt lui aproape. Aşa că Dumnezeu îi răsplăteşte acestuia cu minte şi înţelepciune. Minte - ca să deosebească binele de rău pe acest pământ şi înţelepciune - luminarea sufletului, întărirea lui şi sporirea spre fapte bune. Dar după un timp acest băiat a început încet cu încet sa uite să se roage. A uitat să facă fapte bune. Nu mai mergea la biserică, nu mai citea din Sfânta Scriptură şi începea sa vorbească urat cu familia lui. Aşa că Dumnezeu vazandu-L a trimis în câteva seri pe îngerul păzitor cu o foaie ca să noteze acolo

Prin urmare, zoroastrinaismul a avut crezul în îngeri şi a recunoscut o ierarhie dublă a îngerilor şi a arhanghelilor. Relaţia dintre spiritualitate şi angelologie este sinonimică dar nu este identică. O povestire autentică despre lucrarea şi prezenţa îngerilor în înfrângerea şi pedepsirea diavolilor este următoarea. „În acele timpuri trăia la Samolene, un sătuc căţărat pe muntele Ponyaros între Samosata şi Mylitene, o comunitate de preoţi eretici care se lepădaseră de Dumnezeu şi care trăiau în păcat cu femei desfrânate. Făcând pact cu diavolul, aceştia şi-au întors faţa de la Dumnezeu căzând sub stăpânirea demonilor. La ordinul celui Rău, ereticii preoţi au baricadat porţile şi deschiderile bisericii lor pentru a putea celebra nestingheriţi în spaţiul sacru ceremonii abominabile, slujbe negre cu sacrificii umane şi desfrânări cu femeile desfrânate şi chiar cu animale sălbatice. Apăraţi de o armată de diavoli contra oştilor trimise pentru a distruge cuibul de pierzanie, păcătoşii au reuşit să reziste ani la rând. La capătul vieţii lor, trupurile neînsufleţite ale preoţilor întorşi de la credinţă erau ocupate de câte un demon care se manifesta sub chipul celui mort. In secolul al VI-lea, un Sfânt iubitor şi iubit de Dumnezeu, a urcat singur la Samolene, înarmat doar cu un toiag în formă de cruce. Sfântul a trecut ca prin miracol prin ziduri, i-a respins fără violenţă pe demonii cu chip de preoţi renegaţi şi femei demoniace până în cripta capelei. Acolo, învocându-l pe Dumnezeu şi pe îngeri, a ridicat toiagul. Deodată, cu un strigăt nemaiauzit, miile de demoni încuibaţi în criptă de-a lungul vremii s-au prăbuşit în ţărână. Sfântul i-a închis pe cei 8 demoni majori şi pe căpetenia acestora în cele 9 morminte din capelă pe care le-a ferecat cu semnul Crucii. Apoi, Îngerii au zidit toate intrările capelei profanate ca să rămână închise şi pecetluite până la sfârşitul veacurilor. După ce justiţia lui Dumnezeu a fost instaurată, un foc purificator a distrus satul până în temelii lăsând neatinsă doar mica biserică romană şi cripta acesteia. Edificiul a rezistat tuturor încercărilor de efracţie din partea invadatorilor abasizi, huni, turci seleucizi, perşi, care s-au succedat timp de secole, decimând prin boli şi nebunie pe cei care încercau să pătrundă sau să se stabilească în împrejurimi. Se spune că singur un smochin a supravieţuit pedepsei divine, la umbra căruia adeseori Sfântul vine şi astăzi să mediteze."[139]

Prin urmare putem vedea că îngerii sunt de partea oamenilor buni şi deşi răul de mai multe ori pare că este învingători cu răbdare şi cu blândeţe el poate fii cucerit şi înfrânt. Există după cum am spus un război nevăzut între îngeri şi diavoli. În lume noastă de mai multe ori el devine cunoscut. Luptele dintre îngeri şi diavoli pot să se manifeste şi în lumea noastră. În timpul celui de al doilea război mondial în special au fost semnalaţi mai mulţi îngeri. Pe data de 13 mai în localitatea Waldenburgertal trupele naziste se pregăteau să asedieze regiunea. Lumea este înspăimântată şi plină de groază când totul părea pierdut, din cer s-a arătat ca şi un fel de mână imensă care a binecuvântat regiunea şi care a adus linişte şi pace în populaţia civilă de acolo. După acest fapt supranatural atacul nazist care părea că nu poate fii respins sub nici o formă a fost înfrânt şi naziştii au fost obligaţi să se retragă.

Alte două prezenţe îngereşti au fost semnalate în viaţa părintelui Sava Vatopedinul, un mare ascet de la Muntele Athos. Se spune că acesta a mers în Palestina pentru a se nevoi. A stat mai multă vreme în pustia Iordanului şi mai bine de 50 de zile nu a găsit nimic de

ceea ce se roagă băiatul. Dar de fiecare dată când îngerul mergea seara, pleca foarte trist, cu foaia alba, pentru că băiatul se culca fără a spune o rugăciune. Aşa că îngerului i sa adunat o hârtie alba de la cer pana la pământ din cauza băiatului neascultător. A se vedea http://parohiaersig.blogspot.ro/2011/12/o-intamplare-cu-ingerul-pazitor.html.

[139] Întâmplarea a fost relatată ca şi având loc în Turcia de azi.

mâncare. Era slăbit şi a căzut aproape mort la pământ. Părintele Sava spunea că atunci s-a apropiat de el un înger nu pentru a îi lua sufletul ci pentru îl întării. Pustnicul a putut simţii un fel de mireasmă îmbătătoare şi multă lumină la prezenţa îngerului. Acest înger l-a ridicat de la pământ şi i-a spus pe un ton prietenesc că a fost trimis de Dumnezeu pentru a îl întării şi v-a stat cu el din acel moment înainte.[140] Toate aceste exemple ne fac să concluzionăm că se poate vorbii de o spiritualitate angelologică. Această spiritualiste după cum am văzut are unele caracteristici. Aceste caracteristici variază uneori de la religie la religie. Zoroastrianismul antic persan şi cel contemporan iranian trebuie privit din acest punct de vedere ca şi parte a istoriei spiritualităţii dar a fost o spiritualitate eşuată. Eşecul spiritualităţii zoroastriene nu s-a datorat numai lui Zoroastru ci şi mediului generic persan din vremurile sale.

Cultura politeistă persană a fost din nefericire una decadentă şi retrogradă. Diferiţi dumnezei se luptau să câştige încrederea unei populaţii sau a unei mase de credincioşi dezorientaţi şi circumspecţi de ceea ce vrea cerul de la ei. Universul persan a fost un univers aparte şi foarte diferit de cel pe care îl ştim noi în zilele de acum. Lumea persană a refuzat crezul într-un Dumnezeu atotputernic şi infinit. Aceasta a dus prin urmare la nemulţumirile lui Zoroastru. El a început din cele din urmă o nouă religie care a fost inconvenient pentru mai mulţi din Persia. După cum am spus, cei trei înţelepţi care au adus la naşterea Domnului Iisus Hristos daruri de aur, smirnă şi tămâie au fost zoroastrieni şi se ţineau de crezurile zoroastriene. Este importantă să observăm că Dumnezeu a vorbit cu aceşti înţelepţi care erau versaţi în cunoştinţe de astronomie. Zoroastrieni aveau şi cunoştinţe generice de astronomie.[141]

Spiritualitatea este o mare resursă de viaţă şi de creştere lăuntrică. Prin spiritualitate ne purificăm sau mai bine spus avem şansa de a ajunge la starea de apatia nu de apatie care presupune ruperea sau încetarea contactului cu ispitele şi păcatele. Eliberat de această povară sau greutate omul poate respira liber în aerul spiritului. Oamenii spirituali sau oamenii care apreciază spiritualitate sunt mai mult decât orice oameni care sunt superiori şi fără de nici o îndoială au un fel de avantaj faţă de restul. Lumea spirituală şi legile ei sunt mai profunde decât lumea materială. Dumnezeu este o fiinţă spirituală. El este dincolo de orice autor al spiritualităţii. Lumea spirituală a fost antecedentă lumii materiale. Raporturile s-au schimbat în cazul percepţiei omului odată cu căderea sa în păcat. Omul a început să sucească raportul spirt materie făcând din materie prima sa opţiune. Aceasta a fost prin urmare şi motivul care a dus la separaţia de Dumnezeu şi necesitatea unei religii. Omul a fost prin urmare înşelat de puterea lumii materiale. El s-a întors spre materie şi exclusiv pe materie. Aşa au apărut mai multe filosofii materialiste care sub bază a hedonismului contemporan.

Prin urmare există spiritualităţi adevărate şi pseudo-spiritualităţi sau spiritualităţi false. Spiritualitatea zoroastriană a fost una falsă dar care mai mult decât orice ea a fost un pas înainte pentru vremurile sale. Pentru vremurile sale Zoroastru a făcut mai multe lucruri bune chiar dacă a fost un om înşelat. Mai mult decât orice el a făcut ca Persia să treacă de la politeism la monoteism. Acest lucru este bun din punct de vedere religios dar şi din punct de vedere istoric. Lumea este pentru mai mulţi o realitate duală. Aşa a fost şi pentru Zoroastru.

---

[140] Se mai spune despre Sava Vatopedinul că pe când se afla în pustia Iordanului a fost atacat de doi arabi care l-au lăsat aproape mort la pământ. Din nou îngerul lui păzitor s-a arătat la ridicat şi l-a întărit.

[141] Se presupune că numele celor trei înţelepţi zoroastrieni au fost de Melchior, Baltazar şi Gaşpar. Aceşti trei oameni care deşi erau zoroastrieni dualişti îl căutau pe Dumnezeu sincer şi dezinteresat.

Marii întemeietori de religie trebuie să fie studiaţi şi înţeleşi în contextul timpurilor sale. La vremea lui Zoroastru, Persia era unul dintre cele mai mari imperii ale lumii. Se extinde pe trei continent şi avea un anume gen de mentalitate pe care nu îl mai putem pricepe bine azi. Persia şi persanii au căutat un anume gen de raportare la Dumnezeu. Dumnezeu a fost astfel o fiinţă cât se poate de reală pentru mai multe spiritualităţi antice.

La început lumea nu a fost conştientă că Dumnezeu este spiritual şi poate şi de aici, omul în antichitate a fost de mai multe ori idolatru. De aici şi faptul că mulţi nu cred în îngeri nici în zilele noastre. Omul şi l-a reprezentat pe Dumnezeu de cele mai multe ori ca şi o fiinţă materială. Din acest punct de vedere probabil substanţa materială care se aseamănă cel mai mult lui Dumnezeu şi a îngerilor este aerul. Aerul este invizibil la fel cum Dumnezeu este invizibil. Spiritualitatea operează cu entităţi invizibile. Îngerii sunt invizibili prin natură. Aceasta fiindcă după cum am spus, realitatea lumii spirituale este una de natură invizibilă. Urmele spiriritualităţii însă pot fii văzute. Se cunosc exemple de mai mulţi sfinţi care după moarte au rămas neputreziţi. Aceşti sfinţi sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii exemple ale faptului că lumea spirituală este mult mai puternică decât lumea materială şi tot ceea ce are loc în lumea materială este doar o reflecţie vagă a lumii spirituale. Lumea materială este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o reflecţie a lumii spirituale. Soarele pe care îl vedem este din mult puncte de vedere o pală imagine a lui Dumnezeu care luminează în ceruri toate puterile îngereşti. Lumina lumii este şi ea probabil o paradigmă a luminii îngerilor care şi ei luminează în ceruri dar asemenea lumii care a lumina reflectată de la soare şi lumina îngerilor vine de la Dumnezeu care este izvorul luminii. Spiritualitatea de mai multe ori operează cu noţiuni filosofice sau abstracte: bine sau rău, adevăr sau frumos, dreptate sau nedreptate şi multe altele de acest fel. Nu trebuie să confundăm însă spiritualitatea cu filosofia.[142] Acestea două s-au intersectat de mai multe ori pe parcursul istoriei dar nu sunt identice. În timpurile noastre trebuie mai mult decât orice să creăm o spiritualitate valabilă pentru secolul al XXI-lea. Secolul al XXI-lea este un secol în care mai mult decât orice nu trebuie să uităm de îngeri şi de cultul lor. Aparenta expansiune a tehnicii şi a tehnologiei ne face să credem că rugăciunile din biserici şi slujbele pe care le facem sfinţilor îngeri sunt demodate şi învechite. De fapt mai mulţi cred că secolul al XXI-lea este o epocă post angelică. Dacă Moise, Ieremia, Iezechil, Daniel sau Isaia au fost interesaţi şi preocupaţi de îngeri, ei cu siguranţă noi cei din secolul al XXI-lea nu trebuie să facem acest lucru. Din ce în ce mai puţini oameni se roagă sfinţilor îngeri. Avem foarte multe rugăciuni în cultul ortodox pe care le adresăm sfinţilor îngeri. De mai multe ori rugăciunile noastre rămân fără nici un răspuns. Aceasta fiindcă cel mai probabil nu cerem ceea ce ne este de folos şi la fel de bine Dumnezeu nu consideră că rugăciunile noastre trebuie ascultate. De mai multe ori trebuie să insistăm în rugăciunile noastre. Trebuie să îi demonstrăm lui Dumnezeu că îl luăm în serios şi ceea ce cerem dorim cu adevărat.

Prin urmare, secolul al XXI-lea este un secol care are nevoie de spiritualitate. Acest fel de spiritualitate a fost mai mult decât orice existenţă şi în vechime. Este interesant să ştim genul se spiritualitate la care aspiră secolul al XXI-lea. Omul din secolul al XXI-lea este jenat de mai multe aspecte legate de spiritualitate cum este ascetismul, formulele rituale de la Biserică care vin dintr-o perioadă istorică arhaică şi demonadă. Din acest motiv mai multe

[142] În zilele noastre sunt foarte puţini zoroastrieni dar religia mai există încă. Estimativ pe glob la ora actuală există undeva între 145,000 şi 2,600,000 zoroastrieni. În antichitate însă la timpul imperiului persan, această religie a fost una dintre cele mai răspândire ale lumii. Este ciudat cum oamenii pot crea religii şi mai apoi le dau uitării ca şi cum nu ar exista deloc.

curente din secolul al XXI-lea renunţă la orice atentat de spiritualitate. Unii au fost că secolul al XXI-lea este un secol al consumismul şi industria de producţie. Oricum, omul nu are nevoie numai de a consuma şi de a produce ci el are nevoie şi de un set de crezuri şi de învăţături care să îi ofere confortul sufletesc şi intelectual al unei spiritualităţi sănătoase.

Spiritualitatea secolului al XXI-lea este una confuză care de mai multe ori este invidioasă sau geloasă pe cele ale trecutului. Sunt mulţi care invidează sau sunt geloşi pe secolul al IV-lea care ne-a oferit exemple uimitoare şi extraordinare sfinţi şi mari asceţi în special în pustia Egiptului. Oricum în secolul al XXI-lea trăim vremuri istorice. Omul se mai simte atras în mod deplin de plenitudinea boltei cereşti cu miliardele de planete pe care nu a apucat să le exploreze încă.

Unii cred că secolul al XXI-lea este doar un secol al tehnicii şi tehnologiei, al maşinilor şi al roboţilor. Dincolo de acestea secolul al XXI-lea trebuie să aducă cu sine o spiritualitate care să fie capabilă să produce în continuare ciclul de sfinţi şi persoane sfinte care au existat în trecut. Mai multe religii se bat cap în cap. Zoroastrieni cred că Zoroastru a fost sfânt, buddhişti după cum am arătat cred că Buddha a fost sfânt, în timp ce musulmanii cred că Mohamed a fost un om sfânt. Ceea ce putem vedea în secolul al XXI-lea este că viziunile despre lume şi religie sunt împărţite şi divizate. Unele sunt radicale şi totalitare, altele sunt fundamentaliste şi individualiste, altele ezoterice şi altele exoterice. Sunt mult care cred că spiritualitatea este ceea ce diferenţiază în continuare occidentul de orient. În timp ce orientul este profund ancorat în spiritualitate şi rămas loial sau fidel îngerilor lui Dumnezeu, occidentul a devenit din ce în ce mai puţin interesat de spiritualitate şi s-a preocupat de tehnică şi de tehnologie.

Mulţi dintre semenii noştri se simt confuzi atunci când sunt puşi în situaţia de a îşi manifesta apartenenţa la un anumit gen de spiritualitate. Spiritualitatea este o formă de comuniune cu îngerii lui Dumnezeu. Secolului al XXI-lea trebuie să spunem că nu mai simte nevoia comuniunii cu Dumnezeu. O trăsătură negativă a secolului al XXI-lea după cum îl trăim până acum este superficialitatea şi goana după câştig imediat. Poate din acest motiv am şi uitat că mai trăim în secolul al XXI-lea. Ne vedem pe noi puşi în situaţia de a avea cât mai multe câştiguri de natură materială sau financiară fără să avem câştiguri de natură spirituală. Aşa că omul secolul al XXI-lea trăieşte tragedia şi angoase unei lumi nesigure în care nu ştie în ce direcţie să apuce. La fel de bine secolul al XXI-lea este un secol al valorilor şi al axiologiilor confuze. Această confuzie pleacă de la faptul că omul secolului al XXI-lea şi-a pierdut credinţa în spiritualitate. De fapt el nu mai crede ca şi sfinţii din vechime în Dumnezeu, în îngerii păzitori ai lui şi altele asemenea care îi par mai mult basme învechite. Când am demarat la scrierea acestei cărţi am voit mai mult decât orice să ofer cititorului secolului al XXI-lea o carte de spiritualitate. Aceste demersuri devin din ce în ce mai rare sau dacă sunt făcute sunt făcute de indivizi care pretind superioritate şi nu vor să ştie de alţii care au preocupări identice. Cartea care o citiţi este o carte scrisă pentru nevoile omului secolului al XXI-lea. Nu ştiu dacă ea v-a mai fii valabilă după acest secolul. La vremea când o scriem simţim că ea este necesară şi probabil că cei care o vor deschide vor găsii unele răspunsuri la problemele importante şi existenţiale care îi frământă.

A scrie şi a elabora o spiritualitate pentru secolul al XXI-lea nu este un lucru extrem de simplu. Aceasta fiindcă interesul pentru spiritualitate scade de la an la an. Este o modă a omului secolului al XXI-lea să judece şi lucrurile spirituale sau sfinte prin prisma câştigului material. În această carte am adunat o serie de mărturii care să îl facă pe omul secolului al XXI-lea să nu renunţe la crezul şi la credinţa în Dumnezeu. Nu este o ruşine să spunem că

suntem oameni religioşi sau oameni credincioşi. Dar în zilele noastre este mult mai actual să spunem că suntem persoane tehnice şi tehnologice. Mulţimea de sfinţi ai trecutului, din perioada imperiului italian, din perioada imperiului bizantin sau din timpul turcocraţiei a adus cu sine crezul că în plan spiritual omul poate reuşii, adică se poate realiza pe sine. Spiritualitatea nu este aşa de îngustă pe cum am crede. Ea s-a mulat pe fondul mai multor imperii, culturi şi civilizaţii.[143]

La fel de bine spiritualitatea este parte a oricărei civilizaţii. Pentru începutul secolului al XXI-lea suntem doar la începutul unei noi civilizaţii. Această civilizaţie se vrea una globală în care nu mai există diferenţe etnice, rasiale sau religioase. Secolul al XXI-lea a adus cu sine un anumit gen de problematică: este raportarea veche a trecutului la sfinţii îngeri încă actuală s-au trebuie elaborată una nouă? Fără nici o îndoială că multe dintre elementele trecutului din antichitate şi din evul mediu sunt actuale şi pentru zilele noastre. Omul v-a trebuie să continue să se roage lui Dumnezeu şi îngerilor la fel cum a făcut-o şi până acum. De ce să nu recunoaştem că sunt puţini cei care se roagă pentru secolul al XXI-lea. Ne rugăm pentru bani, averi, plăceri şi o viaţă uşoară dar nu ne rugăm pentru secolul al XXI-lea în ansamblu deşi toţi suntem prinşi în acest secol. Libertatea religioasă care o avem în zilele noastre a dus după cum am putut vedea la un fenomen nou: terorismul religios. În numele lui Dumnezeu mai multe facţiuni fac acte de terorism fără să le fi cerut cineva este lucru. Spiritual secolul al XXI-lea trebuie să fie un secol al păcii şi al înţelegerii. Trebuie să ne dăm seama dacă graniţele dintre diferitele ţări sunt numai geografice ci sunt şi spirituale? Unele ţări din secolul al XXI-lea cultivă liber şi fără nici o oprelişte o civilizaţie şi o cultură a păcatului şi a patimilor şi a înclinaţiilor păcătoase. Dacă omul cultivă acest gen de cultură şi civilizaţie cu siguranţă că el v-a cultiva şi o tehnologie care să îi satisfacă pornirile şi patimile păcătoase. Trecutul ne-a dat prea mulţi sfinţi ca să mai ne permit să luăm timpul de a analiza dacă secolul al XXI-lea v-a avea sfinţi. Personal cred şi mă rog lui Dumnezeu ca secolul al XXI-lea să nu fie lipsit de prezenţa şi de binecuvântarea sfinţilor. Înainte de a avea actori, superstaruri TV sau de muzică, clipuri publicitare care sterilizează mintea la un anumit nivel avem nevoie ne sfinţi.

Sfinţii sunt cei care vor arăta dacă secolul al XXI-lea este un secol frumos şi reuşit sau nu. Personal am avut şansa de a trece limita dintre secolul al XX-lea şi secolul al XXI-lea, la fel de bine dintre mileniul doi şi mileniul trei. Poate aceste rânduri par mult prea bombastice. Ceea ce pot să îmi aduc aminte este că la începutul secolului al XXI-lea am avut enorm de mult speranţe şi aspiraţii. Timpul a făcut ca ele să se risipească. Obişnuiţi cu un cotidian perpetuu uităm cum ar fii trebuit de fapt să fim în secolul al XXI-lea, nu ştim cum ar trebui să arate secolul al XXI-lea din punct de vedere spiritual şi adevărul este că mai mulţi nici nu îşi ridică acest gen de probleme. Îngerii lui Dumnezeu sunt pentru mulţi lipsişi de orice interes sau mai mult fac parte din ceea ce am putea denumii un fel de superstiţie populară ieftină. Evul mediu cu toate lipsurile lui de ordin tehnic sau tehnologic ne-a dat sfinţi de talia lui Grigorie Palama, Atanasie Atonitul, Nicolae Cabasila, Diadoh al Foticeii, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschinul sau Simeon Noul Teolog. Aceşti sfinţi au existat şi nu sunt doar poveşti de ficţiune a trecutului. Mai mult decât orice dacă voim să facem ceva ultim pentru secolul al XXI-lea este să ne rugăm să ne de-a Dumnezeu sfinţi. Sfinţii vor fii aceia care îi vor ajuta pe mulţi şi îi vor scoate afară din confuzia şi sentimentul de angoasă al zilelor noastre.

Această carte este doar un deschizător de drumuri pentru cei interesaţi de lumea îngerilor din punctul de vedere al istoriei religiilor şi al religiei comparate. Sunt noi şi noi orizonturi şi posibilităţi de realizare a potenţialului spiritual al secolului al XXI-lea. Am scris

[143] Lev Gilet, *Spiritualitate ortodoxă: o schiţă a tradiţiei ascetice ortodoxe şi mistice* (S.P.C.K., 1961).

această carte şi acest capitol pentru omul secolului al XXI-lea. În aceste zile nu putem ignora încercările trecutului în plan religios şi al istoriei religiilor. O trăsătură a religiilor a fost de a stabilii un contact sau o legătură cu îngerii lui Dumnezeu. Aceasta a dus la ceea ce avea să se numească cultul îngerilor. Acest cult al îngerilor este valabil şi pentru secolul al XXI-lea. Tot ceea ce trebuie să facem este să îi dăm curs aşa cum l-am avut şi mai înainte şi dacă nu am făcut-o să o facem sau să începem să o facem. Secolul al XXI-lea îşi v-a găsii libertatea spirituală prin cultul îngerilor. La fel de bine cu cât acest secol v-a fii un secol al rugăciunii cu atât mai mult el îşi v-a atinge ţinta realizării sale finale. Nu ştim ce v-a fii după secolul al XXI-lea dar cătă vreme trăim în acest secol avem datoria de a face tot ceea ce este mai bun pentru el. Restul nu mai ţine de noi ci v-a fii îndatorirea urmaşilor noştri.

CAPITOLUL AL IX-LEA

ÎNGERII ŞI ISLAMUL ORIENTAL

„Chiar dacă un înger ţi s-ar arăta, nu îl primii ci smereşte-te spunând: nu sunt vrednic să văd un înger."
Apophthegmata Patrum [Zicerile sfinţilor părinţi]

În rândurile care vor urma vom vorbii despre o religie care este cel mai mult tipică orientului mijlociu. Ea a fost întemeiată de Mohamed (570-632 după Hristos) care a trăit în secolul al VII-lea după Hristos. Mohamed a fost monoteist şi autor al Coranului. Mohamed rămâne orfan de ambii părinţi în jurul vârstei de şase ani. La vârsta de 12 ani Mohamed face o călătorie în Siria. Mai apoi viaţa lui Mohamed decurge printr-un lung periplu de căsătorii el fiind poligam după moda din regiunea sa. Ceea ce este interesant în viaţa lui Mohamed este că el a pretins că a fost vizitat de arhanghelul Gavriil undeva pe la vârsta de 40 de ani care i-a dictat cuvânt cu cuvânt Coranul.[144]

După această presupusă întâlnire Mohamed începe să predice cuvântul lui Dumnezeu care l-a auzit de la înger. Cu timpul însă Mohamed avea să fondeze ceea ce am putea numii primul stat islamic. Mohamed se vede pe sine care şi un prooroc cu o misiune sfântă şi dincolo de orice se simte chemat pe sine să îi ilumineze şi pe semenii săi. El duce mai multe războaie de cucerire dintre care cel mai important a fost cu Medina. Este de menţionat că Mohamed a predicat mai toată viaţa războiul sfânt în numele lui Dumnezeu. El a murit undeva pe la vârsta de 63 de ani în anul 632 după cum am spus. Visul lui Mohamed a fost unirea peninsulei arabice într-un singur stat.

Mohamed a fost probabil una dintre cele mai controversate persoane ale istoriei. Aceasta pe bună dreptate. El a considerat că canonul biblic ale Vechiului şi Noului Testament este incomplet şi a ajuns la concluzia unei noi scrieri. Aşa s-a născut Coranul, sau mai mult decât orice cartea sfântă a musulmanilor. Mohamed a simţit că religia creştină şi restul religiilor nu oferă răspunsul la problemele care îl preocupau. La fel de bine el a fost de opinia că trebuie creată o religie care să fie după aşteptările popoarelor semitice orientale şi nu după restul şabloanelor. Din punct de vedere religios Mohamed s-a voit un revoluţionar. A fost bine intenţionat dar după cum vedem a fost o personalitate confuză. El a confundat mai mult decât orice ceea ce am putea denumii religia cu guvernarea. Modelul propus de Mohamed a fost foarte mult un fel de teocraţie.

[144] Cel mai probabil Mohamed a fost înşelat de un diavol.

Mohamed este din mai multe puncte de vedere un simbol sau cea mai puternică reprezentare a aspiraţilor sau a mentalităţii arabe şi a orientului mijlociu. El a fost un războinic şi un luptător pentru convingerile sale. La fel de bine Mohamed s-a voit mai mult decât orice un deschizător de drumuri. Este foarte adevărat că Mohamed s-a remarcat ca şi un om al războiului. Aici atitudinea lui faţă de Dumnezeu a fost confuză fiindcă el considera că trebuie folosită sabia pentru a realiza scopurile pământeşti. Din mai multe puncte, cu greu am putea spune că Mohamed a fost un întemeietor de religie dar el a fost o personalitate centrală a lumii orientului mijlociu. Mai trebuie să menţionăm că una dintre concubinele lui Mohamed a fost o evreică. Mohamed s-a aflat într-o stare de conflict cu evreii pe care îi dispreţuia. Acestea ar fii în linii mari principalele trăsături ale vieţii lui Mohamed. Evident sunt mai multe lucruri în viaţa sa dar în acest capitol vor stărui mai mult numai asupra trăsăturilor generice ale lui Mohamed. Este foarte important să menţionăm că Mohamed s-a văzut pe sine ca şi un mesager şi profet al lui Dumnezeu. Mohamed nu a văzut poligamia ca fiind un impediment în predicarea cuvântului lui Dumnezeu. Este foarte evident că Mohamed a voit să rămână în istoria şi mentalitatea popoarelor din orientul mijlociu. Dincolo de toate metehnele lui Mohamed, în aceste rânduri vom căuta să vedem binele din islam şi din învăţăturile lui Mohamed. Se ştie că islamul este mai mult decât orice o religie a extremelor dar în rândurile care vor urma vom încerca să avem o viziune mai temperată asupra conceptelor islamice.

Ceea ce ştim bine despre Mohamed este că a fost monoteist şi împotriva idolatriei. Acestea au fost două trăsături ale vieţii şi mentalităţii lui Mohamed. După Mohamed viaţa şi conceptele sale au prins anvergură. După cum am spus, ceea ce a lansat nou din punct de vedere religios Mohamed a fost războiul religios. Acest război este dincolo de orice motivat pe principiile că popoarele semitice sunt popoarele alese de Dumnezeu. Acest gen de război avea să primească după Mohamed numele de jihad şi este temei ai mişcărilor teroriste fundamentaliste din zilele noastre.

Islamicii cred într-o lume nevăzută care a fost creată de Alah [Dumnezeu]. Mohamed este am putea spune sinteză la toate aspiraţiile lumii arabe. Mohamed a fost am putea spune numai scânteia care a dus la apariţia islamului şi a mahomedanismului. Concepţiile mahomedane au existat cu mult înainte de Mahomed în Arabia. Aceste concepe au gravitat foarte mult în jurul idei de răzbunare a lui Dumnezeu care au considerat ei că trebuie reflectată în lumea materială. Această lume este mai mult decât orice realizată prin război. Vom arăta aici că mai mult decât orice ceea ce am putea denumii războiul sacru este la musulmani o doctrină care a fost folosită pentru a crea imperiul otoman. Otomanii s-au folosit de concepţia religioasă a războiului sacru pentru a cucerii imperiul bizantin.[145]

Dar probabil dincolo de toate metehnele islamului [poligamie, război, fundamentalism şi mai recent terorism] putem vedea pozitiv în islam că islamul ne aduce aminte de credinţa în Dumnezeu şi în îngeri. Ca atare când vorbim de islam vom face diferenţa dintre omul credinţei şi omul necredincios. Mohamed în ciuda tuturor patimilor şi a păcatelor sale a fost un om credincios. Nu s-a dezis de Dumnezeu şi a trecut la ateism. Faptul că Mohamed nu a trecut la ateism este unul dintre motivele care m-au făcut să îl includ în această carte. Când vorbim de Mohamed trebuie să avem în vedere imperfecţiunile şi limitele naturii umane. Iniţial Mohamed a militat pentru o unificare numai a orientului mijlociu. Ulterior turcii otomani care au trecut la islam au declanşat mai multe războaie de cucerire. Ei au ajuns]n Europa

[145] După cum am spus, pentru o lectură extensivă de familiarizare cu islamul în general se citeşte Coranul. Dar sunt şi alte scrieri fundamentale ale islamului dintre care în primul rând amintim Geoffrey Parrider, *Iisus Hristos în Coran* (Oneworld pulications, 2013).

p\n[la Vine, Austria. În urma acestor războaie s-a format imperiul otoman care este la ora actuală model al tuturor republicilor islamice: Iran, Afganistan, Pakistan sau Arabia. Islamul este o temă centrală a ţărilor arabice şi prin urmare nu puteam să îl trecem cu vederea.[146]

Credinţa este un sentiment obişnuit sau comun al omului. Omul crede în ceea ce v-a să se întâmple în viitor. Oricum este o diferenţă dintre credinţă şi nădejde. În timp ce credinţa este dincolo de orice ceea ce am putea denumii un sentiment al încrederii, în sensul că un părinte poate avea încredere în copii sau rude problema se modifică atunci când o raportăm la Dumnezeu. Credinţa în Dumnezeu defineşte distincţia dintre un om credincios şi un ateu. În timp ce omul credincios crede în Dumnezeu, adică Îl recunoaşte pe Dumnezeu ca fiind existent, ateul neagă acest lucru. Credinţa aduce cu sine nu numai problema lui Dumnezeu ci şi a îngerilor. Musulmanii cred în Dumnezeu dar credinţa lor este strâmbă. Îngerii lui Dumnezeu prin urmare nu sunt percepuţi ca şi într-un laborator de fizică sau chimie ci ei sunt percepuţi prin credinţă. Aceasta implică cu sine şi o anumită metodă deductivă. În primul rând au existat persoane sfinte din trecut care au atestat existenţa îngerilor şi faptul că ei nu sunt simplul produs al unei imaginaţii umane bolnave: Sfânta Maria l-a văzut pe Ahanghelul Gavriil, Tobie l-a văzut pe arhanghelul Rafail, sfântul Iuda spune că l-a văzut cu ochii săi pe Arhanghelul Mihail într-o dispută sau luptă cu diavolul referitor la trupul lui Moise după ce acesta murise sau în cele din urmă am putea amintii că Sfântul Ioan Teologul vorbeşte în Apocalipsa sa de 7 arhangheli care permanent stau în faţa tronului lui Dumnezeu din ceruri. Aceste atestări au fost nu numai empirice ci şi istorice. Aceste persoane au dat mărturie despre existenţa îngerilor. Este cât se poate de posibil să fie mult mai multe lucruri care nu le ştim despre existenţa şi viaţa îngerilor. După cum credem în Dumnezeu la fel de bine trebuie să credem în îngerii Săi. Vom vorbii prin urmare mai multe despre credinţa în îngeri. Trebuie să ştim însă că credinţa în îngerii lui Dumnezeu este genetic de două genuri: 1. una obişnuită a oamenilor simpli care prin credinţă afirmă existenţa lui Dumnezeu şi a îngerilor şi 2. credinţa sfinţilor care poate lucra după caz minuni. În timp ce oamenii simpli au o credinţă mică, sfinţii au o credinţă mare. Prin urmare credinţa are două nivele: primul nivel de credinţă înseamnă o recunoaşte că Dumnezeu există şi a accepta pe Dumnezeu aşa cum este fără distorsionăm adevărurile de credinţă şi al doilea nivel este credinţa sfinţilor care este o calitate extrem de rară şi prin care aceştia pot face minuni: vindecări, preştiinţă sau cunoaşterea viitorului, aducerea ploii atunci când este secetă sau oprirea ploii când sunt inundaţii şi mai multe altele. S-a putut vedea că sfinţii prin credinţă pot controla elementele naturii.[147]

---

[146] Osama bin Laden temutul terorist al anilor 2000 a fost musulman. La fel de bine mişcarea fondată de el Alquaida a fost dincolo de orice o mişcare fundamentalistă islamică. Ţinem că precizăm că nu toţi musulmanii sunt susţinători ai Alquida. La fel de bine Osama bin Laden a fost doar o diviziune în cadrul religiei islamice. Mai recent s-a scris şi un bestseller despre Osama bin Laden Jean Sasson**,** Omar bin Laden**,** Najwa bin Laden**,** *Viaţa alături de din Laden. Soţia şi fiul lui Osama dezvăşuie lumea lui secretă* (Editura Niculescu, 2010). Pentru secolul al XXI-lea Osama bin Laden a devenit o importantă figură a islamului. Ceea ce a făcut el a fost numai punerea în practică a doctrinei islamice a războiului sacru în numele lui Alah şi a lui Mahomed. Această doctrină susţine că cei care nu recunosc pe Alah după cum este portretizat în Coran trebuie pedepsiţi cu moartea sau tercuţi prin ascuţişul sabiei. Adevărul este că nu toţi musulmanii împărtăşesc aceste convingeri. Latura mistică a islamului care se numeşte în arabă sufi, se îndreaptă început în spre creştinsim.

[147] O formă marcantă în ortodoxie este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii moaştele. Mai mulţi sfinţi au fost necunoscuţi în timpul vieţii cum a fost Siluan Atonitul şi lumea a aflat de sfinţenia lor numai după moarte.

Prin urmare ştim că dincolo de orice credinţa are forme de manifestare şi nu este numai o himeră sau imaginaţie. Pe cale deductivă sau naturală omul poate ajunge la concluzia că există Dumnezeu fiindcă lumea şi universul sunt produsul unei voinţe superioare sau a unei fiinţe supranaturale. Voinţa supranaturală a lui Dumnezeu este sursă a existenţei. Prin urmare, dacă omul ajunge la concluzia unei fiinţe supranaturale, el ajunge la cunoaşterea că această Fiinţă nu locuieşte în lumea noastră ci într-un alt univers sau dimensiune. Aici avem ceea ce religia a numit raiul sau paradisul. Dumnezeu nu locuieşte în lumea materială cu omul ci în rai sau în paradis. Îngeri nu pot fii afirmaţi că există pe cale deductivă ci ei pot fii afirmaţi că există numai prin credinţă, adică prin ceea ce ne-a descoperit Dumnezeu. Dumnezeu nu ne-a descoperit că există extratereştrii.[148]

Faptul că mai multe religii diferite vorbesc despre existenţa îngerilor nu este o simplă coincidenţă. În această carte am oferit o cercetare sau investigaţie generică a acestui fapt. Credinţa în îngeri este foarte adevărat că mai puţini o au. Prin urmare, pentru unii care cred numai în ceea ce văd este greu de acceptat că paralel cu lumea noastră mai există o altă lume în care după cum arătam mai sus există antagonia dintre îngeri şi diavoli. Un prim indiciu că mai există o lume nevăzută paralelă cu a noastră poate fii faptul că deşi ştim că există Dumnezeu el este nevăzut. Dacă Dumnezeu este nevăzut putem vorbii de probabilitatea unui lumi nevăzute. Savanţii şi astronomii de azi ne spun că acest lucru poate fi adevărat şi că cel mai probabil este o altă civilizaţie extraterestră mai avansată care probabil a ajuns la un grad de dezvoltare ştiinţifică mai mare şi prin urmare ei au ajuns la a deţine darul invizibilităţii. O întâmplare despre un anumit gen de intervenţie angelică, a fost relatată de o mamă a doi copii din California care mărturisea că prin anul 1979 era în maşină pe stradă cu cei doi copii ai săi. Totul părea în regulă când a avut un accident de maşină. O dubă mai mare s-a tamponat în ea. Femeia a auzit imediat după momentul impactului ca şi un foşnet de aripi. Apoi a văzut că duba a trecut de cealaltă parte a maşinii sale fără ca ea să păţească ceva grav. În mod normal duba a intrat frontal în ea. Ea ar fii trebuit să moară dacă nu ar fii auzit acel foşnet de aripi. Mai apoi a înţeles că un înger a protejat-o şi astfel nu i s-a întâmplat nimic grav.

Deşi ştim că există îngeri le putem vedea de cele mai multe ori discreţia sau mai mult decât orice faptul că îngerii sunt foarte rari văzuţi. Prin urmare, mai multe religii au fost în căutarea îngerilor lui Dumnezeu. Îngerii au fost căutaţi dar paradoxal ei au fost deja puşi spre protecţia noastră. Faptul că omul se află la intersecţia a două sfere de influenţă este cel mai mult atestat de faptul că omul este ispitit. Dacă un om i-a hotărârea de a duce o viaţă virtuoasă fără de păcat v-a putea vedea că acest lucru este imposibil şi în cele din urmă v-a trebui să se mulţumească numai cu o nepăcătoşenie parţială. Aceasta fiindcă odată ce omul vrea să fie virtuos şi bun el v-a începe să fie ispitit. Ispitele sunt de mai multe forme invizibile dar ele sunt prezente. Din acest punct de vedere omeneşte sfinţenie totală nu există. Chiar şi îngerii din ceruri unii s-au întors la răutate. Există ca şi sfinţenie totală numai Dumnezeu.

Sfinţenia îngerilor a fost fără doar şi poate un lucru câştigat foarte greu şi cu mare preţ. O altă poveste care atestă prezenţa unui înger a avut loc într-un spital. O femeie, mamă a mai multor copii s-a îmbolnăvit. Doctorii nu îi mai dădeau nici o speranţă de viaţă. Femeia se pregătea de moarte privind tavanul din salonul de spital. La un moment dat s-a arătat un bărbat tânăr care avem înfăţişarea un pic mai orientală. Acest bărbat tânăr a întrebat-o pe femei dacă se poate ruga pentru ea câteva momente. Femeia i-a spus mirată că da. Acest

[148] Mai recent avem de a face cu un nou gen de literatură. Există o literatură SF care îi are ca şi protagonişti pe îngeri cum ar fii cartea Maximum ride angels.

bărbat tânăr a îngenunchiat şi s-a rugat lui Dumnezeu câteva momente pentru femeia muribundă. Apoi s-a ridicat i-a zâmbit cu blândeţe şi i-a spus că se v-a face bine. Femeia ar fii voit să îi ştie numele, dar mai înainte de a îl întreba tânărul dispăruse. În acea noapte femeia care suferise mai multe intervenţii chirurgicale s-a vindecat miraculos spre mirarea medicilor care îi prevăzuseră moartea. Femeia a concluzionat că acel străin nu putea fii altceva decât un înger trimis din cer pentru a o vindeca. Îngerii din ceruri sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii cei în care trebuie să credem în momente de încercare şi ispită.

Puterile diavoleşti sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii cele care ne ispitesc şi ne fac să ne pierdem credinţa în Dumnezeu. Sfinţii părinţi spun că cel rău ne poate trage în spre rele dar noi nu trebuie să ne pierdem credinţa. Lucrările diavolilor sunt multiple şi ele au ca şi scop ca să îl ducă pe om în fundul iadului. Deşi plăcerea este cea cu care momesc diavolii pe oameni, în spatele plăcerii trecătoare oferită de diferite patimi [mâncare peste măsură, băutură, plăceri sexuale sau bani peste măsură] diavolul a urmat un alt curs. Cel care este prins de momeala plăcerilor oferite de patimi şi păcat nu le v-a mai găsii în lumea de apoi. Acest om v-a trece în cele din urmă în iad şi la chinurile veşnice. Diavolii nu au lucrat niciodată pe faţă. Întotdeauna ei se folosesc de viclenie. La fel de bine lucrarea diavolilor este de a distorsiona căile binelui. Acest lucru ei îl fac pentru că ştiu că nu pot în alt fel să câştige mai multe suflete la împărăţia lor.

Credinţa fermă în Dumnezeu ne poate face să trecem de mai multe ori peste momelile ispitelor şi ale păcatelor. De mai multe ori cădem în păcate dar cu credinţă ne ridicăm şi ne continuăm drumul nostru spre Dumnezeu. Sunt foarte mulţi cei care cred că calea plăcerilor pe care o găsesc liberă de multe ori în această lume v-a continua şi în viaţa de apoi. Acest lucru nu este adevărat. Plăcerile raiului nu sunt de natură hedonistă cum cred unii ci ele sunt mai mult decât orice de natură spirituală. O percepţie a plăcerilor raiului o putem avea prin credinţă şi prin faptul de a fii statornici în drumul nostru spre Dumnezeu. Viaţa omului este un lung drum spre Dumnezeu. Acest drum este de mai multe ori presărat cu obstacole şi greutăţi. Mulţi îşi pierd cumpătul şi se întorc înapoi. În drumul spre Dumnezeu în mod sigur ne însoţesc sfinţii îngeri.[149]

Prin urmare, ceea ce avem nevoie să facem este mai mult decât orice să avem credinţă în sfinţii îngeri şi în capacitatea lor de a ne ajuta în dificilul proces al mântuirii. Cu ajutorul lui Dumnezeu putem birui toate cursele celui rău şi ne putem mântui. Acest lucru este cel mai important. Ştim şi putem vedea că în lumea noastră există o prezenţă a răului. Această prezenţă a creat moarte, ură, dezbinări, ceartă, neînţelegeri şi tot felul de orori sau teroare. Prin sine omul este bun dar el se poate întoarce la rău. Sfinţii părinţi ne spun că în această viaţă până în momentul morţii omul are posibilitatea de a se pocăi şi întoarce la Dumnezeu. Astfel prin spovedanie păcatele omului se pot ierta şi omul poate ajunge din nou la starea de comuniune cu Dumnezeu.

Calea păcatului este una senzuală şi hedonistă. Păcatul nu convinge ci mai mult decât orice el seduce. Păcatul şi patimile sunt în sine iraţionale şi se bazează pe o distorsionare a binelui şi a virtuţii. Fiecare dintre noi putem resimţii în noi înşine antagonia dintre bine şi rău. Deşi vedem că vrem să facem binele, după cum spunea sfântul apostol Pavel de mai multe ori simţim o altă putere seductivă care ne atrage în spre săvârşirea răului. Ce putem face în aceste situaţii? În primul rând ne putem ruga sfinţilor îngeri pentru ajutor. Biserica a rânduit mai multe rugăciuni pe care le putem face sfinţilor îngeri. Putem citii acatistul sfinţilor

---

[149] Metafora drumului spre Dumnezeu poate fii exprimată şi prin Odisea lui Homer. Lui Odiseu din Odisea lui Homer i-au luat mai bine de 18 ani să se întoarcă acasă pe insula sa Itaca.

arhangheli Miahil şi Gavriil, acatistul sfântului arhanghel Rafail, putem citii acatistul îngerului păzitor sau canonul de rugăciune către toate puterile cereşti. Trebuie să ştim că rugăciunile pe care le facem la sfinţii îngeri nu primesc răspuns instantaneu. Din mărturia mai multor părinţi îmbunătăţiţi, cel rău ne războieşte fie prin beţie, fie prin lăcomia pântecului sau fie prin desfrânare. Dacă atunci când suntem ispitiţi ne punem la rugăciune cu timpul rezultatele nu vor înceta să apară. Patimile îl fac pe om să creadă că ele sunt sensul vieţii. Beţivul ajunge să creadă că nimic nu este mai presus pe lume decât băutura şi alcoolul. Desfrânatul îndumnezeieşte plăcerea trupească şi lacomul îndumnezeieşte puterea de a mânca. Toate aceste lucruri au fost lăsate de Dumnezeu. Prin lucrarea celui rău, sensul însă se distorsionează şi ceea ce era un mijloc de existenţă devine un scop în sine.

Principiul plăcerii este un principiu comun al mai multor păcate. În spatele acestor plăceri însă se ascund flăcările iadului care vor să ne ţină legaţi în ele veşnic. Lupta cu patimile şi păcatele este cruntă şi crudă dar nu este imposibilă. Cazul a mai multor sfinţi ar trebui să ne de-a curaj şi să ne facă să continuăm pe drumul ales de Dumnezeu. Atunci când lucrurile par imposibile şi parcă nu mai există nici o altă scăpare decât a păcătui şi a da curs patimilor, se cuvine să ştim că avem de a face cu lucrarea celui rău. Dumnezeu şi îngeri sunt de partea noastră prin urmare numai dacă avem credinţă. Dumnezeu şi îngerii sunt nevăzuţi dar aceasta nu înseamnă că ei nu există. Alte prezenţe îngereşti au fost văzute în jurul sfintei Ecaterina. Se spune că ea a fost martirizată pe vremea imperiului italian sau roman pe numele său de Maximian. După moartea ei câţiva oameni mai credincioşi au văzut că în jurul moaştelor sfintei s-au făcut văzuţi îngeri care i-au dus sufletul la ceruri. În secolul al IX-lea un al călugăr a văzut într-o descoperire că sfinţii îngeri au luat moaştele sfintei Ecaterina şi au dus-o undeva pe muntele Sinai. Aceasta a fost mai mult un fel de viziune. Sfânta Ecaterina fost o femeie extrem de credincioasă. Atât de multă credinţă a avut că chiar şi viaţa ei şi-a dat-o lui Dumnezeu. Sfânta Ecaterina din Sinai este o sfântă uitată a zilelor noastre. Ea sigur poate mijlocii la noi pentru Dumnezeu şi pentru iertarea păcatelor noastre. Un alt înger a fost văzut însă în timpul vieţii sfintei Ecaterina. Mai înainte de a fii decapitată fiindcă nu s-a închinat zeilor, sfânta Ecaterina a fost dusă în faţa unor torţionari. Viaţa sfintei ne spune că din cer s-a pogorât un înger care a lovit instrumentele de tortură şi ele s-au rupt toate. Astfel sfânta nu a fost torturată ci doar decapitată.

Vedem că sfinţii îngeri au fost prezenţi mai mult decât orice în vieţile sfinţilor. Este destul de important să remarcăm acest lucru. Mai mult decât orice este important să ştim că credinţa noastră nu rămâne indiferentă în ceruri în faţa îngerilor şi a lui Dumnezeu. Sfinţii îngerii se îndepărtează de oamenii răi şi pătimaşi fiindcă aceştia se înconjoară de prezenţele malefice ale diavolior. După cum am arătat în această carte sfinţii îngeri sunt conştienţi că oamenii sunt de mai multe ori subiect al înşelăciunii şi a curselor demonice. Diavolii sunt mult mai feroce şi mai răi decât ne-am imagina. Dar acest lucru nu trebuie să ne sperie. Noi ne gândim şi cerem mai mult decât orice ajutorul lui Dumnezeu. Ajutorul lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii asul nostru din mânecă în lupta împotriva celui rău. Deşi noi cădem în capcanele diavolilor de cele mai multe ori prin păcate Dumnezeu ştie răutatea şi cruzimea diavolilor. Dumnezeu prin sfântul arhanghel Mihail i-a înfrânt odată în ceruri pe diavoli şi i-a aruncat în iad. Creaţia lumii şi a universului a tras din nou atenţia diavolilor care şi-au concentrat din nou atenţia şi eforturile în spre noua creaţie a lui Dumnezeu. Diavolii ar voi distrugerea integrală a lumii şi a universului dacă le-ar fii îngăduit fiindcă ei au ajuns la acest grad ultim de perversiune şi de răutate. Ei ştiu însă că nu pot face acest lucru.

Ocazional diavolii au scăpat din iad. Sfinţii Părinţi ne spun că diavolii sunt lăsaţi să lucreze în lumea noastră numai până la judecata de apoi. Acest lucru a fost îngăduit de Dumnezeu pentru a se face o discernere sau separaţie netă dintre cei buni şi cei răi. Diavolii sunt cei care ne ispitesc şi ţelul lor este permanent de a ne îndrepta spre rău. Diavolii pot fii biruiţi numai dacă în lupta sau în încleştarea cu ei nu pe punem încrederea în noi înşine ci în Dumnezeu şi puterea Sa. Credinţa în Dumnezeu este una dintre principalele arme împotriva lui Dumnezeu. Prezenţa îngerilor lui Dumnezeu a fost şi este discretă mai mult decât orice. Ei nu forţează şi nici nu bruschează pe nimeni şi sunt acolo unde de multe ori nimeni nu ar crede că sunt.

O altă prezenţă îngerească o avem consemnată în viaţa cuviosului Alipie. Se spune că în Ucraina la mănăstirea Pecerska la Kiev a existat un călugăr extrem de cuvios care trăit prin secolul al IX-lea. Alipie a fost un mare iconar. Avea harul picturii şi putea picta extrem de bine. El picta şi Biserici şi mai şi restaura icoane. Alipie de la Pecerska a fost un om credincios. Se spune că pe când ajunsese bătrân, un om bogat a venit la Alipie şi i-a cerut să îi picteze o icoană cu Adormirea Maicii Domnului. Din iubire Alipie a fost de acord dar cuviosul monah era deja bătrân şi bolnav şi nu mai putea picta ca şi în tinereţe. Bogatul a venit pe la cuviosul Alipie şi l-a tot întrebat de icoană. Alipie i-a spus că v-a avea icoana. La un moment dat bogatul nu a mai crezut cuvintelor sale fiindcă vedea că Alipie era din ce în ce mai bolnav de la zi la zi. La un moment dat un înger din cer îşi făcu simţită prezenţa în chilia lui Alipie şi pictă icoana adormirii Maicii Domnului pe care o ceruse băgatul. A pictat-o cu o repeziciune ieşită din comun că în 3 ore a fost gata. Îngerul l-a întrebat dacă este bune icoana. Alipie a încredinţat că da. Îngerul a luat icoana şi s-a făcut nevăzut. A doua zii când bogatul a venit la biserică el a găsit icoana gata pictată. Uimit el a mers la cuviosul Alipie să îl întrebe cine a pictat icoana? Acesta i-a spus că un înger din cer care tocmai a venit să îi i-a sufletul. Alipie a mai trăit două zile şi a murit în pace.

Această întâmplare vine să ne spună că Dumnezeu trimite îngerii Săi atunci când nu ne-am aştepta. Îngerii lui Dumnezeu sunt cei în care trebuie să avem credinţă şi nădejde că îşi vor face lucrarea lor şi ne vor mântui. Îngerii ne ajută în procesul mântuirii dar ei nu sunt mântuitori. Domnul Iisus Hristos este mântuitor. Sfântul Paisie cel Mare era un călugăr mare şi ascet vestit pentru asceza sa. La un moment dar a văzut o mulţime mare de îngeri în pustie. El se întreba:

- Ce caută atât de mulţi îngeri în pustiu?
- Suntem păzitori ai monahilor fiindcă aşa ne-a trimit Dumnezeu, a răspuns unul dintre îngeri.[150]

Pe îngerii lui Dumnezeu îi facem binevoitori faţă de noi şi prin acte de milostenie sau filantropice. Egoismul şi individualismul în nici un caz nu ne aproprie de îngeri. Milostenia şi filantropia sunt semnele unui om superior. Omul superior este departe de a fii un om egoist. Este adevărat că cultura şi genul de viaţă egoist este unul inferior şi cât se poate de îngust. Faptul că îngerii nu rămân indiferenţi la faptele noastre de milostenie şi filantropie îl găsim menţionat în în următoarea întâmplare: „A fost odată, prin părţile Africii, un vameş creştin, dar tare zgârcit şi rău, pe nume Petru. Nu dăduse niciodată nimănui nici măcar o bucată de pâine. Odată, săracii au vorbit despre el şi unul, mai şugubăţ, a făcut prinsoare că el va reuşi să obţină o pomană de la Petru. S-a dus la vameş, care tocmai descărca o căruţă cu pâine.

[150] Cuviosul Iacov regreta că oamenii nu ştiu câţi îngeri sunt în altar în timpul Sfintei Liturghii. Odată, minunându-se de ei, uitase să iasă cu Sfintele Daruri. Atunci a simţit că-l împinge ceva de umăr: era o aripă uriaşă, cu care un arhanghel îl îndemna să facă Vohodul Mare.

Atâta gălăgie a făcut săracul, cerându-i de pomană, încât, furios, Petru a luat o pâine şi a aruncat-o în el, ca să îl alunge. Săracul a luat-o bucuros şi a plecat. Noaptea, Petru a avut un vis înfricoşător. Se făcea că se afla în faţa unui Judecător şi nişte negri urâţi voiau să-i ia sufletul, deoarece nu a făcut nimic bun. Un înger luminos a venit cu o pâine şi a zis:

- Nu este adevărat! Ieri, Petru a dat o pâine unui sărac. Iată pâinea! Judecătorul, care era Domnul Hristos, a spus:

- Să punem pe cântar faptele rele ale lui Petru într-o parte şi pâinea în cealaltă parte. Şi ce să vezi? Prin mila Domnului, pâinea a cântărit mai mult decât faptele rele, şi necuraţii au dispărut. După ce s-a trezit, Petru s-a gândit:

- Dacă o pâine dată fără voie unui sărac m-a ajutat atât de mult, cât de plăcuţi sunt, oare, lui Dumnezeu cei ce fac milostenie tot timpul?”[151]

Prin urmare credinţa dimpreună cu faptele bune sunt plăcute lui Dumnezeu. Dar după cum am spus, credinţa în Dumnezeu trebuie să fie însoţită de fapte bune şi de rugăciune. Dacă pe lângă credinţă mai adăugăm fapte bune cu siguranţă că suntem pe calea cea dreaptă. Vom ilustra acest lucru printr-un alt exemplu care este menit să ne arate faptul că rugăciunea este un lucru bine plăcut în faţa lui Dumnezeu: „Într-o zi, trei îngeri se plimbau prin grădina Domnului. Fiecare încerca să se considere mai credincios şi mai bun decât ceilalţi, până când Dumnezeu hotărî că este momentul să-i determine să se oprească din această încercare. Îi chemă la El pe cei trei îngeri şi le porunci să meargă pe pământ şi să facă ceva prin care să-şi arate credinţa, iar cel care va reuşi ca prin fapta sa minunată să-L încânte pe Creator va fi răsplătit. Ei au acceptat şi au venit pe pământ, petrecând o zi întreagă printre muritori. Primul înger a început să vindece toate animalele bolnave şi s-a rugat pentru oameni ca să nu mai păcătuiască. Al doilea a adus copiilor icoane şi cărţi religioase, pentru a se ruga şi pentru a se apropia mai mult de Dumnezeu, încercând să afle sensul cuvântului Mântuitorului nostru Iisus Hristos: "Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi, căci a unora ca aceştia este Împărăţia cerurilor". Al treilea însă stătea şi privea la toţi oamenii care vieţuiau în acel loc. Aproape că se însera şi el începea să fie din ce în ce mai trist, căci nu ştia ce ar fi trebuit să facă pentru a fi plăcut Domnului Dumnezeu. Îndată, pe lângă el se chinuia cu greu să treacă un om care abia putea să se deplaseze. Văzându-l aşa necăjit, îngerului i se făcu milă de el şi începu să plângă cu amar şi să-L roage pe Dumnezeu să-l vindece pe acel om. Nu după mult timp, omul putu să meargă fără nici o greutate şi-I mulţumi din tot sufletul său Bunului Dumnezeu pentru ajutorul dat. Ajunşi în faţa Creatorului, fapta cea mai plăcută a fost considerată a celui de-al treilea înger, care s-a rugat cu lacrimi pentru un suflet greu încercat.”[152]

La fel de bine trebuie să fim atenţi să nu le cerem semenilor perfecţiunea în credinţă fără să o oferim noi. De mai multe ori suntem tentaţi de a cere perfecţiunea în credinţă de la alţii fără să o oferim noi. Credinţa este o probă la care cei mai buni sunt sfinţii lui Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice creator al îngerilor şi al oamenilor. El a lăsat ca puntea de comuniune dintre aceste două lumi să fie credinţa. Credinţa însă poate fii foarte uşor distorsionată. Vedem mai multe distorsiuni de credinţă în marile religii ale lumii, oamenii care fie din neputinţă sau voluntar cred greşit. Credinţa în Dumnezeu este un lucru bun şi atunci când acest lucru au interzis s-au găsit martiri care să îşi de-a viaţa pentru credinţă.

---

[151] Această întâmplare a fost consemnată de mai mulţi autori bisericeşti. Ea poate fii găsită şi la adresa http://ziarullumina.ro/pagina-copiilor/intamplari-minunate-cu-ingeri.

[152] Poveste elaborată de Ştefan Andrei Clenci, cls. a IV-a, Parohia Fişcălia, Jud. Vâlcea.

Libertatea de credinţă uneori coincide cu libertatea de religie şi alteori nu. Avem credinţă în Dumnezeu şi existenţa Sa. La fel de bine trebuie să avem credinţă în propria mântuire. Credinţa în Dumnezeu este un lucru pe care trebuie să îl luăm în serios. De mai multe ori oamenii s-au găsit că tot ceea ce le-a rămas în lumea aceasta schimbătoare şi nesigură a fost credinţa în Dumnezeu. În numele credinţei oamenii au ridicat biserici, catedrale şi mănăstiri pentru a îşi arăta sau a îşi demonstra credinţa în Dumnezeu. Pentru cei care nu sunt sfinţi credinţa se măsoară mai mult decât orice prin cât se roagă, cât postesc, câte pelerinaje fac pe la mănăstiri şi de câte ori sunt dispuşi să îşi spovedească păcatele sincer. Credinţa în Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea numii o cale a celor care Îl caută pe Dumnezeu. Căutându-l pe Dumnezeu vom da la un moment dat şi de îngerii Săi. Credinţa în îngeri face parte din cultul îngerilor care este parte a Bisericii Ortodoxe şi a teologiei ortodoxe.

După cum am arătat în această carte de mai multe ori îngerii au lucrat acolo unde nu ne-am fii aşteptat. Dumnezeu a lăsat îngerii Săi care să îi realizeze planurile după judecăţi şi raţiuni care nu ne sunt cunoscute. Foarte mulţi se simt ignoraţi de prezenţa protectivă a sfinţilor îngeri. La fel de bine sunt mai mulţi care cauză în existenţa şi prezenţa îngerilor senzaţionalul sau interesul propriu. Cultul îngerilor a fost din cele mai vechi vremuri un cult al iubirii şi al adevărului. Îngerii sunt asimilaţi cu toate lucrurile şi valorile pozitive: iubire, pace, adevăr, răbdare, comuniune, frumuseţe. Sunt mulţi care îi asimilează pe îngerii lui Dumnezeu în schimb cu alte noţiuni: civilizaţii extraterestre, forme superioare de inteligenţă extraterestră sau altele asemenea. Lumea religiei se deosebeşte în a le găsii originea şi provenienţa sfinţilor îngeri.[153]

Credinţa în Dumnezeu şi în sfinţii îngeri este pentru mulţi o piatră de poticnire. Cum am putea crede în ceva care nu se vede şi care este dincolo de universul şi lumea noastră? Vom vedea că credinţa în Dumnezeu şi îngerii Săi se explică extrem de mult şi de bine. În mod real universul ne duce cu gândul la o cauză creatoare a apariţiei sale. Universul în mod logic nu putea apare de la sine şi din moment ce el este natural probabil că există o cauză supranaturală a apariţiei sale. Naturalitatea universului ne spune că Creatorul lui este o fiinţă supranaturală fiindcă numai un lucru sau o fiinţă supranaturală al putea crea sau face un lucru natural.

Dacă Dumnezeu ştim că a creat acest univers material mai putem ştii deductiv că el a creat şi alte fiinţe spirituale asemănătoare cu Sine. După cum am spus, logica îl poate duce pe om la Dumnezeu dar nu şi la concluzia existenţei îngerilor Săi. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice realităţi transcedente care se arată omului în funcţie de necesitate. Din acest motiv mai mulţi oameni nu au văzut îngeri deşi ştiu de existenţa lor. Îngerii sunt fiinţe ale binelui în timp ce diavolii sunt fiinţe ale răului. Paradoxal acest gen de caracteristici îl putem vedea şi în lumea noastră: unii oameni sunt buni, în timp ce alţii sunt răi. Referatele biblice spun că această lume este doar un teren de diferenţiere dintre cele două categorii de oameni. Cei care sunt buni urmează lui Dumnezeu şi a îngerilor, în timp ce cei care sunt răi urmează diavolilor. Dacă religia afirmă că localizarea diavolilor este iadul sau infernul, ce ne-ar face să credem că nu este aşa? Mai mulţi oameni răi au făcut răul voluntar şi ştiu că destinaţia lor finală este iadul. Mai apare o problemă în toate aceste demersuri. Păcatul este bun sau rău?

În teologia ortodoxă amartiologia este ştiinţa teologică care se ocupă cu păcatul. Păcatul este un lucru negativ în mare dar de mai multe ori Dumnezeu îl lasă pe om să cadă în

[153] Învăţătură de credinţă ortodoxă, (Editura apologeticum: Bucureşti, 2006).

păcate mici pentru a fii modest sau a se smerii. Conştiinţa că cineva este sfânt a făcut de mai multe ori ca acea persoană să cadă în păcatul mândriei. Aşa că de mai multe ori unii au ajuns la sfinţeniei după ce au făcut unele păcate mai mici. La fel de bine păcatele nu sunt toate de aceiaşi categorie sau gravitate. Sunt păcate de natură teologică care sunt extrem de grave sau cele mai grave: blasfemia, hula sau erezia. Apoi sunt păcate grave cum este omorul, homosexualitatea, perversiunea şi cele asemenea. În cele din urmă sunt păcate mici cum este minciuna, clevetirea sau bârfa, fumatul sau onania. Toate aceste păcate îl separă pe om de Dumnezeu dar în cazul păcatelor mai mici comuniunea cu Dumnezeu poate fii refăcută. Fiecare om din această lume are datoria de a studia marile adevăruri de credinţă. Omul este liber să afle că există atâtea credinţe câte religii sunt. Gama este foarte mare şi am arătat că ea variază de la religii politeiste la religii monoteiste.[154] Faptul că există libertatate religioasă pe glob nu înseamnă că toate religiile sunt adevărate. La fel de bine, faptul că în această carte am prezentat marile sau principalele religii ale lumii nu înseamnă că personal credem că toate aceste religii sunt adevărate. Unele religii sunt decadente şi pervertite.

Lumea religiei sau omul religios de mai multe ori nu este potrivit pentru zilele şi vremurile noastre. Omul de azi este mai mult decât orice un om tehnic şi un om ştiinţific cu profunde înclinaţii hedoniste. Simţul religios al comuniunii cu Dumnezeu este în vremurile noastre un fapt învechit. Lumea de azi de fapt şi pierdut credinţa. Secolul al XXI-lea trebuie să fie un secol al credinţei şi ale religiei. Nu avem nimic de pierdut din acest fapt. Omul şi-a pus de mai multe ori speranţele şi nădejdea în lucruri care nu i-au adus ceea ce sconta el. La începutul secolului al XX-lea umanitatea sconta că universul întreg v-a fii explorat de o avansare ştiinţifică şi tehnologică din astronomie. Avansarea ştiinţifică în planul astronomiei nu a decurs pe departe cum şi-ar fii dorit omul. De ce să nu spunem că la începutul secolului al XX-lea umanitatea visa la explorarea întregului spaţiu cosmic. Nimeni însă nu a ridicat problema voinţei lui Dumnezeu în această tematică. Deşi omul s-a voit în secolul al XX-lea un mare explorator cosmic, planurile şi gândurile lui Dumnezeu nu au fost îndreptate prea mult în această direcţie. De aici secolul al XX-lea a avut probabil cel mai mare abandon de la religie şi credinţă.

În secolul al XX-lea omul i-a reproşat lui Dumnezeu că este ţinut captiv pe o singură planetă în timp ce în univers sunt alte miliarde de planete. Ceea ce ştiinţa şi astronomia contemporană eşuaiază să înţeleagă este că Dumnezeu l-a pus pe om pe pământ pentru a alege dintre două spaţii eshatologice de viaţă: raiul şi iadul. Pentru mai mulţi însă aceste spaţii au fost dincolo de orice doar simple imaginaţii ale unei religii muribunde şi învechite. De mai multe ori lumea religiei şi a credinţei pare nefolositoare în faţa aşteptărilor ultratehnologice şi suprasofisticate electronic ale zilelor de început de secol al XXI-lea. Cinematografia ne-a familiarizat cu un viitor în care fiecare dintr-o noi nu v-a mai conduce o maşină ci o navetă spaţială. Aceste lucruri au rămas de cele mai multe ori scenarii Science Fiction. Fiindcă nu am ajuns să trăim conform standardelor unei producţii science fiction, foarte mulţi văd rugăciunile şi slujbele aduse lui Dumnezeu şi îngerilor Săi ca fiind învechite şi nefolositoare.

Cu ce ar putea duce înainte umanitatea repetarea unui cult ortodox învechit cu formule seci şi vagi când noi avem nevoie de navete spaţiale care să circule prin spaţiu cu viteza luminii, roboţi care să ne facă toate treburile casnice sau de la serviciu, tehnici medicale care să ne menţină veşnic tineri şi să ne de-a elixirul tinereţii fără de bătrâneţe sau în cele din urmă cu ce ar putea să ne ajute nişte slujbe interminabile de la Biserica Ortodoxă când noi

[154] Arhimandrit Ilie Cleopa, *Călăuză în credinţa ortodoxă* (Episcopia Ortodoxă Romanului, 2000).

avem nevoie de sisteme de oxigenare a atmosferei lunii şi a celorlalte planete pentru a le putea coloniza? La o analiză mai profundă vom vedea că toate acestea sunt pretexte pentru a evita a duce o viaţă religioasă obişnuită şi normală. Dumnezeu nu se contrazice pe sine dintru începuturi. Ceea ce a spus Dumnezeu în cartea Facerii la începuturile umanităţii „creşteţi şi vă înmulţiţi şi stăpâniţi pământul” a rămas valabil şi în zilele noastre. Dacă Dumnezeu intenţiona să ne facă pe toţi ca şi o rasă de elită a exploatării spaţiului cosmic probabil că acest lucru era menţionat în Biblie şi în cărţile sfinţilor părinţi. Când Dumnezeu ne-a creat el n-a intenţionat pentru planeta pământ în mod sigur. Dumnezeu a intenţionat ca această planetă să fie casa noastră. Din acest punct de vedere aspiraţiile de cucerire a cosmosului nu sunt rele dar ele nu sunt conforme cu intenţiile lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu ne-a pus pe această planetă trebuie să avem încredere în Dumnezeu fiindcă El ştie mult mai bine decât noi sau decât ne-am putea noi imagina că a făcut-o.

Din punct de vedere religios pe pământ există probleme mult mai grave decât cea de a ajunge să explorăm sau să colonizăm tot universul. Omul este de mai multe ori este prins în lanţul păcatelor şi al patimilor fără să conştientizeze acest lucru. La ce folos pentru omul care este imoral şi pătimaş să exploreze miliardele planete ale universului dacă el nu a reuşit să se despătimească şi să nu mai păcătuiască? Probleme morale ale omului sunt mult mai grave decât problemele astronomice sau tehnologice ale omului. Acest lucru trebuie foarte bine înţeles. La începutul secolului al XXI-lea omul şi umanitatea în mare nu are încă capacitatea de a crea o civilizaţie în care să nu existe păcat. Dacă acest lucru este aşa cum ne-am putea imagina că am putea exploata tot spaţiul cosmic şi dacă am face-o la ce bun fiindcă acest lucru ne-ar ţine tot ca şi sclavi sau captivi ai păcatului? Dacă omul este rob al păcatului şi el îşi extinde civilizaţia lui în tot universul el nu face decât să extindă păcatul cu toate implicaţiile lui în tot universul. Aceste rânduri par extreme din partea unui teolog ortodox dar ele nu sunt extreme pentru mentalitatea şi aspiraţiile secolului al XXI-lea. Secolul al XXI-lea încă mai dă naştere la adolescenţi care sunt expuşi păcatului şi patimilor extrem de repede. Poate că dacă acest lucru ar exista şi adolescenţii secolului al XXI-lea nu ar fii atât de obişnuiţi cu păcatele şi patimile probabil că vremurile noastre ar arăta altfel. În realitate mai multe minţi bolnave ale zilelor noastre sunt dispuse să creeze o cultură sau civilizaţie a păcatului care dacă s-au putea ar înghite tot universul. Păcatele omului nu rămân fără consecinţe. Poate că păcatele umanităţii sunt atât de mari încât Dumnezeu nu a îngăduit până în secolul al XXI-lea colonizarea unei alte planete decât pământul.[155]

Credinţa este prin urmare cea pe care trebuie să o cultivăm şi acest lucru v-a aduce rezolvare la mai multe dintre problemele noastre contemporane. Dar mai înainte de a cultiva credinţa trebuie să ştim care este credinţa adevărată. Dumnezeu a creat o lume liberă care are opţiunea de a Îl alege şi a îi slujii sau din contră de a Îl respinge şi a nega. Aceasta fiindcă un Dumnezeu care ar impune credinţa în Sine oamenilor ar fii un Dumnezeu tiranic sau dictatorial.[156] Trebuie să ştim că ierarhiile îngereşti nu sunt libere şi nu sunt produsul unei

---

[155] Este interesantă să remarcăm că lumea religiei nu operează cu vectorii ştiinţei. Ştiinţa absolutizează tehnica, matematica, fizica sau chimia. Există o întreagă legătură care îi asimilează pe îngerii lui Dumnezeu cu extratereştirii astronomiei. Vom enumera câteva dintre cele mai importante titluri. Mary Morris, *Angels and aliens,* (Picador USA, 1999). Keith Thompson, *Angels and aliens, OZN şi imaginaţia mitică* (Fawcett Columbine, 1993).

[156] John Milton a fost cel care a respins pe Dumnezeu şi existenţa Sa ca şi principiu al monarhiei. Milton considera că Dumnezeu din ceruri este un tiran, fiindcă el nu dă libertate de alegere îngerilor şi sfinţilor din ceruri decât Sine însuşi. A se vedea Michael Bryson, *Tirania raiului: respingerea lui Milton ca şi rege* (Tipografia Universităţii din Delaware, 2004).

tiranii. Îngerii sunt spuşi în mod liber lui Dumnezeu care este creatorul lor. Sunt mai multe arme pe care le avem pentru a birui împotriva diavolului. Sfântul apostol Pavel spunea că credinţa, iubirea şi dragostea sunt cele mai mari virtuţi dar sunt şi alte arme cu care putem lupta împotriva răului. Răul nu are o cauză naturală şi este un principiu străin lumii noastre. Formele de manifestare ale răului sunt multiple în lumea noastră, dar cea mai mare şi cea mai grotească formă de manifestare a răului este moartea. Eternitatea morţii ne spune că răul nu provine din lumea noastră fiindcă în lumea noastră totul este supus unui interval temporal.

Credinţa în Dumnezeu este o trăsătură a tuturor religiilor. Religiile care nu afirmă credinţa în Dumnezeu sunt religii false şi trebuie să nu le ascultăm. Păgânismul a fost mai mult decât orice o pervertire a sentimentului religios. Religia este din mai multe puncte de vedere o culminare a spiritului şi a creativităţii ingenuităţii umane. Pe seama religiei s-au pus mai multe lucruri false şi neadevărate. Oamenii religiei prin excelenţă sunt sfinţii şi teologii. Islamul este o religie a orientului mijlociu care crede în Dumnezeu dar într-un mod propriu în funcţie de mentalitatea şi aspiraţiile arabe. Foarte mulţi dintre semenii noştri eşuiază să accepte că Dumnezeu a creat o lume diversă şi că trebuie să ne acceptăm sau tolerăm unii pe alţii. Credinţa în Dumnezeu nu duce la eliminarea sau omorârea celor care nu cred ca şi noi ci mai mult decât orice la toleranţa şi compasiunea faţă de ei fiindcă nu sunt încă destul de maturi să primească adevărul existenţei lui Dumnezeu.

Secolul al XXI-lea trebuie să fie un secol al toleranţei religioase şi a acceptări diversităţii de pe glob. Mai mulţi adepţi ai religiilor îşi camuflează fundamentalismul şi extremismul religios în regionalismul geografic. Astfel credincioşii din Asia nu vor să ştie despre cei din Auastralia şi cei din Europa nu vor să ştie de cei din America. La fel de bine cei din America nu vor să ştie de cei din Africa. Secolul al XXI-lea trebuie să aducă la o unitate a lumii şi a umanităţii prin credinţă. Dacă avem credinţă vom căuta unitatea şi înţelegerea pe glob. Vom căuta să ne acceptăm unii pe alţii ca şi făpturi unice şi perfectibile ale lui Dumnezeu. Dumnezeu spune teologia ortodoxă nu a creat o lume perfectă dar el a creat o lume perfectibilă, adică ne-a lăsat şi nouă şanse de a ne aduce partea de contribuţie la procesul de realizare al lumii. Nu vom duce lumea la împlinirea ei prin dezbinare, prin ură, prin terorism, crimă sau prin exterminarea adversarilor.

Mai mult decât orice se cuvine să iubim lumea care este creaţie a lui Dumnezeu. Mai mulţi dintre noi abuzăm lumea şi o tratăm ca şi pe o proprietate personală şi nu ca şi o creaţie a lui Dumnezeu. Eşuăm de mai multe ori să vedem lumea ca şi creaţie a lui Dumnezeu şi poate din această cauză lumea noastră devine tot mai urâtă şi mai schizoidă. Lumea de azi nu mai prezintă pentru mulţi un spaţiu care aduce aminte de creaţia lui Dumnezeu. Lumea a fost creată de Dumnezeu pentru a ne da o imagine a complexităţii şi a vastităţii Sale. Vedem că trăim într-o lume diversă care din nefericire funcţionează pe principiul anihilării duşmanului şi a răsplătirii prietenilor. Omul îşi distruge duşmanii de multe ori inconştient de implicaţiile acestui fapt pe termen lung. Cele două războie mondiale din secolul al XX-lea, atentatele teroriste din anul 2001, predispoziţia spre violenţă a mai multor state extremiste creează de multe ori o atmosferă insuportabilă pentru zilele noastre. De mai multe ori lumea preţuieşte cruzimea mai mult decât credinţa în Dumnezeu. Credinţa în Dumnezeu sinceră şi dezinteresată este un remediu pentru mai multe maladii ale lumii secolului al XXI-lea.[157]

[157] Russel Stanard, *Dumnezeu pentru secolul al XXI-lea* (Templeton Press, 2000).

Răutatea şi cruzimea secolului al XXI-lea are forme de o cruzime ieşită din comun. Aceste forme sunt de mai multe ori camuflate şi nu pot fii identificate imediat. Predispoziţia din lumea cinematografului şi televiziune pentru personaje distructive şi violente este cea mai bună dovadă. Violenţa face mare rating la televizor. Lumea musulmană din secolul al XXI-lea este din mai multe puncte de vedere o lume care neagă adevărul din jur. Acest lucru a dus la acte disperate de terorism şi cruzime. Lumea musulmană din mai multe puncte de vedere este o lume care nu este actuală pentru vremurile contemporane. Această lume a creat un imperiu pe care istoria îl reţine sub numele de imperiul otoman. Otomanii au fost din nefericire oameni războinici care mai mult decât orice au impus supremaţia prin viclenia acceptării Coranului cu sabia. Coranul a fost de mai multe ori un pretext pentru a impune supremaţia otomană. Otomanii au fost probabil cea mai cunoscută cultură musulmană a lumii. Această cultură a fost din nefericire una a războinicilor. Războiul în numele lui Mohamed şi a Coranului a fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o trăsătură a islamului.

În rândurile de faţă am arătat că a avea o credinţă în Dumnezeu este un lucru bun. Dar acesta nu este decât începutul unui mare periplu prin marile religii şi credinţe ale lumii. Fiecare religie şi credinţă pretinde că deţine adevărul absolut despre Dumnezeu. Dumnezeu este însă unul şi din acest motiv unele religii au ajuns să nege că există numai unui singur Dumnezeu. Dacă există mai mulţi dumnezei cu siguranţă un dumnezeu v-a fii potrivit pentru fiecare religie. Acest relativism este o trăsătură a mentalităţii de azi. Relativismul religios se manifestă şi în relativismul de credinţă. Credinţa în îngeri o avem descoperită de la Dumnezeu. Biserica Ortodoxă susţine crezul că fiecare om primeşte un înger păzitor în momentul vieţii care îl v-a însoţii pe om până în momentul morţii. Aceste lucruri se acceptă prin credinţă şi nu prin investigaţii religioase.

Lumea îngerilor a continuat să îi fascineze însă şi pe musulmani. Mahomed însuşi a fost fascinat de îngeri. Este reprobabil însă dacă el a fost vizitat de un înger din cer care i-a dictat Coranul. Probabil fascinaţia lui Mohamed cu îngerii a fost atât de mare încât el a căzut în cealaltă extremă de a nu accepta că el nu a fost vizitat de un înger. Se ştie despre o întâmplare din vieţile sfinţilor că un diavol s-a prefăcut într-un înger şi s-a dus la un monah pentru a îl înşela. Diavolul sub chip de lumină a venit şi i-a spus

- Sunt un înger din cer care a fost trimis de Dumnezeu pentru marea ta virtute. În acest moment călugărul şi-a astupat faţa să nu îl vadă pe înger. Nemulţumit diavolul cu chip de înger l-a întrebat pe înger:
- Sunt un înger, nu te bucuri că am fost trimis de Dumnezeu la tine?
- Dacă eşti cu adevărat un înger, aş vrea să te văd în viaţa de apoi fiindcă nu mă consider vrednic să văd îngeri.

Auzind acest lucru diavolul cu chip de înger s-a făcut nevăzut fiindcă nu a suportat modestia şi smerenia călugărului.

Această întâmplare ni se adresează nouă tuturor celor care suntem însetaţi de îngerii. Mai toţi am voi să vedem aceste fiinţe minunate şi uimitoare despre care vorbeşte Biblia şi sfinţii părinţi. Adevărul este că nu îi vedem. Ştim că există îngeri dar în mai mulţi dintre noi se naşte o nemulţumire fiindcă nu îi putem vedea aici şi acum. Trebuie să ne aducem aminte că îngeri sunt după sfinţii părinţi fiinţe şi existenţe care populează raiul şi nu pământul. În timp ce raiul este al lui Dumnezeu şi al îngerilor, pământul este mai mult decât orice al

oamenilor, animalelor şi al vegetaţiei.[158] Acest capitol se vrea mai mult decât orice o introducere în tematica islamului şi a religiei islamice. Islamul a fost dincolo de orice ceea ce am putea denumii o cultură menită să gratifice persoana lui Mohamed mai mulţi islamici sunt nemulţumiţi de modul în care sunt şi cum sunt percepuţi în exterior.

Percepţia asupra îngerilor variază de la religie la religie. Mai multe lucruri pe care le susţine o anumită religie sunt negate şi contrazise de altele. Ştim astfel că oamenii sunt cei care sunt chemaţi să îi caute pe îngeri şi să le ceară ajutorul. Îngerii sunt cei care ne pot ajuta în lupta noastră cu forţele răului şi ale întunericului. Confuzia lumii în care trăim de mai multe ori ne împinge în direcţii eronate şi greşite şi nu mai ştim de existenţa îngerilor şi de funcţiile lor. Oricum ştim că existenţa lui Dumnezeu este mai mult decât orice o existenţă care ne impune şi un recurs angelologic. Îngerii sunt de cele mai multe ori prezenţi în mod vizibil în jurul persoanelor sfinte care i-au viaţa credinţei şi a religiei în serios. Este bine să fim familiari cu religia islamică dar nu trebuie să îi urmăm ei.[159]

Capitolul nostru despre islam se încheie aici. Suntem conştienţi că acest capitol a fost doar o introducere la tematica islamului. Suntem conştienţi că am omis mai multe lucruri cum ar fii căderea Constantinopolui la anul 1453 sau tranformarea Catedralei Ortodoxe din Constantinopol Sfânta Sofia în moschee musulmană. Similarul pentru Biserică la musulmani după cum se ştie este moschea. Preotul musulman se numeşte imam. Musulmanii nu sunt atei şi acest lucru trebuie să îl avem în vedere când vorbim despre ei. Ei nu neagă existenţa lui Dumnezeu, doar că credinţa lor este un extremistă şi fundamentalistă.[160]

CAPITOLUL AL X-LEA

ÎNGERII ŞI IUDAISMUL

„Toţi oamenii care au o misiune de realizat în viaţa lor se aseamănă îngerilor."
Moise Maimonides

În continuare vom vorbii despre concepţiile despre îngeri în iudaism sau mozaism. Iudaismul a fost o religie întemeiată de proorocul Moise. Moise a fost original evreu născut în Egipt provenind din patriarhul Avraam. Născut dintr-o sclavă evreică el v-a ajunge providenţial la casa faraonului egiptean şi acolo v-a fii şcolit cu cei mai buni învăţători şi profesori egipteni. V-a merge la şcoală şi l-a un moment dat când ajunge la tinereţe el se v-a

---

158 Latura mistică sau contemplativă a islamului este sufismul. În islam cele mai multe menţionări despre îngeri la găsim în sufism. A se vedea în acest sens **Shaykh Muhammad Hisham Kabbani, *Îngerii descoperiţi: o perspectivă sufisată* (Consiliul supreme Islamic al Americii, 2009).**

159 Momentan Mecca este centrul cel mai important al musulmanilor. Aici se fac pelerinaje anuale pentru a îl sărbătorii pe Mohamed. Ceea ce este amuzant referitor la musulmani este că la Mecca a căzut un meteorit şi musulmanii îl consideră mai mult decât orice un obiect sfânt venit de la Dumnezeu. Acest meteorit este ţinut ca şi într-un fel de clădire pe care musulmanii o numesc Kaaba.

160 Acest capitolul este mai mult decât orice şi un apel adresat islamicilor de a îşi modera tendinţele fundamentaliste şi a avea o deschidere şi toleranţă faţă de semenii lor. Islamul a vărsat prea mult sânge în numele semilunei pentru a mai putea fii în război unii cu alţii.

implica în dezrobirea evreilor din sclavia egipteană. Providenţial Dumnezeu îl v-a ajuta în această misiune şi armata asupritoare egipteană v-a fii înecată în mod miraculos în marea Roşie. Visul lui Moise este să îi ducă pe evrei înapoi în pământul Canaanului sau în ţara făgăduinţei. Periplul din Africa în Canaan sau Palestina de azi v-a dura 40 de ani. În acest interval Moise primeşte cele 10 porunci care sunt principalele crezuri ale poporului evreu şi a religiei lor pe muntele Sinai. Din cauza necredinţei sale Moise este pedepsit de Dumnezeu şi nu ajunge să locuiască în pământul Palestinei ci doar să îl vadă de la distanţă. Moise a scris 5 cărţi mari care sunt depozitate în Biblie în Vechiul Testament şi alcătuiesc primele cinci cărţi ale acestui canon [pe evreieşte Tora]. Numele grecesc al scrierilor sale biblice este de Pentateuh.

După cum am spus Moise este considerat întemeietorul religiei evreilor care există şi azi în statul evreilor. Religia lui este bază a creştinismului contemporan. Iudaismul lui Moise este o religie care a marcat profund cultura şi civilizaţia umană. De fapt aceasta a fost religia şi credinţa adevărată de până la venirea Domnului Iisus Hristos. Iudaismul însă a fost divizat din punct de vedere istoric de mai multe secte: farisei, saduchei, nazareni, cabalişti sau sionişti. După cum am spus, Moise a fost o persoană providenţială a iudaismului şi mai mult decât orice el a fost o persoană mistică care a lansat una dintre cele mai mistice religii ale lumii. În rândurile care vor urma vom vorbii despre ceea ce considerăm ca fiind una dintre cele mai esenţiale caracteristici ale religiei mozaice raportate la îngeri: mistica îngerilor. Oricum evreii de după Domnul Iisus Hristos au continuat în credinţa iudaică.

Termenul de mistică ştim că provine din elinul antic μυστεριον, μυστικος care înseamnă taină sau ascuns.[161] Putem afirma că îngerii sunt fiinţe mistice fiindcă mai mult decât orice sunt invizibili. Un înger este prezent în orice moment cu orice om fără să fie văzut. Acest lucru ne poate face să vorbim despre o mistică. Mistica este partea ascunsă a lucrurilor. Sufletul uman este şi el de natură mistică fiindcă nu îl putem vedea cu ochiul liber. O poveste iudaică cu îngeri despre un cabalist evreu pe nume Netziv ne spune că acesta era un om extrem de bogat şi dădea dovada unei geniu financiar. La un moment dat într-o noapte i s-au arătat ca şi în vis doi îngeri care discutau. Netziv a început să îi asculte cu atenţie.

- Ar trebui să îi arătăm tot ceea ce are de realizat în viaţa sa, a spus unul dintre îngeri.
- Da. Să îi arătăm şi poate v-a devenii un om mai bun decât să fie preocupat numai de bani şi de averi.

Cei doi îngeri au ridicat o cortină şi acolo Netziv a putut vedea miile de studenţi pe care urma să îi înveţe şi la care urma să le fie profesor. Toţi aceşti studenţi îl întrebau:

- Unde sunt cărţile care le-ai scris? Unde sunt tinerii care ar trebuie să se folosească de înţelepciunea ta? De ce crezi că ai venit în această lume, numai pentru bani şi averi?

Aceste întrebări l-au afectat şi contorsionat mult pe Natziv care mai apoi s-a dedicat 100% la ceea ce i-au arătat îngerii, în a deschide o universitate mare şi a învăţa pe mulţi studenţi.

Îngeri sunt entităţi care după cum putem observa operează în termeni mistici prin viziuni, descoperiri şi revelaţii. Acest lucru ne spune că din mai multe puncte de vedere persoanele care au o predispoziţie spre mistică sunt din acest punct de vedere mult mai aproape de îngeri. Nu am greşii dacă am spune că gingăşia îngerilor este una de natură mistică. Mistica îngerilor este cea care ne face că credem că caracterul îngerilor este mai

[161] Preot Profesor Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate ortodoxă: ascetică şi mistică* (EIBMBOR: Bucureşti, 1992).

mult decât orice transcendent. Îngerii sunt fiinţe transcendente şi în acelaşi timp imanente. Iudaismul a vorbit de îngeri din cele mai vechi vremuri. Moise a menţionat că un înger [heruvim] cu o sabie de foc a fost pus de Dumnezeu să îi scoată afară pe primii oameni din paradis, Adam şi Eva. Iudaismul ne deschide astfel perspectivele misticii şi a relaţiei ascetice cu Dumnezeu. Omul este dincolo de orice angajat într-un dialog cu Dumnezeu.

Mistica după cum am spus se leagă foarte mult de ascetică. Ascetica şi mistica sunt prin urmare două aspecte ale comuniunii cu Dumnezeu. Mistica este pentru mai mulţi oameni o ştiinţă demodată, plictisitoare şi învechită. La ce bun toate aceste introspecţii şi deviaţii ascetice ale omului? Omul care trăieşte în marile metropole ale lumii cu greu mai este un om mistic.[162] Prin urmare, mistica şi misticii cred mai mult decât orice în ceea ce am putea denumii faptul că există o altă percepţie dincolo de percepţia empirică. Este vorba mai mult decât orice de percepţia mistică care duce în cele din urmă la unirea cu Dumnezeu. Unirea cu Dumnezeu nu este o unire de natură empirică sau materială ci mai mult decât orice o unire de natură mistică. La fel de bine, îngerii nu sunt percepuţi de om empiric ci mai mult decât orice mistic. Trăirea empirică a lui Dumnezeu este o formă inferioară de trăire raportată la trăirea sau experienţa mistică. Există mai mult decât orice o mistică iudaică. Moise a fost mai mult decât orice un mistic. Mistica iudaică este dincolo de orice început al misticii creştine.

Misticii ajuns prin urmare la o cunoaştere şi gnoză supraumană sau inefabilă fiind despărţiţi de interesele lumii materiale care sunt perisabile. Nevoia de mistică a omului a apărut mai mult decât orice din nevoia lui de depăşii graniţele unei lumii banale şi limitate. Omul a ajuns la concluzia că prin mistică se poate ridica la o viziune superioară asupra universului şi a lumii. Marii mistici au fost persoane contemplative care au ajuns la un anumit grad de iluminare care îl depăşeşte pe cel al oamenilor de rând. Mistica are ca şi centru unirea deplină şi eternă a omului cu Dumnezeu. Acest lucru se realizează prin asceză, contemplaţie şi rugăciune. Desprins de limitele lumii materiale omul îşi găseşte adevăratul sine în Dumnezeu şi în existenţa Sa.

Termenul de înger în ebraică este de malak sau malakim. Ceea ce putem vedea ca fiind distinct în ierarhia îngerilor la evrei este că ei vorbesc de o ierarhie de 10 trepte de îngeri, spre deosebire de cea creştină care vorbeşte de o ierarhie numai de 9 cete îngereşti:

1. Hayyoth sau fiinţele vii
2. Ofanim sau roţiile vii
3. Erelim sau cei curajoşi sau viteji
4. Haşmalim sau cei dinamici [termenul are de a face în ebraică cu electricitatea]
5. Serafimi sau cei aprinşi ori arzători
6. Malakim cei trimişi
7. Elohim sau fiinţe făcute de Dumnezeu
8. Bene Elohim sau fii lui Dumnezeu
9. Heruvimi cei puternici şi înţelepţi
10. Işim sau cei bărbătoşi.[163]

Vom vedea că ierarhia iudaică nu concordă deplin cu ierarhia creştină. Prin urmare, mai mult decât orice trebuie să susţinem din acest punct de vedere că îngerii sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii existenţe transcendente care au şi un aspect imanent.

[162] O lucrare fundamentală de mistică a scris Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de răsărit* (Editura Bonifaciu, 1998).

[163] Această ierarhia iudaică a fost menţionată de Moise Maimonides în lucrarea *Yad ha-Chazakah: Yesodei ha-Torah.*

Mistica iudaică este o mistică amplă care conţine în sine mai multe elemente orientale. Oricum iudaismul este o religie care îi fascinează pe mulţi. O altă caracteristică a îngerilor este acea de supraveghea. Deşi nu îi vedem îngerii ne supraveghează şi ne urmăresc toate faptele, gândurile şi intenţiile noastre. Aceste intenţii vor marca destinaţia noastră ultimă în viaţa de apoi. După cum am exemplificat în rândurile de mai sus, îngerii cântăresc faptele omului. Acest fapte ale omului sunt dincolo de orice cele care decid soarta lui eternă. Faptul că îngerii ne privesc a fost confirmat de mai muţi sfinţi şi mistici. Faptul că îngerii privesc faptele oamenilor este demonstrat de istorie şi ştim că regele Nabucodonosor a fost anunţat de un înger din ceruri că v-a fii pedepsit de Dumnezeu fiindcă devenise idolatru.[164]

Mistica îngerilor este o trăsătură a religiei. Îngerii sunt fiinţe care au profunde implicaţii mistice şi acest lucru trebuie să îl avem în vedere. O mistică a îngerilor există în mai toate religiile serioase ale lumii. Aceste religii cred că îngerii sunt fiinţe de lumină din ceruri care duc sufletele celor buni în rai la Dumnezeu. Trebuie să ştim că Dumnezeu este mai mult decât orice o existenţă cât se poate de mistică şi misticii nu greşesc când spun că unirea cu Dumnezeu se face dincolo de lumea empirică. Misticii atribuie fiecărui organ trupesc şi un organ mistic sau sufletesc: mintea este capacitatea de a îl cunoaşte pe Dumnezeu, inima este capacitatea de a îl simţii pe Dumnezeu, picioarele sunt mişcările care le facem spre Dumnezeu şi ochii sunt organele cu care îl vedem pe Dumnezeu. Din mai multe puncte de vedere am putea spune că iudaismul este prin excelenţă o mistică a îngerilor lui Dumnezeu. În viziunea mistică iudaică, Iahve este stăpân în ceruri înconjurat de triliarde pe puteri îngereşti. Aceşti îngeri care stau în jurul tronului lui Dumnezeu sunt în viziunea mistică iudaică cei care l-au ajutat pe Dumnezeu la facerea universului, a lumii şi a omului.

Iudaismul s-a confruntat încă de la apariţia sa cu pericolul angelolatriei sau al adorării îngerilor lui Dumnezeu. Acest lucru s-a demonstrat cel mai mult prin interdicţiile reprezentării îngerilor. Cultura iudaică antică a fost din mai multe puncte de vedere iconoclastă. În templele iudaice erau reprezentaţi doar doi îngeri [heruvimi]. Aceşti îngeri au fost mai mulţi decât orice singurele imagini angelice din iudaism. Iudaismul prin urmare a interzis pictarea îngerilor fiindcă ea de cele mai multe ori ducea la angelolatrie şi al idolatrie. Au existat şi în iudaism mai mulţi care i-au considerat pe îngeri una cu Dumnezeu. Extrema însă trebuie evitată. Dogma ortodoxă susţine că îngerii sunt mai mici ca Dumnezeu şi mai mari ca şi omul. Prin urmare rolul lor este unul intermediar. După Moise, iudaismul a ajuns la alte tradiţii care aveau în vedere studiul îngerilor şi al existenţelor lor. Aceste dogme au fost sistematizate ulterior de şcolile rabinice.

Iudaismul prin urmare a fost mai mult decât angelocentric. Iudaismul prin urmare a avut un cult al îngerilor care a fost descoperit de Dumnezeu şi care a fost păstrat în tradiţia rabinică. Diferitele şcoli rabinice au menţinut crezul şi cultul în îngerii lui Dumnezeu. În iudaism îngerii au funcţia de a îl ajuta şi a îi duce la îndeplinire poruncile lui Dumnezeu. Îngerii sunt puşi direct în slujba lui Dumnezeu. În antichitate cultul iudaic a cunoscut cele mai multe rugăciuni pe care omul l-a adus îngerilor lui Dumnezeu. Mistica îngerilor lui Dumnezeu este mai mult decât orice o calitate pe care puţini oameni o au. Ea se manifestă cel mai mult prin anumite caracteristici care ţin de credinţă, asceză, contemplaţie şi rugăciune. După cum am spus iudaismul a crezut că una dintre funcţiile principale a îngerilor a fost de a veghea şi a supraveghea umanitatea în mare şi pe fiecare om credincios în parte. Iudaismul crede că îngerii lui Dumnezeu stau şi îi apară numai pe cei care sunt credincioşi şi cred în Dumnezeu

[164] Ward, Andrew Collins ; additional research by Richard (2001). *From the ashes of angels : the forbidden legacy of a fallen race*.

în timp ce pe cei care nu cred în Dumnezeu îngerii nu îi au în vedere ci se depărtează de la ei.[165]

Prin urmare îngerii au fost investigaţi de mai multe ori din punct de vedere religios şi în planul misticii. Mistica a deschis noi orizonturi în lumea angelică. Comuniunea dintre om şi îngeri de mai multe ori s-a făcut în plan mistic. Mistica îngerilor a continuat să fascineze. Omul s-a voit din cele mai vechi vremuri mai aproape şi sub aripa protectoare a îngerilor. Îngerii sunt astfel subiect al investigaţiei mistice. Rolul lor este de a îi duce pe oameni spre rai sau mai mult decât orice în spre împărăţia cerurilor. Mistica iudaică este una dintre cele mai puternice mistici create de om. Ea se bazează pe mai multe autorităţi şi scriitori. Acest gen de mistică se inspiră mai mult decât orice din lumea şi din universul religios. Religia este dincolo de orice sursă a misticii iudaice. Omul este o fiinţă pierdută într-un univers ostil până când el ajunge să descopere sensul vieţii şi al universului prin recursul la religia şi la obţinerea unei relaţii favorabile cu Dumnezeu. Relaţia cu Dumnezeu aduce cu sine mai mult decât orice şi comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu.

O celebră istorisire mistică cu îngeri ne spune că în ceruri la un moment dat Dumnezeu i-a chemat în sala tronului ceresc pe toţi îngerii Săi. Dumnezeu era trist şi după ce toţii îngerii s-au adunat El a început pe un ton grav să ne vorbească îngerilor:

- Îngerii, v-am chemat aici să discutăm mai multe despre lume şi probleme ei. Din câte ştiţi în lume există sărăcie, boală, suferinţă, necazuri, neajunsuri şi durere. Ca şi Dumnezeu eu am datoria de a menţine o lume bună şi fericită. Această problemă am voit să o aduc şi în faţa voastră pentru ca împreună să o soluţionăm. În ceruri s-a făcut linişte şi nici un înger nu spunea nimic. Apoi unul dintre îngeri s-a ridicat şi a venit în faţa lui Dumnezeu:

- Doamne dacă îngăduit mă voi pogorî pe pământ şi voi rezolva toate aceste probleme grave ale lumii şi ale umanităţii, a spus îngerul.

- Ai permisiunea Mea să te duci şi să faci întocmai. Îngerul a plecat de la faţa lui Dumnezeu şi s-a pogorât pe pământ. În câteva zile el a schimbat lumea definitiv: a făcut râurile să curgă lapte, munţii i-a făcut de ciocolată, străzile le-a poleit cu pietre de aur, casele oamenilor le-a refăcut din diamant, dealurile le-a făcut din mâncare de cel mai bun gust. La fel de bine îngerul şi-a folosit puterile şi a eliminat boala, sărăcia şi necazurile. Se spune că la început a fost extrem de mult bucurie în lume la vederea a ceea ce a făcut îngerul dar această bucurie nu a fost de lungă durată. În câteva lunii oamenii au devenit deprimaţi şi nemulţumiţi. Intrigat îngerul i-a întrebat:

- Ce s-a întâmplat cu voi şi ce vă nemulţumeşte? Nu mai muriţi, nu mai suferiţi de nici o boală şi totul este frumos pentru voi? Ce vă nemulţumeşte?

Nimeni nu a răspuns nimic îngerului. Atunci cumva trist îngerul s-a întors înapoi în ceruri. Acolo a venit în faţa tronului lui Dumnezeu ca să îi spună de cele întâmplate.

- Doamne, am fost pe pământ şi am făcut toate bune. În lume numai există moarte durere, boli şi necazuri. Dar oamenii nu au fost mulţumiţi cu acest lucru. La scurt timp după ce am făcut toate aceste lucruri lumea şi oamenii au devenit deprimaţi şi nemulţumiţi.
- Îngere cred că ştiu care este problema.
- Care este Doamne?
- Tot ceea ce ai făcut este bine şi nu ai greşit cu nimic, doar că ai uitat să le dai să muncească. Fiindcă oamenii au toate din belşug ei nu mai muncesc şi din această cauză ei sunt nemulţumiţi şi trişti.

[165] Miriam Chaikin, *Secretele îngerilor: poveşti bazete pe legendele evreieşti* (Henry Holt and Company,.2005).

Această poveste vine să ne spună că în relaţia noastră cu Dumnezeu şi îngerii Săi noi nu suntem de mai multe ori mulţumiţi. Nemulţumirea noastră nu este justificată. Suntem nemulţumiţi că îngerii lui Dumnezeu sunt invizibili şi nu îi putea vedea şi la fel de bine suntem nemulţumiţi de mai multe ori cu ceea ce ne oferă Dumnezeu. Prin sine omul vrea din ce în ce mai mult şi foarte rar el ajunge să fie mulţumit. Don acest punct de vedere se cuvine să aducem rugăciuni de mulţumire în faţa lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi. Aceste rugăciuni Îl pot face pe Dumnezeu să îşi aducă aminte de noi. Ne aducem aminte de Dumnezeu şi astfel nu facem numai rugăciuni de cerere ci şi rugăciuni de mulţumire. Sfinţii părinţi şi mistica ne spun că îngerii sunt cu noi şi sunt dispuşi să ne ajute. Acest ajutor însă nu vine de mai multe ori cum credem noi că se cuvine. Judecăţile noastre provin dintr-un timp limitat, în timp ce judecăţile lui Dumnezeu sunt eterne şi nu pot fii pătrunse de mintea omenească. Prin urmare trebuie mai mult decât orice să avem încredere în mistici şi mai ales în descoperirile lor. Mai toţi mari sfinţi ai ortodoxiei au avut o predispoziţie în spre mistică şi descoperirea mistică. Misticii sunt oameni care aparent sunt prea mult în contact cu lumea noastră. Sfântul Ioan Teologul s-a învrednicit de mari descoperiri de la Dumnezeu într-un loc departe de lumea civilizată pe insula Patmos.[166] Mistica şi misticii sunt o lume în sine. Iudaismul a fost trebuie să recunoaştem un mare deschizător de drumuri în acest sens. Toţi autorii Vechiului Testament pot fii consideraţi mistic. Dintre ei cel mai pregnant ne-a vorbit despre înger proorocul Isaia care ne spune că a văzut îngerii lui Dumnezeu [el a folosit termenul de serafimi] stând în jurul tronului lui Dumnezeu.

Mistica este un fenomen vechi care are de a face mai mult decât orice cu ceea ce am putea denumii capacitatea de interiorizare a omului. Omul trebuie să fie interiorizat şi deschis lăuntric unui univers spiritual infinit. Acest univers este mai mult decât orice deschis în spre marile adevăruri angelologie. Lumea materială nu este singura din univers. Este un crez a mai multor misticii. Misticii se deschid în spre interior pentru a înţelege şi a valoriza mai bine lumea exterioară. De la mistici învăţăm că trebuie să avem un simţ al balanţei în raport cu lumea exterioară. Simţul balanţei ne spune că pentru a ne găsii pacea internă sau pacea cu lumea înconjurătoare trebuie să avem un sens al balanţei dintre lumea văzută şi cea nevăzută.

Dincolo de toate acestea misticii visează la o unire transcendentă a tuturor religiilor. Aceste religii sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii oameni ai idealului. Mulţi dintre mistici au fost înşelaţi. Mistica este din mai multe puncte de actualitate fiindcă după cum am spus lumea nevăzută este o lume care este deschis simţului sau fiorului mistic. Iudaismul a fost prin excelenţă o mistică a contemplaţiei şi a iubirii de Dumnezeu. Evreii au fost poporul ales al lui Dumnezeu. Referitor la acest lucru trebuie să menţionăm că mai toate popoarele sau văzut pe sine ca fiind alese de Dumnezeu. Misticii se văd pe sine mai mult decât orice oameni chemaţi să îl slujească pe Dumnezeu. Trebuie însă să facem distincţia foarte bine între mistică şi mistici falşi. Imperiul bizantina fost un imperiu care a dezvoltat şi el o amplă şi puternică mistică. Nu orice formă de mistică este prin urmare este adevărată. Există forme de mistică degenerată sau retrogradă. Mai mult decât orice trebuie să ştim că Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o realitate de natură transcendentă care se poate descoperii pe sine pa cale mistică.

Îngerii pot fii asimilaţi unui fenomen mistic. Ei sunt fiinţe care după cum urmăresc continuitatea istoriei şi a evoluţiei umane din ceruri. După cum am arătat îngerii au intervenit uneori văzut alteori invizibil în curentul sau torentul evenimentelor umane. Misiunea lor cel

[166] Savas Aguridis, *Comentariu la Apocalipsă* (Editura Bizantină, 2007).

mai importantă a fost mai înainte de Hristos să pregătească calea venirii lui Hristos. Eshatologic îngerii pregătesc a doua venire a lui Hristos. Mistica îngerilor lui Dumnezeu este o mistică a adevărului şi a iubirii. Ea se bazează pe simţul că Dumnezeu este mai mult decât orice autor şi creator al lumii nevăzute a îngerilor şi că fiecare dintre cei credincioşi are un înger păzitor. Probabil că cea mai cunoscută formă de mistică iudaică este kabala. Kabala aspiră mai mult decât orice ca şi mistică la un fel de integrare a eului omului în sensul cosmic al universului.

Mistica în sens ortodox o au cel mai mult caracterele contemplative. Contemplativii sunt cei care ajung la vederea lui Dumnezeu în lumină şi în mărirea Sa inefabilă. Mai mulţi mistici au vorbit de mistica luminii lui Dumnezeu. Dumnezeu este sursă a lumii şi El este o fiinţă de lumină. Mistica creştină şi cea iudaică sunt mai mult decât orice mistici ale luminii spirituale a lui Dumnezeu care izvorăşte dincolo de orice de ceea ce am putea spune in infinitatea lumii lui Dumnezeu. Secolul al XX-lea a adus cu sine în teologia ortodoxă un alt gen de mistică. Este vorba de mistica persoanei lui Dumnezeu. Misticii au vorbit mai mult decât orice de faptul că în ortodoxie Dumnezeu este o persoană. Ca şi persoană Dumnezeu este centrul misticii ortodoxe. Mistica ortodoxă este o mistică a luminii şi a iubirii dar este şi o mistică a persoanei. Spre deosebire de restul religiilor panteiste, ortodoxia îl percepe pe Dumnezeu ca şi o entitate persoană şi nu ca şi o forţă sau o putere cosmică impersonală. Dumnezeu este o fiinţă personală dar supranaturală. Faptul că Dumnezeu este o fiinţă supranaturală nu înseamnă că El nu este o persoană.[167] La fel de bine şi îngerii lui Dumnezeu sunt persoane, Mihail, Gavriil sau Rafail sunt şi ei persoane a lui Dumnezeu. Teologia ortodoxă este mai mult decât orice o teologie a persoanei. Aceasta fiindcă Dumnezeu fiind de esenţă şi de fiinţă personală, El este trăit şi experimentat ca şi persoană. Persoana lui Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii centrul misticii ortodoxe. Mistica ortodoxă dincolo de toate ramificaţiile ei ne prezintă posibilitatea de a intra în contact cu un Dumnezeu personal. Relaţia de iubire şi de afecţiune cu Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea spune o trăsătură a misticii ortodoxe. La origini mistica ortodoxă a fost o mistică iudaică.[168]

Mai mult decât orice mare religie a avut misticii săi. Aceşti mistici au fost cei care au dat amploare şi profunzime fenomenului religios al misticii. Mistica este o temă care pentru mulţi nu mai are actualitate. Pentru secolul al XXI-lea a fii mistic înseamnă a fiii un om demodat şi învechit. Există o concepţie eronată care ne face să credem că mistica a fost de actualitate numai pentru evul mediu.[169] După cum am spus caracteristicile misticii este că este ştiinţa care are cele mai multe implicaţii de natură supranaturală. Mistica este conştientă de faptul că Dumnezeu este o fiinţă supranaturală şi prin urmare nu încearcă să ajungă la Dumnezeu prin metode ştiinţifice şi tehnice. Orice metodă ştiinţifică sau tehnică nu ne-ar pune în contact sau în relaţie cu Dumnezeu asemenea cum aprinde televizorul sau radioul. Omul secolului al XXI-lea din nefericire tinde să se raporteze la Dumnezeu matematic, ştiinţific şi tehnic. Acest lucru este eronat fiindcă la Dumnezeu nu ne putem raporta prin metode sau mijloace tehnice.

---

[167] Mistica persoanei lui Dumnezeu a lansat-o în secolul al XX-lea regretatul părinte profesor Dumitru Stăniloae. A se *vedea Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, (Craiova, 1992).

[168] Byron Sherwin, *Kabala: o introducere la mistica iudaică* (Maryland, 2006).

[169] Dintre marii mistici medievali ai Europei amintim pe Meister Eckhard, Duns Scotus Eurigena, Boneventura, Toma Aquino şi mulţi alţii.

Mistica este mai mult decât orice o ramură a teologiei ortodoxe. În această ramură ne dăm seama că există o revelaţie supranaturală a lui Dumnezeu. Dacă din lumea fizică ajungem la concluzia unui creator din lumea misticii ajungem să ştim cine este acest creator. Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o realitate supranaturală a misticii. Marii misticii l-au experimentat pe Dumnezeu nu ştiinţific şi tehnic ci mai mult decât orice mistic şi ascetic. Raportul dintre sfinţi şi Dumnezeu nu a fost niciodată unul ştiinţific sau tehnic ci a fost mai mult decât orice un raport mistic şi ascetic. La fel de bine îngerii lui Dumnezeu nu sunt experimentaţi ştiinţific şi tehnic ci mai mult decât orice mistic şi ascetic. Există falsa opinie că îngerii lui Dumnezeu sunt subiectul unor investigaţii ştiinţifice de ordin cosmologic şi astronomic. Acest lucru este eronat.[170]

Există din punct de vedere istoric o mistică orientală şi o mistică occidentală. Această mistică are modalităţi diferite de a îi vedea pe îngeri. Mistica orientală are mai mult decât orice un raport sentimental în ceea ce îi priveşte pe îngeri şi existenţa lor. Orientul i-a perceput pe îngeri ca şi fiinţe ale sentimentelor în timp ce occidentul i-a perceput ca şi fiinţe raţionale sau mai mult decât orice intelectuale. Mai mulţi mari mistici occidentali au vorbit de îngeri ca şi de fiinţe ale intelectului pur. Evident mistica este doar o parte a teologiei şi angelologiei ortodoxe. Din punct de vedere uman îngerii sunt un mister. Este cât se poate de evident că în iudaism există vechea antagonie dintre îngeri şi diavoli. Scripturile iudaice vorbesc despre această antagonie de mai multe ori.

Iudaismul a trecut prin mai multe faze dintre care mai multe sunt menţionate în Vechiul Testament. Secolul al XX-lea a adus profunde transformări în iudaism în special datorită propagandei naziste care a dus la exterminarea populaţiei evreieşti de religie iudaică din Europa. Iudaismul a fost de mai multe ori asimilat cu antisemitismul. Mişcări antisemitice au avut ca sursă distincţia de rasă dintre evrei şi restul popoarelor.[171] Dacă este să credem că lumea în care trăim este mai mult decât o realitate care poate sau pendulează între două axiologii, a binelui sau a răului ar fii bine să credem că realitatea aceasta are o cauză metafizică care nu vine din lumea noastră. Mistica se potriveşte cel mai bine cu adevărul că Dumnezeu în Sine este o taină. Fiinţa lui Dumnezeu ne spun sfinţii părinţi este taină inefabilă pe care nici îngerii din ceruri nu o ştiu.

Spre deosebire de creştini care au elaborat Noul Testament, evrei au elaborat Talmudul care este un fel de continuare a Vechiului Testament. Talmudul este de opinia că limba îngerilor este ebraica. Imaginea Talmudului este parţial adevărată din punct de vedere ortodox: îngerii pot zbura, ştiu viitorul, controlează ploaia, naşterea şi elementele naturii. După Talmudul îngeri arată uman dar sunt făcuţi din foc, dar ceea ce este cel mai esenţial este că îngerii sunt făcuţi să medieze între Dumnezeu şi umanitate. O celebră poveste rabinică cu îngeri ne spune că orice faptă bună a omului face în ceruri un înger. Astfel a fost un rabin care avea un chivot de altar foarte frumos. Un alt rabin care era prieten cu el i-a cerut în cadou acest chivot fiindcă îi plăcea foarte mult. Deşi i-a promis că îi v-a da chivotul nu i l-a dat. Povestea a fost uitată şi rabinul care poseda chivotul a murit şi a ajuns în faţa judecăţii lui Dumnezeu. Faptul că rabinul nu i-a dat chivotul a fost un lucru bun şi în ceruri s-a făcut un nou înger însă acest înger a fost orb fiindcă el ar fii putut să dea ca şi cadou chivotul

---

[170] A se vedea Flora Macallan, *Îngerii: misticismul* (Paragon incorporated, 2006).

[171] Ceea ce am dorii să arătăm în rândurile de faţă este că în faţa puterilor demonice care sunt din nefericire la lucru şi în lumea noastră şi în lumea nevăzută nu avem prea mult de făcut decât să ne rugăm sfinţilor îngeri şi lui Dumnezeu. Diavolii pot influenţa viaţa şi cursul istoriei umane. Îngerii lui Dumnezeu sunt şi vor întotdeauna cu noi în această încleştare de forţe sau puteri.

şi să îşi cumpere un altul. Prin urmare fapta lui a fost imperfectă. În ceruri se spune că faptele rabinului au fost cântărite şi cele rele au cântărit exact cât cele bune. Îngerul cel orb făcut de fapta sa bună că a ţinut pentru sine chivotul s-a dus şi a luat locul cu faptele lui cele bune şi rabinul se spune că a fost admis în rai dar cu condiţia că acolo v-a ajunge numai dus de îngerul cel orb. Această poveste ne spune că de atunci rabinul şi îngerul cel orb au fost în căutarea raiului dar încă nu au ajuns să intre în el. Se spune că ei au călătorit aşa mulţi ani până când un alt rabin a venit şi a găsit acest chivot şi a aprins câteva lumânări pe el. În momentul când el a aprins lumânările pe chivot vederea îngerului a revenit şi el a putut găsii intrarea în rai. Aşa că acum şi îngerul şi omul după un lung periplu au ajuns cu bine în rai şi sunt în fericirea cea veşnică.[172]

O trăsătură fundamentală a omului mistic [hommo mysticus, ανθροπος μυστικος] este mai mult decât orice căutarea lui Dumnezeu. Omul mistic vede sensul vieţii acestei lumi în căutarea lui Dumnezeu creatorul său. Drumul căutării lui Dumnezeu este un drum mistic fiindcă Dumnezeu nu se descoperă pe sine imediat şi automat. Căutarea şi mai apoi aflarea lui Dumnezeu a fost o trăsături a mai multor mistici pe parcursul timpului. Desprins de tot ceea ce este trecător şi efemer misticul se unea pe sine cu Dumnezeu. Mistica ortodoxă are după unii trei etape principale: 1. purificarea sau asceza, 2. iluminarea şi 3. unirea deplină şi ultimă cu Dumnezeu. Unirea cu Dumnezeu este mai mult decât orice ţelul oricărui mistic. Mistica îngerilor este mai mult decât orice o mistică a imitaţiei. Aceasta fiindcă omul vrea să ajungă la o asemănare cu îngerii lui Dumnezeu. Monahul ortodox se vrea pe sine un fel de înger pământesc sau un înger în trup. Viaţa monahală ortodoxă a şi fost denumită viaţa sau calea îngerească. Mistica îngerilor a fost şi este o mistică comună atât iudaismului cât şi creştinismului.[173] O altă mistic tipic iudaică pe lângă kabala a fost cu timpul mistica merkahab care se referă cel mai mult la ascensiunea sufletului uman la ceruri unde ajunge la tronul lui Dumnezeu. În această ascensiune sufletul uman ajunge să se întâlnească şi cu îngerii lui Dumnezeu.

Iudaismul şi mistica sa a fost din mai multe puncte de vedere esenţial antichităţii. Principiile iudaice au fost invidiate de toţi anticii şi ele continuă să fie valabile din mai multe punct de vedere şi în zilele noastre. Centrul credinţei sau religiei iudaice este crezul în venirea lui Mesia sau a Hristosului care este Mântuitorul lumii trimit de Dumnezeu. După cum vom vedea începând cu anul 1 creştinii au considerat că Hristos a venit în timp ce evreii nu. Aşa s-a născut creştinismul care original a fost o religie ce a derivat din iudaism. Trebuie să ştim însă că există o ortodoxie a misticii şi nu orice fenomen poate fii numit mistică. Sunt mai multe elemente oculte ale misticii care au fost respinse de Biserică. Dintre ele am putea amintii mai mult decât orice spiritismul şi aşa zişi mediumuri. Aceştia sunt persoane care pretind că pot vorbii sau canaliza mesajele îngerilor sau diavolilor după nevoie. La fel de bine ortodoxia a respins ca fiind neadevărate tehnicile şamanice. Şamanii pretind că ajuns şi ei la

---

[172] Această poveste se poate lega şi de faptul că în cultul ortodox se folosesc lumânări care cred că îi luminează pe cei trecuţi de la noi sau mai bine spus morţi. În mai multe ţări creştine se aprind lumânări pentru cei morţi şi la fel de bine candele.

[173] Idel Moshe, Ascensiuni la cer în mistica evreiască. Stâlpi, linii, scări, Editura Hasefer, Bucureşti, 2008, Cabala: Noi perspective, Editura Nemira, Bucureşti, 2000, Hasidism. Între extaz şi magie, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001, Perfecţiuni care absorb. Cabala şi interpretare, Editura Polirom, Iaşi, 2004. Scholem, Gershom, Studii de mistică iudaică, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000. Cabala şi simbolistica ei, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999. Despre chipul mistic al divinităţii, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001.

o cunoaştere mistică prin consumul de substanţe halocinogene sau stupefiante. Prin urmare, nu orice fapt poate fii considerat în sine un fapt mistic. Ocultismul este o mistică ocultă şi prin urmare neortodoxă şi el a fost respins de Biserică şi de creştinism. Sunt mai multe curente mistice oculte care pretind un fel de unire sau contact cu lumea spiritelor. Din mai multe punct de vedere mistica iudaică este o mistică abisală sau mai mult decât orice o mistică care se centrează pe ideea atotputerniciei şi a măreţiei lui Dumnezeu din ceruri şi de pe pământ. Ceea ce este specific religiei iudaice este mai mult decât orice crezul că îngerii sunt grupaţi în jurul monoteismului. Îngerii sunt fiinţe inferioare unui Dumnezeu atotputernic care stăpâneşte din ceruri. O întâlnire centrală a îngerilor lui Dumnezeu cu omul a avut loc la stejarul Mamvri unde gazdă a fost Avraam. Cartea Facerii ne spune că trei îngeri s-au pogorât din ceruri pentru a judeca păcatele cetăţilor Sodomei şi a Gomorei şi a împrejurimilor. Judecata s-a făcut şi în ciuda mijlocirilor lui Avraam Sodoma şi Gomora au fost distruse printr-un foc care s-a pogorât din ceruri.

Unii rabini au spus că îngerii sunt cei care fac lucruri care sunt mai prejos de demnitatea lui Dumnezeu ca şi Dumnezeu. Alţi rabini iudaici cred că îngerii în fac pe Dumnezeu mai accesibil şi mai aproape de om.[174] Din cele mai vechi vremuri omul a voit să aibă o mistică sau o şansă la comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu. Această nevoie de comuniune a venit mai mult decât orice din nevoia omului de a intra în legătură şi a Îl cunoaşte pe Dumnezeu. Cunoaşterea lui Dumnezeu a adus cu sine şi cunoaşterea îngerilor care sunt mesagerii sau slujitorii lui Dumnezeu. Omul a aflat astfel că în ceruri a existat o rebeliune între îngerii lui Dumnezeu în urma cărora aproximativ o treime dintre îngerii lui Dumnezeu au pierdut acest titlu şi au devenit diavoli. Unele opinii cum ar fi cea origenistă susţineau că acest lucru este imposibil şi că nu mai poate exista sau nu mai putea exista o întoarcere a îngerilor lui Dumnezeu spre rău. Trebuie să avem în vedere că îngerii au fost creaţi cu liber arbitru sau mai mult cu capacitatea de a alege. După iudaism, îngerii din ceruri au avut libertatea de a îl slujii sau a alege să îi slujească lui Dumnezeu sau libertatea de a Îl respinge sau refuza să slujească lui Dumnezeu. Nu se ştie exact ce a fost în ceruri, cer este că diavolii au fost original îngeri buni. Reîntoarcerea lor la Dumnezeu nu mai este posibilă.[175]

Teologia ortodoxă este prin urmare o teologie mistică conştientă de taina şi tainele lui Dumnezeu. Când vorbim de teologia ortodoxă nu se poate să nu vorbim şi de mistică. Mistica este în sine mai mult decât orice o explicaţie a faptului că Dumnezeu în fiinţa Sa este inaccesibil. Mai mult decât orice îngerii sunt existenţe care au fost create ca şi un exemplu pentru umanitate şi ca şi un ajutor al ei. „Οι άγγελοι έχουν ταξινομηθεί από πολλούς σε τάξεις και ομάδες. Πολλά ονόματα και άλλοι τόσοι τρόποι κατάταξης έχουν δοθεί σε αυτές τις ομάδες, αλλά τελικά οι περισσότεροι θεολόγοι και μεταφυσικοί συμφωνούν στο διαχωρισμό που παραδίδεται πρωτίστως από τον Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη στην «Ουράνια Ιεραρχία» και εν συνεχεία σχολιάζεται από τον Άγιο Θωμά τον Ακινάτη στο έργο του «Summa Theologica». Ο εν λόγω διαχωρισμός συνίσταται συνολικά σε 3 διακοσμήσεις και 9 τάγματα. Παραδίδεται ένα είδος σχεδιαγράματος με 3 ομόκεντρους κύκλους, όπου σαν

---

174 Iudaismul s-a remarcat ca şi o religie superioară monoteistă între restul religiilor lumii antice. Iudaismul nu a vorbit niciodată de zei buni şi răi după cum au făcut restul religiilor păgâne ci de îngeri şi diavoli. Loren Stuckenbruck, *Cinstirea îngerilor şi hristologia: un studiu în iudaismul primar şi în hristologia apocalipsei lui Ioan* (Coronet books, 1995).

175 Ceea ce este de menţionat este faptul că din punct de vedere uman în ceruri este greu de crezut că Dumnezeu i-a trarat pe îngeri ca şi sclavi. Aceasta fiindcă din ceea ce ne spun referatele biblice şi cele ale sfinţilor părinţi, diavolul s-a voit pe sine dumnezeu. Prin urmare, el a voit mai mult decât o simplă “dezrobire.” Acest lucru ne face din nou să credem că rebeliunea îngerilor a fost liberă şi premeditată.

κέντρο λαμβάνεται ο Θεός. Κάθε κύκλος αντιπροσωπεύει μια κατηγορία αγγέλων και όσο πιο κοντά βρίσκεται στο κέντρο, τόσο πιο κοντά βρίσκονται στο Θεό οι άγγελοι που ανήκουν σ' αυτόν, απομακρυνόμενοι από το λειτουργικό επίπεδο του ανθρώπινου κόσμου."[176]

Îngerii sunt meniţi să ne ocrotească cel mai mult atunci în momentul decisiv al morţii. În momentul morţii după cum ne spun sfinţii părinţi eshatologia ortodoxă se face „judecata particulară". Atunci diavolii vin să i-a sufletul celui mort în iad. Acest lucru ne spus sfinţii părinţi în fac cu orice om fie care este drept sau fie că este nedrept. După cum ne spun sfinţii părinţi în momentul morţii nu ne mai rămâne de făcut nimic decât să sperăm. În ce să sperăm? În primul rând în ajutorul îngerilor. Ştim că Sfinţii arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail sunt totdeauna cu noi gata să ne ajute. Dacă naşterea în această lume este dincolo de puterile noastre, trebuie să ştim că la fel este şi moartea. Nici un om nu se naşte pe sine. Prin urmare, la un anumit punct moartea şi naşterea se aseamănă. Nimeni dintre noi nu ştim cu exactitate ceea ce ne aşteaptă dincolo de moarte. Ceea ce mai toţi dintre noi ştim este că în lumea de dincolo sunt două dimensiuni, împărăţii sau regiuni: raiul şi iadul. Acest lucru a fost atestat şi de iudaism şi mistica iudaică mai mulţi autori iudaici vorbim şi scriind despre acest lucru. Mistica iudaică după cum am arătat a fost o lumină pentru antichitate. Nu trebuie să uităm acest lucru. Proorocii Vechiului Testament au adus cu ei una dintre cele mai superioare religii antice. Această religie a fost dincolo de orice ceea ce am putea denumii religia adevărată până la venirea Domnului Iisus Hristos. De la Iisus Hristos iudaismul este doar o parte trecută a creştinismului. Trebuie să spunem că şi în religia există o anumită dinamică. Dinamica religioasă este una de natură mistică şi ea se bazează pe descoperirile pe care le face Dumnezeu aleşilor Săi. Dumnezeu s-a descoperit pe Sine de mai multe ori şi în mai multe chipuri. Aceasta este ceea ce am putea denumii o dinamică mistică.[177]

Prin urmare, trebuie să ştim că mistica îngerilor trebuie să fie una ortodoxă. Acest gen de mistică ne pune mai mult decât orice în contact cu Dumnezeu şi lumea nevăzută. Gradul de cunoaştere mistică am putea spune că se măsoară în mai multe categorii. Mistica este întotdeauna ascetică. Marii mistici au fost persoane ascetice şi persoane care au dat dovadă de iubire faţă de Dumnezeu. Iubirea mistică faţă de Dumnezeu este o iubire sinceră şi dezinteresată. Aceste rânduri le scriem mai mult ca şi o ofertă de iniţiere a cititorului în mistica îngerilor. Fiinţe de lumină create dincolo de timp şi istorie îngerii au instaurat în lume istoria mântuirii. Dacă ne mântuim cu siguranţă p facem şi datorită sfinţilor îngeri.

„Scrie Chesarie în Dialogul *cum şi alţi dascăli, zicând că, într-un oraş al Franţei, era o fecioară cucernică şi de foarte bun neam, bolnavă şi slăbănoagă, dar foarte îmbunătăţită cu viaţa mai ales cu înfrânare, cu răbdare şi cu smerenie. Nu se afla alta asemenea ei. Că nu mânca altceva decât numai puţine stafide cu apă. Şi niciodată nu se plângea de boala ei ci mai mult încă se bucura şi slăvea pe Domnul care o pedepsea şi o muncea aici vremelnic, ca să o fericească dincolo veşnic. Numai că foarte se amăra şi se mâhnea că nu putea să se ducă sărbătoarea la Biserica Domnului, ca să asculte sfânta slujbă. De asta plângea ea de multe ori, mai ales spre praznicele (sărbătorile) cele împărăteşti, pentru că ştia de ce mare folos sufletesc se lipseşte; însă, dacă cu trupul nu se putea duce, cu sufletul, adică cu mintea sa, niciodată n-a lipsit din biserică, ascultând cântarea de Psalmi şi dumnezeieştile Laude, precum din minunea cea scrisa mai jos se va vedea. Pentru că unii, rugându-se în biserică cu limba, păcătuiesc cu mintea, şi astfel îşi întinează cugetul inimii lor. Iar pururea pomenita aceea, neputând ca să fie cu* trupul, era cu mintea, cu sufletul şi cu toată inima ei şi auzind

---

[176] http://www.diakonima.gr.

[177] Barbara Karg, Rick Sutherland, *Îngeri sub umărul meu: 40 de întâlniri cu îngeri* (Fair Winds, 2004).

laudele îngerilor se veselea. Deci, într-o zi, fiind praznicul „Întâmpinării Domnului”, în oraşul acela se obişnuia a ieşi cu sfintele icoane prin târg tot norodul: bărbaţi, femei şi copii, spre slava şi mărirea Preasfintei. Atunci, acea fericită bolnavă, avea supărare nemângâiată că s-au dus toţi la procesiune (litanie), iar ea zăcea. Şi zicea acestea întru sine: toţi creştinii se duc la bucuria Maicii lui Dumnezeu, numai eu, ca o netrebnică şi păcătoasă, nu am parte de mulţumirea aceasta duhovnicească. Acestea şi altele zicând, din dorirea inimii ei s-a aflat într-o astfel de uimire, că luând îngerul sufletul ei i l-a dus prin rai, unde a văzut o litanie minunată a tuturor puterilor cereşti şi a fericitelor suflete ale Proorocilor, Apostolilor, Mucenicilor, Ierarhilor, Cuvioşilor, ale feciorelnicilor şi ale celorlalţi Sfinţi, care mergeau doi câte doi, strălucind ca soarele şi ţinând făclii în mâinile lor. Şi i-a dat şi ei îngerul o făclie aprinsă şi mergea cu celelalte fecioare. Atuncea văzu pe Mântuitorul şi împăratul nostru Hristos, ca un Arhiereu desăvârşit, îmbrăcat în vestminte prea luminate, strălucind mai mult decât soarele, cu coroană împărătească şi arhierească prea strălucită şi de mult preţ. Iar de-a dreapta Lui stătea împărăteasa Maica Lui cea Preaslăvită şi întru tot cinstită, în haină de aur îmbrăcată, împodobită. Şi aşa străluceau aceste două feţe împărăteşti că se lumina toată oastea aceea fericită, care într-un glas cânta Troparele şi Antifoanele cele potrivite praznicului cu un preadulce viers, neasemănat şi negrăit de frumos. Iar ajungând la o mare şi prea frumoasă biserică, au intrat înăuntru toate cetele, cântând o cântare prea dulce, cu atâta măiestrie alcătuită, încât este cu neputinţă să o poată spune vreo limbă omenească. Iar după sfârşitul cântării, intrând Stăpânul în Sfântul Altar, a început cu mare glas Dumnezeiasca Liturghie, zicând: „Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh” şi celelalte. Iar din afară cântau îngerii Antifoanele; apoi marele Pavel a citit Apostolul, zicând: „Fraţilor, fiţi fără de toată grăirea împotrivă” şi celelalte. Iar grăitorul de Dumnezeu Luca a cântat Sfânta Evanghelie, zicând: „În vremea aceea au suit părinţii pe Iisus Pruncul”. Apoi, după sfârşitul Liturghiei, şezând Iisus pe scaunul Slavei Sale, au venit toţi după rânduială, câte doi şi făcându-i Lui metanie până la pământ, sărutau Preacuratele Sale picioare, dându-i făcliile pe care le ţineau în mâini. Iar acea evlavioasă fecioară, văzând această vedenie şi cunoscând că trebuia să se întoarcă iar la pământul oamenilor, nu i-a dat Stăpânului făclia, ci din evlavie a oprit-o pentru aducerea aminte a acestei privelişti strălucite. Deci, după ce i-a făcut metanie ca şi ceilalţi se grăbea ca sa se ducă însă îngerul nu a lăsat-o, ci i-a zis: „Dă făclia Stăpânului, după cum au făcut şi ceilalţi”. Iar ea a zis: „Nu o dau, căci vreau să o am pentru evlavie”. Atunci voind îngerul să o ia cu sila din mâinile ei, ea nu voia să i-o dea ci ţinând-o pe ea, aşa de tare o strângea încât s-a rupt în două şi a luat fiecare câte o bucată. Şi în cearta aceea luând sfârşit vedenia cea întru *tot strălucită şi înfricoşată, i s-a întors sufletul în trup. Şi văzând fecioara în dreapta ei jumătatea cea de făclie, s-a umplut de mare bucurie, mai ales când a văzut minunile cele preaslăvite ce se săvârşeau de Domnul cu făclia aceea. Că orbii vedeau, ologii umblau şi toate felurile de boli se vindecau. Iar când istorisea fecioara cuiva vedenia cea minunată, o spunea cu atâta dulceaţă şi bucurie sufletească încât se arăta înger şi nu om. Deci, trăind puţini ani după aceea, ca o fiinţă fără trup, nematerială petrecând, s-a dus ca să dobândească, cu adevărat, dulceaţa cea netâlcuită, frumuseţea cea negrăită şi veşnica veselie, de care să ne învrednicim şi noi, prin rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor.”*[178]

Prin urmare, am insistat în acest capitol asupra iudaismului. Am arătat că îngerii sunt şi subiectul investigaţiei mistice mai mult decât subiect al investigaţiei ştiinţifice şi empirice. Angelologia a fost o ramură a teologiei care era cunoscută în iudaism şi evreii au elaborat

[178] A se vedea *Minunile Maicii Domnului* (prima ediţie Neamţ 1820, a doua ediţie Apologeticum 2004).

mai multe concepţii despre îngeri. De la ei avem în zilele noastre cultul dezvoltat al sfinţilor arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail. Mistica iudaică este de părere că îngerii au funcţia de a îi conduce pe cei credincioşi la cunoaşterea lui Dumnezeu. Acest gen de cunoaştere este o cunoaştere supraaturală şi are loc în lumina inefabilă a lui Dumnezeu. Îngerii lui Dumnezeu s-au făcut cunoscuţi din punct de vedere istoric de mai multe ori. Ei sunt după Dumnezeu centrul teologiei ortodoxe şi fac parte din ceea ce teologia ortodoxă denumeşte ca şi revelaţia supranaturală. Mistica îngerilor este o mistică a luminii şi a filantropiei. Îngerii sunt prin misiunea lor filantropi. Ei au misiunea de a ne duce la Dumnezeu. Am arătat că iudaismul credea că orice om are un înger păzitor dar mai ales oamenii credincioşi.

Credinţa în Dumnezeu şi în îngerii Săi este mai mult decât orice ceea ce face posibilă o mistică a îngerilor. Despre mistica îngerilor s-a scris foarte puţin fiindcă au fost puţini cei care s-au ridicat la o stare atât de avansată spiritual încât să poate ajunge la o mistică de acest gen. Timpul este înainte şi sperăm că această carte să ofere celor interesaţi informaţiile şi necesarul de cunoştinţe care să fac ştiut că Dumnezeu nu ne-a pus singur într-un univers care ne este ostil şi pe care nici nu îl înţelegem. Fără Dumnezeu şi îngerii săi am fii un fel de fiinţe ciudate care stau etern într-un univers imens. Ceea ce ne spune mistica îngerilor este că îngerii s-au descoperit pe sine atunci când a fost necesar şi nu au stat departe de om privindu-l cum se distruge pe sine.

Îngerii i-au fascinat pe evreii din antichitate şi încă mai continuă să o facă. În zilele noastre noi şi noi scrieri iudaice şi rabinice abordează tematica îngerilor. Aceste scrieri sunt mai mult decât orice cele care ne spus că cu adevărat iudaismul a fost religia adevărată a umanităţii în trecut. Mai mulţi sfinţi iudaici din vechime s-au învrednicit să vadă îngeri: Avraam, Ilie, Isaia, Iezechil sau Daniel. Acest lucru vine să ne spună că existenţa îngerilor lui Dumnezeu nu este o imaginaţie sau produsul unor minţi bolnave ale religiei. Mistica îngerilor este o cale a celor iniţiaţi şi a celor care vor mai mult decât orice să ajungă la o stare de comuniune cu Dumnezeu şi îngerii Săi. Am arătat că această mistică are aproximativ etape: 1. purificare sau katarsis, în care omul se luptă cu păcatele şi patimile, 2. iluminare, etapă în care omul se stabileşte pe sine în virtute şi fapte bune şi 3. în cele din urmă unirea cu Dumnezeu. Orice unire cu Dumnezeu este indisolubil şi o unire cu îngerii Săi.

În acest capitol am mai arătat că îngerii lui Dumnezeu nu sunt atât de mult subiectul investigaţiilor ştiinţifice sau empirice ci ei sunt subiectul investigaţiilor mistice. Cum se poate realiza o astfel de investigaţie? Investigaţia mistică nu este o investigaţie de laborator pe care o facem cu microscopul sau cu telescopul privind bolta cu stele. Investigaţia mistică se face mai mult decât orice prin rugăciune, asceză şi contemplaţie. Din mai multele exemple care l-am oferit cititorului, el şi-a putut da seama că nu este nevoie de nici un aparat electronic sau de nici un computer pentru a intra în legătură cu îngerii lui Dumnezeu. Mai mulţi sfinţi s-au rugat îngerilor lui Dumnezeu şi au primit ajutor de la ei. Ortodoxia sau mai bine spus mistica şi credinţa ortodoxă ne spune că trebuie să facem mai mult decât orice rugăciuni la îngeri şi la Dumnezeu pentru ceasul morţii. Acest cea este definitiv pentru timpul sau destinul etern al omului. Ceasul morţii este un timp care nu mai stă în puterea omului. Dacă în viaţa lui omul este în controlul timpului, ceasul morţii nu îl mai poate controla. În acel ceas ne ajută foarte mult rugăciunile şi asceza care am făcut-o în numele lui Dumnezeu şi a sfinţilor îngeri. Mistica iudaică a fost o mistică a îngerilor. Această mistică însă a eşuat în momentul când l-a respins pe Domnul Iisus Hristos mântuitor al lumii şi al omului.[179]

---

[179] Din anumite puncte de vedere ceea ce a făcut Sfântul Arhanghel Mihail în ceruri când l-a biruit pe diavol, a făcut Domnul Iisus Hristos pe pământ când l-a biruit pe diavol în lupta pentru umanitate. Sayer Rudd,Robert

Capitolul nostru despre îngeri în iudaism se încheie aici. Am voit şi am încercat să arătăm în acest capitol că principala trăsătură a iudaismului în raportarea la îngeri a fost investiţia de natură mistică. Această investigaţie nu a încetat şi ea a început în antichitate odată cu proorocul Moise. Am arătat că o mistică ocultă a îngerilor trebuie evitată şi mai mult decât orice ceea ce trebuie să avem în vedere este ortodoxia misticii îngerilor. Mistica îngerilor se bazează cel mai mult pe descoperirile făcute sfinţilor lui Dumnezeu despre existenţele îngereşti. Îngerii sunt dincolo de orice fiinţe care un incitat interesul omului din cele mei vechi timpuri. Iudaismul a fost un astfel de timp.

CAPITOLUL AL XI-LEA

ÎNGERII ŞI CREŞTINISMUL

„Tot ceea ce ştim este că îngerii sunt incorporali, imateriali, şi aceasta numai prin a îi compara cu Dumnezeu – care este incomparabil – putem vedea că ei au un anume fel de trup şi densitate din moment ce în realitate numai Dumnezeu este incorporal şi imaterial.”
Sfântul Ioan Damaschinul

Creştinismul este religia adevărată înfiinţară de Domnul şi Mântuitorul Iisus Hristos la naşterea Sa în anul 1 al erei noastre sau după Hristos. Unii teologi ortodocşi au considerat că anul 1 după Hristos este data apariţiei creştinismului în timp alţii au considerat că anul 33 după Hristos este anul fondării creştinismului odată cu învierea Domnului Iisus Hristos. Creştinismul a fost propovăduit în lume de cei 12 apostoli şi mai apoi a continuat prin părinţii apostoli ai secolului al II-lea şi urmaşii acestora instituiţi de succesiunea apostolică. După părinţii apostolici au urmat istoric părinţii sinoadelor ecumenice. După secolul al VIII-lea au urmat părinţii spiritualităţii bizantine şi mai apoi părinţii din epoca posbizantină. Un rol major şi important în perpetuarea creştinismului l-a avut muntele Athos începând din secolul al XI-lea. Creştinismul are prin urmare o istorie milenară care se extinde pe mai bine de 2000 de ani. După cum am spus personalitatea centrală a creştinismului a fost şi este Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat.

În mod voit am lăsat creştinismul ca şi ultima religie a acestui studiu fiindcă ceea ce vom arăta este că dintre toţi marii fondatori de religii pe care i-am menţionat Pantajali [hinduismul], Confucius [taoismul chinez], Zoroastru [zoroastrianismul iranian] şi Mohamed [islamul] nici unul nu a înviat. Domnul Iisus Hristos a fost singurul mare întemeietor de religie care a înviat din morţi. În aprilie anul 33 după Hristos mormântul Domnului Iisus Hristos a fost găsit gol la trei zile după ce a fost înmormântat după executarea prin crucificare. Persecutat mai bine de 250 de ani, creştinismul avea să devină oficial o religie în zilele împăratului Constantin cel Mare. În acest capitol nu vom vorbii despre istoria creştinismului ci mai mult decât orice despre îngeri în viziunea sau perspectiva creştină. După cum am menţionat deja în capitolul antecedent, creştinismul a preluat mai multe lucruri din iudaismul fondat de Moise.

Istoric Domnul Iisus Hristos nu a lăsat nimic scris şi tot ceea ce avem de la *El a fost scris de ucenicii şi cunoscuţii din timpul vieţii Sale. Înviat din morţi Domnul Iisus Hristos se v-a arăta de mai multe ori sfinţilor apostoli, odată Mariei Magdalena şi în cele din urmă Sfântului Apostol Pavel pe drumul Damascului. Piatra fundamentală a religiei creştine a fost*

Clayton, *Răspun negative la problema că nu sfântul arhanghel Mihaiel este mântuitorul nostru* (Londra, 1753).

crezul în învierea morţilor. La fel de bine creştinismul a profeţit a doua venire a Domnului Iisus Hristos la sfârşitul tuturor timpurile sau în ceea ce creştinismul numeşte ca şi parusia. Din punct de vedere istoric creştinismul a avut trei etape majore: antică, medievală şi contemporană sau modernă. În acest capitol vom vorbii mai mult de angelologia creştină. Dintre autorii creştini care au scris despre sfinţii îngeri putem amintii pe Sfântul Dionisie Areopagitul în special lucrare sa Ierarhia cerească.[180] Sfântul Ioan Hrisostom a scris în secolul al IV-lea omiliile la serafimi.[181] Ample referinţe la îngeri avem de la Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin, Ambrozie al Milanului, Augustin, Simeon Noul Teolog, Ioan Casian sau Vasile cel Mare. Creştinismul a emis probabil cea mai mare gamă de scrieri cu caracter angelologic. La fel de bine creştinismul şi în special creştinismul ortodox a elaborat cea mai amplă angelologie. *Această angelologie a devenit extrem de bine experimentată în viaţa monahală care s-a voit începând cu Sfântul Antonie cel Mare viaţa îngerească. Astfel se spune că „*lângă un bătrân îmbunătăţi erau doi fraţi aproape de el, unul străin şi altul cunoscut. Şi cel străin era puţin mai lenevos, iar cel cunoscut foarte osârduitor. Şi s-a întâmplat de a murit mai înainte cel străin. Bătrânul, fiind văzător cu mintea, a văzut mulţime de îngeri cum povăţuiau sufletul celui străin. Şi dacă au ajuns la cer şi era aproape să intre, s-a făcut cercetare pentru dânsul şi a venit glas de sus zicând: "Vădit este că era puţin trândav, dar pentru înstrăinarea lui deschideţi-i!". Apoi a adormit şi cel cunoscut, adică cel [care era din acel] loc şi în vremea morţii au venit toate rudeniile lui. Şi a văzut bătrânul că nu este nici un înger nicăieri şi s-a minunat. Atunci a căzut cu fata la pământ înaintea lui Dumnezeu, zicând: "Doamne, cum cel străin, fiind trândav, a dobândit astfel de slavă, iar osârduitorul acesta nu s-a învrednicit de nimic de acest fel?". Şi i-a venit glas către el, zicând: "Osârduitorul, când era să moară, a deschis ochii săi şi şi-a văzut rudeniile plângând şi i s-a mângâiat sufletul. Dar cel străin, deşi era trândav, pe nimeni dintre ai săi n-a văzut şi, suspinând, a plâns, iar Dumnezeu l-a mângâiat pe el.”

Angelologia creştină din nefericire a fost subiect a mai multor controverse şi diviziuni. Aceste diviziuni creştine s-au concretizat în trei mari confesiuni: ortodoxă, catolică şi protestantă. Confesiunea protestantă a fost iniţial numai una singură dar ea s-a scindat în trei mari categorii: luterană, calvină şi anglicană. Din confesiunea protestantă s-au desprins istoric mai multe alte secte dintre care amintim pe principalele: martorii lui Iehova, baptişii, penticostalii, evanghelicii şi în Statele Unite ale Americii în statul Utah mormonii.[182] Ceea ce scontează creştinismul este mai mult decât orice capacitatea de mântuire a omului. Mântuirea este mai mult decât orice un dar pe care Dumnezeu îl oferă creştinilor. Principiile de bază ale creştinismului le găsim în Noul Testament care este o culegere de texte ale unor autori sfinţi. Aceştia sunt: Matei, Luca, Marcu, Ioan, Pavel, Iacob, Iuda şi Petru. Cartea cu cel mai profund conţinut angelologic din Noul Testament este Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul. Mai mulţi teologi ortodocşi au afirmat că Apocalipsa este un mic tratat de angelologie.

---

[180] Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete* a se vedea Ierarhia cerească, (Editura Paideia. Bucureşti, 1996). Sfântul Dionsie Areopagitul a fost contestat ca fiind sfânt în occident dar el continuă să fie considerat sfânt în Biserica Creştin Ortodoxă.

[181] Am folosit pentru prezenta ediţia de la Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, (Bucureşti, 2007).

[182] Joseph Smith este întemeitor al mormonilor. El a susţinut că a fost vizitat de un înger din ceruri pe numele lui Moroni [unii cred că ar fii o încarnare a unui proroc mai vechi] care i-a descoperit cartea mormonilor ce putea fii citită numai cu o pereche de ochelari profetici. Mormonii sunt original creştini dar ei au devenit o sectă din momentul în care au acceptat poligamia.

După cum am spus, dintre toate marile religii ale lumii creştinismul a fost mai mult decât orice cel care ne-a avertizat de faptul că însuşi diavolul poate lua chipul ne înger de lumină. Prin urmare nu trebuie să credem orice şi nici să dăm crezare oricărei arătări. Literatura monahală creştină este cât se poate de mult plină pilde cu îngeri. Mai mulţi monahi au fost înşelaţi de diavol care a luat chipul de înger. Se spune că pe când Sfântul Martin stătea în mănăstire a venit un frate tânăr care era extrem de mândru şi îngâmfat. Mai mult decât atât, el era extrem de neascultător ţinând cont numai de opiniile proprii. Acest tânăr a fost însă ţintă a atacurilor diavoleşti. Într-o seară pe când era la rugăciune mai mulţi diavoli i s-au arătat sub chipul unor îngeri din lumină spunându-i că au fost trimişi de Dumnezeu pentru marea lui virtute. Tânărul înşelat a crezut acestor cuvinte dar a cerut o dovadă. Diavolii cu chip de înger i-au spus că drept dovadă pentru virtutea lui îi vor aduce un veşmânt din ceruri. Acest veşmânt avea să fie un semn al preţuirii îngerilor şi a lui Dumnezeu din ceruri. Destul de naiv şi de credul tânărul monah le-a spus şi la restul monahilor din mănăstire lăudându-se cu marea lui virtute. Câţiva părinţi din mănăstire i-au spus tânărului monah că este înşelat de diavol dar el nu a voit să creadă. Era entuziasmat să primească veşmântul din ceruri. A doua noapte din nou diavolii i s-au arătat călugărului şi i-au adus un veşmânt obişnuit din purpură dar care îl amăgeau ei are mari puteri. Tânărul monah era în al nouălea cer şi extrem de bucuros. A ieşit şi le-a arătat tuturor călugărilor veşmântul cel minunat. Părinţii din mănăstire fiind mult mai încercaţi decât el i-au spus că este o înşelăciune. Ei au luat veşmântul şi l-au dus să îl arate Sfântului Martin care era un adversar temut al diavolului pentru sfinţenia sa. În momentul în care monahii i-au arătat veşmântul sfântului acesta a dispărut ca prin minune. Părinţii s-au convins atunci că suspiciunile lor au fost adevărate. Diavolul nu a putut suporta şi depăşii puterea sfinţeniei lui Martin şi astfel înşelăciunea lui a fost dată pe faţă. Vedem prin urmare că creştinismul vorbeşte foarte clar că de mai multe ori diavolii pot lua chipul de îngeri de lumină pentru a înşela. Acest lucru este un fapt adevărat şi trebuie să îl avem în vedere.

Angelologia creştină după cum ştim a grupat oştirile îngereşti în 9 ierarhii: serafimi, heruvimi, tronuri, puteri, stăpânii, începătorii, domnii, îngeri şi arhangheli. Vedem că această ierarhie cerească nu corespunde cu cea iudaică care are 10 ierarhii sau trepte.[183] Sfântul Efrem Sirul a dat şi el mărturie despre lucrarea sfinţilor îngeri: „Au nu ştiţi, fraţii mei, ce fel de frică şi de nevoie avem să pătimim în ceasul ieşirii noastre din viaţa aceasta, când se va despărţi sufletul de trup? Mare taină se săvârşeşte acolo. Că vin la dânsul îngerii buni şi mulţime de oaste cerească şi toate puterile cele potrivnice şi stăpânitorii întunericului, amândouă părţile voind să ia sufletul şi să-l aşeze şi să-i întocmească legile lui. Deci, dacă sufletul şi-a câştigat de aici faptele bune, în ziua ieşirii lui, faptele bune pe care le-a câştigat de aici se fac îngeri buni şi îl înconjoară pe dânsul şi nu lasă nici una din puterile potrivnice să se atingă de el, ci îl iau pe dânsul cu bucurie şi veselie, cântând cântări de biruinţă lui Dumnezeu şi îl duc pe dânsul la Cristos, Împăratul Slavei şi îl închină Lui împreună cu toată puterea cerească şi îl duc la loc de odihnă, unde nu este durere nici întristare, nici suspin, nici lacrimi, nici grijă, ci viaţă nemuritoare şi veselie veşnică, împreună cu toţi care au bine plăcut lui Dumnezeu. La cei păcătoşi faptele lor cele rele se prefac în ceasul morţii în demoni şi îl însoţesc până este aruncat în adâncuri. După moarte îngerul însoţeşte sufletul 40 de zile, împreună cu alţi îngeri, arătându-i mai întâi fericirea raiului şi apoi muncile iadului. Apoi îl duc

---

[183] Jean Danielou, *Îngerii şi misiunea lor după părinţii Bisericii,* (Paris, 1952).

pentru a treia oară în faţa Prea Sfintei Treimi şi i se hotărăşte loc de odihnă ori de osânda, după faptele sale. Din clipa aceea îngerul păzitor îl părăseşte."[184]

Prin urmare creştinismul ne-a oferit mai multe învăţături despre sfinţi îngeri şi despre lucrarea lor. Îngerii sunt cei care au un rol atât temporal cât şi unul eshatologic. Noţiunea de timp nu există la sfinţii îngeri. Ei sunt existenţe eterne care nu măsoară timpul după minute, secunde, ore şi zile cum o facem noi. Ştim mai mult decât orice că îngerii ne iubesc şi sunt de partea noastră. Îngerii au inspirat şi continuă să o facă pe mai mulţi dintre noi şi sunt cât se poate de mult cei care au stat în spatele mai multor personalităţi ale lumii. Ştim că un înger al lui Dumnezeu l-a lovit pe Irod Antipa cu o boală incurabilă fiindcă s-a autodeificat pe sine şi i-a persecutat pe sfinţii apostoli. Acest lucru este consemnat în Faptele Apostolilor.

Vom găsii în literatura monahală mai mult decât orice un cult amplu al sfinţilor îngerii. Îngerii sunt dincolo de orice temă a mai multor sfinţi părinţi. Dar au fost şi teologi care au scris despre îngeri. O personalitate a secolului al XX-lea care a scris o carte despre îngeri a fost scrisă Maica Alexandra [sau principesa Ileana a României 1909-1991].[185] Trebuie să ştim însă că îngerii nu sunt doar obiectul unei investigaţii ştiinţifice. Ei trebuie să fie studiaţi cu credinţă şi cu evlavie. *Această carte a fost scrisă din evlavie şi trebuie să fie citită tot cu evlavie. Prin aceasta ţelul cărţii îşi v-a atinge scopul. Evlavia faţă de îngeri este o constantă a creştinismului şi mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o trăsătură a spiritualităţii creştine. În Egiptul secolului al IV-lea a existat probabil una dintre cele mai mari mişcări creştine care i-a avut în centru pe sfinţii îngeri. Această mişcare a dat mai mulţi sfinţi dintre care unii au fost adevăraţi îngeri în trup. Spiritualitatea creştină egipteană a fost cunoscută sub forma populară într-o carte de largă circulaţie intitulată Patericul egiptean. Patericul egiptean conţine aproximativ 100 de vieţi de sfinţi ortodocşi care au luat chipul îngeresc sau s-au înrolat să ducă viaţa îngerească.*

Eremiţi, episcopii sau patriarhi cu toţii au adus mărturii valabile despre existenţa şi viaţa îngerească. Viaţa îngerească după cum este ea gândită de creştini ca fiind de mai multe ori o lume şi o coordonată străină secolului al XXI-lea. Secolul al XXI-lea nu v-a aduce nimic nou în planul angelologiei creştine dacă nu îşi v-a concentra eforturile în spre sfinţenie şi spiritualitate. Angelologia secolului al XXI-lea trebuie să fie mai mult decât orice o angelologie tradiţională care să fie în duhul sfinţilor părinţi din vechime. Angelologia poate avansa nu prin descoperirea ştiinţifică a omului ci mai mult decât orice prin moralitatea şi înduhovnicirea omului. Îngerii sunt prezenţi astfel ca şi mod de viaţă sau ca şi „chip îngeresc" în creştinism în special în monahism. Monahul creştin s-a văzut pe sine mai mult decât orice un înger pământesc sau cea mai mare şi mai posibilă asemănare cu îngerii lui Dumnezeu din ceruri. Monahul este un imitator al îngerilor lui Dumnezeu. Când vorbim de angelologia creştină aspectul practic al acestei angelologii a fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii monahismul ortodox.[186]

Creştinismul a afirmat din primele lui zile de existenţă faptul că îngerii lui Dumnezeu sunt fiinţe supranaturale create pentru a Îl slujii pe Dumnezeu şi a media între Dumnezeu şi

---

[184] A se vedea scrierile Sfântului Efrem Sirul.

[185] Maica Alexandra a scris şi ea o carte frumoasă despre îngeri care a fost tradusă în mai multe limbi de circulaţie a lumii. Este de remarcat că Maica Alexandra a fost parte dintr-o familie regală dar a părăsit toate acestea pentru modesta şi smerita haină monahală. Exemplu ei nu v-a fii niciodată uitat pentru spiritele rafinate şi cultivate.

[186] Menţionăm că în cadrul monahismului au apărut enorm de multe diviziuni şi separaţii în Biserica Catolică. Astfel, începând cu evul mediu, Biserica Catolică a susţinut mai multe ordine monahale: al franciscanilor, al dominicanilor, al augustinienilor, al capucinilor şi altele.

umanitate. Istoria creştină astfel a cunoscut mai multe reprezentări ale îngerilor atât în iconografie cât şi în diferitele sculpturi sau opere artistice. Mai multe principii creştine sunt bazate pe realităţile angelologice. Sa spus astfel că creştinismul este o religie a comuniunii şi a iubirii ceea ce este un fapt cât se poate de adevărat şi în cazul îngerilor lui Dumnezeu. În timp ce diavolii sunt fiinţe ale răului şi ale urii îngerii sunt opusul lor. Îngerii sunt în creştinism fiinţe spirituale care sunt menite să ducă sufletele celor drepţi în rai. Raiul este o realitate spirituală care a existat mai înainte de creaţia omului. Creştinismul susţine astfel că omul a fost creat cu puţin mai mic ca şi îngerii lui Dumnezeu (Psalmul 8, 5). Sensul comuniunii omului cu îngerii lui Dumnezeu este însă unul eshatologic care ţine foarte mult de veacul viitor sau de lumea de apoi. Comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu în această lume este parţială în timp ce în lumea care v-a să fie v-a fii deplină. Au fost şi încă mai există opinii că îngerii nu sunt o existenţă reală ci doar o creaţie a imaginaţiei umane. Teologul german Rudolf Bultman a susţinut această opinie şi dimpreună cu el mulţi alţi teologi protestanţi. Deşi mai mulţi teologii nu cred în existenţa îngerilor, istoria a adus dovezi zdrobitoare în acest sens. Una dintre cele mai zdrobitoare a fost în vechime dată de sfântul Ioan Teologul. Sfântul Ioan Teologul a menţionat că în zilele exilului său pe insula Patos din Marea Egee a fost vizitat de îngerii lui Dumnezeu. Aceste vizite au fost menţionate de sfântul Ioan Teologul şi scrise în Apocalipsă.

Lumea de la începutul secolului al XX-lea a început foarte mult să nege existenţa unui univers spiritual al îngerilor şi al diavolilor. Aceasta fiindcă omul de la începutul secolului al XX-lea a renunţat de mai multă vreme la creştinism şi la religia creştină. În secolul al XX-lea religia creştină a fost înlocuită cu ştiinţa şi s-a voit cel mai mult în cele din urmă crearea unei ştiinţe creştine. Ştim că îngerii nu se înmulţesc ca şi oamenii şi acest lucru i-a făcut pe unii teologi să creadă că Dumnezeu a creat îngerii pe toţi dintr-o dată. O caracteristică pe care o arată creştinismul în ceea ce îi priveşte pe îngeri este sfinţenia lor. Sfinţenia îngerilor este un atribut pe care îngerii îl au comun cu Dumnezeu. Îngerii sunt sfinţi, adică sunt impecabili din punct de vedere moral. Angelolologia creştin ortodoxă după cum am spus este o ramură a teologiei care nu se investighează prea mult prin metode ştiinţifice sau empirice cât mai mult decât orice prin metode mistice şi spirituale. Persoanele care duc o viaţă virtuoasă se crede că ajung în comuniune cu îngerii lui Dumnezeu şi acest lucru v-a fii încunoştinţat în veacul care v-a să fie în timp ce persoanele care duc o viaţă a păcatului se fac pe ele comuniune a diavolilor.

Din acest punct de vedere, rolul eshatologic al îngerilor v-a fii numai încunoştinţarea deplină a unei separaţii morale care a început încă din această lume. Lumea secolului al XXI-lea a renunţat cumva la cultul îngerilor fiindcă acest cult nu are dovezi empirice zdrobitoare. Am arătat în acest volum că îngerii şi-au făcut simţită prezenţa de mai multe ori pe parcursul istoriei fie ajutând, încurajând şi slujind scopul mântuirii individuale sau colective. Marii sfinţi creştini au fost persoane care de mai multe ori au fost în comuniunea sau prezenţa benefică a îngerilor lui Dumnezeu. Sfântul Antonie cel Mare pe când se afla în pustie şi se nevoia a fost cuprins de o stare de deznădejde şi de lehamite pentru mântuirea lui. În această stare a văzut că din senin lângă el s-a postat un tânăr care era cel mai probabil îngerul său păzitor şi care împletea coşuri. Îngerul voind să îl ajute pe sfântul Atonie i-a spus să facă aşa cum face el şi aşa se v-a mântui. Aici avem fără de nici o îndoială o dovadă zdrobitoare a prezenţei şi a lucrării îngerilor lui Dumnezeu. În cazul de faţă un înger l-a ajutat pe Sfântul Atonie să iasă din starea de deznădejde şi de lehamite ce îl cuprinse. Vieţile sfinţilor şi a părinţilor ascetici au dat dovadă că nu suntem singuri în această lume şi că faptele noastre nu rămân

indiferente în faţa lui Dumnezeu. Literatura ascetică şi aghiografică prin urmare a demonstrat că omul este ajutat şi iniţiat de îngeri lui Dumnezeu care îl conduc şi îl sprijină în drumul său spre Dumnezeu. Dacă mai mulţi sfinţi creştini ortodocşi au dat mărturie despre existenţa şi lucrările îngerilor lui Dumnezeu se cuvine să nu ne îndoim de acest lucru.

O altă descoperirea îngerească se spune că a avut loc la Muntele Athos în jurul anului 980. La Caries în Muntele Athos la Biserica Protaton exista un sihastru vestic care avea un ucenic. Aceşti doi aveau mare evlavie la o icoană a Maicii Domnului numită Axion estin αξιον εστιν. *Într-o sâmbătă seara bătrânul sihastru s-a dus la priveghérea de toată noaptea lăsându-l pe ucenicul mai tânăr să citească mai multe rugăciuni Maicii Domnului. Era noapte când ucenicul auzii bătai în uşa chiliei. Nu a voit să deschidă mai întâi dar mai apoi a făcut-o şi în chilia lui a intrat un călugăr tânăr extrem de luminos. Acest călugăr l-a întrebat cum se roagă Maicii Domnului. Ucenicul i-a spus că la Muntele Athos se zice rugăciunea „ceea ce eşti mai cinstită decât serafimii şi mai mărită fără de asemănare decât heruvimii care fără stricăciune pe Dumnezeu cuvântul ai născut pe tine cea cu adevărat te mărim." Acest tânăr i-a spus că rugăciunea este bună dar nu este întreagă. A luat o lespede de piatră şi printr-o minune a scris cu degetul „Cuvine-se cu adevărat să te fericim născătoare de Dumnezeu ce-a pururea fericită şi prea nevinovată şi maica Domnului nostru." De atunci ortodoxia a mai adăugat acest stih care formează azi cântarea axionului şi care este folosită în toate Bisericii Ortodoxe.*[187]

Prin urmare, îngerii sunt o realitate prezentă în creştinism. Îngerii vor fii cei care vor separa pe cei răi de cei buni la finalul timpului. Aceste lucruri nu pot fii deplin înţelese de mintea umană limitată dar ştim că v-a venii un timp eshatologic în care îngerii lui Dumnezeu se vor descoperii deplin. Lupta creştinului este astfel cu diavolii şi în această luptă creştinul nu ar avea nici o şansă de biruinţă sau victorie dacă nu ar avea de partea sa pe îngeri lui Dumnezeu. Ceea ce putem vedea cel mai mult la sfinţii creştini ortodocşi este că aceştia au ajuns la un grad sau la un nivel de vieţuire angelică prin extrem de multă nevoinţă şi extrem de mult efort. Calea îngerească este o cale esenţială care îl duce pe om la ceea ce este cu adevărat important în viaţă. Ascetul creştin nu s-a văzut pe sine un iluminat care să aducă mărturie despre superioritatea vieţuirii sale raportat la restul oamenilor. Creştinul este un erou al vieţii spirituale care se află în drum spre Dumnezeu în comuniunea nevăzută a îngerilor. Credinţa în îngeri nu este un risc asemenea jocurilor de noroc. Îngerii s-au descoperit pe sine lumii şi omului dar după cum vedeam la intervale temporale şi în momente pe care ei l-au considerat oportune. La fel de bine s-a mai putut remarca din istoria creştină că îngerii s-au descoperit foarte mult şi au conversat cu persoanele ascetice sau cu asceţii care s-au dedicat pe sine nevoinţei şi ascezei.[188]

După cum am spus, lumea monahală creştin ortodoxă este foarte mult o lume familiară cu marile adevăruri despre îngerii lui Dumnezeu. De fapt mai mult decât orice, pe lângă caracterul ei ascetic literatura monahală este o literatură angelologică. Monahul se vrea pe sine un chip pământesc al îngerilor din ceruri. Disciplina ortodoxă monahală este severă şi

[187] A se vedea Patericul atonit.
[188] Este foarte cunoscută în lumea creştin ortodoxă întâmplarea cu un monah ortodox de la Muntele Athos care a căzut grav bolnav la pat şi se ruga lui Dumnezeu să îi i-a viaţa. Un înger din cer a fost trimis să îi spun[că boala lui i-a fost dată pentru mulţimea păcatelor sale din tinereţe. Astfel el putea alege să mai stea încă 30 de ani cu această boală sau 3 ore în iad. Ignorant călugărul a ales să stea pentru ispăşirea păcatelor sale 3 ore în iad. Dus în iad îngerul s-a întors după 300 de ani. Întrebat de ce a întârziat atât de mult îngerul a răspuns că a venit mai înainte de vreme şi că el mai avea de stat încă două ore. Deducem că o oră în iad poate dura 300 de ani. În cele din urmă monahul cârtitor a fost mântuit de bunătatea lui Dumnezeu.

din mai multe puncte de vedere o cale esenţială. Îngerii au fost prezenţi prin urmare în viaţa Domnului Iisus Hristos. La naşterea Domnului Iisus Hristos au fost auziţi îngeri cântând „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace între oameni bunăvoie.” Un alt înger i-a vestit lui Iosif să nu se ruşineze a se căsătorii cu Maria fiindcă ea îl v-a naşte pe Hristos Mântuitorul. După ispitirea Sa pe muntele Carantaniei Domnul Iisus Hristos v-a fii din nou în prezenţa îngerilor care au venit să Îl întărească. În grădina Gheţimani un înger a venit din cer pentru a îl îmbărbăta pe Domnul Hristos mai înainte de a merge la răstignire. Un alt înger s-a arătat în mod vizibil femeilor mironosite şi le-a vestit învierea. Şi la fel de bine doi îngeri au fost văzuţi de sfinţii apostoli la înălţarea cu trupul la cer a Domnului Iisus Hristos.

Acestea sunt dovezi zdrobitoare că Dumnezeu este creator al unei lumi nevăzute şi transcendente care există dincolo de lume noastră. După cum am spus nu oricine s-a învrednicit să aibă descoperiri şi dialoguri cu sfinţii îngeri dar vedem că au existat persoane sfinte care au făcut-o. Fascinaţia omului secolului al XXI-lea cu îngerii lui Dumnezeu nu trebuie să fie asemenea fascinaţiei pe care unii dintre noi o au faţă de astronomie sau alţii faţă de cibernetică. Pentru mai mulţi semeni de ai noştii fascinaţia faţă de îngerii lui Dumnezeu este mai mult un fel de hobby. Biserica a vorbit de un cult al îngerilor şi acest cult se cuvine să îl ştim foarte bine. Cultul îngerilor este o trăsătură fundamentală a creştinismului dar după cum am spus trebuie să avem în vedere că de mai multe ori diavolii i-au înşelat pe creştini. Dumnezeu îngăduie ca unii creştini să fie înşelaţi mai ales atunci când ei nu sunt modeşti sau smeriţi. Din punct de vedere religios comuniunea cu sfinţii îngeri a fost făcută de cele mai multe ori de persoane care au ajuns să fie foarte bine desprinse cu virtutea smereniei. Aceasta poate şi din cauza faptului că „Dumnezeu celor mândrii le stă împotrivă în timp ce celor smeriţi le dă har.” Trebuie să ştim că îngerii au căzut din ceruri din cauza păcatului mândriei. Acest păcat îl poate săvârşii şi omul şi el este în esenţa lui unul de origine diabolică.[189]

Prin urmare ascetica creştin ortodoxă este o ascetică orientată angelologic. În acest sens ştim că chipul ascetic urmează mai mult decât orice chipului angelologic. Angelologia creştin ortodoxă este o angelologie ascetică care are ca şi chip al orientării ei a face din persoana umană o asemănare angelologică cu îngerii lui Dumnezeu din ceruri. Acest lucru se produce în mod tainic sau mistic. Moral omul poate ajunge la o asemănare morală cu îngerii lui Dumnezeu. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice modele de urmat ale creştinului. Am putea fii întrebaţi cum se poate face acest lucru din moment ce ei sunt fiinţe invizibile? Îngerii s-au arătat de mai multe ori şi încă continuă să o facă. Spiritualitatea îngerilor este angelologia creştin ortodoxă.

Secolul al XXI-lea ne deschide mai mult decât orice ceea ce am putea spune noi investigaţii religioase şi spirituale în planul angelologic. Angelologia ortodoxă este aceiaşi pentru toatele veacurile şi secolele dar ea are un aspect dinamic care se mulează pe conţinutul fiecărui secol sau epocă. Îngerii au fost prezenţi în antichitate la fel cum sunt prezenţi şi în vremurile noastre postmoderne. Prezenţa îngerilor lui Dumnezeu în epocile istorice au făcut pe unii să creadă că îngerii sunt muritori ca şi restul oamenilor. Ţinem să precizăm că la vremea scrierilor referatelor biblice lumea nu era atât de avansată din punct de vedere tehnologic. Dezvoltarea industrială şi tehnică a omului este mai mult decât orice

[189] S-a vorbit de unii teologi că căderea îngerilor a fost o dramă şi o tragedie. Trebuie să evidenţiem acest lucru şi să spunem că cu adevărat căderea îngerilor a fost un lucru trist dar el nu a fost tragic sau de proporţii cosmice cum susţin unii teologi. Cei care au căzut au făcut-o din proprie iniţiativă. Prin urmare, un act făcut liber şi din proprie inţiativă nu poate fii considerat tragic.

ceea ce am putea denumii un aspect secundar pe care îngerii lui Dumnezeu nu îl au fiindcă menirea lor este de a duce sufletele oamenilor în faţa lui Dumnezeu. Îngerii văd toate faptele noastre şi ne ştiu intenţiile şi gândurile din timpul copilăriei. La fel de bine nu putem ascunde de ei păcatele noastre. Îngerii sunt dispuşi să ne ajute în măsura în care voinţa noastră este dispusă de a urma binelui şi lui Dumnezeu. S-a spus de mai mulţi dacă planurile lui Dumnezeu pot încorpora în sine pe toţi cei care vor să se mântuiască şi să ajungă cu îngerii lui Dumnezeu. După cum am spus îngerii lui Dumnezeu sunt modele pe care trebuie să le urmăm. Deplin acest lucru se face în mănăstiri şi simbolic el se face şi în viaţa de familie. Modelul angelologului ortodox este ascetul. De la îngeri învăţăm mai mult decât orice virtutea discernământului. Îngerii sunt astfel mai mult decât orice modelul nostru de urmat în comuniunea cu Dumnezeu. Dacă vom merge în spre Dumnezeu ne vom întâlnii la un moment dar cu îngerii Săi şi atunci vom devenii conştienţi de implicaţiile acestui fapt.

Angelologia creştin ortodoxă este din mai multe puncte de vedere adevărata angelologie. Ea este o învăţătură care se bazează pe adevărul că Dumnezeu este înconjurat în ceruri de triliarde de fiinţe îngereşti. Ceea ce ştim despre îngeri ştim din voia lui Dumnezeu. Nu ştim totul despre îngeri fiindcă dacă am ştii poate nici nu ne-ar fii de folos. Ştim însă că îngerii ne pot ajuta în drumul mântuirii noastre şi acest lucru este cel mai important. Angelologia creştin ortodoxă este mai mult decât orice o lume a spiritualităţii în care să dă o luptă amplă pentru supremaţie. Faptele bune ale omului îl unesc cu îngerii lui Dumnezeu în timp ce faptele relele ale omului cu diavolii.[190]

Îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice cei pe care Dumnezeu i-a rânduit pentru noi şi pentru binele nostru. Concepţia îngerilor ca şi fiinţe care ţin de lumea astronomiei a unor civilizaţii extraterestre a fost respinsă de teologia ortodoxă. Nu ştim din descoperirile făcute de Dumnezeu de nici o altă planetă locuită de fiinţe personale. Teoriile lumilor extraterestre sunt tipice lumii contemporane. Ele nu au existat nici în antichitate şi nici în evul mediu. Acest lucru s-a confirmat odată cu avansarea astronomiei. Dacă pe nici una dintre cele nouă planete ale sistemului solar nu există viaţă avem puţine motive să credem că pe alte planete ale universului ar mai exista viaţă. Unii au crezut de mai multe ori că îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice fiinţe extraterestre de pe altă planete care au venit să viziteze planeta noastră. Din nou aceste teorii sunt reprobabile. Dumnezeu este autor al universului şi cum este Dumnezeu prezent pe pământ aşa este prezent şi în spaţiul cosmic. Prin revelaţia biblică Dumnezeu nu ne-a descoperit existenţa unor alte fiinţe pe alte planete decât pământ. Adevărul creştin este zdrobitor din acest punct de vedere. Creaţia îngerilor este mai mult decât orice o realitate a lumii transcendente. Dumnezeu este transcendent şi la fel sunt şi îngerii. Ei sunt fiinţe care depăşesc graniţele lumii noastre. Ceea ce pot avea în comun îngerii şi oamenii este mai mult decât orice moralitatea. Moralitatea este un punct de unire între îngerii şi oameni care este necesară pentru a îi sluji lui Dumnezeu.

Ascetul creştin este mai mult decât orice o întruchipare a idealului angelic. El renunţă la tot ceea ce este trecător, instabil şi perisabil pentru a ajunge la o viziune superioară a omului şi a lui Dumnezeu. Mai mult decât orice creştinismul are un cult al celor trei arhangheli care a fost preluat din iudaism. Acest cult este dincolo de ce central al Bisericii Ortodoxe. Sunt mulţi îngeri dar ei nu se cunosc exact cu numele. Este foarte interesant din mai multe puncte de vedere relaţia îngerilor lui Dumnezeu cu marile descoperiri astronomice. După cum a spus au fost mai mulţi savanţi şi oameni de ştiinţă care au susţinut că îngerii lui

[190] Andrei Pleşu, *Despre îngeri* (Humanitas, Bucureşti, 2003).

Dumnezeu există în univers pe alte planete sau pe alte galaxii decât a noastră. Acest lucru a fost prin sine eronat şi negat de tradiţia ortodoxă. Planetele sunt şi ele parte din lumea materială. Chiar dacă universul este imens el nu este reşedinţa îngerilor fiindcă îngerii sunt fiinţe spirituale sau duhovniceşti. După cum au demonstrat studiile de astronomie, îngerii există dincolo de limitatele universului vizibil în rai care nu este un spaţiu material ci este unul transcendent.

După cum am spus comuniunea cu îngerii nu se realizează cu telescoape, navete *spaţiale sau telefoane celulare. Îngerii sunt mai mult decât orice capabili de dialog prin rugăciune. Rugăciunea ne pune în dialog şi în comuniune cu îngerii lui Dumnezeu. Noţiunea de rugăciune este cumva străină şi arhaică pentru o lume a computerelor şi a conecţiilor la satelit. Omul uită că îngerii sunt dincolo de marile dileme sau probleme ale umanităţii din toate secolele. După cum am spus, raiul care este reşedinţă a îngerilor nu este un loc în care tehnologiile şi tehnica este ultramodernă ci este un loc prin sine supranatural. De mai multe ori începând din secolul al XX-lea idealurile tehnice şi tehnologice ale omului l-au făcut să renunţe la calea ascezei şi a rugăciunii. Rugăciunea este desuetă şi fără de nici o semnificaţie. În vremurile noastre totul trebuie să aibă o explicaţie tehnică sau dacă nu cel puţin electronică. Ei bine îngerii lui Dumnezeu sunt dincolo de aceste aspecte. Ca şi fiinţe spirituale, îngerii primează prin puterea spiritului şi a integrităţii morale. Dumnezeu a lăsat omului accesibilă şi calea ştiinţelor. Între calea ştiinţelor şi calea angelologiei creştine ortodoxe trebuie să existe un simţ al balanţei şi al echilibrului.*

Ştiinţele şi avansarea lor nu îi v-a oferii omului decât ceea ce este necesar pentru a duce o viaţă confortabilă pe pământ. Viaţa de apoi însă nu este identică cu viaţa de aici. Trebuie să ştim astfel că lumea de aici este doar o reflecţie a ceea ce v-a urma. Într-un anume sens, viaţa de aici ne-a fost dată ca să ne pregătim pentru viaţa de apoi. Putem deduce că viaţa de apoi este dincolo de orice previziunii ale noastre. Omul însă speră ca prin metodele ştiinţifice şi tehnice să creeze un paradis sau un rai pe pământ.[191] Angelologia creştin ortodoxă este prin urmare ceea ce am putea denumii obiect al investigaţiilor mistice şi spirituale. Omul a fost înzestrat de Dum*nezeu cu capacitatea de a se ruga, a face asceză şi a ajunge la o viziune superioară asupra lumii, a universului şi a existenţei. Acest gen de viziune şi practică ascetică este necesară pentru a putea să ne pronunţăm despre îngerii lui Dumnezeu din punct de vedere creştin. Faptul că îngerii sunt cu noi în timpul slujbei a fost certificat de mai mulţi dintre sfinţii părinţi. Îngerii nu trebuie căutaţi prea mult în spaţiul cosmic pe planete şi galaxii diferite ci ei trebuie căutaţi mai mult în slujbele pe care le avem de la sfinţii părinţi. Sfinţii îngeri se fac prezenţi celor vrednici în cultul şi rugăciunile Bisericii. Ştim astfel de o întâmplare din vieţile sfinţilor care ne-a relatat acest lucru pe larg: „*Avva Grigore, care a fost soldat înainte de-a se călugării, ne povestea: în chilia Hozeva era un frate care învăţa slujba sfintei Proscomidii. Într-o zi a fost trimis să aducă prescuri. În drum spre mănăstire a rostit slujba sfintei Proscomidii după toata rânduiala. Diaconii au luat prescurile şi le-au pus pe disc în sfântul altar spre ale proscomedi avva Ioan, supranumit Hozevitul, pe atunci preot , care mai târziu a ajuns episcop al Cezareii Palestinei. Pe când slujea însă, n-a văzut ca de obicei pogorârea Duhului Sfânt, s-a dus în diaconion aruncându-se cu plânsete cu faţa la pământ. Şi i s-a arătat îngerul Domnului spunându-i ca fratele, pe când aducea prescurile, a rostit pe drum sfânta slujba şi au fost sfinţite, aşa ca ele sunt desăvârşite. Şi de atunci a dat porunca bătrânul ca nimeni, daca nu-i hirotonit sa nu mai înveţe pe de rost slujba sfintei Proscomidii şi nici sa n-o rostească la întâmplare, în orice

[191] Charles-François Recordon, *Biserica şi îngerii* (Geneva, 1850). Cartea este disponibilă numai în franceză.

vreme, în afara de altar."[192] Această întâmplare ne arată că pe îngeri nu trebuie să îi căutăm în spaţiul cosmic dincolo de stele şi de galaxii şi mai mult decât orice în viaţa sinceră şi curată a rugăciunii şi a cultului creştin ortodox. Cultul creştin ortodox este profund orientat angelologic. Faptul că îngerii lui Dumnezeu nu rămân indiferenţi la rugăciunile care se fac în Biserică a fost atestat de mai multe ori. Din antichitate, Biserica şi templul şi nu naveta spaţială sau rachetele au fost date omului pentru a intra în legătură cu îngerii lui Dumnezeu. Tot o astfel de întâmplare care ne rată despre prezenţa îngerilor în cultul liturgic al creştinismului ortodox, ne spune despre un părinte îmbunătăţit care slujise de mai multe vreme liturghia. El a început să aibă îndoieli dacă pomenirile pentru cei morţi în special de la proscomidie mai au rost şi folos. A mărturisit acest gând unul alt călugăr şi mai avansat ca el şi acesta i-a spus că face un lucru rău. Că să îi demonstreze acest lucru, călugărul a venit şi a slujit cu el. La un moment dat în timpul proscomidiei părintele a putut vedea în spatele călugărului un înger. Acest înger avea o lisă cu păcatele făcute de toţi cei morţi. În momentul în care călugărul a început să îi pomenească pe cei morţi, îngerul se uita pe lista sa şi ştergea păcatele la toţi cei morţi care erau pomeniţi. Din acel moment acest părinte nu s-a mai îndoit dacă la proscomidie trebuie pomeniţi şi cei morţi.

Angelologia creştin ortodoxă este parte a creştinismului ortodox. Mai înainte de a investiga sfinţii îngeri cu diferitele metode raţionale sau empirice ale lumii de azi trebuie mai mult decât orice să ne raportăm la ei prin viaţa rugăciunii. Rugăciunea are un profund impact în lumea îngerească şi acest lucru este bine să îl ştim. Creştinismul are astfel o întreagă imnografie pe care o dedică sfinţilor îngeri. Creştinismul ortodox are mai multe sărbători care au fost închinate sfinţilor îngeri. Prima este pe data de 8 noiembrie când sunt sărbătoriţi sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil. Pe data de 6 septembrie avem o altă sărbătoare care este închinată sfântului arhanghel Mihail şi care pomeneşte o minune de a sa făcută în localitatea Colose. Pe data de 26 martie este o sărbătoare închinată sfântului Arhanghel Gavriil şi pe data de 13 iulie se prăznuieşte soborul arhanghelului Gavriil. Pe 11 iunie unele Biserici Ortodoxe mai fac pomenirea arătării Sfântului arhanghel Gavriil la Muntele Athos unde a învăţat pe un călugăr cântarea Cuvine-se cu adevărat sau axionul.[193] Din nou interesul faţă de îngerii lui Dumnezeu a scăzut mult în zilele noastre mergând să fie asimilat cu fenomenele paranormale din cauza descentralizării conceptului de om ca şi fiinţă religioasă şi accentuarea lui începând cu secolul al XX-lea ca şi o fiinţă exclusiv religioasă. Este de remarcat că din punct de vedere istoric, omul religios a văzut îngeri în timp ce omul ştiinţific sau omul contemporan a început să vadă extratereştrii. Începând cu sfinţii apostoli, părinţii apostolici şi continuând cu restul sfinţilor din perioada sinoadelor ecumenice Biserica Ortodoxă a continuat să afirme crezul în îngerii lui Dumnezeu.

Pentru vremurile de azi îngerii sunt doar mituri sau o mitologie a timpurilor trecute. Creştinismul nu crede că îngerii sunt simple mituri şi creaţii ale minţii religioase în halucinaţie. Cultul îngerilor s-a manifestat după cum am arătat într-un mod sistematic şi a avut ample repercusiuni în vieţile celor credincioşi. Angelologia creştin ortodoxă este o angelologie dinamică care se manifestă cel mai mult în vieţile sfinţilor şi a asceţilor. Istoria Bisericii a consemnat astfel foarte multe prezenţe îngereşti pe care unele după umilele mele

---

[192] Ioan Moshu, *Limonariu sau livada duhovnicească*, (Alba Iulia 1991), p. 42.

[193] La Romano-Catolici, de asemenea, cultul Sfinţilor îngeri este in mare cinste. În calendarul catolic de azi, există cinci sărbători, de diferite grade, închinate Sfinţilor îngeri: 8 mai si 29 septembrie pentru Sf. Arhanghel Mihail, 24 martie pentru Sf. Arhanghel Gavriil, 24 octombrie pentru Sf. Arhanghel Rafail si 2 octombrie pentru îngerul păzitor. A se vedea preot profesor Ene Branişte, *Liturgica ortodoxă* (Lumea credinţei, 2005).

puteri am încercat şi am voit să le adun în această carte. În mare experienţa îngerilor lui Dumnezeu se face în lumină, fiinţă îngerii sunt fiinţe de lumină dar trebuie să avem în vedere că această lumină nu este întotdeauna de la Dumnezeu. O imitaţie a luminii îngerilor o pot lua şi diavolii. Au fost astfel mai multe cazuri în care diavolii au luat chip de lumină şi au înşelat pe mai mulţi. Sfinţii Părinţi ai creştinismului au încercat să ne prevină despre acest lucru din cele mai vechi vremuri că nu trebuie să dăm crezare oricărei prezenţe. În mod real sunt vrednici de a vedea îngeri numai sfinţii. Acest lucru nu trebuie să ne descurajeze însă. după cum am spus, nu toţi sunt chemaţi la grade înalte de vieţuire ascetică şi angelologică.

În secolul al XI-lea sfântul Simeon Noul Teolog ne spunea că lumina inefabilă şi imaculată a îngerilor vine din lumina necreată a lui Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul Teolog a fost un mistic al luminii lui Dumnezeu. Această lumină necreată a lui Dumnezeu este împărtăşită şi îngerilor şi sfinţii se pot ridica la contemplarea lor pe măsura gradului de asceză şi nevoinţă la care au ajuns. După cum am arătat, pentru secolul al XXI-lea îngerii nu sunt subiectul unor scenarii science fiction sau a unor investigaţii untraştiiţifice cât mai mult al rugăciunii, al ascezei şi al vieţii morale. Cei care fac aceste lucruri se aseamănă îngerilor lui Dumnezeu şi sunt am putea spune pe calea comununii şi a unirii cu Dumnezeu. Pentru mai mulţi oameni din secolul al XXI-lea îngerii sunt doar o reflecţie care vine dintr-o epocă mitologică şi care nu mai are de a face prea mult cu vremurile noastre. Cei care simt aşa ar fii recomandat să îşi cumpere cărţi de rugăciuni cu rugăciuni adresate sfinţilor îngeri şi vor vedea că nu este aşa. Cei care sunt dornici de comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu trebuie să ştie că păşesc pe un drum greu şi dificil dar nu imposibil. Oricare dintre noi putem citii în privat acatistul îngerului păzitor care este pus să vegheze asupra noastră.[194]

Creştinismul s-a axat foarte mult pe învăţătura despre îngerul păzitor. Fiecare om primeşte la botez un înger păzitor. Ştim că funcţia îngerului păzitor este una de lungă durată care începe în copilărie şi se încheie la moartea omului. Îngerul păzitor operează am putea spune în paralel cu viaţa noastră. Sunt puţini cei care ştiu că din punct de vedere spiritual în spatele nostru se dă o luptă dintre îngerul nostru păzitor şi diavol. Principala funcţie a îngerului păzitor este să ne ajute în drumul spre mântuire. Drumul spre mântuire este un drum ireversibil şi prin urmare rolul sau acţiunea îngerului păzitor al omului sunt extrem de importante. Trebuie să ştim că mai mult decât orice Dumnezeu este dincolo de orice Cel care îi stăpâneşte pe sfinţii îngeri şi este am putea spune dincolo de orice Cel care i-a dat îndatorirea de a ne slujii şi a ne ajuta.

Creştinismul însă a văzut toată învăţătura şi dogma ortodoxă despre îngeri ca şi un fel de raportare la persoana dumnezeiesc omenească a Domnului Iisus Hristos. Mai mult decât orice ştim că Dumnezeu este cu noi şi noi suntem în grija lui prin sfinţii îngeri. Biserica creştină a considerat că trebuie să avem evlavie faţă de îngeri şi mai mult decât orice să le cerem ajutorul în orice am face. Noi şi noi descoperiri despre diferiţi îngeri păzitori apar în diferite părţi ale lumii care vin să ne contureze o imagine generică a existenţei îngerilor păzitori. Sfinţii Părinţi sunt de părere că atunci când slujim în Biserică de faţă cu noi sunt în mod nevăzut îngerii lui Dumnezeu.

---

[194] Acest acatist îl găsim în Acatistier. În acest acatist avem şansa de a ne familiariza cu cine este şi cum este îngerul nostru păzitor. Deşi nu ne putem vedea îngerul păzitor ştim că acest înger ne poate păzii de lucruri rele şi de primejdii, şi la fel de bine de necazuri. Ceea ce aflăm din acatistul îngerului păzitor este că îngerul păzitor este un ghid sau conducător pentru toată viaţa. Îngerul păzitor ne dă puterea de a ne înţelepţii. Îngerul păzitor ne poate lumina mintea, ne poate îndrepta spre fapte bune, el ne poate pune în minte gândul neîtrerupt la Dumnezeu. La fel de bine din punct de vedere creştinesc îngerul păzitor ne poate ajuta în lupta împotriva patimilor. La fel de bine îngerul păzitor are puterea de a îl ţine pe diavol departe de noi.

Un moment central al liturghei ortodoxe ştim că este cântarea imnului heruvimic care este dincolo de orice un imn de laudă adus lui Dumnezeu. Acest imn ne spune că de fapt în Biserică nu facem decât să îi imităm pe îngerii lui Dumnezeu. Imitaţia îngerilor în Biserică vine să ne spună că nu suntem singuri în Biserică ci suntem asistaţi de îngerii lui Dumnezeu din ceruri care sunt cu noi şi care ne înconjoară cu prezenţa lor. Slujirea pe care noi o facem în Biserică nu are repercusiuni nici in Calea Lactee galaxia noastră şi nici în altă galaxie. Repercusiunile slujirii îngereşti au loc în ceruri dincolo de univers. Acest lucru este cât se poate de extraordinar. Pentru soarta noastră eternă avem nevoie să ne punem mai mult decât orice în legătură cu îngerii lui Dumnezeu. La fel de bine mai multe fiinţe îngereşti au fost întâlnite în timpul morţii clinice pe care unii au experimentat-o în spitale în urma accidentelor sau a diferitelor boli. A existat astfel o întreagă literatură angelică care mărturisea că în momentele de moarte clinică subiecţii s-au întâlnit cu fiinţe iubitoare de lumină. Aceste întâlniri au fost subiectul a mai multor cărţi şi au deschis foarte multe drumuri în cercetarea medicală.

În lumea secolului al XXI-lea există enorm de multe documente care ne prezintă mai multe terapii cu îngeri sau dincolo de orice ceea ce am putea denumii modalităţi de ameliorare psihică şi psihologică care se face cu ajutorul şi intervenţia îngerilor. Îngerii lui Dumnezeu după cum am spus pot influenţa dispoziţia psihică şi psihologică a persoanei. Prezenţa îngerilor aduce bucurie şi pace în timp ce prezenţa diavolilor teamă şi teroare. În timp ce pacea vine de a îngeri teroarea vine de la diavoli. Omul după cum am spus este chemat la un demers ascetic în investigaţia sa a îngerilor. Aceasta fiindcă după cum am spus, îngerii lui Dumnezeu sunt mai multe decât orice cei care stau în preajma asceţilor. Marii asceţi ai vechimii nu au fost oameni atât de avansaţi din punct de vedere angelologic dar ei au fost mai mult decât orice ceea ce am putea numii oamenii mult mai aproape de îngerii lui Dumnezeu. Îngerii lui Dumnezeu sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii subiect al propriei noastre mântuirii şi nu avansării noastre tehnice sau tehnologice. Nici tehnica şi nici tehnologia nu ne poate mântui dar îngerii lui Dumnezeu ne pot ajuta în acest proces şi acest lucru este fundamental. De mai multe ori nu vedem legătura dintre a duce o viaţă ascetică şi a fii în comuniune cu îngeri şi cu Dumnezeu. Dacă vom stărui în asceza noastră vom vedea că cele două se leagă una de alta. Îngerii lui Dumnezeu sunt dincolo de orice ceea ce am putea numii echivalentul părinţilor noştri adoptivi din ceruri. Îngerii din ceruri sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii marile taine ale creştinismului. Creştinismul este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o taină a îngerilor şi a lui Dumnezeu.

Mari asceţi creştini s-au străduit să imite pe îngerii lui Dumnezeu şi să fie o lumină spirituală pentru cei din jur. Lumina spirituală a monahilor s-a arătat peste mulţi dintre noi şi foarte mulţi ştiu că toate sfinţenia monahilor vine mai mult decât orice de la îngerii Săi. Creştinismul crede că îngerii sunt fiinţe supranaturale şi sunt nemuritori. Nemurirea îngerilor poate fii percepută în raport cu omul că iadul este mai mult decât orice un cimitir al diavolilor. Lumea îngerilor după cum am spus nu este o lume care se bazează pe trăsăturile lumii materiale şi pe trăsăturile unei lumii supranaturale. Vedem că de mai multe ori îngeri le-au vestit sfinţilor fapte care se vor petrece. Creştinismul a fost o religie a îngerilor lui Dumnezeu dar mai mult decât orice el este o religie care are probabil cel mai sistematic cult al îngerilor dintre toate religiile lumii. Din punct de vedere istoric creştinismul se află de mai bine de 2000 de ani în aşteptarea celei de a doua veniri sau a parusiei. Această a două venire v-a aduce cu sine învierea morţilor şi judecata universală. Aceste fapte vor fii realizate şi asistate de îngerii lui Dumnezeu. La cea de a doua venire a Domnului Iisus Hristos se v-a

realiza separaţia finală în plan global dintre cei răi şi cei buni. Acesta nu v-a mai fii un timp obişnuit ci se v-a intra în timpul eshatologic. Eshatologia ortodoxă este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un timp care v-a fii instaurat cu putere în istoria umană de îngerii lui Dumnezeu.

„„Un înge**r deci este o fiinţă inteligentă, veşnic mişcătoare, liberă, necorporală, care liturghiseşte lui Dumnezeu şi a primit în firea/natura lui nemurirea prin har, dar a cărui gen şi definiţie a fiinţei o ştie numai Dumnezeu**. Se numeşte *însa necorporal şi nematerial faţă de noi; căci faţă de Dumnezeu, Singurul incomparabil, totul e aflat gros şi material, pentru că numai Dumnezeu este nematerial şi necorporal...* Sunt circumscrişi, căci atunci când sunt in cer nu sunt pe pământ, şi când sunt trimişi de Dumnezeu pe pământ nu mai rămân în cer. *Dar* nu sunt limitaţi de ziduri, uşi, zăvoare şi peceţi, fiindcă sunt neimitabili**.** *Spun neimitabili, fiindcă nu se arată celor vrednici, cărora va voi Dumnezeu să li se arate, aşa cum sunt ei, ci într-o forma schimbată, cum pot sa-i vadă cei ce vad.* ***...*** Fiind minţi/inteligente, sunt î**n locuri inteligibile, nefiind circumscrişi în mod corporal** — *fiindcă potrivit firii/naturii* nu au o formă **în mod corporal**, nici nu au trei dimensiuni —, ci prin prezenţa ş*i lucrarea lor in mod inteligibil acolo unde li s-ar porunci şi nu pot sa fie si sa lucreze în acelaşi timp şi aici si acolo...* Sunt tari şi gata spre împlinirea poruncii lui Dumnezeu şi prin rapiditatea firii se găsesc îndată acolo unde **le-ar porunci, păzind părţile pământului, patronând neamuri şi locuri, după cum li s-a rânduit de Creatorul, gospodărind cele ale noastre şi ajutându-ne;** *potrivit voinţei şi puterii lui Dumnezeu* sunt pururea deasupra noastră ş**i in jurul lui Dumnezeu...** Văd pe Dumnezeu pe cât le e cu putinţă ş**i acest lucru le este hrana**”[195]

Prin urmare, am arătat că de la începuturile lui creştinismul a conceput angelologia ca fiind ascetică şi spirituală. Lumea şi vremurile s-au schimbat dar dincolo de toate acestea îngerii au rămas la fel şi funcţiile lor sunt aceleaşi dincolo de toate secolele şi epocile istorii umane. Cât v-a exista om el v-a fii o fiinţă în procesul mântuirii. Cei care vor să se mântuiască vor avea nevoie întotdeauna de ajutorul îngerilor. Trebuie să diferenţiem mai mult decât orice lucrarea îngerilor de lucrarea diavolilor. Aceste lucrări sunt antagonice şi sunt ireconciliabile. În această viaţă suntem chemaţi să facem o alegere: dacă suntem de partea îngerilor lui Dumnezeu sau de partea diavolilor. Faptele bune şi virtuţile ne duc de partea lui Dumnezeu în timp ce faptele rele ne duc de partea diavolilor. Balanţa nu este am putea spune una de natură ştiinţifică ci una de natură morală. Moralitatea ne face asemănători ai îngerilor care şi ei au fost morali când au ales să nu se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu ci să îi urmeze Lui. Am încercat să prezentăm în acest capitol care este concepţia sau viziunea generică a creştinismului despre sfinţii îngeri. Îngerii au fost menţionaţi în scrierile biblice, mai apoi în cele ale părinţilor apostolici şi mai apoi în scrierile sfinţilor părinţi. Sinodul al V-lea ecumenic de la anul 553 a respins teoria origenistă care susţinea că diavolii vor fii restauraţi înapoi la calitatea de îngeri. Din această cauză cultul ortodox a respins rugăciunile pentru diavoli. Dogma ortodoxă a susţinut că până la a doua venire a Domnului Iisus Hristos cei morţi pot fii mântuiţi şi din acest motiv Biserica a rânduit rugăciuni pentru ei. O parte dintre rugăciunile pentru cei morţi sunt adresate şi îngerilor lui Dumnezeu. Se ştiu mai multe cazuri în care în urma rugăciunilor celor vii pentru cei morţii îngerii lui Dumnezeu au scos sufletele celor morţi din iad.

Încheiem acest capitol cu o frumoasă poveste care ne arată că judecăţile lui Dumnezeu şi ale îngerilor Săi sunt mult mai bune decât ale noastre: „O familie nu avea decât un copil.

[195] Expunerea credinţei ortodoxe, 2, 3.

Dar, o boală nemiloasă îl cuprinse pe copil şi într-o noapte pe când aţipiseră părinţii lângă el, copilul a murit. Când s-au trezit, s-au uitat la copil şi li s-au părut că doarme liniştit. Au suflat uşuraţi şi vorbeau bucuroşi, că poate boala o fi încetat. A trecut un ceas, două, trei, au început să se neliniştească pentru că nu se trezea copilul. S-au dus mai aproape să-l vadă dacă suflă, şi, înfricoşaţi, au văzut că era mort copilul lor. Au început să plângă şi să bocească că s-a dus bucuria vieţii lor şi nădejdea bătrâneţilor. Toată ziua au făcut pregătiri, pentru a face o înmormântare frumoasă. Seara, obosiţi de lucru şi de atâta plâns, au adormit. Mama copilului, s-a rugat toată ziua lui Dumnezeu să-i mai arate copilul viu, iar tatăl la fel. Supăraţi, ziceau că, numai aşa mai pot crede în Dumnezeu. Dacă un singur copil au avut şi pe acela i l-au luat, atunci, cum pot să mai creadă în mila Lui de oameni, şi în bunătatea Sa? Şi cu astfel de gânduri s-au culcat. În vis, vine la mamă, un tânăr îmbrăcat în haine albe [înger] şi-i zice:
- *Hai cu mine să-ţi arăt copilul!* Ea, s-a dus cu tânărul acela. Au intrat într-o grădină plină cu tot felul de pomi, cu flori şi iarbă pe jos, cu cântec de multe păsărele, cu o lumină plăcută, acolo şi-a văzut copilul îmbrăcat într-o cămăşuţă de sus până jos, albă şi strălucitoare, era împreună cu multe cete de copii ce se plimbau prin acea grădină şi cântau de fericire. Atunci, ea, a dat să-l strige, dar tânărul n-a lăsat-o şi s-a trezit. Avea o oarecare mângâiere în suflet pentru că-şi văzuse copilul atât de fericit, dar, inima ei dorea să fie în lume cu ea şi a început să plângă din nou. A doua zi, a continuat cu pregătirile pentru înmormântare, iar seara şi-a făcut rugăciunea în acelaşi fel, cerând de la Dumnezeu să-l aducă înapoi pe copil şi a adormit. Tânărul acela, i s-a arătat din nou în vis. A luat-o şi a dus-o într-un loc întunecos, o peşteră, unde i se părea că aude plânsul copilului ei. Ea îl întreabă pe tânăr dacă este copilul ei şi dacă îl poate vedea. Atunci, întunericul s-a ridicat şi a văzut pe un tânăr ce semăna cu copilul ei, însă, era mai mare, stătea într-o mocirlă urâtă plină de gângănii ce îl muşcau îngrozitor. Ea, a rămas nedumerită, tânărul a dus-o înapoi şi ea s-a trezit. Era foarte înspăimântată şi nu ştia ce să creadă pentru că tânărul din acea mocirlă semăna leit cu fiul ei, numai că, era mai mare. Cu o seară în urmă îl văzuse pe fiul ei în acea grădină frumoasă şi se mira, când a avut timp să crească şi cum de ajuns acolo? Dar neputând să-şi explice, a crezut că a fost doar o nălucire şi a început să plângă din nou şi să ceară de la Dumnezeu copilul înapoi. Venind preotul, pentru a face slujba înmormântării, l-a primi cu mare tânguire şi cu făgăduinţa că, nu va mai crede în Dumnezeu de nu-i va da copilul înapoi. Atunci, Dumnezeu a poruncit să se întoarcă sufletul copilului înapoi în acel trup. Sufletul venind până la trup şi când l-a văzut putregai şi atât de urât, nu voia să intre. Iar îngerul, i-a zis:
- *Trebuie să te întorci în lume, pentru că părinţii tăi te cer şi nu voiesc ca tu să fii aici.*

Sufletul copilului a intrat cu mult plâns în acel trup şi trupul capătă viaţă. Văzând lumea această minune, s-a speriat. Văzându-l părinţii înviat, l-au îmbrăţişat, şi l-au dus casă cu multă bucurie. Trecând an după an, copilul a crescut mare şi a început să înveţe tot felul de obiceiuri rele ce sunt în afară de lege. Părinţii, primeau ocară de la oameni pentru educaţia rea a copilului. Copilul fura, bătea, fuma, înjura, desfrâna, s.a.m.d. Adesea îşi ziceau părinţii că, mai bine îl lăsau să fi fost mort, decât atâta ruşine să primească de pe urma lui. Într-o bună zi, copilul lor la vârsta de 20 de ani, s-a dus la furat cu alţi tineri de seama lui şi cu această ocazie au ucis pe omul care păzea şi care se trezise de gălăgia lor. Autorităţile i-au prins şi i-au judecat condamnându-i la moarte, pentru ca să fie moarte pentru moarte. Părinţii, de mare supărare nu mai puteau nici să mănânce, nici să se odihnească, şi nici în lume nu mai puteau să iasă de ruşine. Şi aşa trudiţi de multa lor supărare, adormiseră copleşiţi de atâta oboseală şi durere. Tânărul îmbrăcat în haine albe, a venit la ei şi le-a zis:
- *Haideţi cu mine, până la fiul vostru, pentru că vă cheamă!*

Şi ei bucuroşi s-au sculat şi în mare grabă au plecat. Tânărul luminat, i-au dus în aceeaşi peşteră întunecoasă de mai înainte, cu mult noroi şi plin de gângănii, unde, aud ţipând glasul fiului lor. La porunca tânărului, întunericul s-a ridicat şi au văzut pe fiul lor în acel loc chinuindu-se şi ţipând de durere cum îl muşcau acele gângănii. Părinţii copilului, au început şi ei să plângă şi căutau să-l scoată de acolo. Însă copilul lor, le-au zis:
- *N-aţi voit să fiu în grădina cea frumoasă unde eram fericit şi mă jucam cu copii de seama mea, aţi voit să fiu aici*! Şi, întunericul s-a lăsat peste acea peşteră, iar ei s-au trezit spunându-şi cele văzute şi au zis:
- *Mari sunt minunile Tale Doamne şi cine poate să înţeleagă pasul omului decât Tu* – şi, au murit."[196]

CONCLUZII

„Nici o virtute nu îl face pe om mai asemănător cu îngerii lui Dumnezeu decât a imita modul lor de viaţă"
Sfântul Ioan Casian

Din mila lui Dumnezeu volumul nostru despre îngeri în marile sau religiile majore ale lumii se încheie aici. Astfel de lucrări au fost scrise şi de alţi autori europeni şi prin urmare nu sunt un unicat într-o astfel de scriere.[197] Această lucrarea se doreşte mai mult decât orice o lucrare care să îşi aducă un minim raport la procesul de unificare religioasă care este dus la ora actuală de mai multe entităţi sau formaţii religioase. O umanitate dezbinată şi divizată nu este de folos nimănui. Rolul religiei este de a ne unifica şi ca fiinţe şi ca şi creaţii a lui Dumnezeu. Dumnezeu ne iubeşte pe toţi şi ne acceptă ca şi copii şi creaţii Sale. Din trecut şi mai ales în secolul al XX-lea putem învăţa că trebuie să folosim religia şi credinţa în spre o lume mai unită şi mai bună. Religia a divizat şi continuă să divizeze fiinţele umane uneori cu preţul vieţii proprii. În numele religiei s-au luat mai multe vieţii omeneşti.

În această carte am încercat să prezentăm o viziune pozitivă asupra marilor religii ale lumii fiindcă după cum am spus au fost mult prea multe diviziuni şi neînţelegeri din punct de vedere religios ca să continuăm procesul de separare sau separaţionist în plan religios. Menirea religiei este de a ne unifica şi a ne face să ne simţim unii pe alţii fraţi şi egali. Aceste aspiraţii sunt în sufletele şi minţile a mai multor oamenii de pe toate colţurile planetei pământ. Procesul de unificare al religiilor ar putea să se realizeze dacă ar exista rugăciune sinceră şi adevărată între adepţii diferitelor religii ale planetei. Evul mediu a adus cu sine un nou capitol în istoria lumii, este vorba mai mult decât orice de ura religioasă sau dispreţul religios. Acest dispreţ a fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumii ura religioasă care a fost fondată mai mult decât orice pe simţul dispreţului şi a rasismului religios.

Am arătat că mai multe religii necreştine au crezul în îngeri. Aceste crezuri sunt desfigurate dar ele există şi trebuie prin urmare să le luăm în calcul. În demersul căutării de unitate trebuie mai mult decât orice să avem o abordare pozitivă a căutării punctelor şi a înţelegerii între semeni. Această carte se doreşte mai mult decât orice un manifest pentru toleranţă şi pentru înţelegerea dintre oameni care nu au aceleaşi convingeri religioase ca şi noi. Au fost mult prea dureroase conflictele şi războaiele religioase ale trecutului pentru a nu face tot ceea ce ne stă în putere să găsim modalităţi de a restaura pacea şi înţelegerea în

[196] http://www.parinteleilarionargatu.ro/subpagini/40/Pentru-cei-ce-plng-pe-mori.
[197] Peter Marshall, Alexandra Walsham, *Angel in early modern world* (Universitatea Cambridge, 2006).

plan religios. Înţelegerea dintre neamuri şi popoare este mai mult decât orice fondată şi pe crezuri religioase comune. Separatismul religios de natură confesională sau sectară este o trăsătură a secolului al XXI-lea. Timpul este să învăţăm şi să cultivăm toleranţa religioasă. Această toleranţă este dincolo de orice ceea ce am putea denumii spiritul de înţelegere şi de cooperare. Mai mulţi aderenţi ai diferitelor curente religioase ajung să se urască unii pe alţii fără nici măcar să se cunoască personal.

Din punct de vedere religios este bine să cultivăm mai mult decât orice dialogul. Trebuie să creăm în secolul al XXI-lea posibilitatea de dialog religios. Acest lucru datorită faptului că foarte multe religii de pe glob sunt separate una faţă de alta. Dacă vom reuşii să facem din secolul al XXI-lea un secol al dialogului religios am reuşit să ne facem misiunea sau chemarea pentru acest secol. Cartea de faţă pune în faţa cititorului o modalitate a dialogului interreligios. O mare greşeală care se face la ora actuală în plan religios este absolutizarea opiniilor proprii mai mult decât orice. Aderenţii religiilor nu fac decât să îşi absolutizeze opiniile proprii din diferitele religii din care fac parte. Religiile sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii porţi de dialog pentru o lume mai compactă şi mai dispusă la toleranţă. Îngerii ne pot fii în acest sens un model. Comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu nu poate reflecta în plan social dezbinarea şi ura religioasă. Cei care susţin că sunt în comuniune cu îngeri lui Dumnezeu dar ajung să se dispreţuiască unii pe alţii sunt mai mult decât orice departe de Dumnezeu şi sunt departe de a fii aproape de Dumnezeu şi îngerii Săi. Calea urii şi a dezbinării este mai mult decât orice o cale care nu are de a face nimic cu Dumnezeu şi existenţa Sa.

Crezul în îngeri trebuie să ne facă să medităm mai mult la lumea în care trăim. Sunt îngerii lui Dumnezeu din ceruri mulţumiţi cu ceea ce trăim şi cu cea ce experimentăm la ora actuală? În faţa lui Dumnezeu suntem responsabili de lumea în care trăim. Foarte mulţi dintre semenii noştrii îşi justifică ura religioasă şi cea rasială pe motivaţii false din punct de vedere religios şi angelologic. Nu credem că îngerii lui Dumnezeu se bucură de ceea ce am făcut cu lumea noastră din punct de vedere religios. Hinduşi, musulmani, buddhişti sau iudaici cu toţii pretind că Îl slujesc pe Dumnezeu. Să fie mai mulţi dumnezei câte religii sunt pe pământ? Credem că nu. Devine foarte evident că sunt mai mulţi extremişti religioşi în sânul diferitelor religii care urmează un program sistematic de dezbinare şi de distrugere a unităţii de credinţă din punct de vedere religios de pe planetă.

Planeta pământ este a treia ca şi mărime din sistemul solar pornind de la soare. Ea este o planetă destul de mare şi putem vedea o diversitate extrem de mare de concepţii şi crezuri. Ceea ce este tragic este că aceste crezuri au apărut şi din punct de vedere religios. Diversitatea religioasă este bine venită însă nu este deloc binevenită dezbinarea şi diviziunea religioasă. Mai multe religii sunt în război una cu alta. În orientul mijlociu de mai multe vreme islamul este în război cu iudaismul. Am arătat în această carte că concepţiile angelologice sunt în mare împărţite în trei categorii: 1. monoteiste, 2. panteiste şi 3. dualiste. Aceste trei mari concepte au grupat de-a lungul timpului marile crezuri religioase ale umanităţii. Îngerii lui Dumnezeu sunt mai multe decât orice prezenţi în aceste religii şi dincolo de orice ceea ce am putea denumii centrul investigaţilor religioase. Am arătat că creştinismul s-a desprins din iudaism odată cu respingerea Domnului Iisus Hristos.

Cartea noastră este mai mult decât orice un îndemn la pozitivism în abordarea religioasă a realităţii existenţei lui Dumnezeu şi a îngerilor Săi. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o realitate care are de a face cu lumea transcedentă care este dincolo de orice o lume făcută cunoscută de îngerii lui Dumnezeu. Am arătat aici că o

trăsătură a mai multor mari religii ale lumii este pnevmatologia sau spiritualitatea. Angelologia ortodoxă este dincolo de orice ceea ce am putea denumii centrul al investigaţiilor pnevamologice al teologilor şi angelologilor ortodocşi. Am mai arătat că din punct de vedere religios angelologia creştină este una dintre cele mai complete şi mai bine elaborate angelologii. Angelologia este o ramură a teologiei ortodoxe şi ea a fost cel mai mult experimentată de marii mistici şi mari trăitori ai monahismului ortodox. Am mai arătat că monahismul ortodox se doreşte mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o viaţă îngerească sau chip al vieţii îngereşti pe pământ.

Am arătat că îngerii lui Dumnezeu sunt din punct de vedere ortodox în antagonie cu diavolii din iad. Am arătat că conform dogmei ortodoxe nu mai există cale de întoarcere a diavolilor la Dumnezeu şi că mai mult decât orice căderea lor de la Dumnezeu a fost liberă şi premeditată.[198] Cartea de faţă se vrea mai mult decât orice o îngemănare a investigaţiei raţionale cu a celei ştiinţifice care este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o cale de reconciliere a disputei dintre religie şi ştiinţă. Religia şi ştiinţa am putea spune nu sunt egale în demersul investigaţiei religioase a îngerilor lui Dumnezeu. Am arătat la fel de bine că cea mai bună investigaţie a îngerilor lui Dumnezeu este mai mult decât orice investigaţia mistică şi cea pnevmatologică. Tot în această carte am dat mai bine de 50 de exemple despre modul în care îngerii s-au descoperit atât autorilor biblici cât şi sfinţilor părinţi. Am arătat că în mod predilect îngerii s-au arătat cel mai mult persoanelor sfinte şi ascetice. Îngerii am arătat au un mare rol în răsplătirea celor buni şi pedepsirea celor răi. La distrugerea oraşelor antice Sodoma şi Gomora au fost văzuţi îngeri care au pedepsit cu moartea locuitorii acelor oraşe pentru imoralitatea lor.

Am arătat că începând cu secolul al XX-lea interesul omului pentru îngerii lui Dumnezeu a scăzut şi el a devenit mai mult decât orice ceea ce am putea spune o simplă afirmaţie neştiinţifică nefondată cu dovezi empirice. La fel de bine în această carte am prezentat ca îngerii lui Dumnezeu au fost creaţi mai înainte de facerea universului, a lumii şi a omului. Prin urmare ei au fost creaţia mai înainte de apariţia noastră. Principalele autorităţi ale acestei cărţi au fost autorii biblici şi mai apoi am arătat toate afirmaţiile noastre fondate pe sfinţii părinţi. Sfinţii părinţi sunt mai mult decât orice persoane care au ajuns la un grad avansat de comuniune cu Dumnezeu. Comuniunea cu îngerii lui Dumnezeu după cum am afirmat este un deziderat a mai multor religii şi este ceea ce vrea să ne ofere religia mai mult decât orice. Trebuie să ştim că Dumnezeu este mai mult decât orice creator al îngerilor şi al oamenilor. Avem în comun cu îngerii acelaşi creator pe Dumnezeu Tatăl. La fel de bine am afirmat că îngerii lui Dumnezeu s-au numit fii ai lui Dumnezeu mai înainte ca omul să ajungă în Domnul Iisus Hristos să fie Fiul lui Dumnezeu.[199]

---

[198] Johann Evangelist Hafner: *Angelologie*, Schöningh, Paderborn etc. 2010. Michael N. Ebertz (Hg.): *Engel unter uns*. Soziologische und theologische Miniaturen. Würzburg 2008. Andrei Pleşu: *Das Schweigen der Engel*, Berlin University Press, Berlin, 2007. Johann Ev. Hafner: *Warum im Himmel nicht nur Seelen sind*. Die Funktion der Engel als Konkurrenzgruppe, in: Evangelische Theologie 65 (2005), S. 350 - 365. K. van der Toorn; B. Becking; Pieter W. van der Horst (Hg.): Dictionary of Deities and Demons in the Bible. Leiden, Boston, Köln, [2]1999. David Keck: Angels & angelology in the Middle Ages, New York [u.a.] : Oxford University Press, 1999. Fridolin Stier: *Gott und sein Engel im Alten Testament*, 1934.

[199] Heinrich Krauss: Kleines Lexikon der Engel: von Ariel bis Zebaoth, München 2001. Heinrich Krauss: Die Engel: Überlieferung, Gestalt, Deutung, 2000. Rosemary Guiley: *Encyclopaedia of Angels.* 1996. Gustav Davidson: A Dictionary of Angels: Including the Fallen Angels, Free Press 1994.

Tot în această carte am oferit mai multe referinţe bibliografice pe care cititorul interesat le poate consulta dacă doreşte să ajungă la o cunoaşterea mai detaliată sau mai în amănunt a problematicii angelologiei ortodoxe. Angelologia ortodoxă este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un portal de deschidere în spre teologia ortodoxă. Angelologia ortodoxă este parte a teologiei ortodoxe. Prin urmare, îngerii sunt prezenţi în mai multe religii şi acesta trebuie să fie începutul unui demers pozitiv în modalitatea în care îi abordăm şi ne raportăm la îngerii lui Dumnezeu. Existenţe transcendente şi nemuritoare îngerii nu sunt echivalentul extratereştrilor care populează după unele opinii universul larg.

Această carte se doreşte a fii o resursă utilă pentru preotul, teologul, episcopul sau monahul secolului al XXI-lea. Trăim zile vremuri în care opiniile sfinţilor tradiţionali în materie de angelologie sunt uitate şi ignorate. Secolul al XXI-lea se manifestă ca şi un secol al confuziei şi al abandonului pnevmatologic. Secolul al XXI-lea este secolul care pune înaintea demersului religios şi mistic al căutării şi al cunoaşterii lui Dumnezeu demersul ştiinţific sau cel tehnologic. Mai recent s-a vorbit şi de o tehnologie de a intra în contact şi legătură cu Dumnezeu. Mai mult decât atât secolul al XXI-lea a început să se înstrăineze de valorile tradiţionale ale angelologiei creştin ortodoxe: asceză, rugăciune, pelerinaje, contemplaţie, participarea la slujbe şi cele asemenea. Secolul al XXI-lea s-a îndreptat de mai multe ori în spre o viziune sincretică de tip new age sau a meditaţiei transcedentale care să înglobeze toate formele de spiritualitate şi religie. Timpurile care le trăim sunt confuze şi aceasta se datorează mai mult decât orice unei lipse de viziuni unitare. Foarte puţini sunt cei care se mai roagă lui Dumnezeu să ne ofere o perspectivă de ansamblu comună pentru viitor.

Omul secolului al XXI-lea este un om care este dornic de a intra în legătură cu îngerii lui Dumnezeu dar este descurajat de lunga istorie a acestor întâlniri care îl situiază într-o postură de inferioritate. Aceasta fiindcă mai mult decât orice omul secolului al XXI-lea se doreşte pe sine mai mult decât orice punctul suprem al istoriei umane. Aspiraţiile secolului al XXI-lea sunt mari dar ele sunt confuze. Acestui secol s-a mai spus de mai mulţi că îi lipseşte sobrietatea şi seriozitatea. Secolul al XXI-lea doreşte şi aspiră la multe lucruri şi acest lucru este bun dar se poate simţii o frângere sau o rupere lăuntrică în mentalitatea religioasă a secolului al XXI-lea. Secolul al XXI-lea este un secol care încă mai are în orientul mijlociu militanţi fundamentalişti religioşi islamici dispuşi să terorizeze sau să creeze război în numele lui Dumnezeu.

Raportarea secolului al XXI-lea la îngerii lui Dumnezeu este confuză şi de mai multe ori nefondată în plan religios sau spiritual. Îngerii lui Dumnezeu sunt asimilaţi în acest secol cu existenţe din alte dimensiuni sau din alte galaxii. De mai multe ori ei sunt simple existenţe mitologice care de fapt nu au nici un fel de realitate. După cum am arătat şi am prezentat în acest volum îngerii lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice subiect al unor imaginaţii sociale şi politice care nu au prea multe de a face cu duhul sfinţilor părinţi şi nici cu al monahismului. Rolul monahului sau al călugărului ortodox este un rol periferic sau marginal în schema generică a valorilor sau a axiologiei a secolului al XXI-lea. Dincolo de toate acestea îngerii sunt pentru mai mulţi existenţe fictive ale oamenilor religiei care probabil au fost iluzionaţi de prea multe idealuri.

Religia a fost dincolo de orice ceea ce am putea denumii pentru secolul al XX-lea opium pentru popor. În secolul al XXI-lea religia este mai mult decât orice o problemă confuză şi incertă. Mare parte a incertitudinilor omului secolului al XXI-lea provin din religie. Omul secolului al XXI-lea nu este sigur dacă cu adevărat există îngeri, Dumnezeu şi sfinţi. Aceştia sunt vectori străini de crezurile şi idealurile lui materialiste şi tehnocratice. Lumea de zii nu

vrea să fie atât de mult o lume angelologică sau mai bine spus orientată angelologic când ea se vrea mai mult decât orice o lume a tehnocraţiei. La fel lumea secolului al XXI-lea a îndumnezeit economia şi tot ceea ce ţine de sfera economică a vieţii omului. Lumea secolului al XXI-lea are mai mult sentimentul fericiri şi al siguranţei atunci când o economie este prosperă mai mult decât atunci când este în legătură şi comuniune cu Dumnezeu. Dumnezeu este dincolo de ori o noţiune greu de definit pentru omul secolului al XXI-lea care este atât de mult prins în contorsionarea grijii de mâine şi a problemelor economice cu care se confruntă umanitatea.

În această carte am arătat că de mai multe ori crezul în îngeri a fost formulat în diferite doctrine şi sisteme mistice şi mitologice. Mitologia s-a intersectat de mai multe ori cu angelologia ortodoxă. Dincolo de orice cartea noastră nu este o lucrare sintetică care să facă un amalgam din marile religii ale lumii. În prezent sunt în mare în lume religiile pe care le-am menţionat în această carte. Îngerii sunt o temă de inspiraţie la mai multe religii. Am arătat astfel că în cazul taoismului chinez îngerii sunt asimilaţi cu mitologia celor zece nemuritori. Îngerii sunt o temă care l-a fascinat pe om. Ei sunt fiinţe inteligente dar nu sunt omnisciente ca şi Dumnezeu. Sunt fiinţe care se deplasează cu o vizeze extrem de mare între cer şi pământ dar nu sunt omniprezenţi ca şi Dumnezeu. Îngerii nu sunt fiinţe mitologice ci sunt mai mult decât orice fiinţe reale care au fost puse de Dumnezeu să păzească şi să aibă de grijă de cei care se află în căutarea lui Dumnezeu şi pe drumul mântuirii.[200]

Dumnezeu este mai mult decât orice centru atât al îngerilor şi atât al oamenilor. Am arătat că din punct de vedere ierarhic îngerii sunt superiori omului fiind fiinţe suparanturale. Cartea de faţă este scrisă pe fondul marilor nevoii ale secolului al XXI-lea a unei viziuni a toleranţei şi a înţelegerii religioase. În acest secol avem nevoie mai mult decât orice de cărţi de acest fel care să găsească puncte comune în marile tematici care îl frământă pe om din punct de vedere religios. Am voit să prezentăm mai mult decât orice o imagine pozitivă asupra complexului religios al angelologiei. Marii sfinţi ai creştinismului ortodox de mai multe ori au fost vizitaţi sau s-au învrednicit să vadă îngeri. Mai multe dintre aceste vizite le-am expus aici nu numai pentru a face un istoric al lor ci mai mult decât orice pentru a arăta şi a ne argumenta crezul şi poziţia în îngeri. Îngerii sunt fiinţe de lumină care trăiesc dincolo de univers, de galaxii şi de planete cu Dumnezeu în ceruri. De acolo din ceruri ei supraveghează lumea şi pe om intervenind fie văzut sau nevăzut în diferitele momente ale istoriei umanităţii şi a fiecărui individ în parte. Îngerii sunt asistenţii lui Dumnezeu cu care Dumnezeu a stat de faţă atunci când a creat universul şi pe om. Această carte a fost scrisă din dorinţa de a arăta nevoia de dialog religios în plan angelologic în secolul al XXI-lea. Am arătat că religiile adevărate nu îşi impun punctele de vedere sau crezurile prin metode violente sau prin război. Metodele de impunere a crezurilor religioase sunt mai mult decât orice toleranţa şi rugăciunea. Pentru secolul al XXI-lea este bine să avem cât mai multe încercări de acest fel care să pună la dialog marile crezuri şi doctrine religioase. Lipsa de dialog în plan religios nu este bună şi de cele mai multe ori sfârşeşte în fundamentalism şi extremism fanatic.

În secolul al XXI-lea există noi posibilităţi de a explora şi mai mult în marile adevăruri ale angelologiei. Aceste posibilităţi trebuie să le folosim pentru a nu ajunge din nou ca şi în

---

200 Otto Everling, ***Die Paulinische Angelologie und Dämonologie**: **Ein Biblischtheologischer Versuch,*** **(**BiblioBazaar, 2010).

perioada medievală la războaie motivate religios cum au fost cruciadele sau inchiziţia, una dintre cele mai temute instituţii religioase medievale. Am voit să mai prezentăm faptul că pentru secolul al XXI-lea tematica îngerilor este actuală. Acest secol poate să fie un nou drum în investigaţia religioasă şi cea angelologică. Mai multe persoane sfinte din istoria Bisericii şi a creştinismului au susţinut prezenţa şi existenţa îngerilor. Modul în care ne raportăm la acest fapt este încă un mod deschis analizei şi studiilor şi în planul religiei comparate sau a istoriei religiilor. Începând de la existenţa sa, umanitatea s-a simţit atrasă şi fascinată de aceste fiinţe invizibile care populează raiul şi care discret şi-au făcut apariţia în momentele cheie ale istoriei mântuirii. Pentru secolul al XXI-lea este bine să ştim că vechea antagonie dintre îngeri şi diavoli încă a rămas activă şi că lumea noastră este de mai multe ori doar un teren de exprimare a acestei antagonii. În timp ce îngerii sunt grupaţi şi aderenţei ai noţiunii de bine, diavolii sunt aderenţi ai noţiunii de răul. Angelologia creştin ortodoxă intră în secolul al XXI-lea cu foarte multă istorie medievală. Toma Aquino, Boneventura, Eurigena, Aviancena sau Mesiter Eckardt au fost cu toţii autori şi mistici medievali care au fost interesaţi şi care ne-au lăsat scrieri sau referinţe despre îngeri. Îngerii au fost o parte mare a gândirii şi a aspiraţiilor lumii medievale. Ei pot fii şi în continuare preocupare şi pentru teologii ortodocşi ai secolului al XXI-lea. Dincolo de orice literatura angelologică trebuie să fie cât se poate de bine documentată şi să nu facem afirmaţii gratuite despre îngerii lui Dumnezeu sau afirmaţii pe care nu le putem verifica.[201]

Secolul al XXI-lea este un secol care trebuie să aducă cu sine noi perspective şi noi portaluri de deschidere în planul studiilor şi a experienţelor angelologice. În acest sens, acest secol este un secol al marilor speranţe şi trebuie să ştim bine acest lucru. Avem nevoie de oameni care să scrie şi care să formuleze crezul în îngeri lui Dumnezeu pentru omul secolului al XXI-lea şi pentru mentalitatea sa. Acest om se pretinde şi se vrea un om superior care este dincolo de etapele istorice ale trecutului. El este un om însă nesigur de ceea ce îi rezervă viitorul. Zilele noastre sunt zile în care noi şi noi apariţii editoriale ne fac familiari cu lumea îngerilor. Ortodoxia a avut din cele mai vechi timpuri o angelologie care a fost elaborată de sfinţii părinţi. Această angelologie creştin ortodoxă am voit şi am încercat să o punem în dialog cu restul angelologiilor şi a credinţelor din principalele religii ale lumii.

[201] *Minuni ale sfinţilor îngeri,* traducere din limba greacă de. Ion Andrei Ţârlescu. (Ed. Bunavestire, Bacău, 2002).